

**LA PESTA DE MEITATS DEL SEGLE XVII
A CATALUNYA**

Manuel Camps i Surroca
Manuel Camps i Clemente

**LA PESTA DE MEITATS DEL SEGLE XVII
A CATALUNYA**

LLEIDA - 1985

© Manuel Camps i Surroca / Manuel Camps i Clemente

Edita: Seminari Pere Mata

Departament de Medicina Legal, Laboral i Toxicologia
Facultat de Medicina, Universitat de Barcelona

Imprimeix: INRESA

Dipòsit Legal: L-245-85

I.S.B.N.: 84-7234-081-3

Director de l'edició: Jordi Marimón i Sarrà

Dilagro, s.a. edicions-LLEIDA

A RAMÓN CAMPS i CLEMENTE
(1925-1984)

PRÒLEG

I

Aquest llibre de la pesta, que es va iniciar fa quatre junys, recentment acabat el Congrés de Lleida, surt ara coincidint amb el de Poblet, el quart dels d'Història de La Medicina Catalana.

S'ha escrit molt, molt, sobre la pesta, malaltia que ha dirigit els destins de la humanitat en moltes èpoques de la seva existència. L'home, dolorit pel seu atac, s'ha interessat, com és natural, per aquesta greu malaltia epidèmica. Però les mentalitats que l'han observat han estat ben diferents. Des del metge que tenia que guarir els bubons dels empestats, fins al sacerdot que feia el mateix amb l'ànima dels moribunds. Des del polític que dictava les normes del temps de la pesta, fins al ciutadà que era severament castigat, àdhuc amb la mort, si no les complia. Des del literat actual que n'ha fet una novel·la, fins al director de cinema que l'ha passat al setè art. I així podríem anar repassant les maneres diferents amb que els diversos tipus d'homes, passats i presents, miraven i entenien, o miren i entenen els fets del contagi. Tot això, tota aquesta diversitat pretèrita i present, dóna, ja d'entrada, una extraordinària riquesa al tema sobre el qual escriuen.

Per altra part, aquesta malaltia no ha respectat, com altres malalties, zones geogràfiques concretes, sempre les mateixes, sinó que es pot dir que ha estat universal. Catalunya també ha participat de la universalitat de la pesta. Li ha fet de pàtria. Ha fet de pàtria a una malaltia apàtrida.

I li ha fet de pàtria moltes vegades. I en èpoques diferents. Perquè tampoc la pesta ha respectat èpoques concretes, sinó que ha aparegut sobre els pobles en diverses circumstàncies. O quan la pau regnava sobre ells, frenant-los-hi una altra vegada el camí de progrés que havien iniciat. O quan la guerra era present en aquells pobles, acaban-los d'enfonsar, com succeí amb Catalunya a meitats del segle XVII, quan l'epidèmia afligí als ciutadans d'una Catalunya en guerra, on l'expressió "*fam, pesta i guerra*" era habitual entre la gent de l'època, on la bella frase "*la guerra divina de la pesta*" estava en el pensament dels que la veien, com era corrent, deguda a un càstig de Déu pels pecats dels homes.

Nosaltres escriurem sobre aquella pesta que, penetrant en les nostres terres l'any 1648, durà set anys. I que mirada des d'ara, aquella Catalunya de meitats del

segle XVII, fou una vertadera pàtria d'aquella malaltia, que juntament amb altres pàtries, com Alger, València, Andalusia, Mallorca, Aragó, i diverses parts de França i Itàlia, etc. constituïren el marc geogràfic d'incidència de la pesta estudiada. En total, tot un bloc, per tant de l'àrea mediterrània.

II

Hem dit que escriurem sobre la pesta de meitats del segle XVII a Catalunya. Però, com enfocarem el llibre? De què parlarem? Potser el tema de la mort és el que més unit està amb la pesta. Per això serà la constant de les pàgines d'aquest escrit. Però una mort de dades fredes, com és la mort, ja que l'altra mort és una qüestió de filòsofs. Però hem aprofitat els escrits càlids dels que més constantment tenien la missió d'ajudar a morir, com eren els sacerdots i els metges. Els primers, a més, anotaven la data freda de l'òbit concret en el seu llibre parroquial. Data freda, sí, però en ocasions accentuada per l'esperit humanista del rector, ja que escrivia sobre persones que coneixia i que visqueren la tragèdia que ell estava vivint. Aquesta nota dramàtica ens reflexa, en ocasions, la vida i costums de petites contrades de Catalunya en temps de pesta. Sant Pere de Vilamajor, n'és un exemple, com Cornudella, etc. Però aquests petits pobles són les cèl·lules del teixit català, i per tant les autèntiques indicadores del com es vivia realment. A les ciutats, la tragèdia es veia d'una altra manera, doncs eren els homes públics, els polítics els qui l'escriuien. Per això, més que mai, hem pogut conèixer les nostres ciutats tancades, per tal d'evitar l'entrada de l'enemiga pesta. Però també hem pogut veure la voluntat d'ajuda de ciutats valentes, vers les afectades pel temut contagi. També, però, la solitud de la mort dels que es quedaven, molt més patent en una gran ciutat, on l'èxode dels seus era el pa de cada dia. Èxode que també existí en els petits pobles, però en aquest, a diferència de les ciutats, el resultat havia d'ésser, a vegades, la seva fi. Hi havia llocs que quedaven despoblats per sempre.

III

Veiem que la "*pesta, fam i guerra*", equivalent a mort, fou l'autèntic motor de la vida catalana d'aquells set anys, el que dirigí necessàriament els seus destins, i per tant el que serà el tema central d'aquest llibre, que hem dividit, precisament, en tres parts: un apartat central, que anomenem part particular, on descriurem el pas de l'epidèmia regió per regió, comarca per comarca, ciutat per ciutat i poble per poble. Una primera part, precedint a l'anterior, que titulém general, en la què expliquem els principals aspectes comuns de la malaltia, utilitzant exclusivament el material d'arxiu que hem descobert, excepte algunes notes bibliogràfiques com el llibre de la pesta de Mercado i l'epístola de Jacme Dagramont. Finalment, el tercer epígraf és la part gràfica, on assenyaalem sobre mapes comarcals i generals de Catalunya, els punts concrets i els anys en què la pesta els afectà.

IV

Aquest llibre, que s'inicià amb la làpida funerària de Preixana, amb la mort de Dorotea Bas el 18 de novembre de 1651, ha tingut continuïtat, malgrat el seu camí difícil, gràcies als arxius consultats. Ara és el moment de dir que n'hi ha hagut de tres tipus: els tancats, impossibles per nosaltres de consultar, que han estat molt pocs, concretament dos, i no degut a l'arxiu en sí, sinó a la pobra persona de torn que els dirigeix, i que no volem deixar escrits perquè, com és natural, aquestes dues persones no són l'arxiu, que no en té cap culpa, i a més arribarà un dia en que altres persones de mentalitat lliberal ocuparan el lloc d'aquelles de mentalitat estreta. Després hi ha hagut els arxius normals, oficials com els anterior, on la recerca ha anat per la via corrent, i àdhuc en bastants casos amb un extraordinari esperit d'ajuda.

Finalment, la tercera classe, que podríem anomenar arxius lliures, han estat els parroquials encara no centralitzats, en el seu lloc d'origen. Aquests, dirigits pel seu rector, han estat els que han fet que, ara mateix, puguem dir que no hi ha millor consol pel necessitat de coneixements, que la bondat del qui els té a l'abast, bondat que, sense excepció, hem vist en tots els rectors consultats de les terres catalanes.

PART GENERAL

Iniciem el llibre amb un primer títol que li diem Part General, la qual dividim en cinc capítols. Tractarem en ells els aspectes comuns de l'epidèmia.

En el primer epígraf estudiem els criteris que sobre la malaltia tenien els metges, traduint i esquematitzant les idees de Jacme Dagramont (S. XIV), transcrivint els pensaments de política sanitària de Luis Mercado (S. XVI), i copiant al peu de la lletra els informes de tres metges, Vileta, Mora i Argila, que destacaren en l'epidèmia de meitats de segle XVII.

Hem elegit el parer de metges de tres èpoques diferents, però molt seguides, degut a que els criteris clàssics sobre aquesta malaltia no havien canviat.

El segon apartat constitueix la malaltia vista pels ciutadans. En el fons, el poble adopta les idees científiques, assimilantles a la seva manera i sortint-ne d'aquest procés mental, tota una sèrie d'opinions populars, que hem anat trobant en arxius consultats.

La tercera part, és l'estudi d'un hospital d'empestats, que veiem d'interès pel fet de que ha estat una troballa difícil i poc freqüent en la nostra recerca.

Després dediquem un quart capítol per desenvolupar l'evolució geogràfica de la pesta, és a dir els camins que va seguir en la terra catalana des del seu inici al seu final.

Finalment, el cinquè apartat consisteix en l'exposició d'algunes de les relacions de medicaments més completes que hem trobat.

I. LA MALALTIA VISTA PELS METGES

La pesta és un dels grans problemes que ha tingut la humanitat en el decurs del temps i per això s'ha de conèixer. Però el criteri que en tenim actualment els metges és ben diferent del que en tenien al segle XVII.

La pesta, en el sentit actual, és una malaltia bacteriana (*Yersinia pestis*) dels animals rosegadors (salvatges i domèstics) que pot transmetre's a l'home i ocasionar greus epidèmies.

Els rosegadors salvatges pateixen la malaltia d'una forma endèmica i per tant ben tolerada, però són molt perillosos pel seu paper de reservoris de la bactèria i la possibilitat potencial de transmetre aquesta als rosegadors domèstics i produirlos epidèmies. Aquests últims seran els que la transmetran a l'home. Les epidèmies humanes van precedides d'una gran mortalitat de rates (rosegadors domèstics).

Però perquè el microbi passi d'uns animals als altres, necessita un insecte paràsit específic que faci de vector: el dels rosegadors salvatges pica als domèstics; la puça de les rates (*Xenopsylla cheopis*) transporta el bacil de l'una a l'altra i també a l'home, el qual també pot contagiar-se per la puça de l'home (*Pulex irritans*) o bé simplement per la respiració en el cas de pesta neumònica.

En el segle XVII, el criteri que tenien els metges sobre l'epidemiologia de la malaltia era ben diferent de l'actual. S'han escrit molts llibres sobre la pesta i per autors d'èpoques diferents. Nosaltres per explicar l'opinió que en tenien els metges antics, i ensems la vàlida en el temps estudiat en aquest treball, hem elegit el parer de dos metges, Jacme Dagramont (S. XIV) i Luis Mercado (S. XVI). Del primer hem vist l'interès del seu escrit per les persones particulars del seu temps, i del segon hem extret del seu llibre la part dedicada a ensenyar a les persones públiques (governadors dels pobles) la manera d'actuar davant la pesta. Per tant, ensenyament de medicina individual per part de Jacme Dagramont, i de política sanitària per Luis Mercado.

Ja situats exactament en els anys estudiats aquí (1648-54), són interessants les discussions mèdiques sobre la malaltia, dels metges de l'època Dimas Vileta, Luis Mora i Joan Argila. La importància dels seus informes radica en que en ells podem veure els seus criteris sobre la naturalesa i la clínica de la pesta de meitats del segle XVII, basant les seves discussions clíniques en les doctrines d'autors clàssics com Hipòcrates, Galè, Guido de Chauliac, Daza Chacón, Mercurial, Mercado, etc.; i entre els contemporanis Rossell.

L'ENSENYAMENT DE JACME DAGRAMONT ALS LLEIDATANS

Aquest metge lleidatà del segle XIV va escriure un regiment de preservació de pestilència, dirigit als paers i poble de Lleida, per tal de que poguessin, sense necessitat de metges, defensar-se de la Pesta de 1348, que s'apropava. És per tant un escrit de caire senzill. El mateix autor escriu "*nos maraveyll degu car en aquest tractat solament he posat lo regiment de preservacio e dela curacio deles malauties que en aytal temps sesdevenen no he volguda fer mencio car a aço no ma mogut zel devenga ni deniquitat ans verdadera amor e ixaritat car lo tractat aquest es feyt principalment a profit del poble e no a instruccio dels metges. Com jo sia dels menors del mon e sia axi com a veume en comparacio de molts altres. E de regiment de preservacio pot tot hom usar ab aquest present tractat sens de metge sens tot periyll. Mas lo regiment de curacio es apropiat al metge en lo qual cascu sens dela art de medicina porie leugerament errar. Per que a esquivar aquest periyll del regiment damontdit no he volgut fer mencio. E com lo damontdit tractat segons que ja he dit sie feyt a utilitat comuna e publica placiens seynnors de donarne treslat a tot hom quinvuylle copia*".

L'autor ens parla de la pestilència produïda pel mudament de l'aire en les seves qualitats (calent i fred) o en la seva substància (putrefacció o corrupció), ja que, com és natural, l'aire malalt fa emmalaltir a la gent qui el respira, produint una malaltia col·lectiva, de molta gent. Precisament aquest aspecte social de la pesta, és el que l'ha fet veure com la gran aniquiladora de pobles. Això és important dir-ho al començament, perquè hi ha pestilències d'altres elements, que no són l'aire, com l'aigua per exemple, que no tenen força col·lectiva, com fàcilment es comprén, essent importants solament com a contaminadors de l'aire, que és el què realment té la capacitat difusora, i per tant viatgera de poble a poble, de regió a regió, de nació a nació, i d'home a home.

Jacme Dagramont exposa els seus criteris ordenadament, escrivint sobre els següents aspectes concrets: Concepte, tipus, causes i signes de pestilència, efectes de l'aire pestilencial, i regiment contra l'aire pestilencial.

I. Concepte de pestilència

La pestilència és un mudament contranatural de l'aire en les seves qualitats (calent o fred) o en la seva substància (putrefacció), degut al qual es produeixen corrupcions en les coses vives, malalties diverses i morts sobtades, en algunes determinades regions no habituades a aquests fets.

El fet de que el mudament es produeixi en l'aire, explica que la pestilència afecti a totes les bèsties i a tota cosa vivent, ja que l'aire està per tot arreu. Efectivament, les serps i rèptils fugen de les cavernes, els ocells deixen els seus nius, i els blats i fruites es tornen verinoses.

Prèviament s'ha de saber que hi ha tres graus de coses vivents, doncs els efectes de l'aire pestilencial sobre elles seran diferents. Hi ha coses que s'alimenten i creixen, sense tenir raó ni sentiment, així com les herbes i tota classe de plantes. Un segon grau està format per les coses que s'alimenten, creixen i tenen sentiment, com els peixos, ocells i altres bèsties. Finalment l'home, que s'alimenta, creix, sent i té raó o enteniment.

LA MALALTIA VISTA PELS METGES

Els dos primers graus sofriran corrupcions, i el tercer morts sobtades o malalties diverses com febre, apostemes axilars, inguinals c en el cor, cucs, pèrdua de la memòria, i els infants patiran pigota o xarampió.

Tota pestilència comença en una regió, però, a vegades, es trasllada a una altra per veïnatge, pels aliments o pel vent.

Apareix en regions prèviament no acostumades a tenir-la, la qual cosa fa que els metges s'equivoquin en els pronòstics, doncs malalts que amb els signes que presenten haguessin guarit en altre temps, ara moren.

II. *Tipus de pestilència*

Hi ha dos grans tipus, la universal, i la particular. La primera, es refereix a la que afecta a tota una regió o a moltes, i la segona, és la que incideix sobre una ciutat, un carrer o un alberg.

III. *Causas productores de pestilència*

Distingirem les següents:

A) *Causas de pestilència universal*. N'hi ha de dos tipus:

1) *Causas que alteren les qualitats de l'aire*

— *Estiu molt calorós*

- Per obra de Déu i pels nostres pecats.
- Quan en l'estiu s'ajunten molts planetes calents amb el sol i amb la canícula.
- Quan regne molt vent austral.

— *Estiu molt fred*

- Quan s'ajunten amb el sol molts planetes freds.
- Quan regne molt vent septentrional.

— *Hivern molt fred*

- Quan s'ajunten molts planetes freds amb el sol.
- Quan regne molt vent septentrional.

— *Hivern molt calorós*

- Quan s'ajunten molts planetes calents amb el sol.
- Quan regne molt vent austral.

— Quan el vent de mig-jorn abans d'arribar a la regió pestilencial passa per deserts o per boscatges on s'ha pres foc.

— Quan el vent de tramuntana abans d'arribar a la regió pestilencial passa per ports o muntanyes carregades de neu.

2) *Causas que alteren la substància de l'aire*

— Obra de Déu degut als nostres pecats (Sagrada Escripura).

LA MALALTIA VISTA PELS METGES

— Conjunció de planetes o esguard d'aquells.

— Vents calorosos i humits, els quals produeixen gran humitat en l'aire, i la humitat és mare de putrefacció.

— Batalles i setges on moren gran multitud de gents i cavalls, els quals al no soterrar-se i podrir-se fora, podreixen l'aire. També dels cossos podrits s'engendren mosques i tavans molts verinosos.

— Vapors i fums procedents de l'interior de la terra.

— La putrefacció de l'aigua amb la calor del sol, fa que s'elevin molts vapors, els quals al barrejar-se amb l'aire el podreixen.

B) *Causas de pestilència particular.* N'hi ha de tres tipus:

1) *Causas que produeixen pestilència a una ciutat:*

— Quan al voltant de la ciutat hi ha estanys, braçals o sèquies plenes d'aigua estancada.

— Quan la ciutat està coberta per la part d'orient, doncs el sol no pot purificar l'aire.

— Abundància de viandes i fruites a l'estiu.

— Quan la ciutat està ofegada entre muntanyes, doncs no es pot ventejar bé.

— Quan a l'entorn de la ciutat hi ha multitud d'arbres, especialment si són alts, com els àlbers, doncs impedeixen l'aireació. També hi ha arbres especials molt nocius, com les nogueres i les figueres, que podreixen l'aire.

— Quan a la ciutat hi ha budells, ventres de bèsties, bèsties mortes, femers, cuirs a remullar i matances de bous o altres bèsties.

— Quan a la ciutat entren viandes, blat i vi procedents de regió pestilencial.

— Participació amb malalt de malaltia pestilencial, com llebrositat o meselleria, deixament, tisi, llaganya, febre pestilencial, pigota, xarampió i tinya.

Però perquè una malaltia es pegui a un altre es requereix una *disposició* en el cos d'aquell a qui es pega, la qual pot adquirir els següents aspectes:

- Aquells que tenen el cos ple d'humors, especialment si són corromputs o podrits.

- Els que mengen i beuen molt.

- Els que participen molt carnalment amb dona.

- Els que tenen les porositats del cos amples.

2) *Causas que produeixen pestilència a un carrer.*

— Quan hi ha prop estanys, braçals o sèquies plenes d'aigua estancada.

— Quan el carrer està cobert de la part d'Orient, doncs el sol no pot purificar l'aire.

— Quan el carrer està prop d'una plaça on es ven hortalissa, especialment cols, doncs l'olor de fulles de cols podrides corromp l'aire.

3) *Causes que produeixen pestilència a un alberg.*

- Quan està situat en un lloc ofegat i poc ventilat.
- Quan els que hi viuen han begut vi o menjat blat corromputs.

És regla general que tothom es deu guardar de beure vi engessat, doncs crema la sang i el fetge, asseca el pit i produeix disenteria.

— Femar vinyes, doncs el vi produït és molt putrefactible, engendrant febres diverses i apostemes.

- Participar amb algun malalt que té malaltia pestilencial.

IV. *Signes de pestilència*

Hem de saber conèixer els senyals que indiquen mudament de l'aire en la seva substància, doncs els canvis en les seves qualitats –calor o fred– són coneguts per tothom.

Hi ha senyals indicatius de pestilència esdevenidora, i altres que demostren pestilència ja present.

A) *Senyals de pestilència esdevenidora*

- Estela comada, que produeix inflamació de l'aire.
- Inflamacions de l'aire que s'anomenen drach.
- Inflamació de l'aire anomenada cabra saltant, o esteles volants.
- Quan alguna d'aquestes inflamacions cau sobre alguna ciutat, o en algun bosc cremant-se una gran partida de terra i formant-se molts fums i vapors que corrompen i enverinen l'aire.
- Alguna mala conjunció de planetes.
- Quan a l'hivern ha regnat molt vent austral o marí, hi ha hagut moltes pluges que s'han continuat durant la primavera, és senyal que l'estiu i la tardor seran pestilencials.
- Quan hi ha gran inestabilitat de la temperatura, així com gran fred avui, i demà gran calor, o en un mateix dia les matinades són fredes i les vesprades calentes, o al contrari.

B) *Senyals de pestilència present*

- Inestabilitat del temps, com semblar que ha de ploure i després no plou.
- Aire carregat de pols.
- Aire d'aspecte groc o citrí.
- Les serps, sargantanes, lluerts, granotes i altres rèptils són molt abundants, sortint de les cavernes de la terra i de l'aigua.
- Els ocells fugen del niu i deixen de covar els ous.
- Morts sobtades.
- Grans basques.

- Alè corromput i pudent.
- Febres seguides de males exidures i apostemacions, àntrax o "*mala busayna*".
- Pigota.
- Cucs.
- Altres malvades malalties.
- Fruita entecada.
- Blat d'olor molt estranya. El pa fet d'aquest blat no té el sabor ni l'olor habituals.

V. *Efectes de l'aire pestilencial*

Seran diferents segons que l'aire sigui pestilencial en les seves qualitats o en la seva substància.

A) *Aire pestilencial en les seves qualitats*. Tenim els següents aspectes:

1) *Aire molt calent*

- Crema herbes, blats i arbres.
- Asseca la terra.
- Impedeix la nutrició a totes les plantes, que s'assequen i moren.
- Obre les porositats del nostre cos, fent resolució de la calor natural i dels esperits.
- Aflaqueix les virtuts.
- Produeix destalent.
- Produeix resolució de la sang.
- Fa engroguir la pell.
- Produeix la còlera.
- Escalfa fortament el cor, els espirts i la sang arterial.
- Multiplica la còlera en tots els altres humors.

2) *Aire molt fred*

- Fa tancar les porositats del cos.
- Si es tan fred que pot penetrar dintre del cos, mortifica la calor natural i produeix la mort.

Altres vegades produeix apoplèxia, és a dir "*ajustament o apostemacio del cervell*", degut al qual l'home perd sobtadament el moviment i el sentiment, caient en estat de mort aparent, sense pols ni alè perceptibles dirèctament. Per això s'han d'utilitzar mètodes indirectes de diagnòstic de vida, com un fil de llana prima aplicat al nas, o un vas ple d'aigua posat sobre el pit.

Aquest aire tan fred també pot produir epilèpsia o mal de caure.

Un altre efecte és l'anomenat "*paralíticament etortura de cara e duylls e de bocha*".

B) *Aire pestilencial en la seva substància*

L'aire podrit produeix els següents efectes:

— Corromp i enverina totes les fruites i blats i a partir d'aquí corromp i enverina els humors del nostre cos.

— Al respirar-lo entra al cor, podrint i corrompent la sang arterial que es fa i s'engendre dintre de les cavitats del cor. Aquesta sang podrida va des del cor, per les venes que la polsen (anomenades artèries), als altres membres.

Aquesta sang, a vegades, produeix apostema en el cor, el qual es transmet a les axelles, que són "*axi com a latrina ho albelo del cor*", produint en aquelles apostema. En altres ocasions l'apostema del cor es transmet al fetge i d'aquest a l'angular (*latrina o albelo del fetge*) on es fa també apostema.

En altres ocasions aquesta sang podrida bull com el most, anant a l'exterior del cos i produint pigota o xarampió.

— A vegades la putrefacció es fa en especial a la flema, perquè s'engendren cucs.

— Sempre produeix febre contínua.

VI. *El regiment contra l'aire pestilencial*

S'ha de fer seguint la següent sistemàtica:

A) *Regles que es deuen observar contra l'aire pestilencial per les seves qualitats.*

1) *Regiment contra l'aire molt calent*

— Anar-sen a llocs naturalment freds.

— Crear un ambient artificialment fred regant el sòl de la cambra amb vinagre o *aiguarràs*, o tirant a terra extremitats de salzes, fulls de canyes, ceps blancs i rams de murta i roses, o posant "*oreyilles*" plenes de roses seques al cap del llit, o fent destil·lacions d'aigua en diverses parts de la cambra.

— Portar vestidures i folres que no facin inflamar la sang, com teles de seda o de lli delicat i prim.

— Guardar-se del vent fred, que a vegades sobrevé en aquest temps calorós. Per això és convenient portar un jubet prim de llí o de seda folrat de cotó.

— Menjar viandes fredes, carbasses, melons, lletugues, verdolagues i cogombres, sempre que la persona no estigués prèviament flaca o amb el ventrell destemplat.

— Evitar beure vi naturalment fort, com vi grec o de vinassa, doncs són millors els vins ben amerats amb poca aigua.

— Evitar beure vins engessats o conservats amb alum o amb calç, doncs poden cremar la sang i els humors.

— Usar agràs, vinagre, suc de taronges i de llimons, sempre que no hi hagi algun impediment com fredor de boca o de ventrell, o sequetat de pit, o tos, o cadarn.

2) *Regiment contra l'aire molt fred*

— Elegir llocs naturalment calents.

— Dormir en cambra solejada, que tingui les finestres orientades a sol ixent. Si les té a tramuntana, s'han de tancar be.

— Calentar l'aire artificialment, fent foc a la cambra amb sarments ben secs, romeu, ginebra o olivera.

El foc ha d'ésser clar, doncs el fum no és bo pels ulls ni pel pit. S'ha d'estar situat d'esquena al foc, doncs sinó es debilita la vista i es lleva la digestió.

— Utilitzar per vestir-se draps de fina llana, especialment tenyits de grana, i folre de llebre o conills.

— Guardar els peus i el cap del fred, doncs aquests membres estan lluny del cor que és font de calor.

— Fer exercicis forçats, com anar a caçar a peu, o saltar, o jugar a l'esgrima.

— Menjar viandes caldes, cols, xirivies, pastanagues, moltó i gallines.

— Usar vi naturalment calent, com vi grec o vinassa.

— Usar vi artificialment calent, com piment.

— Els grans senyors podem utilitzar piment compost per les següents espècies: *R[ecipe] cinamomi alitimi unc. .I. zinziberis electi et mundi unc. semis granorum paradisi florum cinamomi cubeborum domesticarum ana drag. .II. garioffilata] macis galang[ae] ana drag. .II. nucis mus[catae] unam grossam panis zuccari et optimi vini et odorifferi etriusque quantum sufficit fiat nectar vel pigmentum. Del qual pot ésser presa a la fi del menyar ab pan torrat ho ab neules.*

B) *Regles que es deuen observar contra l'aire pestilencial per la seva substància:* S'han de tenir en compte els següents aspectes:

1) *Rectificació de l'aire podrit.* S'ha de saber prèviament si la putrefacció és deguda als nostres pecats o a la infecció de la terra o de l'aigua, o d'aquestes coses jussanes, o bé si és deguda a coses altes o sobiranes, com la influència d'alguna conjunció o esguard de planetes.

Si la corrupció de l'aire es produïda per les coses baixes, com la terra o l'aigua, s'han d'elegir per viure els llocs alts i les muntayes.

Si la putrefacció és deguda a l'acció de coses altes s'han de seguir les regles següents:

— Elegir llocs baixos per viure i cambres subterrànies, tenint les finestres sempre tancades.

— Fer foc a la cambra amb llenya, romeu, murta, xiprer, ginebre, espígol o esticados aràbic.

— Els grans senyors poden usar perfum de les coses que segueixen:

R[ecipe] ligni aloes ambre grisie ana drag. .II., mirre obtime et electe olibani puri ana unc. .I., camfore storacis calamite ana unc. semis, rosarum rubearum siccarum drag. .II., sandali macassarini foliorum mirti ana unc. semis, pulverizentur omnia grosso modo et incorporentur cum lapdano puro vel cum aquarosacea de Domas en la qual sie dissolta la càmfora dèssusdita. E sien ne feytes pillules ho trociscs dels quals en brases ne sien meses. I. ho. II. ho aytants com menester-ne face.

Encara.s pot fer perfum a grans seynnors d'una confeccio molt preciosa qui es dita gallia muscata ho d'una altra qui es apellada confeccio nere.

— La gent comuna pot fer foc amb romeu o ginebre i poden fer perfum d'encens i mirra, així com de timiama i erbatur.

— Regar el sòl de la casa amb aigua ros i vinagre.

2) *Exercici físic.*

Guardar-se de fer exercici de gran treball, doncs amb el qual entre molt aire prodit i enverinat al cor, corrompent la seva sang i els espirits.

3) *Aliments preventius de malalties pestilencials.*

— Menjar i beure poc. Sobretot el beure ha d'ésser templat.

— No patir set.

— Usar en tots els menjars vinagre, agràs, suc de tarongès, llimones i coses agres.

— El vi clar i verdós és millor que el dolç, doncs aquest és de més fàcil podrir i fàcilment convertible en còlera.

— Esquivar els ocells que s'alimenten prop d'estanys, com fotjes, oques, ànecs, i altres carns humides naturalment com porcelles i anyells.

— Esquivar peixos com morenes i anguiles, peixos bastinals com el dofí, la mussola, la tonyina i els seus semblants.

— Esquivar tot tipus de peix podrit i malolent.

— Menjar salmó, esturió, rojes, molls, pagells, palaygues i altres semblants. Han d'ésser aparellats amb vinagre o amb sols. Fregits o a la brasa són millors.

— Menjar fruites agres com guindoles, magranes agres i tàperes amb sols.

4) *Medicaments preventius de malalties pestilencials.*

— Prendre tres vegades a la setmana, pel matí, una dracma o tres diners pesants de fina triaca, prèviament purgat el cos.

— Prendre cada mati una unça de vi beu ayguat amb una dracma de la següent confecció: *R[ecipe] aloe cicotriini unc .I., mirre obtime et electe croci orientalis ana unc. semis, pulverizentur omnia et conficiantur cum aqua rosacea et fiant pillule vel trocisci.*

— Una fava de metridatum cada mati.

— Menjar en dejú una herba anomenada escabiosa.

— Beure el suc d'una herba anomenada *capud monachi*, que es bon remei contra l'antrax o mala busayna.

— Posar sobre la busayna un segell de cera nova, previament purgat el cos per cristeri i tocat el membre afectat amb foc o cauteri.

— Beure el suc d'una herba anomenada *bruneta* i posar sobre la busayna aquesta mateixa herba picada amb el suc.

— Feta la cauterització es convenient aplicar una ventosa per atreure la matèria verinosa. Alguns plomen el ses a un gall o gallina i el posen sobre l'antrax per estirar la matèria verinosa.

5) *Regiment del dormir.*

— Elegir per dormir cambra adequada a les normes que em dit abans.

6) *Purgació del cos.*

— Atès que la purga no es pot fer sense abans prendre xarop, l'autor aconsella prendre el següent *xarop* pels grans senyors:

R[ecipe] endivie novelle rostri porcini epatice scolopendrie recentis capilli veneris recentis ana manipulum unum, buglosse cum toto foliorum borraginis manipulos duos seminis melonum, cucurbite ana unc. semis, seminis acetose sandali macassarini ana. drag. .II., sandali albi et rubei ana. drag. I., fflorum violarum borraginis et buglosse ana. unc. semid, fflorum nenufaris. unc. .I., camfore in ligatura drag. .I., aceti albi. unc. .II., aque scabiose extracte per distillationem. unc. .III., panis zucare. unc. XIII. fiat sirupus diligenter clarificatus et perfecte coctus.

Del qual exarop pot esser pres de mati e de vespre a quantitat de .X. cuylleres e .XV. d'aygua cuyta que sie tebea. Emperò conseyllaria que l sopar fos lexat en cas que de vespre dege hom pendre de l'exarop.

La gent comuna pot utilitzar el següent *xarop*:

R(ecipe) sirupi endivie, sirupi violacei, sirupi de capilli veneris ana unc. .III. ocxiacre simplicis vel sirupi acetosi libram semis misceantur.

L'exarop acabat de pendre, prengue.s aytal porga ho coladura, la qual es apropiada a purgar colera e // fleuma:

R[ecipe] prunorum damascanorum numero .XII. anisi, maratri ana drag. .II., seminis melonum unc. semis turbit bene gumosi et ponderosi interius et exterius mundati vel loco eius agarici non antiquati drag. II., zinziberis albi et mundati drag. .I., uvarum passarum mundatarum unc. .I., fflorum borraginis et buglosse ana unc. semis, ffiat decoccio in qua dissolvatur cassiefistule mundate unc. semis per als deliquats ho unc. .I. per als altres in fine addatur reubarberi electi de quantitat d'un. scrup. a .III. scrup. ho .I. drag. ho mes ho menys segons la condició de la persona.

7) *Sagnia.*

Una vegada practicada la purga es pot fer la sagnia, que serà de tres a quatre unces, o més o menys segons la condició i la necessitat de la persona. Es millor fer-la al mig del tercer quadrant de la lluna, si no ho impedeix el fet de que la lluna estigües en senyal contrària a sagnia, així como gèminis, leo, virgo, capricornus i així d'altres.

8) *Sexualitat.*

Diu l'autor que d'aquest mateix regiment "*es esquivar ab gran diligencia jaure carnalment ab fembra car ja sie ço que fer exces en la cosa damontdita en tot temps sie cosa de gran dampnatge al nostre cors: Empero en aytal temps asseylnaladament e notable fa gran don e gran dampnatge. Encara dich que en aytal temps acostumar danar al baynn es cosa fort dampnosa car lo baynn fa obrir les porositats del cors per les quals laer corromput entre e fa fort impressio en lo nostre cors e en los nostres humors*".

9) *Espiritualitat.*

Es molt important evitar en temps pestilencial els accidents de l'ànima com la ira, la temença, la tristesa i l'angoixa. En canvi es beneficiós el goig i l'alegria, sempre que no es barregin amb el menjar i la luxúria.

La imaginació i la por poden fer molt mal en aquest temps. Per això les campanes no han de tocar a morts, doncs els malalts "*ne prenen mala ymaginacio*".

10) *Regiment de preservació contra cucs.*

Atès que en temps de pesta hi ha febres i morts sobtades per cucs i per llambrics, s'ha de fer el següent regiment de preservació:

— Al matí menjar alls i al vespre beure dos o tres glops de vinagre.

— Purgar el ventrell i els budells amb píndoles de gerapigra galieni o amb cristeri.

— Evitar las viandes que fan cucs, com llet, cireres, tota fruita dolça, llegums tendres, faves tendres, cols, blets, i espinacs. Y en general tot aliment flemàtic i viscos.

— Prendre cada matí sement de centàurea o d'Alexandria barrejada amb mel.

— Pols de corn de cérvol i d'àloe cicotrí, en quantitat d'una dracma amb mel.

— Suc de l'herba enula campane, en quantitat de mitja unça.

— Pols de safrà bort, pres al mati amb llet o amb mel.

— Pols de diptanus (vulgarment herba de Tuniç) pres amb mel.

— Beure suc de les fulles del presseguer.

— Triaga major.

— Els cucs morts mitjançant els remeis adequats es podreixen convertint-se en verí molt perillós. Per això s'ha de barrejar amb els citats remeis un laxant com senet o turbit.

— Pels delicats pot utilitzar-se el següent xarop:

R[ecipe] foliorum absincii, persicarie, enule campane, isopi, centuree, endivie, rute ana manipl. .I. germandree, genciane prassii, ana. manipl. semis, cartami, lupinorum amarorum ana unc. semis, cornu cervi, aloe cicotrina ana drag, .II. seminis centauree, seminis porri ana drag. .II. medulle vel nuclei persicorum unc. .I. coriandi preparati in aceto passulato unc. semis, folliculorum sene unc. .I. et semis, turbit electi interius et exterius mundati drag. .II. pulpe coloquintide unc. semis, ani-

si, maratri, sinziberis albi et mundati ana drag. .II. liquirice mundate unc. .I., aceti albi unc. .III. panis zucare quartos. V. fiat sirupus diligenter coctus et clarificatus; del qual sie pres quascun mati en la manera ja dessus dita.

Encara pot esser feyt aytal emplaustre:

R[ecipe] foliorum absinci, foliorum mente, foliorum porrorum ana contundantur et in oleo et aceto concantur vel frixentur et fiat emplastrum, lo qual sie posat sobre.l ventre endret del melich. E si a aquest emplaustre hom mesclave de “pulpa coloquintide” sobtilment puvlerizada ho d’aloe cicotri subtiment pulverizat ho polvora de lopins amarchs, aytal emplaustre serie molt pus forts.

— Pot fer-se el següent unguent:

R[ecipe] pulpe colinquentide drag. .II. nigelle, aloe cicotri, cornu cervi combustus seminis Alexandrie ana semis, fellis bovini unc. .II. mellis quod sufficit pulverizanda, pulverizentur et subtiliter cribellentur et incorporentur omnia et fiat unguentum.

Ab lo qual sie untat tot lo ventre.

— Per la gent comuna es sufficient el següent unguent:

R[ecipe] pulpe coloquintide unc. semis, pulverizetur subtiliter et incorporetur cum felle taurino.

— Els infants poden esser untats amb el següent unguent:

R[ecipe] olei absincii, olei de medulla vel nucleis persiccorum, seminis Alexandrie, cornu cervi adusti ana drag. .II. cere nove quod sufficit fiat unguentum mediocriter liquidum.

VII. La pestilència moral

Fins ara l'autor ens ha parlat de la *pestilència natural*, es a dir aquella que fa mudament contra natura i infecció en la sang i en la virtut del cor.

Però hi ha una altra pestilència molt important que es la *pestilència moral*, el regiment de la qual Jacme d’Agramont no es veu capaç de donar. Únicament la defineix així: “*moralment parlan de pestilencia la sua diffinició es aytal. Pestilencia es mudament contra natura de coratge e de pensament en les gents per lo qual venen enemitzats e rancors guerres e robaments destruccions de lochs e morts en alcunes determinades regions oltra cors acostumat en aquelles*”.

NOTES

Arxiu Parroquial de Verdú, Epistola de Maestre Jacme dagramont. Als honrats e discrets Seynnors pahers e conseil de la ciutat de Leyda.

LES IDEES DE POLÍTICA SANITÀRIA DE MERCADO

El Dr. Luis Mercado va escriure un llibre de la pesta a finals del segle XVI, obeint el mandat del Rei.

La segona part del seu escrit la dedicà a explicar la guarda i providència que ha d'haver per la defensa de les províncies, ciutats o repúbliques.

Es podria pensar que les idees de Mercado foren aplicades en terres castellanones, una vegada mort l'autor, a meitats del segle XVII, doncs la pesta d'aquesta època no penetrà en elles. Segurament l'empremta i la influència del pensament d'un gran metge, una vegada desaparegut, pot fer canviar els destins del seu poble, evitant, per exemple, els efectes d'una greu epidèmia, com la pesta.

Mercado havia il·lustrat molt bé als governadors del pobles castellans, per tal de que aquests possessim en acció la política sanitària adient a la lluita contra la pesta castellana de 1599. Aixó s'havia de notar anys després, amb la no penetració en terres castellanones, de la pesta de 1647-54. I aixó, aquesta acció beneficiosa de les idees de Mercado, es nota molts anys després, ara mateix, al llegir les ben ordenades idees de l'autor, que seguidament transcrivim:

A) La guarda i defensa de la salut de les repúbliques és la primera obligació dels seus governadors

És necessari declarar exactament les coses que són necessàries per la guarda i defensa de les Repúbliques; i també es precís que els seus governadors, no menys prein cap principi d'aquest mal ni desestimïn ni tinguin per impertinent qualsevol remei que se'ls aconsellés, ni s'escandalitzin d'aquells que els hi semblin ser dificultosos i pesats, doncs el rescat de la vida, especialment d'una República, a cap preu es car.

B) Mitjans per prevenir la pesta i per expulsar-la una vegada s'hagi presentat

S'han de tenir presents dues coses principals i generals: la primera consisteix en prevenir i destorbar que no els hi toquin ni els hi comuniquin els danys de les regions, ciutats, viles i llocs comarcants i veïns. La segona consisteix en que si ja haguessin començat a emmalaltir algun o alguns, es procuri que no s'estengui ni divulgui, sinó que amb rapidesa se suprimeixi.

1) Procurar que no es contaminin la ciutat del mal que afligeix els llocs comarcants

És veritat que la guarda més certa, més segura i poderosa és començar demanant a Déu el favor, ajuda i defensa per la seva misericòrdia, i la intercessió de la Reina dels Àngels, nostra Senyora, i dels Sants, fent processons, dient misses, fent almoines, oracions i obres pies, i agafant algun Sant o Àngel per guarda i protector, encomanant-li aquella República.

Seguidament s'ha de manar que es publiqui, amb pregó i molta solemnitat, que cap persona provinent de lloc empestat o que passi per ell entri en la tal ciutat o poble, posant-li gravíssima pena; ni cap veí surti de la ciutat o poble a comunicar,

LA MALALTIA VISTA PELS METGES

tractar, ni visitar persona dels pobles on hi hagués la malaltia, posant la mateixa pena.

També s'ha de publicar que cap veí del poble rebi en la seva casa a cap persona que vingui de fora sense que primer demostrï haver estat registrat i tenir llicència de les guardes i diputats. I que per visitar els hostals hi hagi persones diputades que sàpiguen tot aixó.

Un altre punt és que una vegada assabentats que els llocs comarcants estan empestats, s'ha d'encerclar el poble per part ben apartada de les portes o murs perquè els veïns puguin sortir a l'aire i evitar el dany que sol succeir d'estar els pobles molt tancats.

És també molt necessari que en aquesta cercla no hi hagi més que una porta o dues, si la ciutat fos molt estensa i gran, i que en elles es posin persones que registrin i sàpiguen de quines províncies i llocs vénen els forasters, perquè sota cap excusa, amistat, parentiu o interès deixin entrar a cap persona provinent de lloc empestat o que hagi passat per ell.

S'ha de publicar també que no s'ha d'admetre cap testimoni sinó ve signat, juntament amb l'escrivà, dels justícies i batlles majors dels llocs d'on el foraster vingué.

S'han de posar sobreguardes a cavall que, distants i apartats de les cercles, recorrin el camp, no deixant arribar a les portes als que no portin testimoni, i fent marxar els pobres i gent inútil i a tot sospitós, especialment als desterrats.

També convé que als que surtin de la ciutat sana a les seves heretats o a passejar-se, o a qualsevol altre negoci, se'ls hi doni un senyal en plom o ferro al sortir, i que no es deixi entrar al que dient que sortí no l'ensenyés, per evitar que entrin forasters. El mateix s'ha de fer amb les bugaderes que surten a rentar la roba i amb els obrers que surten a treballar.

Les guardes de les portes s'han de canviar cada mes, però cada setmana ha d'assistir amb elles un ciutadà important per tal que es registrin amb més rigor els testimonis dels que vénen de fora.

Els aliments, blat, ordi, palla, llenya, ni cap altra provisió, s'han d'admetre en la ciutat o poble de quatre o cinc llegües al voltant del lloc ni llocs empestats.

El deu proveir el poble, per quatre mesos o més, de blat, ordi, vi, carns i aus, sucre, conserves i les demés coses necessàries pels malalts.

S'ha de manar als apotecaris que tinguin les apotecaries proveïdes de drogues i medecines cordials, i tot el demés que els metges digessin ser necessàries en aquests temps.

Durant tot el temps que duri la guarda del poble ha d'estar prohibit tirar escombraries als carrers i s'han de treure d'aquests els animals morts. També els femers han d'estar apartats dels camins i les verdures podrides de les hortes. I si es temés la mala olor per remenar-los, que es cobreixin amb molta terra per damunt i estiguin així fins que passi la sospita.

Convé que cada dia a la matinada s'escombrin i netegin tots els carrers, i si fos possible es reguin.

LA MALALTIA VISTA PELS METGES

Al voltant de les cercles, una o dues vegades a la setmana, s'han de cremar coses oloroses, com romeu, xiprer, llorer, ginebra i altres semblants.

Dintre del poble, en cas de no poder regar, s'han de tirar herbes d'olor, com roses, espadanyes, herba de Santa Maria, romeu, timó, espígol i ginesta.

La roba dels veïns s'ha de rentar amb aigua corrent sempre que aquesta no vingui de llocs empestats.

S'han de cobrir amb terra o s'han de treure dels voltants del poble les aigües estancades, tolls o llacs de molt temps.

Els blanquers i adobadors han de sortir del poble per usar els seus oficis.

Cada matí els Regidors han de visitar la fruita, verdura i demés aliments i als que els porten, per veure d'on vénen, perquè no sigui de llocs sospitosos.

No ha de quedar en el poble, d'un dia per altra, fruita. Tampoc es pot vendre la podrida o mal madura i no s'ha de permetre que ni hagi molta ni barata. S'ha d'entendre el mateix amb la verdura.

No es poden vendre cogombres ni herbes collides en tolls ni en llacunes, ni en altres parts humides; ni faves, llubins, bunyols, ni altres llatinadures que es porten pels carrers.

S'han de recollir els pobres, que estiguin malalts de qualsevol malaltia, en l'hospital o casa, fora del poble, on es guareixen, de manera que no caminin pels carrers ni vagin per les cases a demanar almoïna.

Els pobres sans, ganduls i vagabunds, s'han de desterrar, però la República els hi ha de donar el necessari pel camí.

La roba dels hospitals s'ha de rentar fora del poble, però procurant que l'aigua no es barregi amb riu ni riera, ni altra amb la qual s'hagi de beure o regar hortalissa. S'han de reunir tres vegades a la setmana els Governadors per assabentar-se de les notícies dels llocs de la comarca, i si en elles hi ha algun dany.

S'han de diputar persones molt confidents perquè de dues en dues visitin, dues vegades a la setmana, la seva parròquia, i inquireixin amb diligència quins malalts hi ha a cada casa i de quines malalties, i quin metge els guareix; i si estan sense metge, que el portin per averiguar la malaltia. De tot això s'ha de donar completa i vertadera relació.

Ha d'haver altres diputats per visitar els pobres de misericòrdia, perquè la República, dels béns comunals, o la parròquia, d'almoïnes, els socorrin, perquè amb ells solen començar les malalties pestilencials.

Que hagi, a més d'aquests, persones religioses que, amb caritat, busquin i procurin almoïnes.

S'ha de recomanar a la República el bon govern de vida, regiment i ús de bons aliments, procurant usar les menys fruites i verdures possibles, si no fossin lletugues, escaroles i xicoires, i aquestes amb vinagre i sucre, i refredades amb neu les fruites i begudes.

S'ha d'avisar i dir sempre als ciutadans des de les troncs, la bona diligència i cura amb que es guarda el poble, donant-los-hi bones esperances perquè no vagin tristos i amb por, pèssimes disposicions per rebre qualsevol mal, sobretot la pesta.

LA MALALTIA VISTA PELS METGES

Els Governadors han de buscar i disposar una, dues i tres cases fora del poble i de la cercla, perquè quan fos necessari, sense perdre temps, el primer malalt que se sentís empestat es mudi a dita casa, on s'han de guarir els malalts, i d'allí, el que sanés, es posi a l'altra, per fer la convalescència, i en l'altra pugui estar el Capellà, Metge, Cirurgià, Apotecaria i barber, perquè en cap cas convé que aquest ministeri es faci dintre del poble.

També convé posar diligència en les coses de roba i vestits que es venguin i comprin, perquè ningú pugui vendre cap cosa sense que primer estigui registrada davant un escrivà designat per això, i que averigüi d'on és i de quina classe, i si s'ha comprat en lloc o de persones sospitoses i que l'hagin portat de fora, per ser cosa en la que més s'ha trobat la causa del contagi i extensió d'aquest mal.

És necessari que els Governadors i Comissaris del poble s'informin i sàpiguen quins llocs de la comarca, petits i pobres, tenen la malaltia i contagi, perquè els proveixin de cirurgia, apotecaria i aliments, perquè és la cosa més important per la guarda de la seva mateixa ciutat o poble, perquè d'aquests llocs acostuma després a pegar-se als llocs grans, on de necessitat han d'acudir.

Convé que el Metge o Metges de la ciutat, vila o lloc, que així es pretengui guardar, donin compte cada tercer dia, a una persona principal diputada per això, dels malalts existents, advertint amb veritat i puntualitat si n'hi ha algun o més entre ells que tingui gra o carboncle, i declarant si és benigne o pestilent.

2) Procurar que si la pesta comencés, s'elimini aviat, sense que s'estengui molt

Si una vegada iniciada la malaltia no es procura eliminarla ràpid, en poc temps creix, amb tan furiosa crueltat, que fa que deixin els pares als fills i les dones als marits, i que no hi hagi qui miri sinó per sí.

El President, Governador, Assistent, Corregidor o la persona de potestat superior que governés el poble, una vegada assabentats de la presència del mal en el poble, han de manar i fer complir amb gran rigor que cap Regidor, Vintiquatre, ni qualsevol altre oficial de la República, ni ministre de la justícia, surti de la ciutat, vila o lloc, sinó que assisteixin a la bona administració de la salut, sense que puguin excusar-se sinó per causa molt legítima.

S'ha d'ordenar al Metge o Metges del lloc, que cada dia es dongui compte al diputat posat per això, perquè faci el que es dirà després, i que cadascú avisi a casa seva que, sentint gra o carboncle, o indisposició, per lleugera que sigui, l'avisí, perquè amb temps es remeie.

S'han de reunir els Governadors i persones velles del poble per elegir persones confidents, que estiguin diputats, perquè se'ls hi encarregui l'administració i cura de les cases que per tan difícil ministeri són necessàries.

Aquests diputats s'han de reunir amb el Corregidor o Batlle major, una vegada al dia, perquè de les relacions que tinguessin dels malalts, determinim i ordenin el més convenient.

S'ha de proveir de confessor, Metge, cirurgià, apotecari i barber, que, si fos possible, visquin en una casa junts, fora del poble i junt a la casa on s'han de posar els malalts.

C) *Mitjans més convenients i necessaris per eliminar la pesta*

S'han de buscar i posar després en el mateix hospital infermers pels homes i dones per la infermeria de les dones, i persones que els hi facin el menjar amb molta caritat, pel que és necessari un sobrestant, home diligent que tingui cura amb la bona administració de tot el necessari.

Convé també instal·lar en el camp, junt a l'hospital, una casa feta de taules de fusta o altre material, per posar-hi carnisseria, pa, vi i tota classe de provisions, perquè en cap cas i per cap canvi tinguin comunicació amb els demés veïns del poble.

El Metge que quedés a la ciutat o vila, i si no hi fos, es busqui i porti de fora per aquesta necessitat, miri i califiqui els malalts, i després declari el que fos de carboncle, perquè immediatament es tregui del lloc, i ell es quedi a guarir els demés malalts que d'altres malalties hi hagués, i que ni ell ni el barber vagin on els empatsats es guarissin.

Que el primer malalt que se sabés de dita malaltia, si fos persona pobra, es porti immediatament a la casa i hospital per això preparat.

Que la casa i família d'aquest malalt es procuri tancar després, netejant-la primer, i obrint les finestres i regant-la amb vinagre, i sufumigant-la amb algunes herbes d'olor, i se li posi un senyal perquè sàpiguen el que és, i els fills, dona o marit vagin a una altra casa en la que no hi hagi altres residents, especialment si aquesta casa estigues fora, diputant un barri sol per aquests casos, amb tendes amb tot el necessari, així s'evitarà la comunicació amb els demés veïns.

Els vestits d'aquest malalt s'han de cremar o portar a l'hospital, perquè, amb els demés, es cremin, i el llit on dormia es porti també a l'hospital, perquè en ell es guarixi.

A l'hospital no ha de quedar roba de pobres, sinó que s'ha de cremar després, i també quan hi hagi milloria s'han de cremar tots els llits, doncs cada nou malalt ha de portar el seu per guarir-se en ell.

Si no fos possible mudar la família del malalt a una altra casa, s'ha d'ordenar tancar la seva amb els que hi quedessin, i s'han de diputar persones perquè els hi donguin allí tot el necessari, sense que ningú s'atreveixi a sortir d'allí fins que se li dongui llicència, que podrà ser passats dos mesos de l'inici de la malaltia, i que en la cambra del malalt no entri ningú de tal família.

Ha d'haver una altra casa amb ministres suficients, on els malalts que es guarissin vagin a fer la convalescència, i que sigui lluny.

Al que surti guarit de l'hospital se li ha de donar vestit nou, de manera que no parti res de les coses que tenia a l'hospital, i donant-li almoïna se l'ordeni sortir fora del poble per tres mesos.

Si l'home que cau malalt fos home d'hisenda que es pugui guarir a casa seva, ho faci, amb condició que se li tanqui la casa de manera que ningú dels d'ella pugui sortir fora, pel qual serà necessari tenir un criat o dos fora, i que aquest sense entrar diutre els hi dongui el necessari, i el metge que porti la malaltia que es reculli amb el malalt o el guarixi per relació.

LA MALALTIA VISTA PELS METGES

D) *Necessitat de metges loimòlegs o que no tinguin més missió que guarir als empestats*

En la República on hi ha molts metges s'han de constituir uns per guarir als empestats i altres als demés malalts. I si algun d'aquests volgués guarir per mandat, interès o voluntat a algun dels empestats, és raó que no intervingui en altres malalts d'altres malalties, ni comuniqui lliurement amb els sans.

Si fossin persones tan importants que no se'ls pugui excusar ser visitats, se'ls ha d'avisar pel perill i procurar que aquest sigui el menor possible, amonestant als que entressin a visitar-los que es proveirà treure'ls del poble, perquè la guarda d'una República ha d'ésser preferida al compliment de qualsevol altra singular persona.

Els vestits amb els quals emmalaltí el susdit, el llit en què dormia, les robes dels que el servien, una vegada mort o guarit es cremin. Els diputats de tal parràquia ho han de fer executar.

E) *No s'ha de reparar en cap despesa per combatre mal tan cruel*

Als greus autors els hi sembla que en mals tan cruels, no pot tenir lloc el reparar en cap cosa, doncs no hi ha mercaderia tan cara que no es prengui abans que un taüt, encara que el donguin de franc. Perquè si aquesta espècie de pesta procedís de l'aire podrit, esperant les mudances del temps, mitigar-se el rigor del consell; però essent per contagi, com és, i que de no fer amb molt rigor i puntualitat el dit, es fa sembla per l'altre any o abans.

D'altra banda és necessari ordenar trencar els vasos, plats, escudelles i altres coses amb les que es va servir al malalt.

També convé que una vegada guarit o mort el malalt, si fos possible, es tanqui la casa i, almenys, la cambra on estava, i s'escorxin les parets d'ella i s'obrin les finestres i es perfumi molts dies abans que es torni a habitar.

L'orina, sang i vòmits dels malalts, juntament amb els demés excrements i els draps que es traguessin dels carboncles, no s'han de tirar al carrer ni en altra part de la casa ni del poble, sinó que, fet un clot al camp, allí es tiri i cobreixi de terra, i això es faci en diverses parts, i tan fons, que, encara que es llauri o cavi a la terra, no es descobreixi.

F) *Per excessiu que sigui el treball no es podrà excusar si destorba el desenvolupament del mal*

Cap treball, per gran que sigui, deu ni pot excusar-se en raó de destorbar mal que tants mals es porta en sí. No faltin ingenis als quals els hi sembla treball excessiu portar al camp i soterrar cada dia els excrements i draps de les nafres de l'empestat; contentant-se amb tirar-los al carrer o casa, i cobrir-los amb una mica d'escombraries o terra. Perjudicial i detestable consell, doncs és el més eficaç mitjà perquè mai aquest mal d'arrel s'acabi.

S'ha de fer un cementiri pels morts lluny de la ciutat, descobert i amb sepul- tures molt fondes, i que no se soterrí en cada una més d'un sol cos, i es tapiï molt.

S'ha de procurar que ni el Metge, cirurgià o barber, ni altre ministre de l'hos- pital ni persona que allí entrés, torni a entrar al poble ni es comuniqui amb algun dels veïns, sinó que, per saber el que allí passa i s'ha de fer, es diput in dues per- sones que ho sàpiguen, i donguin cada dia relació a una altra senyalada per això fora del poble, i aquesta escrigui el que els dos nuncis li digueren, i dixí, per aquests tres ministres, se'ls hi proveeixi el necessari, sense que aquest vagi a l'hospital ni entri al poble, sinó que el que passés o s'hagués de proveir sigui entre aquests tres, i ho dongui un per escrit a l'Ajuntament o faci relació al Consell, o al senyor a qui convingue's donar compte.

La neteja del poble s'ha de guardar amb rigor i diligència en aquest temps en que comencés a haver malalts.

No s'han de permetre reunions, comèdies, ni altres festes on hagin de concó- rrer persones de tots estats i classes; s'ha de procurar netejar el poble de gent, espe- cialment la inútil i més vagabunda. Les tendes, fruiteries, forns i carnisseries s'han de repartir per més llocs del poble, per evitar les gentades en una part.

Els draps i roba de l'hospital i de la casa de qualsevol empestat s'han de netejar en part en l'aigua no vagi ni corri a altres parts, ni quedi a la terra, sinó que, feta una cloa gran, es tiri allí i es cobreixi amb terra.

Començat el mal a divulgar-se s'ha de procurar que no es porti a dit lloc a ven- dre fruita, o molt poca, fora de taronges, llimes, llimons, magranes, peres i fruita que sigui per rostir o per la salut dels malalts i conservació dels sans.

En aquest temps s'han de matar o lligar els gats i gossos de les cases dels empestats i també de les demás, perquè s'ha vist, no fent-ho, estendres molt el dany.

Convé cada nit portar els bestiaris de cabres i ovelles al poble, per ser cosa en que s'ha vist particular benefici.

La República ha de tenir cura de proveir les persones pobres i necessitades o que estinguessin tancades, com en monestirs, excusant la comunicació d'aquestes cases, especialment dels que estiguessin tancats, i castigant els que de nit o enqual- sevol altra hora trenquessin l'ordre que en això es donés.

G) Mitjans que es deuen emprar per evitar l'encobriment dels malats i causes a que obeeix

La causa més important perquè la pestilència s'estengui i duri mesos i anys, és, sens dubte, l'encobrir algun o alguns dels malalts de dit mal, perquè així, ni s'amaguen els sans ni guareixen els malalts, ni deixen d'haver sempre seminaris del mateix contagi, per no haver-se guarit el malalt amb la guarda i reserva i medecines que era necessari. D'això en tenen la culpa tres causes. L'una, el temor que el pobre i encara el ric tenen no li cremin i dissipin les seves pobres joies, divent témer més el dany que d'allò se segueix a la República que estimar la guarda de cosa de tant poc moment. La segona és la por que algunes Repúbliques tenen, si

se sap que en la seva ciutat o poble hi ha pesta, de perdre el comerç, tracte o persones principals, divent mirar quant més es perd per aquest camí. La tercera és voler evitar la fugida dels seus fills i familiars, i no veures morir en mig de tan gran misèria i soletat. Per tot això és importantíssim que els Governadors dels pobles entenguin la dificultat i perjudici que es fa actuant així, i procurin, amb tota diligència, no s'encobreixi ni dissimuli cap malalt, que menys mal es i major prudència estimar i contar entre els molt empestats algun que no ho sigui tant, que entre els molt sans desestimar o encobrir un ferit de pesta. El remei seria oferir al Metge o Metges, als criats o veïns, algun tant per cada un que descobrissin, o castigar-los severament pel que encobrissin o consentissin encobrir, i que això és publicués al poble.

NOTES

Dr. Nicasio Mariscal, El libro de la peste del Dr. Luis Mercado con un estudio preliminar acerca del autor y sus obras, pp. 215-243, Madrid 1921.

LA MALALTIA SEGONS ELS DOCTORS DIMAS VILETA Y LUIS MORA

“Resolucio feta per los Doctors en Medecina Dimas Vileta y Luis Mora de las malaitias han trobat en Gerona”.

“Arribats los Drs. Dimas Vileta y Luis Mora de orde de la Ciutat de Barcelona a la de Gerona pera servir a dita Ciutat en lo que fos servida manarlos: delluns a, 20 de Juny del present any 1650 a las set de la matinada en companyia dels Drs. y cirurgians desta Ciutat anaren a visitar per orde dels Sors. Jurats tots los malats ques trobarenen dita Ciutat, que foren nou fins en deu en ses cases diferents y en lo Hospital veren alguns malats, pero sols una dona del mal ques tracta: tots estos malats tenian alguns bonys en los ingles sobacos y en altres parts de son cos, y parotidas, en una casa sola trobarem tres malats, y dos morts enmortallats, la hu dels quals en nostra presencia una desenmortalla, y lleva un drap tenia sobre un bony en lo ingle, lo qual bony servava lo mateix color de la carn, los tres vius tenian gran febra y bonys.

Esta casa era la que donava cuydado als Doctors de Gerona, per serse enmalaltits del contagi de les precedents malalties, tots los altres malats que eren en diferents parts tenian bonys ja cremats: estas malalties diuen dits Drs. duran de 17 de Abril fins ara a, 22 de Juny. Los malats de tot aquest temps son estats alguns sinquanta, los morts alguns vint y sinch o, trenta, lo principi de ditas malalties diuen dits Drs. comensa en lo Hospital per lo infermer y infermera, y un capella de dit Hospital: los dos homens moriren ab bonys, y la infermera tenint bonys curà. Nosaltres tots los Drs. y Cirurgians entrarem a, visitar tots los dits malats sens prevencio alguna, ab los matexos vestits, sols prenguerem qui un poch de ayguardent, qui vinagre per rentar les mans y cara. Lo Capella qui mori en lo Hospital se lleva del llit y begue molta aygua de un canter, y digue a la dona de dit Hospital, jo mateix me so mort: altra dona malalta del corrent mal, mal parida begue una cetra de vinagre y mori; una fadrina que veu lo Dr. Vileta la primera volta vingue, a les voltas de la Esparseria,

que tenia un bony lo qual li amagaren, y diuen digue prest estaria bona, convenint ab lo Dr. Badia que la visitava, digue estava en la declinacio de cessio de una tersanota, y tallanth una pustula tenia en la cama de baix lo sufragi (la qual tampoch veu dit Vileta) tingue una emorragia, y apres feu un gran desordre de beure aygua per lo que mori, segons lo ditxo de dit Sr. Badia dit devant los Srs. Jurats y Junta de morbo, Vileta y Mora: y de altres desordes que han fets los morts en sas malalties, tambe tenim verdadera relacio, com tambe que los malalts moriren en aquella casa havia dos mesos bastants vivian de peix pescat en la part del Riu mes suzia desota la Ciutat.

Dit dia de 22 a la tarda nos juntarem los quatre Drs. de Gerona nosaltres dos, y sis Chirurgians desta Ciutat, cridats per dita Ciutat y apres de una llarga disputa los Srs. Drs. Soler, Duran y Badia, y Antoni Ribot, Mestres Chirurgians, resolgueren que ditas malalties desde 17 Abril fins ara eran pesta o, febres pestilents, y que sempre les havian tingudas per tals los Drs. Belluchi, Vileta, y Mora, en companyia dels sinch chirurgians, Vinyas, Mates, Puget, Vicens, y Cassà, tingueren per cos a certa y assentada que ditas malalties de ninguna manera eren Peste ni febres pestilents, que lo mes se podia dir que eren febres malignes, y per consequent ab algun contagi.

Los Cirurgians que tenen aquest sentir se fundan en que los carbuncles, pustulas y bubons, que han aparegut fins ara no son malignes, y per consequent ni pestilents, diis antrasses, provan asso per lo que diu Guido en lo 2 trac. de Apostemas doctr. y cap. 2 hahint desta manera deffineix lo carbuncle. Carbunculus sine pruna, sine ignis perficus vel sanctus, est pustula plegmonicha maleueficans, et comburens locum inquo est, est nigra seu sineriscia, cum rubidine obscura et dolore versuto, et ardore et visicatione in circuito, ex qua enemt quando rumpitur eschara qualem facit combustio et cauterium. Quando dictus carbunculus fit antraxi augmentantur dicta signa. Diuen mes que Gal. en lo lib. 2 del Methodo Cap. 2. y en los 6 dels apho. com. 45. segons los ensenya Daça en lo lib. 2 de Apost. Cap. 6. tractant de carbuncle lo difineix desta manera. Est ulcus crustamcito faciens cum inflamacione totius partes circundante valide, cum febre vehementi. Diuen tambe segons doctrina de Calvo en lo lib. 2 de post. cap. 10 de Carbuncle parlant dels carbuncles benignes diu se conexen perque no aportan mals accidents, y estos venen ab pustulas: los malignes se conexen per los grans y malignes accidents que aportan y venen sens pustulas, y se fan en los emuntoris o cerca dells. Gal. en lo lib. 2 de las Epydemias, segons diu Calvo, diu que en lo carbuncle y ha escara y pustula, y que qual destas dos cosas apar primer noy ha certitut, perque si es maligne y pestilent primer apar la escara que la pustula, y al contrari si es benigne apar primer la pustula que la escara. Per hont diuen dits cirurgians, que en son los que han vist no han vist senyal de malignitat, y que no val dir que son pestilents per haverhi complicada una gran febre, perque Gal. en lo lib. 2 de Thumors preternatural cap. 7 ensenya que en tot carbuncle hi ha febre gran. Tambe diuen dits cirurginas que los bubons que han vist nols han aparegut pestiferos, perque no han vist bubo algu ab inflamacio de glandulas, que alsas un thumor apostemos en lo qual apareguessen mostrar de prompte suppuracio com ho vol Rossell, ni tampoch hi ha hagut algu ab color citri, livido. Y dir que los Cirurgians nols han vistos tots no importa pui diuen dits Drs. que lo que no han vist dits cirurgians son de la matexa naturalesa dels que han vist, ans be diuen dits Cirurgians que molts carbuncles que deyan eren carbuncles los han tinguts per floroncos, y en aquest

temps ni ha haguts molts en Gerona los quals han curat los matexos malalts, deutes seus ab poltras ordinarias y diacalons, y vuy estan ja sans y bons.

Lo que ha obligat a dits Drs. Vileta y Mora dir que estas malalties corrents no son Peste, ni febres pestilents, es conciderar lo que diu Gal. en lo lib. 3. com. 3 de les Malalties vulgars, Tes. 19 o, 20 hahont diu que la peste no es una malaltia certa com diriam febra, disvari, malabua, o, vertula, sino que sols te cert pendrer a, molts, y matar a, molts, lo mateix diu dit Gal. en lo lib. 8 de racione dictus com. 9. Molti homens doctes, com son Althomar, Mercurial, Mercado, doctors, que entre los doctos tenen casi la autoritat de Hypo. y Gal. volen que noy puga haver peste sens infeccio de ayre fundan son sentir ab molts llochs de Hyp. primerament en lo lib. 2 de Materia humana en lo Test. 3 hahont diu que las malalties que comunament aprenan a jovens y vells, homens y dones, tant los que beuen vi, com los qui beuen aygua, sols poden ser causad es del ayre, y axi mateix diu en lo principi del llibre de Flatibus, les quals Doctrines y cultres entenem degueren obligar als Drs. enviats per Gerona a, Regencos dir que segons son sentir les malalties corrents de Regencos no eran peste, de que foren de contrari parer los doctors enviats per Barcelona, si nosaltres havem de seguir esta docta doctrina cer es que vuy en Gerona noy ha Peste, pus lo ayre a, Deu gracias es sa y bo: Pero discorrent per opinio que vol que pot ser Peste una malaltia sols feta per contagi excellent, dient que la Peste es una malaltia propia del cor ponçonyosa, en extrem aguda, feta de contagi venenos, total enemich de la substancia del cor, per ahont subitament, y totalment procura destruir totas sas accions, acompanyantse ab tot genero de accidents y malalties.

Be sabem nosaltres que la esencia de una cosa concisteix en la potencia o, acte primer, y no en la actualitat o, acte segon, perquè ninguna cosa pot estar sensa esencia, y pot estar sens la actual actualitat com ensenyan los Philosophs: Tambe sabem que pera ser malaltia epidemial ha de ser ab molts, y concideram tambe que si un home sol se trobas en un lloc y fos empestat, antes que algu se acostes a ell, y se comanas dit mal seria verdader dir peste te aquest home, perquè la raho essencial de la peste no concisteix en esser actualment en molts y en matar a molts, sino en poder ser, y matar a, molts, aixi com la essencia del home no concisteix en racionar actualment sino en poder racionar, y com aquest home empestat tindra per essencia poder inficionar, y matar a, molts per lo ques diu Epydemial es propietat in quarto modo, de manera que ha de convenir de necessitat a tot malalt de peste sols y sempre en aquell. Aquesta propietat ha de obrar de necessitat sempre que trobe disposicio y aproximacio en lo pacient, perquè es accio natural y Physica, que no obra, per voler o, no voler, sino de necessitat, y axi que sempre que la Peste estava prop de subjecte capas de poder empestar immediada disposicio y aproximacio no pot dexar de empestar: que tot home tinga abtut molt proxima de empestar no te dificultat, segons lo que ensenya lo docte Luis Fabra Dr. Gerudent en lo cap. 7 dels Senyals de Peste, dient que esta malaltia, pren a jovens, vells, ben temperats, y mal temperats, y a, qualsevol genero de gent doctrina tambe de Gal. citada en las Epydemias, y asso per lo excellent contagi que te, que entre los homens sien mes los que tenen la immediata disposicio, pera empestar que los que no (mes que mes si van sens preservatiu) tambe es clar, tant per lo que havem dit com per lo que veyem que de aquells que tractan ab los empestats y ses cosses son mes los que se empestan, que no los que no, y per aquexa veritat la politica Christiana, tant divina com humana fa guardas, priva los aplechs de gent, la Iglesia sancta lleva aygua y pa beneyts permet rom-

pre las Religiosas las clausuras lo que nos fa en malalties de altre contagi, com son febres malignes y uns catarros que foren lo any 1581 en Chatalunya ha hont sen infermaren moltissims y moriren alguns, y foren malalties epidemics, y ab tot axo en Barcelona y en altre part de Chatalunya nos lleva lo comers, nis posaren guardes de morbo ni la Iglesia lleva pa, ni aygua beneyts, ni permite rompre la clausura a les religiosas, porque, todas las malalties juntas no poden igualarse a la Peste, y si sols la Peste, mereix dirse Bellum Dei porque ella sola es la que ab breu temps no sols acaba ciutats pero Regnes. Donchs ben provat esta que entre los homens ha gran disposicio per empestarse, y que si alguns no se empestan es que nos comunican, o, pocas vegadas se posan en perill y en aquexas se valen del art per preservarse axi que com a, cosa tant perillosa, se son inventades, y comunes, y particulars, comunes com son procurar los comuns, bons aliments, bonas ayguas, conservar lo ayre bo, o, adobarlo, y quant lo mal es en un lloch particular com diriam en una casa los comuns ensenyats de la meedecina y experiencia tancan la casa procuran que ningu ischa ni entre, socorronla dextant lo socorro en part que ningu si acoste, los morts soterran ab promptitut, las cosas que han tocat los empestats son cremades, la casa paredada, y si algu roman viu lo posan en un lloch sol, mudat de vestidures, fentlo estar molts dies purgant y purificant, antes nos comuniquen ab los demes fent axo no sera molt dir lo que diu Mercurial, Massana, y Fabra, qui han vist Peste que se empestavon dos, tres en una ciutat gran per espay de un dia y es cert que en aqueix cas se governava contenin dit, y altres vegades ab tota la prevencio del mon, com diuen dits Drs. sen empestavon centenars ab un dia.

Vejam vuy ab dos mesos que ha diuen es la Peste en Gerona, com se ha governat Gerona, que les preseniacions ha fetes, lo principi fou com diuen los Drs. en lo Hospital y foren tres los empestats, aquexos foren visitats per les Sras. Semmaneras y Srs. Administradors, y encara alguna vegada foren alimentats de mans de ditas Sras. y tots exos juntament ab los Drs. y Cirurgians sen son sempre anats cada hu en sa casa, qui pot dir que essent tants y tractant ab tants y en particular ab criaturas noy hagues agut algu disposat per empestarse pus fins vuy, ningu de ells se es enmalaltit, ni tampoc sabem que se sie feta alguna precaucio conciderable: Si la muller del Sr. Dr. Duran se es enmalaltida de febra ab dos bonys en los ingles no es per haver visitat dit Sr. lo Hospital, sino porque fou apres savie fou tornat de St. Pere Pescador, ofe rintse anar a, curar dits malalts del que dita Sra. considerant lo dany de sa casa y perill de sa vida de dit Sr. se anuja molt y tingue una gran passio la qual la troba mal disposada y se enmalalti de una febra aguda, y maligne, vuy ja esta a Deu gracias bona, malalt algu noy ha ques puga dir se es enmalaltit per haverlay encomanat qui ha tractat ab dits malalts, y a dita Sra. visitantla molts amigas, y havent combregat ab hostentacio entrant dins la cambra molts Srs. Canonges y molts deutes seus, ningu per la bondat de Deu se es esmalaltit.

Que las febres malignes tingan algun contagi entre los Drs. son dupta ni tampoch per dit contagi nos fan les diligencias que fan en la Peste, com es guardarse y llevar tot genero de comers, sino ques curan ab major cuydado que las demes.

No val dir que estas malalties son Peste o, febres pestilents porque son complicadas ab malas buàs, parotidas, landres, y pigas, porque noy ha Dr. que diga que todas estas cosas no puguen ser en malalts sens ser empestats axi que quant los empestats tenen complicades estes malalties nos diuen empestats per tenir aquelles, sino

LA MALALTIA VISTA PELS METGES

perquant provenen totas ditas malalties de un sol y comu principi ques un veneno pestifero, pernicios, posat en los cors de dits malalts los quals si moren no moren per ditas malalties ço es per les malas buas landres, sino que moren sols per dit veneno.

Que ditas malalties pugan en los homens sens tenir peste es clar si consideram lo que ensenya Gal. en lo lib. que fa de bons y dolents suchs, y tambe se pot traure per lo que diu lo dit Dr. Fabra en lo cap. 7 en lo qual apres que ha explicat lo contagi de dita Peste, ço es lo molt ques comana y lo estrago gran que fa dir asso propriament es Peste, pera distinguir la ordinaria febra podrida feta ab vertulas, malas buas y pigas y de moltas altres constitucions, donchs es forsos pera conexas be la Peste arriarse al acte segons y tambe dir que ab tanta comunicacio y ninguna preservacio haventhi tany poch malalts en Gerona com hi ha hoy pot haver Peste o febres Pestilents.

Lo Dr. Dimas Vileta
Dr. Luis Mora

NOTES

Arxiu Històric Municipal de Girona, Manual d'Acords, any 1650.

L'INFORME DEL DR. JOAN ARGILA

“La malaltia epidemial vulgar o, popular, contagiosa que mata la major part que apren acompanyada de febra continua, bubons o, carbuncles, exantheas o pustulas ab anxietats, ascos, vomits, perturbacions de cap, sobnolentia y altres malignes accidents anomenan alguns Doctors fera o, pestilentia. Es perniciosa no tant per qualitat elemental y manifesta quant per oculta y venena condicio que exedex la comuna de la ordinaria cor tela si be es veritat que en alguns cossos, y en alguns temps y en algunas regions es mes cruel y furiosa y en altres o, per esser aquexa oculta y venenada qualitat en mes intens grau maligna o, per la dispositio dels cos de la regio y del temps com refereix Hippocrates en lo lib de les malalties populars sectio I. quant diu carbunculi estivi in Cranone pluebat in ustionibus aqua larga p totum fiebat et precipue flante austro ets^a que apar ve appsit per lo estat y dispositio qua han tingut los de Gerona perque segons nos han referit en aquestos temps passats ha plogut molt y sovint y han dominat los vents meridionals los quals per esser calents y humits y per aportar de sils molts vapors podrits de aquell estany han donada bastant ocasio de majors corruptelas en lo ambient.

Aquest veneno lethal fa guerra al cor de tal manera que ab molta prestesa dissipa los spirits vitals que en ell se engendren sino es que la virtut natural expultris lo apte lluny de les parts principals llansant als sobacos, a les ingles y altres parts dit veneno y per axo aparexen universalment en tots los malalts al primer o segon die los referents tumors y si no es dita virtut o, facultat robusta o, para llsensar integrament dit veneno o, perques fassa retroces de ell en tot o, en part de prompta cauen les forces

y los demes se moren promptament y esta es la causa per que molts doctors aconsellen que passadas vint y quatre hores nos fassa sangria y jo seria de aquex parer sino es en les naturalesas molt robustas sino que en son lloch se valegan de medicaments que diem alexipharmechs y de atrahents a les parts dels bubons encara que sie valentse de vesicatoris en la part inferior a dits tumors.

Estos treballs experimentam en Gerona en la present constitutio ab observatio de moltissims malalts per la ciutat y serian mes sens dubte sino fos que per la misericordia de Deu nostre Sor. ha dexats molts barris de ella sens comunicarsi, encara que comensa a salpicar en altres parts y en particular en lo monestir dels pares descalços antes de St. Joseph en lo qual despres de haversi mort dos religiosos antes de nostra vinguda arribats ni havem visitat sinch y segons nos feu relatio dimars a la tarda a 9 de Agost un pare de dita religio en aqueix dia sen mori hu y lo altre estava malissim y ni caygue altre de nou tenim per cert que sels comunica lo contagi per lo veynat del carrer nou tan inficionat. Per ço insistint en lo que de paraula havem dit a V.S. de nou advertim se pose molt gran cuydado que tinguen doctors y cirurgians doctes piadosos y charitatitus donantilos ministres bastants per aquest treball tan gran y perillos los quals precuren de limpiar los aposientos y de mudar los malalts de uns a altres molt amenut per lo que es precisa necessitat se pose molta gent que treballen en la barraca peraque sia feta ab molta prestesa. Pruren ab tota diligencia que ni en llochs publichs ni privats hi haia cosa fetent y immundicias com son gats y gossos morts, fems, clavagueras brutas y altres cosas semblants y es bon concell que maten los dits gats y gossos o, los tinguen lligats en ses cases perque com van de una a altreaportaran facilment lo contagi de les infectas a les sanas. Los pous, fonts y los matexos rius se deuen deslliurar de tota impuritat. - que nos gaste blat en aquest temps que tinga res de podrit y de mal olor y que nos vena carn ni pex estentis evitant tot pex de riu, de estany y ayguas enxarcadas. - que los mobles dels que moren o, de casas suspectas nos venan sino que les de lli y de canam se posa prest en bugada y la de llana si es de poca importancia y valor se creme y la que sera de estimacio se pose en aposientos alts com son terrats y porxos ben estesas y exposadas al ayre. Los carrers inficionats sien tancats y les casas que si haura mort algu de esta malaltia assenyalada manant ab prego publich a pena de la vida que ningu hi entre a effecte de llevar tota comunicatio ab dits carrers y casas y encara que donen per constant quen la ciutat hi ha molts carrers infectes es menester avisar los guardians de les portas que exploren ab diligencia y cuydado que los que vindran de altres parts suspectes nos comuniquen ni entren perque no se escampe mes lo mal y per que no yha cosa que mes prest ni ab mes perfectio puga purificar lo ayre que lo foch per ço es convenient que en algunas parts se fassan focs de cosa odoriferas com es ginebra, avet, ginestra, romani, salvia y altres cosas semblants y en los conclavis y aposientos ahont se seran morts alguns malalts fassen perfums de beniuuy, estorachs, mastech, ensens y altres cosas aromaticas per los que seran mes poderosos y los que manco ab algunas de las plantas referidas. Advertint que los focs faria grans a mitja llegua de Gerona a la part del estany de Sils no obstant que si be que los doctors ensenyan se deu corregir y templar lo ayre en contraria qualitat de la que en aquell temps preval perque com esta dit lo ambient no fa tant mal com a participant de qualitats elementals com de veneno pestilencial lo qual se estinguex be ab lo fochy millor que de altra manera y confirma asho lo que aconsellan doctors graves que los aposientos de hont seran exits morts o, trets malalts alguns de consemblant malaltia los reguen ab aygua

LA MALALTIA VISTA PELS CIUTADANS

quey mesclen bona quantitat de cals viva que es foch potential y despres fassen los perfums referits o, altres de composts perque despres poden molt de refrescar lo ayre regantho ab ayguaros o, aygua de murtra y vinagre bo, y altres cosas semblants.

Deu suplesca les faltes de aquest paper pervehesca del remey que importa.

Lo Dr. Joan Argila

NOTES

Arxiu Històric Municipal de Girona, Manual d'Acords, any 1650.

II. LA MALALTIA VISTA PELS CIUTADANS

Encara actualment, hom veu les malalties d'una forma especial que, a primera vista, s'allunya molt de la realitat científica. Això ha passat sempre: mai hi ha hagut una coincidència de parers populars i científics. Aquesta veritat es nota, particularment, en la pesta, fins al punt que, encara ara, el poble senzill confon fins i tot el terme i li diu "pesta" a tota malaltia epidèmica que ocasiona una important mortalitat. Precisament aquesta gravetat, que l'ha caracteritzada sempre, ha fet que al seu voltant hagi anat creixent tota una font de saviesa popular, que seguidament exposarem amb el següent ordre: influència astral, transmissió i prevenció, aspectes religiosos i l'ambient vers la medicina i els metges.

A) *La influència astral*

Una constant preocupació d'aquella gent del segle XVII, era la influència de la lluna sobre el mal contagiós.

A Tàrrega, al cirurgià francès Mofur, que havia assistit els malalts de la morberia, no se'l deixà sortir de casa, un cop acabada la pesta, "*fins que hagi girat la lluna*"¹.

Els cònsols de Figueres deien que "*de personas de fe y credit tenim entes que sempre en lo girant, o, ple de la lluna succehia alguna mort*"². A Manresa també pensaven així i deien: "*no se havie innovat cosa alguna tant de antes com apres del girant de la lluna que acostuma a descobrir lo perill*"³.

A Sant Pere de Vilamajor, el rector d'aleshores, Mn. Derrocada, deia: "*y al present girant de lluna se enmalalti sa muller y mori*"⁴.

A Reus hem llegit "*que no se admitia a nadie sin hacer quarantena, estando en lugar sin sospecha, hasta cumplir el término de la siguiente menguante de luna, porque entonces este mal descubre su malignidad*"⁵.

B) *Transmissió i prevenció de la pesta*

Les creences sobre la manera de poder emmalaltir en un ambient d'epidèmia, eren molt variades, però les podríem resumir dient que hom podia contagiar-se per les coses, pels vius i pels morts. Per tant calia, o bé apartar-se'n, o bé destruir aquests elements contagians o, si més no, desinfectar-los.

Hi havia moltes coses considerades com a perilloses. Ja hem dit abans, que el criteri científic fonamental era el vici de l'aire, però és curiós com a Tortosa hem llegit que *"les malalties que corren per Valencia son contagioses no per raho de que lo ayre estigue danyat sino per ser enfermetats que se apeguen per los aliments, per robes y per tot lo demes excepto lo ayre"*⁶.

A Tàrrrega, els metges opinaven que la malaltia *"no ha vingut per contagi sino que per lo mal aliment que sesta prenent"*⁷.

Respecte a l'aliment, també la quantitat podia influir en l'adveniment de l'estrall, com hem vist a la Garriga, on es pensava que la causa era tel·lúrica: *"judicam ser la causa de la mort la esterilitat del present any per ser tots pusillanimes y faltats de queviures"*⁸.

Un altre element curiós de transmissió de la malaltia era la carn d'animals morts violentament. El Dr. Monar, que visitava l'hospital del morbo de Tarragona, creia que *"havia malalts de haver menjat carns mortesines y mortes violentament"*⁹.

La roba tenia una gran importància com a element de contagi. La més perillosa era la de llana com l'estamenya, mantes i flassades, també el cànem, lli, sac, berri, domasso, llençols, etc.

Per aquest perill que se li atribuïa, la roba generalment era cremada o almenys desinfectada en forns o amb diverses substàncies i a vegades se la feia fer quarentena. A Solsona a una família que volia entrar a la ciutat se li va dir *"que no puguen entrar la roba de llana sino matalassos los quals antes del ingres de la ciutat hagen de escaldar la llana bugadejar les teles y tambe que pugan aportar roba blanca y tot son servei la qual no puguen entrar dins desta ciutat que primer no sie esta bugadejada y dos viatges y rentada en aigua corrent. Les robes que aportaran per son vestir se hagen de orejar quanranta dies"*¹⁰.

No obstant, la roba desada en una caixa, deixava de ser perillosa: *"se creme tota la roba ques trobara en lo aposento no tocant empero roba alguna de la que esta en les caixes puix en ellas no pot haver sospita alguna de contagi"*¹¹.

Els diners eren passats per vinagre¹². A Solsona l'or i la plata el desinfectaven per mitjà del foc o també amb vinagre¹³.

Així mateix, el paper havia de ser cremat si procedia de lloc empestat¹⁴. És possible que la crema sistemàtica de papers sospitosos hagi estat la causa de la destrucció de molts manuscrits de l'època. El rector de Cornudella, Mn. Jaume Comensa, va escriure en el llibre d'òbis: *"lo contagi torna a envestir fortament esta vila de manera que sent moriren los que estan asentats en aquest codernet lo qual vaig jo fer perque en cas me feris no aguessen de cremar aquest llibre ni purificar"*¹⁵.

Aquest escrit de l'esmentat rector, possiblement aclareix un problema que hem tingut durant l'estudi de la pesta i és que en alguns arxius parroquials, com

el de Llardecans entre altres, hi hagué registrats els òbits anteriors i posteriors a l'època citada, però amb el buit corresponent als anys de la pesta. El sentit de responsabilitat històrica de Mn. Jaume Comensa, va fer que per evitar la pèrdua d'aquell llibre parroquial, registrés en un petit quadern apart, els òbits dels anys del contagi. Com ell diu, probablement era costum cremar els llibres quan el rector emmalaltia de pesta.

A Valls, hem trobat també cosit a l'interior del llibre parroquial corresponent, un petit quadern encapçalat amb la següent inscripció: "*Memoria dels que son morts en la morberia en lo temps del contagi desde el 15 de agost (1652) que entraren los caputxins per administrar los sacraments en dita morberia*"¹⁶.

Hem vist la importància dels objectes o coses com a elements contagiants. Però també els sers vius eren considerats elements contaminants. A Solsona eren morts els gossos que eixien de la ciutat per la por que al tornar contagiessin els veïns¹⁷.

Naturalment les persones eren considerades especialment perilloses. Arreu a tothom procedent de lloc sospitós, li era barrat el pas i se l'obligava a guardar quarantena fora vila. Els convalescents eren obligats distingir-se amb algun guarniment especial, com una canya a la ma per evitar així que ningú s'hi apropés¹⁸.

Els sanitaris es diferenciaven dels altres veïns per idèntic motiu. A Reus el Consell pagà 2 lliures i 10 sous "*per les mans de una vesta de botaram morat y una montera que servi per lo Sr. Llorens*"¹⁹. A Perpinyà, el 21 de juny de 1652, es va aconduir el cirurgià M^o Pere Andreu el qual "*dega anar senyalat amb la vesta que dits señors consuls li donaran*"²⁰.

Els morts eren importants, perquè els cadàvers dels apestats eren considerats com molt perillosos. La prova és que una constant de la pesta fou els enterraments fora murs, al camp, en llocs apartats, inclusivament a la mateixa casa on es moria, com a Verdú²¹, i tants altres indrets.

És nombrosíssima la documentació que fa referència a llocs insòlits d'enterraments i seria ociós aquí estendre'ns.

No solament el mort material era temut sinó que "*cuando pasase algun cuerpo muerto se cerrasen las puertas y ventanas, y antes de abrirlas se quemasen cosas de olor, como incienso, menjui, estoraque; y cuando no lo tuviesen, miel o pólvora de arcabuz*"²².

En alguns llocs, per tal d'evitar tocar els cadàvers, els cossos eren empesos al clot mitjançant perxes²³.

Els enterraments, tan freqüents en aquelles circumstàncies, van desenvolupar al seu voltant un seguit d'oficis amb noms propis segons els llocs, com els papacosos de Perpinyà, que eren els encarregats de sepultar a càrrec del municipi les persones infectes²⁴, ofici que hem vist també a La Bisbal d'Empordà, Palau-Sator, etc.

La responsabilitat dels fossers era tan gran, que si no complien les normes establertes eren castigats molt severament, com a Cervera que mentre esperaven el càstig foren despullats i tancats en una torre, i fins i tot condemnats a mort²⁵.

LA MALALTIA VISTA PELS CIUTADANS

Tant era el deixament en temps de pesta, que a l'entorn de la mort es va anar creant un ambient popular esotèric, com a Santa Coloma de Queralt, on els sepulcrers cavaven el clot amb el difunt a la vora tot cantant, com el pagès a l'era²⁶.

Hem vist fins ara que les coses, els vius i els morts, eren perillosos des del punt de vista de la transmissió de la malaltia i hem vist també la manera de prevenir-se contra aquests riscos, aspectes tots ells referents a la higiene privada.

Però és que al voltant de la pesta, s'organitzava una autèntica política sanitària de defensa; una veritable higiene pública, imprescindible per a lluitar contra la malaltia. Les ciutats es dividien en quarteres per una millor vigilància, es creava una junta del morbo amb un batlle i els corresponents morbers, verguers i altres càrrecs secundaris. A Lleida, els morbers portaven una vara com a senyal de llur ofici.

Tan important era la bona organització sanitària, que els bons metges no acceptaven ser contractats per la ciutat, si no hi havia una correcta política de suport a la seva tasca individual. Així va passar a Lleida amb el Dr. Antoni Novell de Bellpuig²⁷.

C) *Aspectes religiosos*

Des de sempre, l'aparició de la pesta va ser considerada com un càstig de Déu pels pecats dels homes o com una gràcia especial el fet de no patir-la.

Nombroses són les referències que trobem en molts indrets, d'aparicions i accions miraculoses, coincidents amb el punt més alt d'incidència d'epidèmies de pesta, com el Sant Àngel de Seròs, que quan s'aparegué a una dona del poble, cessà la malaltia. A Sunyer passà el mateix amb Sant Isidor i la mestressa de casa Beà; i a Millà, els malalts que aconseguien treure el cap per la finestra, quan passava la imatge del Sant Llobí en processó, quedaven miraculosament curats²⁸.

El grans protectors, arreu, de la pesta foren Sant Roc i Sant Sebastià.

D) *L'ambient vers la medicina i els metges*

La pesta creava un ambient especial que incidia sobre tots els nivells de la societat: sobre la justícia, perquè hi havia més delictes, sobre tot de robatori, que en època normal²⁹ sobre el comerç, que es paralitzava i sobre tot creava un clima de desconfiança i pànic, com hem vist a Lleida que van haver de ser els de Fraga els qui descobrissin l'existència de la malaltia a la nostra ciutat, ja que els lleidatans, perquè el comerç no es paralitzés, ho amagaven, etc.

Tot aquest ambient especial també va percutir sobre la medicina i els metges i sobre tot, com és natural, ho féu en relació als aspectes mèdico-legals, tals com les certificacions i els honoraris mèdics.

En aquells temps molta gent intentava que els familiars no fossin enterrats en qualsevol lloc, sinó en el vas o tomba familiar, però per això es necessitava l'autorització de la junta del morbo la qual, prèviament, demanava un certificat metge aclarint la naturalesa de la malaltia. Naturalment, el metge o cirurgià es veien forçats, amb intensitat, a mentir, perquè si certificaven com a causa de mort la pesta,

LA MALALTIA VISTA PELS CIUTADANS

el cadàver no podia ser enterrat en els llocs acostumats. A Sant Pere de Vilamajor, el 18 de maig de 1652, Maria Derrocada "*fonch sepultada de llisensia de la junta del morbo per certificat dels Doctors la visitaven no ser morta de contagi en la tomba del mas Derrocada davant del Roser*".

Inclusivament, en alguns casos especials, es va arribar a demanar al metge un certificat de no sofrir contagi, per així poder rebre tots els sagraments sense perill pel rector. A l'esmentat poble, el 27 d'abril de 1652 "*Aularia Brugueras rebe tots los sagraments per fe sertificatoria feu lo Dr. tal Canyador Dr. en medicina es ser sa malaltia dolor de costat y no contagi*".

Per certificar la mort era necessari, de vegades, practicar l'autòpsia que, igualment, influïa en el seu resultat el parer popular, com hem vist també a Sant Pere de Vilamajor: el 8 d'abril de 1652 "*Paula Ullar donzella filla de Pere Ullar treballador rebe los sagraments mori ab suspita de pesta despres la experiencia dels demes declara esser veritat, pero ans de enterrar fonch visurada per dos cirurgians que declararen esser molt suspitosa per un gran li veren en un costat, abe que una vehina digue la havia cremada fentli un tabulet de romani y que dit gra era cremadura, pero com mori son pare y altres que havian comunicat ab ella en sa malaltia se tingue certitut del que era, fonch sepultada en lo fossar sens entrar en la iglesia*"³⁰.

La contracta mèdica adquirí característiques especials en temps de contagi. El fet que molts sanitaris morissin durant l'epidèmia i que altres, atemoritzats, refusessin exercir en localitats contagiades, féu que als municipis en moltes ocasions els fos difícil llur contractació, motiu pel qual s'oferien incentius econòmics i d'altres tipus, que no apareixen en contractes corresponents a èpoques lliures d'epidèmia³¹.

NOTES

1. Arxiu Municipal de Tàrraga, Llibre de Consells, 3 magis 1652.
2. Arxiu Municipal de Vic, Carta dels Còsols de Figueres al Consell de Vic, 3 març 1651.
3. Id., Carta dels conellers de Manresa als consellers de Vic, 27 gener 1651.
4. Arxiu Diocesà de Barcelona, Arxiu Parroquial de Sant Pere de Vilamajor, Òbits 1645 a 1674.
5. Arxiu Històric de la Ciutat de Reus, Lligam "calamidades públicas", plec n.º 4.
6. Arxiu Municipal de Tortosa, Llibre de Consells de la Junta del Morbo, 7 octubre 1647.
7. Arxiu Municipal de Tàrraga, Doc. cit., 18 febrer 1652.
8. Arxiu Municipal de Vic, Carta dels jurats de la Garriga al Consell de Vic, 8 gener 1651.
9. Arxiu Històric Provincial de Tarragona, Llibre de Consells de 1651 a 1652, dimecres 12 abril 1651.
10. Arxiu Municipal de Solsona, Llibre i papers del morbo, n.º 164 (n.º 49). 27 juny 1651.
11. Arxiu Municipal de Tortosa, Doc. cit., 24 novembre 1651.
12. Id., Id., 7 novembre 1647.
13. Arxiu Municipal de Solsona, Doc. cit., 27 juny 1651.
14. Arxiu Municipal de Tortosa, Doc. cit., 8 febrer 1648.
15. Arxiu Archidiocesà de Tarragona, Arxiu Parroquial de Cornudella, Òbits 1594 a 1657, n.º 52.
16. Id., Arxiu Parroquial de Valls, Òbis 1650 a 1666.

UN HOSPITAL D'EMPESTATS

17. Arxiu Municipal de Solsona, Doc. cit. 27 juny 1651.
18. BAYERRY Y BARTOMEU, E. *Historia de Tortosa y su Comarca*, Vol. VIII, Tortosa, 1959, pàgs. 700-701.
19. Arxiu Històric de la Ciutat de Reus, Doc. cit., Plects 4 i 5.
20. Arxiu Departamental de Perpinyà, Arxiu Municipal de Perpinyà, B.B. 45, Llibre de Totis de la Casa Consular de la pnt. fidelíssima vila de Perpinyà comensat als Xv de juny 1648 (1648 a 1656), 21 juny 1652.
21. Arxiu Parroquial de Verdú, Òbits 1636 a 1671.
22. Arxiu Històric de la Ciutat de Reus, Doc. cit., Plec. n.º 4.
23. MASCARÓ, J., *Topografía médica de Bañolas*, Gerona 1914, pp. 380-390.
24. Arxiu Departamental de Perpinyà, Arxiu Municipal de Perpinyà, Doc. cit., 21 juny 1651.
25. Arxiu Municipal de Cervera, Consells, plec 1653.
26. SEGURA i VALL, J. Prev., *Història de Santa Coloma de Queralt*, 2.ª ed., 1971, pp. 387-390.
27. LLADONOSA PUJOL, J., *Noticia Històrica sobre el desarrollo de la Medicina en Lérida*, Lérida, 1974, pp. 212.
28. CAMPS i SURROCA, M., CAMPS i CLEMENTE, M., *Santuaris lleidatans amb tradició mèdica*, Lleida, 1981, pp. 121-122.
29. Arxiu Capitular de Vic, Llibre Secretariorum, Vol. IV, 1648 a 1652, sessió del 31 juliol de 1651.
30. Arxiu Diocesà de Barcelona, Arxiu Parroquial de Sant Pere de Vilamayor, Òbits, 1645 a 1674.
31. CAMPS CLEMENTE, M., CAMPS SURROCA, M., *La contrata médica durante la peste de los años 1648 a 1654 en Cataluña*, en "Actas del VII Congreso Nacional de Historia de la Medicina", Alicante, 6-9 abril, 1983.

III. UN HOSPITAL D'EMPESTATS

A l'Arxiu Diocesà de Tortosa, insert en el llibre d'òbits de la parròquia de la Seu, corresponent a aquells anys, es conserva un quadern amb un encapçalament que diu, "*memorial dels que moriren en lo Hospital de contagi*". En aquest quadern estan relacionats tots els malalts empestats que ingressaren en dit hospital, tant els que hi van morir com els que guariren. En molts casos s'especifica els dies de permanença en l'establiment així com també altres dades d'indubtable interès.

L'hospital, que era assitit pels mateixos frares, es va obrir l'1 de febrer de 1650 i es va cloure el 20 de juliol finalitzada l'epidèmia.

El mes d'abril, amb 218 ingressos, va ser el de major incidència. Amb 31 altes, i el dia 3 va ser el que va assolir la cota màxima d'entrades:

febrer	32
març	94
abril	218
maig	42
juny	32
juliol	7

UN HOSPITAL D'EMPESTATS

El 65% dels malalts ingressats van morir:

	total	homes	dones	albats
malalts ingressats	424	107	194	123
defuncions	278	71	123	84
malalts guarits	146	36	71	39

Període comprès entre el dia de l'ingrés i el de la mort:

	total	homes	dones	albats
el mateix dia	58	14	27	17
el dia següent	43	12	15	16
als 2 dies	49	15	19	15
als 3 dies	33	7	17	9
als 4 dies	18	6	8	4
als 5 dies	11	4	2	5
als 6 dies	11	3	7	1
als 7 dies	9	2	6	1
als 8 dies	7	2	1	4
als 9 dies	2	—	1	1
als 10 dies	1	—	1	—
als 11 dies	3	—	2	1
als 12 dies	6	1	5	—
als 13 dies	3	—	3	—
als 15 dies	1	—	1	—
als 21 dies	1	1	—	—
als 41 dies	1	1	—	—
als 69 dies	1	—	1	—
No especificat	20	3	7	10
	278	71	123	84

El 21 de març, dos malalts es suïcidaren precipitant-se per la finestra:

“Entra ball de peres a 21 mori a 22 ques llansa per la finestra”.

“Entra un fill de sabater de la costa del castell a 21 mori a 22 ques llansa per la finestra”.

26 dels servidors de l'hospital van emmalaltir i d'ells 16 van morir.

El 20 d'abril morí el cirurgià major Vicens Martínez.

També, *“caygue mal lo señor doctor Valles a 4 de mag mori 14 al cab de servi sinc dies”.*

Entre les víctimes hi hagué 5 frares.

NOTES

Arxiu Diocesà de Tortosa, Llibre Parroquial d'Òbits I. 1617 a 17.

IV. EVOLUCIÓ GEOGRÀFICA DE LA PESTA

La pesta a Catalunya va durar set anys, des del 1648 al 1654, seguint el següent itinerari:

1. *1648.* Com sigui que el contagi ens va arribar procedent de les terres valencianes, és obvi que havien de ser les nostres comarques més meridionals les primerament afectades. Ulldesona, municipi del Montsià, la patí durant el període comprès entre el novembre de 1648 i el gener de 1649.

2. *1649.* Aquest any es caracteritzà per la persistència de la malaltia en el Montsià, i per les sospites de contagi a Castelló d'Empúries que, finalment, foren desmentides.

3. *1650.* Durant aquest any es formaren tres grans nuclis geogràfics fonamentals i independents: el del sud, el del sud-est i el del nord-est. Aquest últim fou el més important:

A) *Nucli del sud.* Comprenia les regions del Baix Ebre i Ribera d'Ebre.

B) *Nucli del sud-est.* Comprenia les regions del Baix Camp, Alt Camp i Tarragonès.

C) *Nucli del nord-est.* Aquest es pot dividir amb tres subnuclis:

— Vallès Oriental i nord del Mareme.

— Alt Empordà, Baix Empordà i Gironès. Aquest subnucli fou el més important.

— Garrotxa i Ripollès.

4. *1651.* Es pot considerar aquest any com el de l'inici de la gran dispersió del contagi, afectant principalment tota la banda oriental de Catalunya.

Els tres nuclis indicats es desenvoluparen de la següent manera:

A) Persistència del nucli del sud.

B) El nucli del sud-est fou el punt de partida de dos camins de la pesta:

— La ruta en direcció nord-oest, que passava per les comarques de la Conca de Barberà, Urgell i Segarra. Més amunt, i d'una manera aparentment deslligada d'aquesta ruta, aparequé un focus pestilencial al sud del Pallars Jussà (Llimiana).

— La ruta en direcció nord-est, que travessava les comarques del Baix Penedès, Alt Penedès, Garraf, Baix Llobregat, Barcelonès, Maresme, Vallès Occidental i Vallès Oriental. Aquesta ruta formà per sí mateixa un focus ben diferenciat a la banda est de Catalunya.

C) El nucli del nord-est s'afluixà, disminuint la densitat geogràfica d'afectació d'aquesta zona. Aquesta pèrdua de consistència es degué a la disminució del contagi en el seu subnucli més important: Alt Empordà, Baix Empordà i Gironès.

Però per altra part a partir del Vallès Oriental per una banda, i de la Garrotxa per altra, s'invaïren el Ripollès, Baixa Cerdanya, Osona i Bages.

EVOLUCIÓ GEOGRÀFICA DE LA PESTA

5. 1652. S'ha de veure aquest any com una continuació de l'anterior, és a dir, com l'època de la gran invasió de la pesta a Catalunya, sobretot per la seva banda oriental. Però s'han d'indicar també les següents característiques:

A) Persistència del nucli del sud (Baix Ebre).

B) Afectació d'una de les parts més aïllades i altes de Catalunya: L'Alta Ribagorça i el Pallars Sobirà.

C) Occidentalització de la susdita ruta del nord-oest, afectant-se les Comarques de les Garrigues, Segrià i la part més meridional de la Noguera.

D) Augment de la densitat geogràfica d'afectació del nucli del nord-est, que s'havia afluixat l'any anterior.

E) Afectació del Berguedà i Solsonés.

6. 1653. La malaltia inicià aquest any la davallada, experimentant un notable descens global en relació als anys anteriors, camí que ja no deixaria fins a finals de 1654, estació de terme de l'epidèmia.

Les notes que caracteritzaren l'any 1653 foren:

A) L'Afectació de l'Alt Urgell. Pensem que l'any anterior aquesta comarca estava enmig de dos focus de contagi, el Solsonès i el Pallars Sobirà, els quals intervingueren en la transmissió de la pesta.

B) Persistència del nucli del nord-est, amb una intensitat semblant a l'any anterior.

C) Zones aïllades de reincidència de pesta:

— Pallars Sobirà.

— Noguera (fou l'any de màxima incidència).

— Conca de Barberà.

— Anoia.

— Bages.

— Garrigues en el seu límit amb Conca de Barberà.

— Priorat.

— Alt Camp.

D) Un focus important a l'àrea ocupada pel Barcelonès, Garraf, Baix Llobregat, Vallès Oriental, Vallès Occidental i Maresme.

7. 1654. Fou l'any de l'acabament de l'epidèmia, estant Catalunya afectada pels següents nuclis pestilencials:

A) Nucli del nord-est, format per les següents comarques:

— Garrotxa.

— Gironès.

— Baix Empordà.

MEDICAMENTS UTILITZATS

B) Un nucli format per:

- La part més meridional de la Selva.
- Vallès Oriental.
- Maresme.
- Barcelonès.

C) Un nucli, menys compacte que els dos anteriors, a la zona més meridional de la regió de Manresa, format per:

- Manresa.
- Igualada.
- Sant Llorenç d'Hortons (Alt Penedès, en el límit amb l'Anoia).

V. MEDICAMENTS UTILITZATS

En moltes ocasions apareix reflexada l'angoixa de la gent per la manca d'uns medicaments considerats primordials i que les circumstàncies del temps inevitablement havien de fer escassejar.

La triaga magna i el ruibarbe foren els més generalment sol·licitats. Aquella penúria va fer que sovintegés l'especulació i àdhuc el frau. El 22 de novembre de 1652 en les deliberacions del Consell de Cent de Barcelona es va acordar que, “*segons les notes dels apotecaris donades al Col·legi de Medicina, lo compte es supecte de fals i excessiu y que per ço nos deu pagar si no es comentenho a justicia*”.

Fins i tot es va dir que els apotecaris no disposaven de fadrins suficients per poder preparar tants medicaments.

Una altra causa, que en algunes ocasions, va dificultar el tractament dels malalts, va ser la fugida dels sanitaris per por al contagi.

El juliol de 1652, el Consell de Barcelona s'adreçava al Rei dient: “*molts dels malalts desta Ciutat moren sens poder esser socorreguts ab medecines y remeys per oçassio que casi tots los doctors en medecina y alguns dels chirurgians que habitaven en esta Ciutat se son absents della y se estan per los llohs sircunvehins*”.

A Vilafranca del Penedès es queixaven de que no hi havia cap apotecari.

S'han conservat algunes relacions dels medicaments usats en diversos indrets per tractar els empestats. És molt completa la corresponent al lloc de Sant Pere Pescador que conservant la grafia original és així:

“*Memoria y Compte dels medicaments presos de la botiga de Balthezar Andreu de Gerona los quals se son aportats y entregats als 12 de Juny 1650 per los malalts de Sant Pere Pescador y ordenats per lo Sr. Joseph Duran, Dr. en Medicina.*”

MEDICAMENTS UTILITZATS

2 unces	<i>Pulveris diatrium Santaloy</i>	4 lliures	16 sous
3 unces	<i>Pul. Diamarg. fg.</i>	14 lliures	8 sous
1 unça	<i>Pul. Diarhodon Abb.</i>	4 lliures	4 sous
6 unces	<i>Pul. Corali rub.</i>	7 lliures	4 sous
2 unces	<i>Conf.^{is} Hyacintyy</i>	12 lliuresd	—
2 unces	<i>Conf. Gentilis cord.</i>	12 lliures	—
3 unces	<i>Teriace Magne Andromadri</i>	6 lliures	—
1 lliura	<i>Mithridati Damociatis</i>	7 lliures	4 sous
3 lliures	<i>Teriace ex citio</i>	24 lliures	6 sous
2 lliures	<i>Limonate Smaragdey</i>	86 lliures	16 sous
1 unça 2/4	<i>Riubarbar electi</i>	4 lliures	3 sous
4 lliures	<i>Diacathili cenis</i>	43 lliures	4 sous
4 lliures	<i>Benedicte Lax</i>	14 lliures	4 sous
6 unces	<i>Pul. Hyere. Gal.</i>	12 lliures	8 sous
6 lliures 3 unces	<i>Aque Scabiose</i>	1 lliura	17 sous
8 lliures	<i>Aque Cardie Benedicti</i>	2 lliures	8 sous
6 lliures	<i>Aque Acetose</i>	1 lliura	16 sous
6 lliures 3 unces	<i>Aque citranguli</i>	3 lliures	15 sous
6 lliures 8 unces	<i>Syrupi Borriginis</i>	16 lliures	—
4 lliures 5 unces	<i>Syr. de Buglosa</i>	10 lliures	12 sous
5 lliures 6 unces	<i>Syr. Violati</i>	12 lliures	12 sous
5 lliures	<i>Syr. Limonum</i>	12 lliures	—
6 lliures 8 unces	<i>Ung. Egipciaci</i>	8 lliures	—
5 lliures 3 unces	<i>Ung. Medie Conf.</i>	6 lliures	6 sous
6 lliures	<i>Ung. Albi</i>	7 lliures	4 sous
7 lliures 3 unces	<i>Ung. Rosati</i>	7 lliures	7 sous
8 lliures	<i>Ung. Apostoley</i>	19 lliures	—
10 lliures	<i>Therebinthine</i>	12 lliures	—
2 lliures	<i>Cinamoni</i>	6 lliures	—
1 lliura	<i>Gariophilly</i>	5 lliures	10 sous
4 unces	<i>Croci</i>	8 lliures	—
6 unces	<i>Stiracis Calamitte</i>	4 lliures	16 sous
6 unces	<i>Benjuyni</i>	4 lliures	16 sous
6 unces	<i>Sem. Alexand.</i>	1 lliura	10 sous
6 unces	<i>Coralline</i>	1 lliura	10 sous
4 lliures	<i>Aque Mente</i>	1 lliura	4 sous
2 lliures	<i>Arcenici</i>	5 lliures	—
3 lliures	<i>Folicy Sene</i>	4 lliures	10 sous
5 lliures 8 unces	<i>Syr. Rosati Solutivi</i>	20 lliures	8 sous
4 lliures 6 unces	<i>Rhodomel. alex.</i>	10 lliures	16 sous
6 lliures	<i>Rhodomellis</i>	7 lliures	4 sous
1 lliura	<i>Tormentille</i>	2 lliures	—
4 lliures	<i>Boli Armeni</i>	1 lliura	4 sous
2 lliures	<i>Carline</i>	2 lliura	—
4 lliures 6 unces	<i>Olei Rosati</i>	10 lliura	16 sous
4 lliures	<i>Olei Absynthy</i>	4 lliura	16 sous
4 lliures	<i>Olei Nardini</i>	14 lliura	—
		507 lliures	9 sous

MEDICAMENTS UTILITZATS

“Nosaltres Bernat Carreres y Rafel Riu Consols lo any present y devall scrit del Art y Collegi dels Honorables Apotecaris de la present Ciutat de Barcelona avem vist lo present Memorial y Compte de medicines de suma de 507 lliures 19 sous 6 diners del qual judicam y taxam sen pach quatre centes vint y set lliures deu sous diem 427 lliures 10 sous fet y firmat de nostres mans propies vuy a 19 de Juny 1650”¹.

Entre els medicaments que figuren en vàries comandes fetes pel Dr. Ventalló i el cirurgià Camats per la morberia de Jesús de Barcelona durant el període coprès entre el mes de desembre de 1651 i el juliol de 1652 es troben:

Ungüents:

*apostolicum
egiptiacum
basiliconis
rosalis
medie confectionis*

Aigües:

*viperina
buglosa
rosarum
borragi
acetosa
scorsonera
plantatge
ordi*

Pols:

*nobilis vigoris
cantharidis
polvora de restrenyer
diamargaritoris*

Pegats:

*de emplastre de cerusa stesos sobre de aluda.
de emplastre de les quatre gomes estes sobre aluda en forma de ma.*

Olis:

*rosati
lumbricorum
liliorum album
mastichini*

Altres:

*confectio gentilis cordialis
confectio hiacintho
conserva rosada
pulpe tamarindorum
diamorum*

MEDICAMENTS UTILITZATS

bezoardicum
rhodomellis
trebentine
limonate smaragdorom
vinagre ros
theriace ex citro
serop de endivies²

Tortosa, el 27 de desembre de 1650, escrivia una carta al Consell de Barcelona dient: “*per acabarsens la triaga magna enviarosne una partida per ser precisament necessaria per les malalties y no voldriam trobarnos en falta de ella*”³.

En un “*Memorial de Medecines*” també sol.licitaven del mateix Consell:

pulveris diamargaritonis frigidi
confectio hiacinthorum
pulvis de geminis sine speciebus
pulvis diacamarinis
gentilis cordialis contra melancoliam
estorachs
syrupos ex acido citri
benjuy⁴

Els Jurats de Vilafranca del Penedès, el 16 de juliol de 1651, sol.licitaven del Consell de Barcelona:

Una liura de triaga magna
Item quatre Robes de anguent basilicon
Item dos Robes de les quatre gomes
Item dos Robes de apostolorum
Item mitja Roba de gipciacs
Que sens dits anguents estem perduts⁵.

La triaga magna, apareix formant part de munió de preparats emprats per tractar la pesta:

“*E primo prendas vaxel y metrasho la tersa part de triaga e laltra tersa part de aygua ardent e la altra tersa part de pixats de infant que sie verge e intorposat e mescolat tot lo sobre dit lo donaras a beura al malalt tres matins en deju e donarashi una de aso casa mati. E es cosa provada*”⁶.

“*Una ceba blanca li faras una concavitat y la umpliras de triaga magna la qual cubriras ab un drap mullat y la faras courer sota caliu despues la expremeras y donaras alguna cullerada de dit such al pacient y luego se millorara y curara continuanto*”⁷.

NOTES

1. Arxiu Històric Municipal de Girona, Manual d'Acords, 1650 (c. 83-A. 253).
2. Institut Municipal d'Història de la Ciutat, Barcelona, Consell de Cent, Memorial dels Comptes 1652-1653, fol. 79 a 85 i 224.

MEDICAMENTS UTILITZATS

3. Id. Id., Cartes Comunes Originals, 1650, (X-84).
4. Id. Id., Deliberacions del Consell, 1650, (11-160).
5. Institut Municipal d'Història, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, 1651, (X-85).
6. Biblioteca de Catalunya, Ms. 311, p. 57.
7. Id. Id., Ms. 2599, p. 191.

PART PARTICULAR

REGIÓ DE BARCELONA

Comprèn les comarques de l'Alt Penedès, Baix Penedès, Baix Llobregat, Barcelonès, Garraf, Maresme, Vallès Oriental i Vallès Occidental.

La pesta penetrà el 1650 pel Vallès Oriental i nord del Maresme. El 1651 envaí tota la regió, persistint amb la mateixa intensitat el 1652, encara que amb tendència a deixar lliure la part més baixa (Baix Penedès). El 1653, pujant cap al nord, anà disminuint la densitat geogràfica d'afectació de la regió. El 1654, el Barcelonès formava part del nucli pestilencial del nord-est de Catalunya i també del nucli del sud de la regió de Manresa.

BAIX PENEDEÀS

EL VENDRELL

Cómarca, Baix Penedès

Era de la vegueria de Vilafranca

Bisbat de Tarragona

Pesta durant els mesos de juliol i agost de 1651:

	total	homes	dones	
1650	22	13	9	
1651	46	24	22	11 de pesta
1652	12	4	8	

REGIÓ DE BARCELONA

1651

	total	homes	dones	
gener	3	3	—	
abril	2	1	1	
maig	1	1	—	
juny	3	—	3	
juliol	12	7	5	10 de pesta
agost	2	—	2	1 de pesta
setembre	4	1	3	
octubre	10	4	6	
novembre	5	3	2	
desembre	4	4	—	
	46	24	22	11 de pesta (5 homes i 6 dones)

Primera defunció: “*Als 7 de juliol de 1651 en la pallissa de Jaume Trillas q^o pages de dita vila del Vendrell cituada en la horta de dita vila terme de Sta. Oliva confesat y combregat ex voto mori Jaume Trilles fadri fill del sobredit q^o Jaume Trilles lo qual fill ex causa pestilentia fonch enterrat junt o, serca de dita pallissa per sa mare y altres*”.

El 9, Isidro Vidal “*fonch enterrat dins lo hort que te dita casa situat darrera dita casa per dos fossers que per dit efecte feren venir de la vila del Arbos*”.

Cinc de les morts van ocórrer “*en les cases dites de França junt les muralles*”.

Amb la defunció de Maria Pedro el 2 d'agost, va tenir lloc la darrera mort atribuïda a la pesta¹.

1652

El 30 de maig, “*ses determinat lo Concell que per lo dia de Nostra Senyora de Agost se fara festes de vot per lo mal y lo dia de Sant Roch y se fara tres dies de festa*”².

NOTES

1. Arxiu Parroquial del Vendrell, Llibre I d'Obits 1568-1655.
2. Ramon i Vidales Jaume, Vendrell històric, Vendrell 1933, p. 108.

L'ARBOÇ

Comarca, Baix Penedès
Era de la vegueria de Vilafranca
Bisbat de Tarragona

Pesta l'any 1651. No es conserva el corresponent llibre parroquial d'òbits.

1649

En la junta del 16 d'agost es va determinar que, obeint el mandat dels consellers de Barcelona, amb motiu de la presència de pesta a Tortosa, s'obrissin els portals Nou i de l'Arrabal posant-hi guàrdies.

1650

El 6 d'agost es va conduir el metge Dr. Sabater per 200 lliures¹.

1651

Al Llibre del Comú de la Vila es llegeix que: "*Al primer de juliol de 1651 ab professio del Senyor balle jacinto michel e jurats los dos Consels en lo camp dit del pou dels que se doni als jurats Lafont y Antoni albert 2 lliures cada un cada dia per governar la vila y per los trabals tenim en la vila del mal contagios*".

El 27 d'agost, per haver mort els jurats Lafont i Joan Bustet, foren nomenats Pere Borrell i Joan Alborna. En aquesta ocasió el consell també es reuní fora-murs, al camí dels Ondols.

L'epidèmia causà més de 250 morts².

1652

Tement una nova irrupció de pesta, el 4 de gener els jurats determinaren nomenar quatre persones que s'encarregarien d'assolir les corresponents mesures preventives.

Es prengué l'acord de tancar totes les tanques i forats de la muralla.

El poble va fer vot de fer festa el dia de Nostra Senyora de l'Esperança.

El 17 de març es determinà "*ques manllevia una cantitat de 2.000 lliures per pagar gastos de la vila àit dia-sea determinat que pera pagar lo barber y madesinas so es de Magi Dupi ques fasa un tall apart septo aquells pobres seran morts a la morberia*"³.

1653

El 15 de març, a fi de proveir la botiga, a l'apotecari se li deixaren 200 lliures.

L'1 de juny la universitat, agraïda, va determinar donar al metge una dobla d'or. Al cirurgià i apotecari se'ls pagaria l'assistència i medecines subministrades als malalts pobres durant l'epidèmia.

REGIÓ DE BARCELONA

NOTES

1. Vilaplana Cornet Gaietà, Prev. Notes històriques de la parròquia i vila de l'Arboç, L'Arboç 1927.
2. Gruaños i Olives Esteve, Gruaños i Rafols Joan, L'Arboç, Atlas comarcal n.º 5, pp. 29-30.
3. Arxiu de la Corona d'Aragó, "Llibre Segon del Comu de la vila dels Arbos del que determinen lo Sr. Batlle y los tres Jurats del any 1638 fins lo any 1680", Sección Diversos, Serie Locales, Signatura DL. Arb., pp. 62-69.

GARRAF

VILANOVA i LA GELTRÚ

Comarca, Garraf

Era de la vegueria de Vilafranca del Penedès

Bisbat de Barcelona

No seria fins l'any 1768 que Vilanova de Cubelles i la Geltrú s'unirien per formar la població de Vilanova i la Geltrú.

Pesta, desembre de 1651, i durant els anys 1652 i 1653.

1649

El 6 de gener, assabentats de que a Uldecona hi havia pesta, es posaren guardes als portals.

1650

L'11 de juliol es prengué l'acord de que les personas i robes procedents de Torredenbarra purguessin durant set o vuit dies a la capella de Sant Gervasi.

El 20 d'agost es va ordenar reposar les guàrdies "*ab tota diligentia*" als portals de la vila. Solament feia sis dies que s'havien llevat.

El 24 es van obrir els portals d'en Rosell i Bassa pels que podrien entrar i sortir els anats i vinents portadors de la corresponent butlleta. Per la part de mar solament podrien fer-ho els veïns de la vila.

1651

Malgrat tot, a finals d'any aparegueren alguns cassos de pesta. Els metges Joan Pau March i Joaquim Mora manifestaren que la malaltia provenia dels mals aliments que menjaven els pobres per manca de blat i que no es podia nomenar mal contagiós sinó malaltia de mala espècie.

REGIÓ DE BARCELONA

Parròquia de Santa Maria de la Geltrú:

El 5 d'abril hi hagué la primera defunció. Caterina Alegret "*mori de mal contagios dins de sa casa*" i "*dins de sa casa mateixa fonch enterrada*".

Set dies després morí el seu marit.

De les 25 defuncions hagudes:

7 tingueren lloc en la pròpia casa.

7 a l'ermita de Sant Cristòfol, habilitada com a morberia.

1 a la barraca.

4 "*en la morberia que esta contra lo mas den Pau*". Aquesta morberia, adaptada per resultar insuficient la de l'ermita de Sant Cristòfol, començà a funcionar el mes de juliol.

2 a la sènia d'en Pallàs.

4 a l'hospital de Vilanova de Cubelles.

1653

	P. ^a Sant Antoni de Vilanova			P. ^a de Santa Maria de la Geltrú				
	total	homes	dones	total	homes	dones		
gener	17	10	7	12 de pesta	3	2	1	3 de pesta
febrer	23	14	9	19 de pesta	6	3	3	6 de pesta
març	17	12	5	16 de pesta	2	2	—	1 de pesta
abril	11	3	8	10 de pesta	3	—	3	3 de pesta
maig	4	3	1	4 de pesta	2	1	1	1 de pesta
juny	6	2	4	3 de pesta	3	1	2	2 de pesta
juliol	3	2	1		2	1	1	
agost	1	—	1		—	—	—	
setembre	1	1	—		—	—	—	
octubre	1	1	—		1	—	1	
novembre	2	2	—		—	—	—	
desembre	1	1	—		2	—	2	1 de pesta
	87	51	36	65 de pesta	24	10	14	17 de pesta

De los moltes despeses ocasionades per la pesta registrades al llibre del clavari hem seleccionat les que hem cregut de més interès:

"12 agost 1651

100 lliures a M^o Josep Sandros selurgia de dita vila.

9 desembre 1652

100 lliures a pagat al Dr. Corbera per la tersa caiguda als 8 de desembre 1651.

100 lliures a pagat al Dr. Corbera per la tersa caiguda al primer de abril 1652.

60 lliures a M^o Serra per gastos a fet per lo sargento major Soler.

REGIÓ DE BARCELONA

	P. ^a Sant Antoni de Vilanova			P. ^a de Santa Maria de la Geltrú				
	total	homes	dones	total	homes	dones		
gener	2	1	1	4	3	1		
febrer	1	—	1	2	—	2		
març	—	—	—	1	—	1		
abril	3	1	2	—	—	—		
maig	1	—	1	1	1	—		
juny	2	1	1	—	—	—		
juliol	3	2	1	3	—	3		
agost	—	—	—	1	1	—		
setembre	2	1	1	1	—	1		
octubre	2	2	—	—	—	—		
novembre	2	—	2	2	1	1		
desembre	6	1	5	1 de pesta	1	1	—	1 de pesta
	24	9	15	16	7	9		

Parròquia de Sant Antoni de Vilanova:

“El 20 de desembre, morí Ramon Ballester, morí en casa propia de contagi alli mateix en casa fonch enterrat lo seu cos”.

Parròquia de Santa Maria de la Geltrú:

El 26 de juliol, morí Isabet muller de Joan Roig, *“la qual morí de enfermedat estant purgant per causa del mal contagios”*. Fou sepultada darrera l'ermita de Sant Cristòfol.

El 5 de desembre, morí Pere Soler del mal contagiós. L'enterraren en la seva casa.

1652

	P. ^a Sant Antoni de Vilanova				P. ^a de Santa Maria de la Geltrú			
	total	homes	dones		total	homes	dones	
gener	8	7	1	1 de pesta	3	2	1	
febrer	1	—	1		—	—	—	
març	3	3	—		4	2	2	
abril	2	2	—	1 de pesta	6	5	1	5 de pesta
maig	6	1	5	1 de pesta	2	1	1	1 de pesta
juny	3	2	1		7	3	4	4 de pesta
juliol	4	1	3		12	7	5	8 de pesta
agost	5	2	3		—	—	—	
setembre	2	1	1		—	—	—	
octubre	1	—	1		1	1	—	
novembre	1	—	1	1 de pesta	1	—	1	
desembre	21	10	11	18 de pesta	6	3	3	6 de pesta
	57	29	28	22 de pesta	42	24	18	25 de pesta

REGIÓ DE BARCELONA

11 desembre 1652

25 lliures 12 sous a M^o Ripoll per purificar cases.

20 lliures a Victori per enterrar un cos.

15 lliures a Pere Ferrer armita de St. Christofol per enterrar cosos empestats.

8 lliures 6 sous a T. Victori per purgar per haver ell enterrat un empestat.

100 lliures a Josep Cendros per lo morbo...

15 desembre 1653

109 lliures 4 sous a Gaspar Sala barber y a Damia balle del morbo.

8 lliures 12 sous per los cirurgians de la morberia.

150 lliures a Jaume Llopis chirurgia per curar a la morberia.

10 lliures a la vda. Puig per servir lo barber y per la mesada del febrer 1653.

275 lliures a Sra. Catharina Urgellesa per lo salari de curar los malalts de la morberia y per unes estrenes.

64 lliures 14 sous a Joan Galtes so es 40 lliures per perfums de la morberia.

256 lliures a Joan Reventos per carn de la morberia prengueren en la quaresma.

45 lliures a Pere Soler per no haver pogut vendre pex lo tems del contagi.

17 desembre 1653

75 lliures a M^o Joseph Cendros so es 36 lliures a dit Cendros per servir de balle de morbo tot lo mes abril 1653 a r^o 1 lliura 4 sous lo dia y los restants per perfums a cobrat per compte de M^o Isidro Papiol apotecari.

97 lliures 10 sous a Damia Mila per 325 pans an servit per la morberia a rao 6 sous lo pa.

182 lliures 7 sous 8 diners a Joan Rabada per gastos fets a la morberia y auguardent.

187 lliures 6 sous 8 diners per lo temps de la pesta per no poder dit taverner vendre vi.

Cobrades 4 lliures a na Ripolla per haverli la vila fet purificar la casa.

15 desembre 1654

a M^o Juan Jutge barber de la morberia 100 lliures.

a Gabriel Torrents apotecari 47 lliures 10 sous y son per totes les medesines y perfums presos de la botiga per los malalts de la morberia.

16 desembre 1654

14 lliures 16 sous a M^o Isidro Papiol per un memorial de drogues an servit per la morberia.

45 lliures a dit Papiol per totes les medesines y perfums estava obligada la vila a pagar per los malalts de la morberia".

NOTES

Arxiu Parroquial de Sant Antoni, Òbits 1626-1671.

Arxiu Parroquial de Santa Maria, Òbits 1650-1666.

Arxiu Històric de Vilanova i la Geltrú, Deliberacions del Consell 1625-1650.

Id., Id., Llibre del Clavari, 1651-1662.

REGIÓ DE BARCELONA

SANT PERE DE RIBES

Comarca, Garraf

Era de la Vegueria de Vilafranca del Penedès

Bisbat de Barcelona.

L'única referència sobre la pesta que hem trobat en aquest municipi és la següent:

“Dia 28 del mes de mars del any 1651 se es tingut consell en lo loch acostumat essent balla ioan montaner de la caratera y jurat francesc puix del masset i bartomeu capdet de les planas i toni carbonell de la font gurats de ribes se sont determinats de que dinguna persona del terma no puga acolir dinguna persona forastera sense llicensia del balla i gurats en pena de cent liuras i la meitat per lo acossado mes que dinguna perssona no puga acullir roba forastera que si dingu ne acull li agen de cremar la seva roba i la que aculiera mes que dinguna persona no puga anar fora terma sensa lissensia del balla i gurats si no es a sitges i vilanova no puga anar sensa bulleta fora terma”.

NOTES

Arxiu Històric del Comú de Ribes (A.H.C.R.). Volum d'acords del Consell del Terme de Ribes. 1624-1704, pàg. 94.

SITGES

Comarca, Garraf

Era de la vegueria de Vilafranca del Penedès

Bisbat de Barcelona.

Pesta a l'any 1651.

1649

El 27 de juny, per haver se rebut avís dient que a la vila de Sant Mateu del regne de València hi havia pesta, els jurats de Sitges van determinar posar tandes de guarda rellevades del baluart al garrofer de Perot Robert amb l'ordre de no deixar entrar a la platja cap barca ni llaüt sense la corresponent patent de Barcelona.

També es decidí, en el consell del 4 de juliol, que si bé es donaria pràctica a totes les persones posseïdores de dit document de sanitat, seria revisada la càrrega dels vaixells i es prendria jurament al passatge sobre llur procedència.

El mes de setembre, durant l'alçament de Catalunya contra Felipo IV, Sitges va ser assetjada per les tropes castelles, recolzades per 27 vaixells i 11 galeres, les quals acabaren per entrar-hi a viva força, saquejant la vila.

1650

Les noves que anaven arribant sobre l'extensió del contagi, va fer que el 22 d'agost el Consell determinés tancar tots els portals excepte el del carrer Nou.

1651

El 12 de gener es va prendre l'acord que ningú pugués entrar roba a la vila sota pena de perdre la roba i obligar a dita persona a guardar quaranta dies de purgació.

El Jurat en Cap Bartomeu Gerona en la junta del 25 de març va notificar que els de Vilafranca havien llevada la pràctica a qui procedís de Barcelona perquè en aquella ciutat hi havia el contagi. El Consell va determinar que *“los quey son anats ara frescament quels dexen entrar vuy y dema sens portar roba y ques conega stiguen sans y que despres pasats dits dos dies no dexen entar ningú”*.

Es va constituir un Jurat del Morbo nomenant-se per a dit efecte a Josep Gerona major, Francesc Guimerà i Josep Raventós.

A finals d'abril era molta la gent que estava purgant. El temor als robatoris feu que es determinés que els afectats es trasladesin a llocs propers a la vila. Fou proposat com emplaçament molt adequat la botiga del Jurat Vinaprés. Així ho va acceptar la Junta del Morbo, la qual determinà que anessin els malalts a la dita botiga *“sens aportar ninguna roba y que aqui acaben de fer la quarentena”*.

També s'acordà que a la muller de Galceran Gibert *“se li done purgatio a Garraf”*. Uns dies després es va permetre es traslladés a un lloc més acomodat elegint a l'efecte una pallissa del terme. El 30 de maig se li va permetre tornar a la vila, amb la condició que abans cremés tota la seva roba.

Referent al blat i farina que entrés a la vila, prèviament s'hauria d'orejar el blat i mudar els sacs de la farina.

Les mateixes prevencions es prendrien amb el tabac que es deixaria entrar a la població pero la bóta que el contenia seria cremada.

Com era norma, les persones que estiguessin purgant, havian d'escaldar llurs robes i deixar-les durant uns dies més en el lloc de la purga, orejant-les convenientment.

L'1 de juny es va prendre l'acord que la vila es fes càrrec de les despeses de la lluminària del Santíssim.

Hi havia la sospita que a Vilanova hi havia pesta. Com sigui que l'entrada de soldats procedents d'aquella població veïna representaria, cas de ser certa dita sospita, un greu perill, el dia 27 es va comissionar a Josep Valls per averiguar la realitat. El mateix es va fer amb Sant Feliu, encarregant-se de la investigació els veïns Llopis i Vidal.

El perill era imminent. El 19 de juliol es va nomenar Bartomeu Gerona batlle del morbo, assignant-li vuit sous diaris. Les guàrdes serien contínues.

El dia 23 cal pensar que Sitges ja estava afectada, perquè en el llibre d'actes i en aquella data es llegeix que: *“es estat determinat ques pague lo lloguer de la casa al Dr. Steve lo temps stara a la present vila a un preu competent y lo dexen en ma dels jurats”*. Com a excepció, a l'esmentat metge se li va permetre dur uns matalassos i roba de llana.

Les guardes es feien a vuit punts de la vila, dels quals sis eren vora mar.

REGIÓ DE BARCELONA

El 30 d'agost "*es estat determinat que se suspengue lo balle del morbo*".

A més del Dr. Steve, exercia com a cirurgia M^o Llopis.

1653

El 18 de novembre, es va determinar tancar tots els portals excepte el de mar, i que cada dia se n'obris un.

1654

El 5 de juliol "*fonch perposat se te nova que a la vila de Arenys de Mar y ha gran mal contagios estant abarrecats y per dita raho conve tenir conte per lo govern de la pressent vila si per ço se posara un home de guarda.*"

E per la major part fonch determinat ques pose un home de guarda per dit efecte. Anomenant Thomas Llachs al qual se li dona tot lo poder que per dita causa y raho se li pot y deu donar".

NOTES

Arxiu Històric Municipal de Sitges. Llibre del Consell de la Universitat de Sitges, 1642-1656.

Malgrat que a Sitges es conserva l'Arxiu Parroquial des del segle XVI, falta el llibre d'Òbits corresponent al temps d'aquesta pesta.

ALT PENEDEÈS

VILAFRANCA DEL PENEDEÈS

Comarca, Alt Penedès

Era de la vegueria de Vilafranca

Bisbat de Barcelona

Pesta, possiblement de juliol de 1651 a febrer de 1652.

	total	homes	dones
1649	68	33	35
1650	50	20	30
1651	57	34	23

L'any 1652 està incomplet i amb pàgines en blanc seguides d'una anotació que diu: "*Assi estan continuats tots los obits y sepultures fetes per mi Joseph Rivert vicari perpetuo de Vilafranca del Penedes començats a 19 de maig 1653*".

1651

Va ser l'any de la pesta. El primer cas referent a la malaltia apareix citat el 15 de juliol en que morí la mare del vicari "*la qual fonch sepultada dit dia per ser morta de contagi en lo vas de St. Aloy*".

El 14 d'agost va morir de pesta el cirurgià Baptiste Forner que fou sepultat "*en lo vas de la morberia de la present vila*".

Hi ha un altre cas registrat el 4 de setembre en què "*Joan Serra burgues mori en lo monestir de St. Franc. fora los murs de la present vila. Fonch sepultat en lo dit monestir y per esser lo contagi en la present vila se dona facultat al Pare Guardia de dit monestir li administrassen los sacraments*".

No obstant les defuncions ocasionades per la greu epidèmia de pesta que sofrí Vilafranca, no van ser registrades en el llibre parroquial d'òbits¹.

Els Jurats de Vilafranca del Penedès el 16 de juliol de 1651 havien escrit als Consellers de Barcelona dient: "*Deu Nostre Sr. per nostres culpes y pecats nos ha volgut castigar en donarnos las desgracies tant inormes en esta vila que tenim y la major falta quen lo stat present tenim es de medecines per que tots los apotecaris se son anats hins han dexats sens ellas e com esta Universitat no te altre amparo que V.S. havem determinat se sien servits provehins deells que son les següents:*

Una liura de triaga magna

Item quatre Robes de anguent beselicon

Item dos Robes de les quatre gomes

Item dos Robes de apostolorum

Item mitja Roba de gipciacs.

Que sens dits anguents estem perduts"².

En el Llibre Verd del municipi hi ha un escrit que diu: "*Nota com vuy que comptam als dotse del mes de Abril del any M D C L I I I I essent Jurats dit any los Magnífichs Blay Llaurador i de Çatorra burges Antoni Urgelles Joseph Galceran y Montserrat Andreu feren benehir lo lloch ha hont estan enterrats los cosços morts que moriran del contagi que tant cruel y hague en la pnt Vila lo any 1651 lo qual lloch era la morberia ques feu per anar a fer curar los qui se encontraren de dit mal de contagi que era en les casas de Ntra. Sra. de Montserrat fora lo portal de la font a la qual benedictio se ana a benehir dit Lloch ab professo solemne assintint en aquella tota la pnt Comunitat y alli per lo pnt Vicari se benehi ab tota lo solemnitat deguda se feu alli en dit lloch una absoluta Gnal a cant de orga y feta dita benedictio de sementiri sen torna dita professo en la Iglesia Major axi mateix en dita Iglesia se feu altra absoluta general y pera benehir dit lloch obtingueren dits Srs. Jurats llicentia en scrits del Vicari Gnal. En lo dit any 1651 se advertiren moriran de contagi entre xichs y grans passades de mil y sis centes persones per ser tan cruel y fort dit contagi en dita Vila*"³.

1652

L'epidèmia persistí almenys fins al mes de febrer. Segons el llibre parroquial

REGIÓ DE BARCELONA

d'òbits, el mes de gener van morir 13 homes i 11 dones, la majoria a la morberia.

El mes de febrer solament hi ha anotats dos òbits. El dia 3 el d'Honofre Gili, pagès, "*lo qual morí en sa casa enconrat*" i també el mateix dia el de T. Codia que morí en la morberia.

Les pàgines en blanc que segueixen a continuació semblen significar que deixaren d'inscriure moltes defuncions.

NOTES

1. Arxiu Parroquial de Vilafranca del Penedès, Òbits Llibre 1.
2. Institut Municipal d'Història, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, 1651 (X-85).
3. Arxiu Històric Municipal, Libre Verd, f. 381.

LA GRANADA

Comarca, Alt Penedès

Era de la vegueria de Vilafranca del Penedès

Bisbat de Barcelona.

Pesta a l'hivern de 1652.

L'11 de desembre de 1652, els Jurats de Vilafranca del Penedès en una carta dirigida als Consellers de Barcelona, informaven que, entre altres llocs, la Granada patia la pesta.

NOTES

Institut Municipal d'Història, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, any 1652, f. 275 (X-86).

PACS DEL PENEDÈS

Comarca, Alt Penedès

Era de la vegueria de Vilafranca del Penedès

Bisbat de Barcelona

Pesta del juliol a novembre de 1651 i febrer de 1652.

	total	homes	dones	albats	
1650	5	2	1	2	
1651	35	23	8	4	11 de pesta
1652	5	2	2	1	3 de pesta
1653	5	—	4	1	

REGIÓ DE BARCELONA

1651

	total	homes	dones	albats	
febrer	2	2	—	—	
març	1	—	—	1	
abril	1	1	—	—	
juliol	11	7	2	2	7 de pesta
agost	2	1	—	1	2 de pesta
setembre	13	10	3	—	1 de pesta
octubre	2	1	1	—	
novembre	2	1	1	—	1 de pesta
desembre	1	—	1	—	
	35	23	8	4	11 de pesta

El 7 de juliol, la pesta produí les dues primeres defuncions “*Magdalena Rou encontrada de pesta muller de Pere Rovira*” i “*Carlos Paies prevere y beneficiat de Vilafrancha encontrat*”. El 19 morí un fill de l'esmentada Magdalena i el 23 de marit.

El 20 del mateix mes, “*mori lo Senior Miquel Potes Maior de dies apotecari de Villafrancha juntament ab son fil Jacinto encontrats moriren en lo maset despuvi no sels a fet ningú sufragi*”.

El 29 de novembre tingué lloc la darrera defunció. Un home “*mori encontrat de pesta en lo corral de Antoni Roriva*”.

1652

	total	homes	dones	albats	
gener	1	—	—	1	
febrer	3	1	2	—	3 de pesta
agost	1	1	—	—	
	5	2	2	1	3 de pesta

Els dies 4, 17 i 25 de febrer van morir Joan Rovira, la seva muller, i una altra dona al mas d'en Boxols.

NOTES

Arxiu Diocesà de Barcelona. Fons Parroquials. Arxiu Parroquial de Sant Genís de Pacs, Òbits 1589-1689 (N.º 8 bis.).

REGIÓ DE BARCELONA

SAN LLORENC D'HORTONS

Comarca, Alt Penedès

Era de la vegueria de Vilafranca del Penedès

Bisbat de Barcelona

Pesta, el setembre de 1651 i el desembre de 1653 i gener de 1654.

	total	homes	dones	albat	
1650	5	3	1	1	
1651	9	2	3	4	1 de pesta
1652	7	4	2	1	
1653	6	3	2	1	3 de pesta
1654	6	1	2	3	1 de pesta

1651

El 30 d'abril de 1652, se celebrà el cos present d'una dona morta el mes de setembre de l'any anterior: "*Vuy als 30 de Abril del any mil sis cents sinquanta y dos dich 1652 se ha fet lo cos present de la quondam Elisabet Ama la qual mori 8 mesos ha ab sospita de mal contagios y no pugure ser enterrada en lo sementiri de Sant Joan Samora*".

1653

El 8 de desembre, "*fonch enterrat en lo sementiri de Sant Joan Samorra Pau Domenech lo qual es mort sens rebre ningun sacrament de contagi*". El dia següent morí un fill seu albat i el dia 16 la mullr per la mateixa causa.

1654

El 12 de gener "*fonch enterrada en lo sementiri de Sant Joan Samora Eularia Carbonella viuda de Miquel Domenech la qual es morta de contagi*".

NOTES

Arxiu Parroquial de Sant Llorenç d'Hortons, Llibre IV d'Òbits 1649-1716.

SANT SADURNÍ D'ANOIA

Comarca, Alt Penedès

Era de la vegueria de Vilafranca del Penedès

Bisbat de Barcelona

Pesta, juliol de 1651 i juliol i desembre de 1652.

REGIÓ DE BARCELONA

	total	homes	dones	albats	
1650	7	4	3	—	
1651	21	13	6	2	2 de pesta
1652	22	10	9	3	3 de pesta
1653	8	3	2	3	
1654	3	2	1	—	

1651

L'1 de juliol morí la vídua Canals *“a la barraca encontrada de contagi y alli lan depositada fins quey age lloch del demes”*.

El dia 7, morí de contagi Joan Catassus, fadrí, *“anlo depositat serca de la casa per no poder fer altra cosa, quant Deu o vulla se fera trasllatio”*.

1652

El 22 de juliol Antoni Carbó, sastre, *“mori de contagi y fou depositat lo cos dintre sa casa”*.

El 6 de desembre va morir Pere Mir i l'11 la seve mara. Aquesta darrera fou soterrada en la capella de Sant Llop.

NOTES

Arxiu Parroquial de Sant Sadurní d'Anoia, Llibre I d'Òbits 1566-1656.

BARCELONÈS

BARCELONA

Comarca, Barcelonès

Era de la vegueria de Barcelona

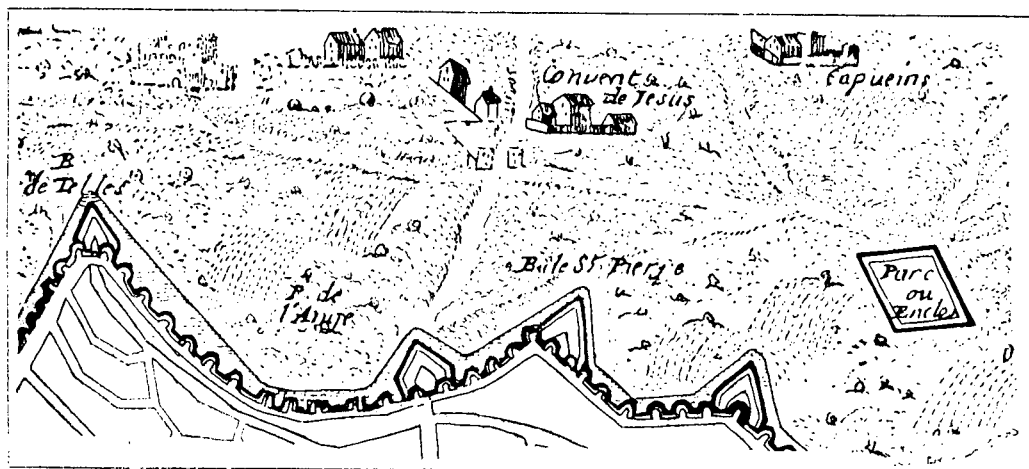
Bisbat de Barcelona

Pesta els anys 1651, 1652, 1653 i 1654.

L'epidèmia s'inicià el dia 4 de gener de 1651, i perdurant amb més o menys intensitat i amb més o menys continuïtat, no abandonà Barcelona fins el dia dels Sants Inocents de 1654.

Dividim l'escrit en els següents aspectes concrets:

— Actuació de l'església durant el temps de la pesta.

El monestir de Jesús de Gràcia, que va ser morberia pels empestats de Barcelona, segons un plan publicat en "Introduction à la Fortification", de N. de Fer (París 1725). En el dibuix apareixen situats el convent de Caputxins, Portal de l'Àngel i Baluart de Sant Pere.

REGIÓ DE BARCELONA

- L'estudi d'aquesta pesta per l'epidemiòleg Frederic Viñas i Cusí.
- La catedral.
- El districte de Santa Maria del Pi.
- El districte dels Sants Just i Pastor.
- La Higiene Pública en les cases, carrers, places i portals.

I. Actuació de l'església durant el temps de la pesta

1649

A començaments de setembre, la ciutat preguntà al capitol si podia fer la guarda al portal de l'Àngel "*per rao del morbo*". Abans de decidir els capitulars volgueren revisar els arxius per tal de veure el que s'havia de fer en semblants ocasions, i una vegada informats respongueren "*que en lo del morbo se ha resolt que s'ha de fer la guarda als portals conforma se feu en lo 1632 hol 1631*"¹.

1650

La ciutat, a mitjans de febrer, atemoritzada per la presència del "*mal deliberat de contagios de pesta*" a la ciutat de Tortosa, demanà a l'església ajuda espiritual mitjantçant pregàries, i també cooperació material per "*fer les guardes per questigue esta ciutat ben guardada y que sols estarien tres portals uberts mar St. Antoni y nou*".

La resposta dels capitulars fou que "*estam promptes y aparellats pera fer la guarda que sia menester peraquesta ciutat*"². La tutela encomanada a l'església, que començaria pel portal de St. Antoni, duraria vinti-quatre hores per a cada parella, "*de mig a migdia del Sendema*"³.

Malgrat Trobar-se a Barcelona solament tretze capitulars⁴, l'església no deixava d'atendre les necessitats del poble, determinant "*que dema y disapta se fassa una professo per dintre la iglesia per lo mal contagios*"⁵.

La intranquil·litat dels barcelonins davant d'una possible entrada de la pesta a la ciutat, era contínua. Però s'accentuà a meitats de juny, sobretot amb els dubtes del contagi de Girona, que obligarem a enviar-hi els Drs. Vileta i Mora, per tal d'aclarir la situació real. Analitzada la veritat, escrigueren a la ciutat dient-los-hi "*que los doctors no estavan concordats ans be tres deian no era pesta y altres que era pesta y que los enviats deian no sero*". Total que el dubte persistia, i Barcelona, previsorament, preferí llevar el comerç a Girona⁶.

Es continuaven les pregàries i processons per l'església, juntament amb col·leccions per la pesta i per la pluja, doncs la sequedat del temps contribuïa a empitjorar la situació en aquells mesos de juliol i agost. També es reprengheren les guardes del morbo al portal de l'Àngel⁷. Pocs dies després s'intensificaren les invocacions per "*la guerra, fam i pesta*", i es resolgué, el 19 d'agost, fer una processó pública el dimecres propinent. Tot això contribuï a que l'església pensés seriosament en prevenir i estudiar la manera millor de governar-se "*en temps de pesta de que deu nos guardar*"⁸.

La ciutat, per tal de sensibilitzar al poble i aconseguir que aquest fes penitència per motiu de la pesta, fam i guerra en que es trobava afligida la província, cregué oportú que els frares de la Companyia de Jesús s'encarreguessin d'aquesta missió a partir del dia de St. Miguel de setembre. Volien complir la tasca desde la Seu de Barcelona, però el Capítol no accedí basant-se en antics costums, ja que "*jamai semblant missio es estada feta ni comenssada en la Seu de B.^a no obstant les varies afflictions y castichs avem tingut de la ma de N.S. y que ja en lo any 1610 fonch demanada semblant licencia perlos frares de la companyia y no sels concedi que axi mateig se respongue als S.^{ors} consellers no ser possible*". De fet, en altres ocasions, els frares de la companyia havien fet l'encàrrec, encomanat per la ciutat, a Santa Maria, i així s'havia de continuar fent⁹.

Els portals de Sant Antoni i Nou estaven tancats, no deixant de ser un inconvenient pel pas dels pagesos. Per això es volgueren obrir, sobretot havent-se oferit els capellans de Sta. Maria i del Pi a guardar-los. Això no semblà bé al Capítol, ja que aquells no feien braç, i per altra part ell s'estave fent càrrec del de l'Àngel¹⁰. nou dies després, el 18 d'octubre, els consellers insistien en que no els hi semblava bé que els esmentats portals seguissin tancats "*advertint que ja en lo any 1631 V.S.^a guarda lo portal nou y que lo portal de St. Antoni lo guarda la comunitat del pi conforme un exemplar presenta a V.S.^{as}*". Nomenats uns comissaris a propòsit per tal d'aclarir la realitat conjuntament amb els arxivers, comunicaren "*sols aver trobat que lo any 1631 guarda lo Illtre Capítol lo portal nou*". Malgrat aquestes petites desavenències, l'església continuava preocupant-se seriosament de la seva missió continuant fent processons "*pro bello et peste*"¹¹.

A finals de desembre encara continuaren les angúnies per la possibilitat d'un contagi imminent, preocupació constant durant tot aquell any. Es resolgué "*que per raho de las inquietuts de guerra y pesta las matines de Nadal se diguen immediatament de acabar completas*", i també "*que no se innove ninguna cosa en portar pells per raho del contagi desta ciutat*"¹².

1651

A meitats d'agost de l'any anterior el Capítol ja pensava seriosament en la millor manera d'organitzar-se per tal de no estar desprevingut en cas de que el contagi envaís la ciutat. Però amb l'entrada al nou any la por es convertí en realitat. A començaments de gener el capítol s'oferia als consellers "*en les materies del morbo*"¹³ i una junta de quatre teòlegs es reunia per tal de decidir "*si pot lo capítol donar presencia tempore pestis als ausents de la bolsa canonical*"¹⁴. A finals de mes foren lliurades les ordinacions del temps de la pesta al notari perquè en fes un llibre com en altres ocasions s'havia fet¹⁵.

El capítol escrigué als canonges absents atès que el 17 d'abril "*se fa la festa de St. Francisco de Paula*"¹⁶. Es prengué l'acord de donar 10 lliures a cada un dels set canonges residents a la ciutat "*ates lo perill en que se exposaven los señors capitulars residents per lo gran concurs y auria en esta professo (a St. Francesc de Paula) y en la iglesia en lo officí per ser lo contagi encara que no declarat alomenos molt perillós*". Aquest incentiu al mateix temps que els animaria a fer el servei de l'església els hi aniria molt bé també per puguer "*suportar los gastos se ofereixen dins B.^a per falta de comers*"¹⁷.

El 23 d'abril la pesta estava atacant Barcelona i els consellers demanaren baixar el cap de Santa Madrona “*no per occasio de agua sino per occasio de las necessitats o corrents de la pesta*”¹⁸. El capítol decidí que, “*vista la necessitat del temps de tantas afliccions*”, es féu una processó amb la creu de l'església i solament els capellans de totes les parròquies, portant el cos de Sant Sever per deixar-lo a l'altar en companyia de Santa Madrona “*fins a tant N.S. sia servit a consolarnos y desliurnos del contagi*”¹⁹.

La processó, que se celebrà el diumenge 29 d'abril, va ser solemne: “*als tres quarts per a quatra (de la tarda) se toca lo tomas fins a quatre oras y a las quatra se comensa la professo sols los capellans de las parroquias y los de la seu portaren lo cap del Glorios St. Sever ab la Sivera y portaren lo talem lo Sor. Governador y Conselles fent la volta del dia de Corpus*”²⁰.

El 2 de maig es reunia el Consell de Cent per tractar de la pesta que estava atacant Barcelona. Cregueren que el més adient seria escriure al Rei per informar-lo de “*lo desdixat estat en ques troba esta ciutat per occasio de la guerra divina de la pesta ab que N.S. la castiga*” i demanar-li que donés la llibertat “*a todas las personas seculas que ab titol o nom de Mal Scrits estavan pressas, o, desterrades*” i també “*que tots los prelats y demes personas eclesiasticas desta provincia que sonçitats trets o, Inter desterrats della y de sas residencias pogan liberament tornari y en cas niaja alguns de presos sian relaxsats y tornats en la libertad*”. La ciutat creia que mitjançant la consecució del perdó general donat per la magestat humana, s'obtindria el de la magestat divina, i amb aquest la desaparició de la pesta²¹. El Consell de Cent volia que aquesta determinació es fer saber a totes les forces ciutadanes i al capítol perquè també fessen pressió al Rei. El Capítol escrigué una carta al Rei, de data 8 de maig, on s'expressava que “*lo trobarse esta Santa Iglesia anys tant affligida y desconsolada ab la falta de son Pastor y canonges y experimentar no ser ohida en sas pregarias y sacrificis de la divina Mag^t., pera que se digne alçar los flagells tant cruels de sa justicia com de fam, y pesta ab que castiga a esta ciutat y Principat. Considerant per unich Remey per aplacar la ira de Deu y per que de digne alçar la ma de aquestos castichs la restitucio de ell en sa residencia*”²². El 13 de maig escrivien als canonges Osona, Coll i Atxer perquè Tornessin a Barcelona²³.

Per evitar la penetració del contagi a l'interior de la Seu es cregué oportú posar una reixa que tanqués el cor i així aconseguir que “*no pogan entrar seculars en dit cor per ocasió del contagi*”. També es va ordenar que “*als Sors. del capítol sels fassa una banda morada ampla y al mix del pit se possa las armas del capítol*”²⁴.

La situació epidèmica era molt greu i s'atansava la festivitat del Corpus. La ciutat havia fet una crida explicant aquest crític i difícil moment que estava travessant, insistint en la necessitat de mantenir la gent separada, sense aglomerar-se, dient textualment que “*Totom si tanques per evitar lo concurs de la gent y que amorta tanta gent y per les parroquies noja capellans y a los monestis noja religiosos y alas cofrarias tant falta de gent*”.

Ateses aquestes necessitats, i sobretot pel fet “*que en los monestis ja moltas malalties y todas las parroquias ja falta de capellans*”, els consellers demanaren al Capítol ajornar la processó de Corpus i també fer que “*nos soterrassem ningun cos y nos fes ninguna sepultura*”. Com és natural, el Capítol accedí a la petició raonada de la ciutat²⁵.

Un seguit de petits fets tingueren lloc fins el 6 d'octubre. Així, el 9 de juny, el canonge Bisbevidal demanava *“selidas una casa per poder estar fins atant fos neteiada la sua”* ja que tenia la seva empestada. El 19 de juny es resolgué que es deixès *“la capella de la almoyna sots invocatio de St. Sebastia al collegi de St. Sever perque ab major comoditat dela que tenen enest temps en la iglesia de dit sanct en los ancants, y per evitar tots perills de contagi pugan selebrar en ella los aniversaris acostumavan celebrar en dita iglesia”*. El 21 del mateix mes es decidí expulsar als fossers *“ates se avia referit avian tingut un cos mort en montjuich seus enterrar tres dies per aver pactat ab 20 lliures barceloneses de estrenas de enterrarlo en ora cauta en los claustros de la seu sota alguna tomba, y per altres diferents y semblants maldats”*. El mateix dia s'elegia com administrador de l'Hospital General de la Sta. Creu al canonge Bisbevidal.

A començaments d'octubre l'epidèmia havia cedit. El dia 6 es prengué l'acord d'escriure als canonges absents perquè retornessin *“attes deu nos a remediat en lo mal del contagi”*²⁶.

El día 16 s'insistia una altra vegada en el retorn d'aquells.

Durant aquell any 1651 *“en que estava molt affligida esta ciutat experimentant lo desconsuello tant gran com de un llarg y penos contagi”* es reprengueren les diligències, que ja des de temps antics es venien fent, per trobar les relíquies de St. Pere Nolasc: *“per alguns, no leves indicis que tingueren del lloch de la sepultura del glorios St. Pere Nolasco, en algunes pars desta ciutat se feren moltes diligencias pera dita invencio, de que per los secrets indicis de Deu, no fou posible conseguir lo piodos intent ni menos trobar vestigis certs de dita sepultura”*. Per altra part el canonge Francesc Valeri *“pera amagar alguna cantitat de plata”* feu cavar a la capella del Sant Crist de la catedral, trobant-se amb la sorpresa del descobriment d'una caixa.. que degut a les presses no es cuidà de descobrir el seu contingut. Però, vint anys després, el 28 de febrer de 1672, continuant-se les diligències per la Troballa del Sant, es feu excavar en el mateix lloc per tal d'estudiar l'interior de la caixa, el qual contenia *“una ossa de un cadaver ab alguns Trosos de roba que no se pogue discernir de quin color eran y sols aparexian alguns dells de Tafetà, y altre roba de llana, y algun poch de tela blanca y trosos de un canó de vidre trencats, plens de terra, ab lo tap ques tancava romput, cosa que servi de espuela pera mirar ab major cuidado y atencio, y en ninguna manera se trobaren senyals de ningun retol. Consideras ab tota atencio la ossa y en la calavera se troba dintre lo servell, no consumit, sino sech de una sanch de gallina cuyta, y fento mirar per persones molt experimentadas en obrir sepulturas digueren no aver vist may, lo cos corrupto, restant lo servell enter, y axí que aparexia cosa miraculosa. Pero com despres de averse registrat ab tot cuidado nos pogue trobar de qui era la ossa de aquell cadaver, se tornaren a collocar los ossos al mateix lloch, dintra de una altra caxeta, encara que no en forma de caxa de morts, si empero en la forma ordinaria que se acostuman de fer las caxas, de cosa de tres palms de llarg”*²⁷.

1652

La pesta, malgrat la sanitat de la passada tardor. Tornà a iniciar el seu fatídic camí. El 13 de març es decidí demanar parer als consellers sobre la possibilitat de

predicar en les esglésies, que era pràctica prohibida en temps d'epidèmies degut a l'aglomeració de gent que comportava²⁸.

A meitats de maig el contagi havia experimentat una gran millora, el que feu que la ciutat demanés que per "*la festa de pasqua del spirit sant despues, ho antes del offici se fes un Tedeum llandamus per raho de la molta milloria del contagi per la rogalia de dita seu, es y conforma fonch feta en lo any 1589*"²⁹. Pocs dies després, el 22 de maig, els consellers i junta del morbo demanaren que es fes la processó del Corpus i que es pugués predicar per les esglésies, degut a que "*las cosas y estat del contaxi gratias al senyor avien de molta milora*". Es resolgué que la processó i demés festivitats del Corpus es fessin com els altres anys i que "*lo dels sermons solament se donas lloch en ques predicas lo dia del Corpus, diumenge de la octava y diens del cap de la octava per totas parts*"³⁰.

El 24 de maig es demanava autorització al capitol per traslladar el cos mort d'una de les fundadores del convent de les jerònimes des de l'hospital de St. Llatzer fins a l'esmentat monestir. S'autoritza el trasllat, però amb la condició de que es fes "*a hora cauta*".

El 19 de maig es presentà al capitol el Sr. Ramon de Queralt de part del mariscal La Mothe que estava malalt, demanant que es fessin pregàries per l'esmentat virrei i que es limités l'ús de les campanes, doncs "*li donan molta pena que nol dexaven reposar*". El dia següent, diumenge de Pentecostes, es tragué el Santíssim Sagrament "*despres del tedeum llaudamus que se havia ja de fer dit dia a petisio de la ciutat antes del offici*". Respecte a les campanes es resolgué que "*nos tocaçan en dingu dia ni per maymes dias, fins altra cosa se ordenas*"³¹.

La malaltia havia experimentat molta millora una setmana després i per això es demanà que es tornessin a tocar les campanes "*ates que la festivitat del Corpus es aquí ados dies*"³².

A finals de juny la situació a Barcelona era gravíssima. Feia nou mesos que estava assetjada per mar i terra. L'Església solament contava amb dos canonges per governar-la, doncs els altres estaven absents "*per lo contagi*". Les coses havien adquirit preus excessius, "*puix de sinch mesos a esta part an quadruplicat y mes lo preu*": el vi anava a 200 lliures la càrrega i l'oli a 600, etc. Les esglésies de la ciutat estaven empenyades "*fins arribar a vendrese la plata delles pera subvenirse en esta necessitat tant apretada*"³³.

Tan greu era la situació, que la ciutat es veié obligada a demanar la plata de l'Església³⁴. El capitol s'oposà d'entrada, basant-se en que no ho podien fer, "*ni ser, lo numero dels capitulars, per una cosa tan grave*"³⁵.

Tres dies després, el 30 de juliol, es tornà a insistir en la petició de la plata "*per la gran necessitat hi ha de diner que la ciutat vuy noy pot abastar, per estar ja tant exausta de tot*". Però la resistència de l'església continuava. Finalment, el 9 d'agost, enfurismada l'autoritat ciutadana, aconseguí el favor del Capitol³⁶.

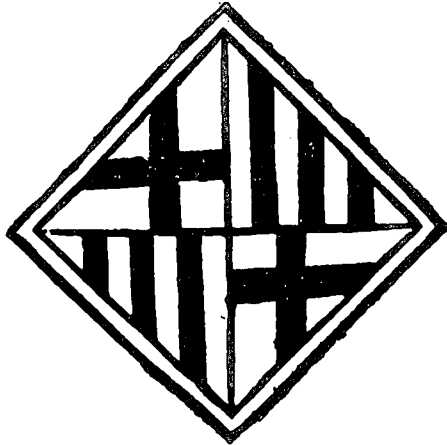
L'altre greu problema en que es trobava la ciutat era el Setge al que estava sotmesa. Per això demanava pregàries. El 29 de juliol es decidí Treure el Santíssim per totes les parròquies i monestirs, resar a Santa Eulalia i organitzar una processó general com la de Corpus, amb tot el clercat i monestirs de la ciutat, amb una sola

REGIÓ DE BARCELONA

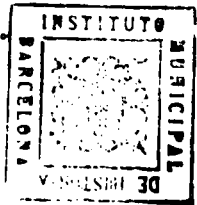
ADVERTIMENTS CONVENIENTS PER LO GOVERN POLITICH

de la Ciutat de Barcelona, en precau-
cio de la pesta.

DONATS PER LO COLLEGI
DE DOCTORS EN MEDICINA,
y de Chirurgia, à petició dels molt Illustres se-
nyors Consellers, y dotzena de
morbo de dita Ciutat.

Ab Llicencia, en Barcelona en casa Joseph Forcada, 1652.

creu i una bandera³⁷. El mes de setembre es tornaren a fer invocacions “*per las neçesitats occurrens de fam, pesta, y guerra*” i també per aplacar “*la yra del Señor se levasens, los corrillos y conversacions, que vuy esfan per las iglesias*”³⁸.

El diumenge 13 d'octubre “*alas dos oras despres de dinar entra a la Seu lo Senyor Princep lo recibi lo Capitol y clero al portal mayor y apres de averli donat lo senyor A^{da}. mayor la Aigua beneyta se entona lo tadeum llaudamus y los senyors conseles lo resebiren al cor y puja al Altar mayor. y apres de aver dit los versets lo domer estava vestit ab capa fluvial y estola y diguerali las oracions del St. Spirit, nostra Syra y de gratia y despres baxa baix en Sta Eulalia*”³⁹.

Per fi les coses de la guerra anaven solucionat-se i per això el 21 d'octubre el Capitol rebé una ambaixada de part de la ciutat, per mitjà del Sr. Galseran Duhay i Dimas Vileta, demanant una “*proffasso general com la del Corpus ab Tedeum llaudamus y un officii de gratias lo diumenge per lo rendiment de la ciutat*”⁴⁰.

Però el contagi, a finals de novembre, anava perseverant. El Dr. Vileta, “*metga y obrer de la ciutat*”, s'havia queixat al vicari General Ramon de Queralt, perquè havent caigut malalt de pesta un criat del Sr. Josep Soler, aquest feu cas omís del consell del metge de que no es mogué de la seva casa, i el trobaren fora. El Capitol establí que no sortís de casa seva fins nova ordre. També acordaren, degut al contagi, preguntar a “*Sa exselentia*” si voldria que hi hagués prèdica el dia de la Concepció⁴¹.

1653

El virrei i Capità General del Principat, Dn. Joan d'Austria, anà a la processó de Corpus d'aquest any i quant sortia aquesta “*vent que los Apostols y lo melqui-sedech foran posats despres del cap de Profeso y Sa Altesa detras*”, demanà “*como ivan aquellos hombres en aquel lugar*”, i se li respongué “*que la costumbre de la Iglesia era aquella*”. El virrei contestà “*que se guarde la costumbre*”⁴².

El 20 de juny “*se resolgue de que lo S^{or} vicari General digues al can^e. Vila com a rector que es del estudi que ajuntie lo collegi dels metges pera veure si dit S^{or}. Vicari General pot donar llicentia los dies de divendres dissapta y altres dies impeditos de menjar carn lo poble, per la correntia del contagi*”. El 12 de setembre s'insistia en el mateix: “*lo canonge Vila com a Rector del Astudi digue que lo collegi dels metges se resolgue que nos menja carn*”⁴³.

Els problemes de la guerra continuaven. El Capitol, a principis de juliol, s'oferia a Joan d'Austria “*pera que sa altessa veia quinas rogativas voldra se fassen*”⁴⁴. A mitjats d'agost la situació era molt greu a Girona i Joan d'Austria donà una carta al vicari general fent-li saber que el Real Consell havia ordenat declarar sometent general per treure l'enemic i aconseguir que els naturals i habitants del Principat poguessin viure “*ab quietut y pau ab ses cases*”. En aquest decret demanava al Capitol que li proporcionés una llista de les persones més adients per les armes, de les viles i llocs de la seva jurisdicció. D'aquesta manera quan fossin cridats al lloc assenyalat pel veguer, juntament amb l'exèrcit reial, anirien immediatament a socórrer la ciutat de Girona per treure l'enemic del Principat. El Capitol demanà 2000 lliures als consellers per puguer dur a cap aquella lleva⁴⁵. El 25 de setembre es demanava

al Capítol pregàries per la victòria que Joan d'Àustria acabava de tenir en el socors del setge de Girona, "*socorreguda ab gran perdua del enemisch, y que dit Sor. don Joan anava, a la sercha de dit, enemich, pera cabarlo de debastar, y deslinrarnos de nostra esclavitut*". S'acordà que a les cinc de la tarda es fes un tedeum per dintre de l'església, convidant al Sor. Governador, Consellers i diputats.

El contagi anava perdurant. El mes de juliol hi hagué sospita de contagi a casa de D. Ramon de Queralt, el qual "*estava retirat en casa per la suspita de una dona sera enmalaltida en sa casa la qual portaren en lo hospital y mori breument si be diu lo d^{or}. margalpi, y qui visita dita dona en casa de don ramon que no tenia malaltia de contagi*". Es resolgué que el Sr. Ramon sortís a passejar quan volgués⁴⁶.

La mala pràctica dels fossers en aquell temps no era estranya i així "*Joseph Corts com a morbe proposa com avia possat, a la presso lo fosser de la Seu ab un mosso per aver soterrat al fossa de Monjuich un albato, a las nou ores de la nit, amagadament, lo qual se prossumia, esser mort de contagi que li donaren divuyt, o vint reals*"⁴⁷. El capítol, abans de decidir la continuïtat a la presó del fosser i moço, volgué averiguar bé la realitat del contagi de l'albat mort i per això l'ardiaca de Sta. Maria, com a altre del morbo, una vegada estudià el cas, i no podent demostrar la malaltia del nen soterrat, resolgué treure'ls del presidi però amb la condició que el vicari general "*don una repproncia a dit fosser, a serca de suterar de nits los morts y pendre, dines, y si altra vegada si tornà lo despedirem de fosser*"⁴⁸.

El 26 d'octubre "*lo Sor. don Ramon, de queralt feu relassio que lo ospital, anava molt mal de morbo*". Preocupava el que s'havia de fer per resoldre els problemes del contagi. El dia següent "*entra en lo capitol lo sindich, de la ciutat, dient, que los conselles y junta, del morbo tenien, entes, que lo capitol se era Ajuntat per tractar, cossas del, morbo y, que axi soplicava dits consellers y junta de morbo, que delque lo Capitol resoldrie, que nos fes sabedors*".

El 13 de novembre es prohibia predicar a les parròquies i també s'obligava als ardiaques Sans i La Cassa que no deixessin sortir a ningú de les seves cases "*ates lo contagi havien tingut*" en elles. El dia següent es tenia que reunir el Capítol per tractar amb profunditat del contagi i sobretot tenir a punt "*les ordinacions se feren, en lo any, 1651, aserca del contagi*". Havent llegit "*los pachtos del morbo*", es parlà de quins capitulars tenien que regir l'església i quins "*tindran animo de restari en cas lo contagi vaga enteressant*"⁴⁹.

A meitats de desembre, la priora del monestir de les Jerònimes demanava al capítol que el cadàver de la fundadora de la dita ordre, que es trobava a l'hospital de Sant Llatzer, fos traslladat al convent⁵⁰. El dinou de desembre, ja lliures de pesta, es volgué tornar a utilitzar el cor de l'església per celebrar els oficis "*ates que lo cor estava ja netejat y porificat*".

1654

Fou aquest un any d'alegria. El contagi havia desaparegut de la ciutat. Es decidí que el dia de dijous Sant es posés tota la lluminària "*rodant tota la iglesia*" conforme es feia els altres anys abans de la pesta⁵¹.

El 16 d'abril el Capítol rebia una ambaixada del consell de Cent "*fent a saber que per gracia de deu nostre S^{or}. noy ha ningun malalt en la morbaria*". Sis dies des-

prés els consellers decidiren fer una processó general “*ab ofici general de gracias per ser estat deu nostre Sr. servit de desllirarnos del contagi y que la ciutat per estar tant exausta per ara no pot gastar lo que voldria*”. Els religiosos de Sant Agustí també volien fer una processó “*en actio de gracias per la salud recobrada*” i demanaven al Capítol que poguessin passar per dintre de la Seu⁵².

La calma i l'alegria durà fins a meitats de juny, en que els barcelonins s'assabentaren “*que en alguns llocs de Cathalunya en particular en la ciutat de Manresa hia mal de contagi*”. Per la bona custòdia de Barcelona decidirem fer guardes molt rigoroses als portals. Es demanà al Capítol que es fes càrrec d'un d'ells⁵³. Al principi aquest es resistí degut “*a les ocupacions que te lo Capítol y sos Capitulars en adesentar las cossas de la Iglesia per estar tant atrassada del temps passat de siti y morbo*”⁵⁴. Però el 26 de juny acceptava guardar un portal “*sempre y quant la ciutat y portals se guarden conforme antes se acostumaven guardar repartits entre lo bras militar y consell de cent*”.

Els efectes de la guerra encara perduraven a finals de l'any. El 17 de novembre el Capítol, degut a la crueltat dels soldats francesos amb les coses santes, decidí fer tres dies de festa i processó amb els concellers: “*Ha llegado a esta ciudad el R^r. de St. Julian Soborbe obispado de Vique, llorando, y dando voces, diciendo, que ayer fueron a sus iglesia los franceses, y no contentandose de saquearla dieron de comer el Santissimo a los cavallos*”⁵⁵.

En aquella processó la ciutat donaria el que acostumava en la de Corpus, excepte “*la cera per la lluminaria, porque sols donarian, la que tambe donaren per la professo se feu, quant aportaren lo Santissim Sagrament patent desde Natzaret (morbaria que fou dels empestats) a esta Catedral en actio de gracias de la M^e. que Nostre Sr. fou servit fer per sa divina misericordia de deslliberar a la ciutat de la pes-ta*”.

NOTES

1. Arxiu Capitular de la S.E. Catedral Basílica de Barcelona, Resolucions Capitulars, 2 i 3 de setembre 1649.
2. Ibid. 14 febrer 1650.
3. Ibid. 14 març 1650.
4. Ibid. 2 abril 1650.
5. Ibid. 7 abril 1650.
6. Ibid. 22 juny 1650.
7. Ibid. 11 agost 1650.
8. Ibid. 19 agost 1650.
9. Ibid. 30 agost 1650.
10. Ibid. 9 octubre 1650.
11. Ibid. 18 octubre 1650.
12. Ibid. 19 desembre 1650.
13. Ibid. 14 de gener 1651.

REGIÓ DE BARCELONA

14. Ibid. 18 de gener 1651.
15. Ibid. 30 gener 1651.
16. Ibid. 3 abril 1651.
17. Ibid. 17 abril 1651.
18. Ibid. 23 abril 1651.
19. Ibid. 25 abril 1651.
20. Ibid. 27 abril 1651.
21. Ibid. 6 maig 1651.
22. A.C.B. Cartes enviades, 8 maig 1651.
23. A.C.B. Cartes enviades, 13 maig 1651.
24. A.C.B. Resolucions, 8 maig 1651.
25. A.C.B. Resolucions, 6 juny 1651.
26. A.C.B. Resolucions, 6 octubre 1651.
27. A.C.B. Memòria dels treballs fets per la troballa de les relíquies de St. Pere Nolasc (1651-72), Miscel·lànea 16, n.º 82.
28. A.C.B. Resolucions, 13 març 1652.
29. Ibid. 15 maig 1652.
30. Ibid. 22 maig 1652.
31. Ibid. 19 maig 1652.
32. Ibid. 27 maig 1652.
33. A.C.B., Cartes rebudes (1644-1675), 27 juny 1652.
34. A.C.B., Resolucions, 26 juliol 1652.
35. Ibid. 27 juliol 1652.
36. Ibid. 9, 11 i 12 d'agost 1652.
37. Ibid. 29 juliol 1652.
38. Ibid. 7 i 27 de setembre 1662.
39. Ibid. 13 octubre 1652.
40. Ibid. 21 i 23 d'octubre 1652.
41. Ibid. 29 novembre 1652.
42. A.C.B. Exemplaria V, 1637 a 1722, pàg. 7.
43. A.C.B. Resolucions, 20 de juny i 12 de setembre 1653.
44. Ibid. 3 juliol 1653.
45. Ibid. 16 i 18 agost 1653.
46. Ibid. 16 juliol 1653.
47. Ibid. 26 juliol 1653.
48. Ibid. 30 juliol 1653.
49. Ibid. 17 novembre 1653.
50. Ibid. 15 desembre 1653.
51. Ibid. 30 març 1654.
52. Ibid. 9 maig 1654.

53. Ibid. 18 juny 1654.

54. Ibid. 22 juny 1654.

55. Ibid. 19 novembre 1654.

II. *l'estudi d'aquesta pesta per l'epidemiòleg Frederic Viñas i Cusi*

Aquest metge estudià l'actitud de la ciutat durant el temps de la pesta, basant-se en el dietari del consell de cent¹.

Més tard, entre nosaltres, Manuel Carreras i Roca escrigué també sobre aquesta epidèmia².

De l'anàlisi d'aquests treballs se'n treuen dades concretes referents al nombre de morts que ocasionà l'epidèmia, als oficis sanitaris que es posaren en funcionament per la lluita anti-pesta i, finalment, als esdeveniments més importants que, dia a dia, caracteritzaren la vida barcelonina en relació al contagi, dirigida per l'Administració Pública.

A) *Nombre de morts*. Hi ha hagut varies opinions respecte a la mortalitat que ocasionà l'epidèmia. Segons Bofarull, en la seva Història de Catalunya, el contagi produí 36.000 òbits.

Segons un manuscrit de l'època van ser solament 30.000 els traspassats. A finals de juny de 1652 Barcelona tenia 14.645 habitants.

B) *Oficis Sanitaris*. El Consell de Cent nomenava vuit, dotze o setze persones, que constituïen les clàssiques vuitena, dotzena o setzena del morbo. Qualsevol d'aquestes, juntament amb sis consellers, formaven l'anomenada Junta del morbo, que era la que decidia en la resolució de qualsevol problema sanitari, i la que dirigia l'actitud de la ciutat davant la pesta.

Els caps del morbo estaven encarregats, en la seva demarcació, de fer desallotjar les cases perilloses, essent premiats cada vegada que en el seu districte quedava una casa desallotjada.

L'agutzil o bastoner del morbo estava a les ordres del conseller encarregat del seu quarter (una de les quatre parts en que es dividia la ciutat en temps d'epidèmia, per tal d'organitzar-se millor la lluita. Cada quarter es confiava a un conseller que feia complir els acords de la junta del morbo) i tenia la missió de nomenar als que tenien que fer les guardes als portals (el càrrec de guarda era rotatori i no permanent).

Els perfumadors, encarregats d'aromatitzar els locals una vegada desinfectats, estaven també a les ordres del conseller encarregat del seu quarter. *Els gaters o gateres* eren empleats de la ciutat que s'ocupaven de recollir els gats, gossos, gallines i altres animals que es trobaven a la via pública i que, com és natural, contribuïen a embrutar els carrers, fomentant d'aquesta manera l'epidèmia.

El cap de guaita del morbo era un home que seguia, per tal de vigilar-lo al fòsser quan aquest transportava morts o malalts de la ciutat al convent o morberia de Jesús.

El vintener del morbo estava encarregat de rebre la confessió dels malalts del seu districte que tinguessin febre, mal de cap i vòmits. D'aquesta manera aquests podrien ésser aïllats.

C) *Els anys de la pesta*

1651

Encara que la pesta s'inicià d'una manera certa l'any 1651, els anteriors foren de continues sospites de la malaltia. Aquesta por no feia més que perjudicar a Barcelona. El 17 de juliol el duc de Mercoeur, aleshores Capità General de Catalunya, donava una ordre, sota la pena de multa de 500 lliures barceloneses, perquè els veguers, batlles i autoritats dels bisbats de Girona i Elna deixessin captar als "aplegadors baciners" de l'hospital General de la Santa Creu, sempre que aquests portessin certificat de sanitat, ja que de cap manera se'ls admitia i, segurament, fins i tot se'ls maltractava³.

El 9 de gener començà l'epidèmia a Barcelona al carrer Nou, afectant a una casa on hi vivien dues famílies, la del cec Martín de Langa i la de Bonhora. Morí la dona d'aquest. Però el dia quatre ja havia traspassat ell fill albat de Martín de Langa⁴. Per tant s'ha de recular cinc dies la data d'inici de l'epidèmia acceptada oficialment per Frederic Viñas i altres tractadistes.

De moment s'utilitzà el convent dels Àngels com a morberia. Però degut a la intensitat que anava adquirint l'epidèmia, el 28 de gener el Consell de Cent demanava el monestir de Jesús per aquesta finalitat.

Molt aviat el conseller segon i a la vegada doctor en medicina, Francesc Matheu, dictà unes normes per l'organització de l'esmentat convent.

A començaments de febrer, Barcelona s'havia convertit en una ciutat angoixada, empestada, buida per la fugida de molta gent i amb l'amenaça d'un setge per l'exèrcit castellà.

Totes aquestes circumstàncies convertiren a Barcelona en una ciutat tancada i per tant estranya a sí mateixa i estranya als demés pobles, els quals volgueren trencar les relacions amb ella. Els metges, en opinió de Viñas, feren un informe favorable sobre les malalties regnants, per tal de disminuir el terror que Barcelona inspirava als demés pobles de Catalunya. Però fou inútil, doncs el realisme dels ciutadans del Principat fou molt superior que la força d'aquell informe mèdic. Solament la població de Mataró se'n fià i obrí el comerç.

S'havia contractat un metge –Dr. Ferrer i un cirurgià – mestre Gibert–, per visitar els malalts de la ciutat a la pròpia casa amb la missió de guarir-los i distribuir-los: a l'Hospital General els que tenien una malaltia comú i a la morberia de Jesús els empestats.

El 19 d'abril la dotzena del morbo dictà unes normes dirigides al poble directament perquè aquest es pogués defensar de l'epidèmia, regles que s'havien de complir obligatòriament, sota pena de càstig, inclús pena de mort. Entre aquestes disposicions n'hi havia també de dirigides als sacerdots, com l'obligació de portar una vara o bastonet amb una creu a l'extrem, i als metges i cirurgians una tira de

REGIÓ DE BARCELONA

tafetà blanc al pit. Els sepulcrers una bena de bocaram o tela groga visible per davant i darrera.

Aquell any no se celebrà la festa de Sant Jordi a la Diputació, per haver-se traslladat el seu consistori a Manresa. A principis de juny la situació era molt greu. El Consell de Cent afavoria l'èxode dels ciutadans per tal d'evitar contactes, oferint ajuda als que anessin a viure a les barraques construïdes a la falda de Montjuïc.

El 8 de juliol l'exèrcit enemic de Felip IV, amb 8000 infants i 3000 cavalls, estava a punt d'assetjar la ciutat. Barcelona s'oblidà de l'epidèmia davant d'aquesta situació més greu. Es permeté i s'afavorí, contra les normes sanitàries, l'entrada de gent per defensar la ciutat de l'imminent atac. Malgrat aquesta afluència de gent, l'epidèmia va millorar molt. El 27 de setembre la Junta del morbo donà per acabada la malaltia, doncs no apareixien nous casos i els malalts de la morberia de Jesús eren poquíssims.

A principis d'octubre, amb l'entrada d'algunes forces de l'exèrcit francès, que havien vingut a auxiliar la ciutat, reaparegueren casos aïllats de pesta, que a començaments de desembre adquiriren caràcters alarmants.

1652

A principis d'abril semblava que s'havia extingit l'epidèmia. Però la malaltia atacava als soldats de Felip IV que estaven assetjant Barcelona. Això constituïa un greu perill de contagi. Des del 19 de juliol cessà la pesta segons el dictari (19 setembre), però no del tot, doncs alguns dies, sobretot els de lluna nova i lluna plena, es veien aparèixer alguns casos.

El 12 d'octubre entrava Joan d'Àustria a Barcelona prenent possessió de la ciutat. L'entrada de l'exèrcit remogué la malaltia i el Consell de Cent, com en altres ocasions, dividí la ciutat en quatre zones per puguer lluitar millor contra la pesta.

1653

A finals de gener descendí molt l'atac de la malaltia. Durant l'abril, maig i juny s'anaren dictant disposicions sanitàries adaptades a les necessitats més immediates que anava ocasionant l'epidèmia.

L'11 de setembre els col·legis de metges i cirurgians dictaminaren que ja es podia suprimir la morberia de Jesús degut a la manca de malalts (feia 15 dies que no ingressava cap malalt). A finals d'octubre hi hagué sospita de contagi a l'hospital General, acordant-se portar els empestats a la nova morberia de Natzaret. El 6 de novembre es tornà a dividir la ciutat en quatre districtes. Joan d'Àustria indicà al Consell de Cent la conveniència de buscar un altre edifici més adequat per morberia que el de Natzaret, ja que aquest estava dintre de la ciutat. Va despedir també del seu exèrcit als soldats procedents de llocs infectes. Malgrat l'opinió de Joan d'Àustria no es canvià de morberia.

1654

El 13 d'abril no hi havia cap malalt a Natzaret. Joan d'Àustria manà que es publicués oficialment l'acabament de l'epidèmia. S'escrigué també al Rei, a València, a Saragossa i als caps de Vegueria, donant la bona nova.

El 13 de desembre, allunyada l'epidèmia, es despedí al personal sanitari i s'eliminaren totes les ordres que amb motiu de l'epidèmia s'havien dictat.

NOTES

1. Viñas i Cusi, F. La glanola a Barcelona. Estudi d'una de sas epidemias (1651-54). Acció de l'Administració pública en l'antigor, en lo present y en lo pervindre. Any 1901.
- Del mateix autor: separata de la memoria sobre l'epidemia de Porto de 1899, titulada "Datos historicos sobre las epidemias de peste ocurridas en Barcelona. Medidas adoptadas por el Consell de Cent para prevenir las y dominar las". Any 1907.
2. Carreras Roca, M., La Peste en Cataluña durante el siglo XVII, Medicina e Historia, enero 1967, fascículo XXIX.
3. Arxiu de l'Hospital de St. Pau, Cartas reales y otros documentos. Privilegios, 1415-1731; carpeta n.º 2, doc. n.º 3.
4. Arxiu Capitular de Barcelona, llibre d'òbits.

III. *La Catedral*

La catedral no té una demarcació concreta en quant a carrers. S'hi pot batejar; casar i enterrar qui vulgui.

1650

	total	homes	dones	albats
gener	40	10	10	20
febrer	29	5	4	20
març	37	10	8	19
abril	33	7	6	20
maig	20	2	1	17
juny	45	13	7	25
juliol	50	9	5	36
agost	35	9	5	21
setembre	32	5	5	22
octubre	32	4	7	21
novembre	32	6	3	23
desembre	40	8	9	23
	425	88	70	267

REGIÓ DE BARCELONA

El rector, al final de cada mes anotava el total d'òbits, que no coincideix exactament amb les xifres de la taula anterior. Per això transcriu seguidament les anotacions del rector:

	total	homes	dones	albats
gener	51	23	19	9
febrer	36	8	26	2
març	47	16	19	12
abril	40	13	20	7
maig	27	3	17	7
juny	50	20	22	8
juliol	65	13	37	15
agost	41	14	21	6
setembre	37	10	22	5
octubre	36	11	20	5
novembre	38	9	23	6
desembre	53	17	23	13
	521	157	269	95

En relació amb la pesta apareix documentat el papacossos Agusti Valls (11 gener; 16 març).

A. *Sanitaris documentats:*

- *Barnat Flaquer Apotacari* (8 gener).
- *Cos Mosiur Barber del Governador derbeca* (+ 26 febrer).
- *Lluís Albarich cirurgià* (8 setembre).

B. *Venturers.* 26

1651

	total	homes	dones	albats
gener	41	10	15	16
febrer	39	9	13	17
març	73	19	24	30
abril	9	1	8	—
maig	58	22	29	7
juny	62	33	27	2
juliol	41	19	11	11
agost	10	7	2	1
setembre	16	9	4	3
octubre	5	2	—	3
novembre	9	4	3	2
desembre	5	2	1	2
	368	137	137	94

REGIÓ DE BARCELONA

El 4 de gener morí un albat, fill de "*martin de Langa siego*". Amb tota seguretat va ser el primer cas de pesta certa de Barcelona.

Hi ha registrats dos casos de pesta. El 9 de gener "*cos de J. Bonora muller de J. Bonora corredor de coll encontrada*". És el primer cas que he trobat anotat a la ciutat. L'últim l'he vist escrit a Santa Maria del Pi, el desembre de 1654. Té interès també el dibuix del rector davall del cognom Bonora, indicatiu de quelcom relacionat amb la pesta.

L'altre cas de contagi fou el 9 de gener també: "*Albat Pere fill de ventura encontrat*".

El 10 de maig hi ha documentat el carrer *cremat*.

A. *Sanitaris documentats:*

- *Amador Guiralt en medicina doctor* (+ 15 maig).
- *I. Comès apotecari a la Argentaria* (9 juny).
- *Raphael Rubia, fadrí apotecari* (+ 6 juliol).
- *Dr. Luis Mora en medicina* (+ 20 setembre).

B. *Ventures.* 3

1652

	total	homes	dones	albats
gener	4	1	—	3
febrer	5	3	2	—
març	7	2	3	2
abril	4	3	1	—
maig	4	4	—	—
juny	9	4	3	2
juliol	5	3	1	1
agost	4	3	1	—
setembre	10	8	1	1
octubre	6	2	3	1
novembre	7	2	3	2
desembre	6	3	1	2
	71	38	19	14

El 9 de desembre morí el Dr. Joan Serra, metge.

Apareix "*les comedies*" (10 març).

Un ofici: *oripaller* (25 setembre).

El 20 de maig morí el batlle d'Arbeca, Josep Soldevila.

REGIÓ DE BARCELONA

1653

	total	homes	dones	albats
gener	11	5	1	5
febrer	7	4	3	—
març	7	2	4	1
abril	1	—	—	1
maig	8	5	3	—
juny	12	1	4	7
juliol	14	2	4	8
agost	8	2	2	4
setembre	16	9	4	3
octubre	33	20	5	8
novembre	28	14	4	10
desembre	18	7	2	9
	163	71	36	56

A. *Sanitaris documentats:*

- *M.º Lluís Alberich, cirugià (+ 21-XI-1653).*
- *Pere Joan Garriga, cirurgià (+ 7-X-1653).*
- *Joan Panella, apotecari (20-I-1653).*

B. *Venturers:* 1 .

C. *Carrers i llocs:*

- *Joch de la Pistola (27-XI-1653).*
- *Les semoleras (16-I-1653).*
- *Escales de Casador (7-III-1653).*
- *Carrer Cramat (14-III-1653).*

D. *Documentació de la pesta:*

- *M.º Ramon Boneñ pre. chapalla del Morbo (+ 12-IX-1653).*

E. *Guerra (documentació):*

Al setembre i l'octubre apareixen soldats morts al mar: 4 el mes de setembre i 2 el d'octubre.

REGIÓ DE BARCELONA

1654

	total	homes	dones	albats
gener	20	7	5	8
febrer	12	8	1	3
març	14	3	4	7
abril	14	5	6	3
maig	15	4	6	5
juny	11	5	1	5
juliol	18	7	3	8
agost	13	5	3	5
setembre	28	11	6	11
octubre	17	7	3	7
novembre	20	7	5	8
desembre	20	13	2	5
	202	82	45	75

A. *Sanitaris documentats:*

- *M.^o Pau Mollas (o Molas), cirurgià (barber) (+ 7 maig; 12 octubre; 14 juny).*
- *Joseph Company, Dr. en medicina (2 maig; 30 juliol).*
- *Joseph Serra, practicant en medicina (28 abril).*
- *Pere Fita, cirurgià (+ 16 agost).*

B. *Carrers i llocs documentats:*

- *Pes de la palla (8 setembre).*
- *Les sities: "2 cosos napolitans a las sitias se offegaren". (14 juliol).*
- *El rech: "cos aufegat al rech soldat" (25 juny).*
- *Tepinaria (17 febrer).*
- *La Inquisitio (22 març).*

NOTES:

Arxiu capitular de Barcelona. Llibre dels obits dels cossos y Albats comensant lo pr. del mes de maig 1641.

IV. *El districte de Santa Maria del Pi*

Durant el període 1650-53 hi ha documentats en el llibre d'òbits una sèrie de carrers, places i indrets, que constitueixen el que podríem anomenar una petita geografia humana de Sta. M.^a del Pi, doncs la gent que vivia en aquells diferents punts fou inscrita, una vegada morta, a l'esmentada parròquia.

Ordenant tots aquests racons, tenim la següent llista que fou la que, relativament, integrà la comunitat del Pi a l'època estudiada: *Carrer den Amargos, carrer dels Àngels, hort dels Àngels, carrer dels Archs, carrer den Aroles, carrer del Ballé General, carrer dels Banys, Carrer de les Beates, Boqueria, Born, Carrer den Bot, carrer den Botella, carrer dels Boters, carrer de les Cabres, carrer den Cames Llargues, carrer dels Candelers, carrer de na Canuda, carrer dels capellans, Les Caputxines, carrer del Carme, carrer dels Cellers, carrer de la Cendra, carrer den Cervelló, La claveguera del Pi, carrer dels Còdols, el col·legi del Bisbe, carrer Condal, Corral de la Ciutat, Davallada de la Canonja, Davallada de Sta. Eulàlia, La Drasana, carrer Escudellers, fossar de les moreres, l'hort del duc de Fernandina, fossar del Pi, la creu del fossar del Pi, les Gerònimes, carrer del Governador, l'hort del Comte de Vallfogona, carrer de l'Hospital, carrer de l'hostal del Bou, Infants Orfes, La Inquisició, carrer Infern, carrer Jerusalem, carrer den Jutglar, les Magdalenes, carrer de la Mare de Déu, les Mínimes, La Misericòrdia, carrer de la Morera, carrer de les Moles, carrer de Natzaret, carrer Nou, carrer del Padró, carrer de la Palla, carrer Pedritxol, carrer den Perot lo Lladre, carrer del Pi, carrer den Picalques, Plaça Nova, Plaça de Sta. Ana, Plaça de la Trinitat, Portaferrixa, Portal de l'Àngel, Portal de la Boqueria, Portal del Bou, Portal de St. Antoni, Portal dels Escudellers, Portal dels Tallers, Proa de Quintana, carrer de les Ramalleres, Rambla, la Font de la Rambla, Riera den Prim, Riera de St. Joan, Rectoria del Pi, carrer den Ripoll, carrer den Robador, Scudellers blancs, carrer den Roca, carrer de Sta. Ana, Volta de Salabardena (al carrer de Sta. Ana), carrer den Roig, carrer de St. Bonaventura, carrer de St. Antoni, carrer de St. Climent, carreró de St. Josep, carrer de St. Domingo, carrer de St. Llätzer, carrer de St. Pau, la creu de St. Llätzer, les hortes de St. Pau, carrer de St. Pere, carrer de St. Pere mes baix, carrer de St. Sever, la proa de St. Miquel, carrer de les Sitjes, carrer del Vidre, la proa dels Tallers, carrer dels Tallers, carrer den Trentaclaus, carrer den Struc, carrer den Tresllits, carrer del Tripo, la Trinitat, les Escales de la Seu, la Font de Sta. Ana, Ntra. Sra. de la Cura, les Escales de Cassador (Parròquia de Sta. Maria).*

Naturalment, la importància d'aquests llocs era ben diferent. L'any 1651 va ser el de més alta mortalitat, i si relacionem els carrers amb el seu nombre de morts registrats aquell any tenim la següent relació: 139 òbits al carrer Hospital, 53 al C. de St. Pau, 43 al C. del Carme, 33 a la Rambla, 31 al C. dels Tallers, 25 al C. de na Canuda, 25 al C. de la Palla, 23 a les Caputxines, 18 al C. de Pi, 18 al Portal de St. Antoni, 17 al C. del Padró, 17 al carrer de la Boqueria, 17 al C. den Robador, 14 a la Portaferrixa, 14 al C. del Vidre, 14 al C. den Jutglar, 13 a la Plaça de Sta. Anna, 12 a la Plaça Nova, 12 als Escudellers blancs, 12 al C. den Roca, 11 al C. Pedritxol.

Tots els demés, cap arribà a deu el nombre d'òbits registrats durant el 1651.

REGIÓ DE BARCELONA

1650

	total	homes	dones	albats
gener	24	2	8	13
febrer	15	3	3	9
març	18	4	4	10
abril	9	3	3	3
maig	25	4	4	17
juny	22	4	5	13
juliol	14	4	4	6
agost	17	4	3	10
setembre	17	3	8	6
octubre	17	3	6	8
novembre	14	5	2	7
desembre	20	3	8	9
	211	42	58	111

A. *Sanitaris documentats:*

- Joan Piferrer, *cirurgià, està al Cl. de Sta. Ana* (30-I-1650).
- Sebastià Seris, *Dr. en medicina, està davant la Rectoria (a casa den Miravall)* (26-II-1650).
- Joan Morato, *Dr. en Medicina, està al C. Condal* (13-VI-1650).
- Francesch Prats, *cirurgià, està entrant al C. de L'Hospital (+ 27-VIII-1650)*.
- Pau Vendrell, *cirurgià, està al C. dels Capellans* (8-XII-1650).

B. *Venturers (fills de secrets):* 8.

1651

	total	homes	dones	albats
gener	17	3	9	5
febrer	28	6	9	13
març	63	15	20	28
abril	142	32	66	44
maig	165	41	83	41
juny	194	68	94	32
juliol	134	58	41	35
agost	33	11	13	9
setembre	29	8	13	8
octubre	41	14	11	16
novembre	32	15	4	13
desembre	45	18	12	15
	923	289	375	259

REGIÓ DE BARCELONA

A. Sanitaris documentats:

- *Franc Sunyer, Dr. en medicina, ve de la parròquia de St. Just* (+ 24-IV-1651; 26-VII-1651).
- *Joseph Sans, jove cirurgià, està al C. den Aroles* (+ 28-IV-1651).
- *Antoni Llamusi, cirurgià, està al C. de na Canuda* (4-VI-1651).
- *Anthoni Llamosi, jove cirurgià, està al C. de na Canuda* (6-V-1651).
- *Geronim Rodo, apothecari, està al C. de l'Hospital* (10-V-1651; + 2-VII-1651).
- *Joan Vilarubia, apothecari, està a la plaça de Sta. Ana* (12-V-1651).
- *Miquel Deu, jove cirurgià, està al C. de les Ramalleres* (+ 15-V-1651).
- *Christofol Viger, cirurgià, està a la Portaferrissa* (+ 20-V-1651).
- *Joseph Serra, cirurgià, està a la Plaça Nova* (+ 5-VI-1651; 16-VI-1651; 14-X-1651).
- *Rafel Jutglar, batxiller en medicina, està al C. del Pi* (+ 6-VI-1651).
- *Pere Cumbet, cirurgià, està a la Boqueria* (+ 7-VI-1651).
- *Pere Tanyo, francès, Dr. en medicina, està al C. de St. Pau* (+ 10-VI-1651).
- *Pere Pau Miquel, Dr. en medicina, està prop del Portal de la Boqueria* (II-VI-1651).
- *Lluís Cabessa, Dr. en medicina, està a la Boqueria* (+ 12-VI-1651).
- *Franc Ferrer, cirurgià, està al C. dels Banys* (13-VI-1651; + 20-VI-1651).
- *Miquel Fuster, cirurgià, està al C. del Pi* (+ 14-VI-1651).
- *M.º Cariteu, cirurgià* (22-VI-1651).
- *T. Clasca, apothecari, està el C. dels Archs* (+ 26-VI-1651).
- *Geronim Elies, cirurgià, està al C. St. Pau* (28-VI-1651; 29-VI-1651).
- *Christofol Parra, apothecari, està a la plaça Nova* (+ I-VII-1651).
- *Balthazar Roca, Dr. en medicina, està al C. de les Ramalleres* (+ 5-VII-1651).
- *Jauº Ferre, Dr. en medicina, està al C. dels Banys* (+ 16-VII-1651).
- *Anthoni Fina, jove apothecari, està al C. Pedritxol* (+ 20-VII-1651).
- *M.º Albanell, apothecari, està a la Boqueria* (29-VII-1651).
- *Geronim Saladriga, jove cirurgià, està al C. de St. Pau* (I-VIII-1651).
- *Esteve Lafrou, cirurgià, està a la Plaça Nova* (31-IX-1651).
- *Felip Rodo, jove apothecari, està al C. de l'Hospital* (+ 3-XII-1651).

B. Venturers: 3

REGIÓ DE BARCELONA

C. Aspectes socials:

Hi ha documentats dos hostals, el de na Cabessa al C. Hospital i el de la Serena al C. del Vidre.

L'11 d'abril fou inscrit l'òbit de "*l'Iltre Sr. m^o Hyacintho Fabregues lo pnt any conseller en cap de la pnt ciutat, està al C. dels Banys*".

1652

	total	homes	dones	albats
gener	24	12	7	5
febrer	13	4	5	4
març	15	8	5	2
abril	13	6	2	5
maig	12	7	2	3
juny	17	5	8	4
juliol	21	10	5	6
agost	24	10	5	9
setembre	15	9	2	4
octubre	12	2	1	9
novembre	26	11	9	6
desembre	14	5	4	5
	206	89	55	62

A. Sanitaris documentats:

- T. Ernandes, apothecari, està prop la font de la Rambla (5-1-1652).
- Miquel Deu, jove cirurgià, està al C. de les Sitjes (17-1-1652).
- Joseph Isach, jove cirurgià, està al C. de les Egipciaques (22-VI-1652).
- Joan Bover, jove cirurgià, està a la Portaferrissa (+ 21-VII-1652).
- q^o Matheu Gra. jove cirurgià, està a la Portaferrissa (23-VII-1652).
- Joan Broto, jove cirurgià, està al C. de Sta. Ana (+ 9-VIII-1652).
- Franc Puig, jove cirurgià, està al C. de la Palla (+ 20-VIII-1652).
- Antoni Jerne, cirurgià, està a la Rambla prop los Trinitaris (27-XI-1652).
- Bernat Flaquer, apotecari, està a la Boqueria (+ 1-XII-1652).

REGIÓ DE BARCELONA

B. *Venturers*: 4.

1653

	total	homes	dones	albats
gener	12	4	3	5
febrer	10	1	1	8
març	12	2	4	6
abril	13	1	3	9
maig	14	—	3	11
juny	24	3	5	16
juliol	16	3	3	10
agost	12	3	2	7
setembre	17	3	4	10
octubre	30	12	6	12
novembre	38	11	5	22
desembre	31	10	5	16
	229	53	44	132

A. *Sanitaris documentats*:

— *Geronim Roig, apotecari, està a la plaça de Sta. Ana (21-III-1653).*

— *Franç Maresma, Dr. en medicina, està al C. Condal (4-VIII-1653).*

B. *Venturers*: 3

1654

	total	homes	dones	albats
gener	17	3	5	9
febrer	8	3	1	4
març	12	2	5	5
abril	12	3	2	7
maig	15	5	2	8
juny	13	1	2	10
juliol	26	1	3	22
agost	16	3	2	11
setembre	18	4	1	13
octubre	5	3	—	2
novembre	14	5	1	8
desembre	5	2	2	1
	161	35	26	100

REGIÓ DE BARCELONA

El 28 de desembre “*sepultura general de Maurisi duran mestre de cases mori de pesta dormit a Jesus*”.

A. Sanitaris documentats:

- *Joseph Andreu, Dr. en medicina, està prop les Caputxines (21-II-1654).*
- *Pere Davit, cirurgià Major del Tercio del Sr. Me de Camp Clerch, està a la riera den Prim (30-IV-1654).*
- *Joseph Moragues, Dr. en medicina està al C. dels Banyes Vells (+ 17-V-1654).*
- *Joan Albanell, apotecari, està a la Boqueria (+ 26-IX-1654).*

NOTES

Arxiu parroquial del Pi, Manual dels Obits de la Iglesia Parroquial de Sta. M^a del Pi comensant lo 1 de Maig de 1648 y finint lo darrer de Abril de 1651. Manual dels obits de Sta. M.^a del Pi comensant lo 1 de Maig de 1651 y finint lo darrer de abril de 1656.

V. El districte dels Sants Just i Pastor

Al llibre d'Òbits de St. Just i Pastor, i corresponent al període 1650-52, hi ha documentats una sèrie de carrers, que constituïen l'àrea ciutadana de la qual, relativament, es feia càrrec la parròquia estudiada.

Eren aquells indrets els següents: carrer Ample, C. de les Arenes, C. den Bussot, la Canonja, C. den Carabasse, carreró de casa m^o castello apotecari (al C. Ample), carniceria den Sorts, C. dels Codols, Col-legi de la Merce, C. de la Dagaría, Davallada dels Lleons, Davallada de la Preso, Davallada de Vila de Cols, C. de la Drassana, Escales de Cassador, escales de la Seu, C. dels Escudellers, carreró de mr Fabregas, font de l'Angel, fonts de St. Miquel, C. den Gimnas, hostel de Marcella, hostel de la Flor del Lliri, hostel den Serra, hostel del sol, hostel de l'Espasa, Llibreteria, la Marina, carreró de casa el Sr. Macip, C. de la Mercè, C. de les Moles, montanya de Montjuich, C. Nou, palassio del Sr. Virrei, plaça de Baseya, Plasseta del Regomi, Plaça del Rei, portal de la Drassana, presó del Rei, el Regomi, cantó del Regomi, Rambla (prop de Sta. Mónica), St. Cristofol, C. de St. Just, C. den Serra, C. den trentaclus.

Les zones més importants, en quant al nombre d'inscripcions d'òbits, foren el C. Nou, el C. den Serra, el C. Ample, el C. dels Codols i el de la Dagaría.

REGIÓ DE BARCELONA

1650

	total	homes	dones	albats
gener	7	4	2	1
febrer	3	2	1	—
març	9	2	2	5
abril	9	3	2	4
maig	3	2	—	1
juny	4	2	—	2
juliol	6	1	2	3
agost	7	1	2	4
setembre	6	3	—	3
octubre	9	3	1	5
novembre	7	2	3	2
desembre	10	2	1	7
	80	27	16	37

A. *Sanitaris documentats*

- *Sr. Vileta, Dr. en Medicina, viu prop de la present església (20-1-1650; 15-VII-1650).*
- *Llorens Puig, cirurgià, viu al C. den Serra (6-VII-1650).*

B. *Venturers: 3.*

C. *Aspectes socials:*

Hi ha documentats l'hostal Serra al C. d'en Carabasse i l'hostal de la Flor del Lliri al C. dels Codols.

1651

	total	homes	dones	albats
gener	13	6	3	4
febrer	20	5	6	9
març	39	13	16	10
abril	49	13	20	16
maig	102	22	40	40
juny	78	33	37	8
juliol	44	11	25	8
agost	7	5	1	1
setembre	16	7	4	5
octubre	16	11	2	3
novembre	12	5	5	2
desembre	9	5	2	2
	405	136	161	108

REGIÓ DE BARCELONA

A. *Sanitaris documentats:*

- *Pau Moles, cirurgià, C. Ample (11-II-1651).*
- *M.º Castello, apotecari, viu al carreró del seu nom (del C. Ample), (3-III-1651).*
- *Sr. Dr. Vileta (23-III-1651).*
- *Llorens Puig, cirurgià, C. den Serra (19-IV-1651).*
- *Mestre Matas barber (+ 9-VI-1651).*
- *M.º Joseph Sobrevia, cirurgià (+ 2-VII-1651).*
- *Sr. Mates, cirurgià (23-VII-1651).*

B. *Venturers. 1.*

1652

	total	homes	dones	albats
gener	4	2	2	—
febrer	5	1	4	—
març	1	1	—	—
abril	1	1	—	—
maig	4	2	1	1
juny	4	1	1	2
juliol	5	1	1	3
agost	3	—	3	—
setembre	7	5	1	1
octubre	—	—	—	—
novembre	5	3	—	2
desembre	6	3	1	2
	45	20	14	11

A. *Sanitaris documentats:*

- *Sr. Castellet, apotecari (+ 3-1-1652).*
- *Moles lo Silurgia (6-VIII-1652).*

NOTES

Arxiu Parroquial de St. Just i St. Pastor de Barcelona, A.C. (Arxiu Comunitat), llibre 15º d'Òbits, segle XVII, 1645-1651.

Llibre de Funeraria que comense al 1 de mars de 1651 y finix als 31 de Janer de 1661 inclusive.

VI. *La Higiene pública en les cases, carrers, places i portals*

“Instruccio de la Política que se a de tenir en lo Govern del morbo de la present Ciutat.

Los Molt. lltres. Srs. Consellers y Junta del Morbo desitjant que les coses tocants al bon govern y directio de la salut tinguen la execucio que es menester ha resolt que se ellegescan sis persones les quals executen les determinacions de la Junta ab puntualitat en la forma següent:

P.º que dos persones de autoritat y execucio les quals aparexen a proposit lo Molt lltre. Sr. Conseller en Cap de esta Ciutat y Rafel Riu Apotecari sian servits tenir lo cuydado de tenir en llista los malalts encontrats que hi aura en Ciutat cada dia fent visurar aquells per los Drs. y Chirurgians del morbo y constant sien de contagi fer aportar aquells a la nit a la morberia de Jesus ab lo mateix llit y ròba que aura usat lo malalt y aso ques execute ab rigor, sino sia que la comoditat de la cassa del malalt sia tant capas que se indique que sens ningun perill puga restar dit malalt en sa cassa.

Luego que lo malalt sera fora sea de tenir cuydado que la mateixa nit se barrie la porta de tal cassa tancant dintre totes les persones y familia de la mateixa y que en aso no hi aye diferencia de casa pobra o rica sino ab igualtat.

Item que dites persones que staran tancades y han de fer la purga acostumada tinguen tota consolacio se repartesca la Ciutat en 4 quartos y que se encomanen a 4 persones Religioses que eligiran los convents conforme ya esta disposat en altre paper y que aquestes cuyden de cada dia reconèxer les cases tancades de son quarto fentlos exir a la finestra y saber del estat da sa salut procurant consolarlos en que sels acusesca lo necessari y de les necessitats que hi aura avisen dit Religiosos a dites persones y que se li acudesca ab lo necessari a sos sustento.

Item que dits Srs. cuyden de saber quant acabaran los dies de la purga de 40 dies de les persones tancades y acabats los dies donar orde en que dites persones se purifiquen y tambe la casa per tornarlas al comers.

Item que les persones encontrades ques indicara poden sens perill restar en Ciutat per la capacitat de la casa y per tenir que gastar a les tals donie orde perque lo Dr. y cirurgia los visite cada dia al menos dos voltes.

Item que dits metge y cirurgia no puguen anar en lloch que no sie ab companyia de un official del morbo.

Item que la cassa del encontre se tanque prenent la clau de la porta lo dit official del morbo, o, altre si apareix y que ningu pugue entrar en dita cassa si no ab asistencia de dit official pera administrar los sacraments y les visites del Dr. y Cirurgia.

Item que lo govern del Dr. y Cirurgia y dels Religiosos Caputxins vaye a carrech de dites persones.

2.º Cap.

Tambe es necessarissim a la policia y bon govern de la Ciutat que se elegescan altres dos persones les quals no menos sian de la autoritat y diligencia que se requereix a la bona politica de fer netejar les places y carrers de la Ciutat los quals parexen a proposit. Lo molt lltre. Sr. Conseller Quint desta Ciutat y lo Sr. Gaspar Sabater

REGIÓ DE BARCELONA

Mr. a carrech dels quals sia valentse en lo que sera necessari dels obrers de la present Ciutat de fer netejar los dits carrers procurant per este effecte llogar seguestar les carretes y carrosses de Ciutat y net que sia lo carrer fer fer les crides y vandos que sera necessari per que no llensin les inmundicies als carrers y fer executar les penes ab tot rigor y puntualitat no fent exemptio de persones.

Item que dits cuyden de fer observar que cada dia quiscun amo de casa fasse escombrar lo devant de la porta y llansar aygua al carrer y en aso fer tota la diligencia possible.

3 Cap.

Axi mateix apareix sera de gran conveniencia que se ellescan altres dos persones les quals apareix serien a proposit lo Sr. Galceran Dusay associant al Sr. Dn. Onofre Alentorn, o, altra persona en sa absencia.

Los quals Srs. tinguen cuydado de que en los portals desta Ciutat se tinga la guarda necessaria y que se conformen dels llochs contagiosos que ya en Catalunya y donar als portals una nomina porque en ninguna manera se deixi entrar en esta Ciutat persones ni robes de tals llochs axi de Provincials com de soldats de qualsevol genero y prehemincia sien.

Item que estos Srs. cada dia ayan de anar a dits portals informantse del que si aura procurant fer observar a dities guardes dit orde.

Item que fassen observar ab rigor que ninguna persona puga entrar en Ciutat axi natural com forastera que no vinga ab polisa de salut estampada y segellada en la forma acostumada del lloch de aont ve y per aont ha passat. Tambe apareix convenient que les dites dos persones que tindran lo exircici primer dels encontrats se confescan ab los dos Srs. Doctors en Medecina que ha senyalat lo Collegi de Medecina per que en raho de la purificacio axi de persones com de casses dontien son consell y que se puga fer ab la millor manera sera possible y ab menor gasto dels perfums.

Item que dits Srs. Doctors en Medecina se servescan de que les receptes de medecines que venen de Jesus les remiren y veyen si son a proposit fent escusar tot lo gasto possible a la Ciutat y que no se admetan en la Botiga que no sien firmades per hu de dits Srs. Drs. Argila o Vileta.

Item que quant en Jesus hi aura necessitat de alguna consulta, o, nova policia se servescan dits Srs. Drs. de anar a tenir aquelles en companyia de les persones que govoren Jesus o conferirse ab los Drs. y Cirurginas de Jesus y lo mateix se demana als Cirurgians y ha elegit lo Collegi de Cirurgians"l.

El col·legi de doctors en medicina i de cirurgians publica unes normes amb el títol de "advertiments convenientes per lo govern polítich de la Ciutat de Barcelona en precaució de la pesta". Entre elles aconsellava no mudar de lloc, dividir la ciutat en sis quarts i aquests en parts més petites, evitar els robatoris, impedir tota mena de comunicació tant amb les persones encarregades de governar o tractar els malalts com amb les coses infectes, etc.

Estant Mataró empestat, una barca d'aquest poble arribà a Barcelona. Tot seguit l'aïllaren en el port. El consell considerà que, donada la necessitat de rebre queviures d'aquella part, s'adoptessin unes normes per evitar el perill de transmissió.

REGIÓ DE BARCELONA

sió de la malaltia. Convocats els metges Vileta i Mora, dictaren unes mesures preventives, a saber: les bótes d'oli i vi s'havien de tirar al mar abans de desembarcar-les, perquè es netegessin; els cereals i llegums s'havien d'estendre en unes estores al sol, i després cremar els sacs. També es tenien que remoure amb pales, perquè els hi penetrés més l'acció del sol i l'aire. Els ous s'havien de rentar amb l'aigua del mar, i la palla o herba que els protegia s'havia de cremar.

Les gallines i altres aus forçosament havien d'entrar mortes i plomades a la ciutat. El bestiar també mort i espetllat. Els mariners s'havien de banyar nusos al mar durant mitja hora, davant dels guardes, i posar-se roba neta i perfumar-se. El mateix amb els cavalls, les selles dels quals també seria perfumades, etc.

NOTES

1. Institut Municipal d'Història, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, any 1652, f-120.

HORTA I SANT GENÍS DELS AGUDELLS

Comarca, Barcelonès

Era de la vegueria de Barcelona

Bisbat de Barcelona.

L'antic terme d'Horta tingué inicialment dos centres de poblament, el de la parròquia rural de Sant Genís dels Agudells i la seva sufragània de Sant Joan d'Horta.

En aquell terme es trobava el monestir de jerònims de la Vall d'Hebron, destruït el 1835.

En un manuscrit on els monjos del monestir de Sant Jeroni de la Murtra (Badalona) anotaven les efemèrides del període 1598 a 1661, hi ha una nota del 29 de març de 1653 que, diu que estant empestat el monestir de la Vall d'Hebron, els monjos decidiren dividir-se, i per poder-ho fer el pare vicari va demanar als de Sant Jeroni de la Murtra que els deixessin la Torre Ribera per poder-hi fer la purga quatre religiosos empestats¹.

NOTES

- Cuyàs Josep M.^a, revista Badalona, n.º 58, 2º trimestre 1973, p. 32.

VALLÈS OCCIDENTAL

SABADELL

Comarca, Vallès Occidental

Era de la Sots-vegueria del Vallès

Bisbat de Barcelona

La manca dels llibres sacramentals corresponents a l'època estudiada no ens permet concretar amb precisió l'inici, els dies exactes d'afectació i la durada de la

REGIÓ DE BARCELONA

pesta. Però en una nota del Llibre del Clavari, de l'1 de febrer de 1651, consta com a M.^o Jaume Mir, apotecari, el Consell li va donar 50 lliures per comprar medecines per tal de socòrrer a la vila si era afectada. El que demostra que fins aquella data encara no ho havia estat.

No obstant, el 21 d'abril apareixen diverses anotacions corresponents a quantitats pagades per perfumar les cases: a Miquel Llobet 10 lliures de fumar una casa, a Engràcia Duran 4 lliures de perfumar, etc. Per tant, la malaltia aparegué entre aquestes dues dates¹.

1649

El 8 de setembre, el Consell, atenent a què Barcelona i altres viles del seu entorn guardaven i tenien tancades llurs muralles, per les nòves que es tenien de la presència de mal contagiós, tant a la part de llevant com de ponent, va determinar per tal de defugir el perill, tancar tots els portals de Sabadell clavant-los amb llates, excepte el de Sant Roc i el de Caldes, en els quals es posarien dos homes de guarda a cada un, amb la missió d'evitar l'entrada de cap persona desproveïda de la corresponent butlleta de sanitat. Les hores de guàrdia serien des de les cinc de la matinada a les vuit del vespre. L'incompliment d'aquesta missió seria castigat amb la pena de 3 lliures i trenta dies de presó².

1651

La nova de la presència de pesta a Barcelona havia fet que Sabadell els tanqués el comerç. El 15 de febrer, assabentats "*per los cavallers y altres persones grans de dita ciutat*", de que el perill havia defugit, fou determinat obrir de nou el comerç a Barcelona³.

Aquesta bona nova va durar poc. El 22 de març es determinà tancar tots els portals excepte el de Caldes en el que es diu que "*se fasa una empallissada ab son ventalló*"⁴

El 20 d'abril es va formar la Junta del Morbo per rodolins, la qual va ser composta per Joan Puyedel menor com a batlle, Joseph Llobet, Baptista Folch, Thomas Barrull i Joan Riera.

Així mateix es nomenaren els "*deseners de ronda*" amb la missió de fer la ronda pels carrers els dies que els seria assignats, per tal de vigilar els carrers. Dita comitiva estava formada per *Anthoni Trullo, Silvestre Gay, Jaume Fontanet, Joan Calsada, Baptista Calsada, Anthoni Borrel, Pere Pau Salvany, Bapiste Llobet, Joan Moret i Lluç Pinós*⁵.

1652

Durant el contagi que patí la vila l'any anterior, l'apotecari Francesch Aromir va donar les medecines de franc a l'hospital pels empestats. Agraïda la vila, el 21 de gener el va conduir, fent-lo franc d'allotjament de soldats.

En el Consell del 22 de juny es determinà fer un retaule a la Puríssima Concepció, en acció de gràcies per haver-los deslliurat del contagi. Foren nomenats els honorables *Baptista Llobet, Onofre Santmartí i Thomas Borrull*, per fer una col·lecta entre els veïns devots de la vila a fi de sufragar les despeses necessàries per a la construcció de l'esmentat retaule⁶.

REGIÓ DE BARCELONA

Als pares caputxins se'ls donaria mitja lliura de cera cada dia.

En la junta del 10 de novembre, *Onofre Santmartí* es lamentava de què el dia de l'elecció del nou Consell de la vila, el contagi era present a la població i de què moltes de les persones insaculades per ser elegides havien mort de la malaltia⁷.

1653

Havent mort l'apotecari Mir, possiblement del contagi, el 29 d'octubre es van abonar a la seva vídua 20 lliures a compte del deute de la vila per les medecines preses de la seva botiga per la morberia⁸.

El 16 de novembre el Consell prengué l'acord, degut a la presència del mal contagiós en tots els pobles circumveïns, que es tanquessin tots els portals excepte els de Caldes i Sant Roc, on es posarien les guàrdies de la següent manera: "*dos persones cada dia una en cada portal havent de anar per torn tots los habitants*". A qui essent avisat no acudís al seu lloc li serien aplicades tres lliures de sanció⁹.

NOTES

1. Arxiu Històric de Sabadell, Llibre del Clavari 1644-1719.
2. Arxiu Històric de Sabadell, Resolucions 1635-1657, fol. 192.
3. Arxiu Històric de Sabadell, Ibid, fol. 216.
4. Arxiu Històric de Sabadell, Ibid, fol. 217.
5. Arxiu Històric de Sabadell, Ibid, fol. 219.
6. Arxiu Històric de Sabadell, Ibid, fol. 227v.-228.
7. Arxiu Històric de Sabadell, Ibid, fol. 228v.
8. Arxiu Històric de Sabadell, Llibre del Clavari 1644-1719.
9. Arxiu Històric de Sabadell, Resolucions 1635-1657, fol. 237v.

TERRASSA

Comarca: Vallès Occidental
Era de la sots-vegueria del Vallès
Bisbat de Barcelona

Pesta a l'estiu de 1652.

No es conserva l'Arxiu Parroquial, el que impedeix determinar amb exactitud la durada de l'epidèmia a Terrassa.

1649

Assabentats de què a Barcelona i altres viles i llocs del Principat es tenien "*guardes per lo morbo*", els jurats de Terrassa prengueren els següents acords: "*que tots los poblats de la present vila tanquen les portes de les axidas de les cases y portals de dita vila dexant oberts los de la font vella y lo de la riera tenint guarda en dits portals lo temps estaran oberts no dexant entrar en la present vila a ninguna persona sens polisa de salut*". Un altre acord fou: "*que per lo que ha de gastar la present universitat en tancar los portals se fase un tall entre lo particulars de la present universitat*".

REGIÓ DE BARCELONA

Finalment, foren nomenats com a morbers *Francesch Pi, Pere Eric, Jaume Villar, Josep Guitard, Josep Cogunya, Pau Comelles, Joan Codells i Antoni Arnella*¹.

1651

El 21 de gener, el Consell va determinar que, atenent a què el mal contagiós era present en algunes parts del Principat, era necessari conduir un doctor en medicina i un cirurgià "*ab lo menos salari se puga y lo que se pagara se pague de bens dels particulars de la present universitat partint ho entre ells prestant los pobres com a tals y los richs com a tals*".

Així mateix s'autoritza a la Junta del Morbo per fer provisió de medicines i altres coses necessàries per la preservació de la malaltia.

En unes notes que apareixen en el "*Llibre de Polisses*" amb dates del 12 de febrer i 3 de maig, consta com són abonades 110 lliures i 10 sous a *M^o Miquel March*, fadrí apotecari de la vila, per la compra de medecines per preservació del morbo que feu a *M^o Magí Simon*, adroguer de Barcelona².

El 8 de juliol es va rebre una carta dels consellers de Barcelona demanant ajuda mitjançant provisions, degut a què aquella ciutat n'estava mancada per ocasió del contagi³.

Precisament en aquell any la Generalitat es va traslladar a Terrasa degut a la greu situació pestilencial de Barcelona.

1652

Fou atribuït a la presència de les tropes franceses a Terrasa el fet que entre els dies 5 i 6 de juliol s'iniciés l'epidèmia de pesta a la vila. Al cap de tres o quatre dies, el nombre d'atacats era de més de 300. Els fossers no abastaven a donar sepultura als cadàvers. Molts d'ells eren trobats podrits i sense soterrar per les cases, cellers i estables. La vila es veié obligada a manllevar 4.300 lliures⁴. En una altra anotació del citat "*Llibre de Pòlisses*", del 18 d'abril, es llegeix que es van pagar a Arnau Pujol 5 lliures pels treballs extraordinaris en governar els malalts de l'hospital. No sabem si aquest augment del nombre de malalts va ser degut a que l'epidèmia ja estava present a mitjant abril.

1653

El 6 de novembre el Consell acordà que, degut a què el contagi s'havia estès altra vegada per molts indrets, es possessin guardes als portals per tal d'evitar el pas de persones i robes procedentes de parts sospitoses⁵.

1654

El 28 de juliol encara existia la preocupació pel contagi ja que en aquella data es va nomenar un batlle del morbo amb les atribucions de castigar tothom que no acudís a efectuar les guardes assignades, o a què tenint obligació es deixés de tancar les portes, mesures que s'havien pres per tal de conservar la salut de la vila⁶.

REGIÓ DE BARCELONA

NOTES

1. Arxiu Històric de Terrasa, Consells de la Vila, 1645-1657, 15 set. 1649.
2. Arxiu Històric de Terrasa, Llibre de Pòlisses, 1641-1655.
3. Arxiu Històric de Terrasa, Consells de la Vila, 1645-1657.
4. Cardús S., Terrasa durant la Guerra dels Segadors, pp. 211-217, Terrassa 1971.
5. A.H.T., Consells de la Vila, 1645-1647.
6. Ibid.

CALDES DE MONTBUI

Comarca, Vallès Occidental
Era de la sots-vegueria del Vallès
Bisbat de Barcelona

Pesta, a l'estiu de 1651.

1649

El 8 de setembre, el Consell "*ates la mala nova se te del mal contagios*" decidí fer un hospital i no deixar entrar cap persona malalta a la vila.

També s'acordà "*se tanquen tots los portals exceptat lo portal de Vich y lo portal del Angel anels stigan dos persones a quiscu dells y aquexos fassan guarda tot lo dia des de la hora que obriran los portals fins ques tancaran y que los Srs. jurats anomenen y avisen lo dia antes las personas que hauran de guardar y cada dia se hajen de mudar las guardas y comensen a guardar los que son mes prop dels portals y apres per torn y las personas que no volran obrir puguen ser executats per vint sous y de asso se fassa crida publica en la plassa de la present vila y los que guardaran no dexen entrar persona sens bolleta ni persones malaltes ni fugitives*"¹.

1650

Foren nomenats morbers *Miquel Semmanat del carrer d'en Bellet, Josep Casanya, Pere Olivelles i Miquel Palaudaries* donant-los-hi facultats per fer "*tot so y convinga per la bona guarda del morbo axi en mudar camins y fortificar muralles y tancar portals*".

Es va disposar "*que ninguna persona que fasa de guarda pugja jugar mentres que estara de guarda y que ninguna persona pugja logar altri per fer dita guarda sino que aquell a qui tocara haja de guardar personalment*".

El 30 de novembre el Consell veient que, "*es te malas novas del mal contagios y las tancaduras del portals estan embarassadas que nos poden tancar*", deliberà "*que estigan uberts los portals del pont y de Barcelona ys clavon los demes y que qualsevol persona de la present vila que aniran fora en estar mes de un dia aporten polisa de hont vindra altrament nols deixen entrar en la present vila*".

Arribat el mes de desembre, les mesures foren encara més rigoroses. El dia 2 el Consell acordà que: "*los traginers se concerton per jornades que algu de ells vaja*

REGIÓ DE BARCELONA

a sercar la clau del portal de Barcelona a casa del Sr. Jurat en cap y al que tindra esta clau y obre dit portal de una a duas horas de la matinada y passada la hora tornen la dita clau alqui tindra cuydado de guardarla sots pena de 3 lliures executadoras per los morbers y aplicadoras al gasto del morbo"².

1651

El 5 de febrer, "*ates que en moltes parts circunvehines de la present vila se sus-pita hi ha mal contagios*", se llevaren els mercats de la vila permetent-se solament l'entrada de provisions entre setmana i prèvia presentació de la corresponent botlleta de sanitat³.

Amb tot l'epidèmia atacà Caldes durant l'estiu de 1651⁴.

Al deslliurar-se de la pesta el poble va votar una festa a Sant Sebastià celebrant un aplec a l'ermita el 20 de gener de cada any⁵.

NOTES

- 1, 2, 3. Arxiu Històric Municipal de Caldes de Montbui, Llibre dels Consells.
4. Ballart, J., Villanueva J., Resum de la història de Caldes de Montbui, p. 71.
5. Garcia Carrera Raimundo, Resum històric de la primitiva església de Santa Maria i capelles romàniques de Caldes de Montbui (inèdita).

SANT CUGAT DEL VALLÈS

Comarca, Vallès Occidental
Era de la sots-vegueria del Vallès
Bisbat de Barcelona

Pesta, de l'abril al juliol de 1651, de l'abril a l'agost de 1652 i de l'octubre al desembre de 1653.

	total	homes	dones	albats	
1650	12	3	4	5	
1651	26	16	5	5	9 de pesta
1652	250	124	52	74	171 de pesta
1653	29	13	6	10	4 de pesta
1654	18	9	4	6	

1651

El 12 d'abril, "*J. Basse fill de Rafel Basse de St. Medi mori de pesta sens ningun sacrament fonc enterrat al cap de la montanya que va a horta*".

Barcelona estava contagiada i Sant Cugat es defensava no deixant entrar a ningú procedent d'aquella ciutat. El 7 de juny, "*mataren un fadri de rna scopetada*".

REGIÓ DE BARCELONA

als roures sota la era den Roig a les deu hores del mati lo qual fadri de sobrenom se deye pochà Trasa y diu ere de Aulesa". "Dit dia mori Jaume Bru als albes de sota lo monestir lo qual estave pres ab lo peu al sep y estanlo confesant li tiraren dos escopetades mori de prompte sens rebre altre sacrament fou enterrat al camp del paborde mayo y laltre sota lo roure y axo per ser sospitosos de contagi que a poch avien exit de Barcelona".

La mort d'aquests dos vianants a mans del poble per considerar-los sospitosos d'estar empestats, no va evitar el que durant el mes de juny morissin set persones més, un home, dues dones i quatre albats, un d'aquests "darrera del bestiar".

La darrera defunció va ser, la d'un pastor "en la barraca en lo lloch dit llasesres", el 8 de juliol.

1652

	total	homes	dones	albats	
gener	15	14	—	1	
febrer	6	3	2	1	
març	22	13	4	5	4 de pesta
abril	58	23	14	21	39 " "
maig	55	26	9	20	44 " "
juny	32	17	10	5	31 " "
juliol	45	20	9	16	40 " "
agost	9	5	3	1	9 " "
setembre	3	2	—	1	
octubre	1	—	1	—	
novembre	3	—	—	3	3 " "
desembre	1	1	—	—	1 " "
	250	124	52	74	171 de pesta

L'església fou utilitzada com a presó pels castellans. L'1 de febrer un home "fou sepultat en lo fosar de St. Pere de Octavia en lo qual fosar lo pujaren per la part de darrera ab unes cordes per causa que tenian en la Iglesia presos los castellans prengueren a Tarrassa". El 2 de març, la pesta produí la primera mort: "Isidro Pau mosso de Joan Castella taverner fonch trobat mort al estable del dit y es enterrat a la eixida per suspecte de pesta". Possiblement la causa de l'òbit d'una dona trobada morta dos dies abans a l'estable de N^a Sr^a del Bosc, va ser la mateixa. En aquesta capella posteriorment hi hagué altres defuncions.

A més dels diversos llocs utilitzats per la gent per abarracar-se (*Llasseres, hort de na Calopa, la Quadra, pallissa de na Villara, Camp de Sant Sever, etc.*) disposaren dues morberies, la *Torre Boxadors* utilitzada durant els mesos d'abril i maig i "la barraca de la morberia sobre la vinya den Mercade en lo lloch dit lo bosch de Mora". A la torre Boxadors hi van morir més de 50 persones i inclús va ser objecte d'un intent de robatori el 3 de juliol per part d'uns soldats un dels qual morí d'una escopetada.

REGIÓ DE BARCELONA

Les dues morberies estaven assitides per cirurgians. El 20 de juny moria "*Francesch Olivert franses barber de la morberia del bosch de Mora*". El 8 de maig morí "*Simon de Sarria criat dels cirurgians de la morberia de la torre boxados*".

Alguns cadàvers van ser enterrats al monestir.

L'11 de maig, *Isabet Casas* "*fou soterrada al ort del Moner per no poderse entrar al isglesia per ser empestada y no trobarse qui li portas per part darrera*".

El 22 morí un albat de llet, fill del cirurgià *Cristòfol Viger*.

El 17 de juny morí de pesta un soldat "*criat del sargento major del tersio de Vich anomenat Ventura mori estant de guarnisio dit tersio en lo monestir en uns pins sobre la font den Carreres soterrat alli mateix*".

El 26, "*se ha trobat mort se presum de pesta Ramon Guardia fadri al bosch dit les molleses prop la fonteta den balle de la guardia lo qual faltave del dia apres y lo dit Guardia se an menjat les besties*". De les 169 defuncions ocasionades per la pesta a Sant Cugat l'any 1652, 76 foren homes, 34 dones i 59 albats.

1653

El 29 d'octubre, morí "*Marianna Cusona donzella de pesta si be no estava declarada*". El 3 de novembre moria la seva mare i fou sepultada "*en lo ort de sa casa*". Finalment hi hagué dos morts més de pesta, *Miquel Vullpares* el 16 de novembre i *Catarina Enrich* el 24 de desembre.

Notes

Arxiu Parroquial de Sant Cugat del Vallés. Òbists 1572-1684.

MARESME

MATARÓ

Cap de la comarca del Maresme
Era de la vegueria de Barcelona
Bisbat de Barcelona

Pesta des del mes de gener de 1652 fins a finals de maig de 1653.

El sabater *Joan Gofi* que morí el 28 de gener de 1652, va ser la primera víctima de la pesta a Mataró.

A partir d'aquella data els morts anaren en augment. Entre el 20 i 28 de febrer moriren tres filles de l'adroguer *Esteve Mallol i Matas* (ell mateix finà per la mateixa causa el 25 de març).

REGIÓ DE BARCELONA

El 10 d'abril morí el cirurgià Josep Vendrell.

A partir del mes de maig el contagi anà cedint, fins semblar que s'havia extingit del tot. En una nota del llibre de comptes de la parròquia de Santa Maria de 16 d'agost, llegim que *"a 16 ofici de Sant Roch fan celebrar lo Sres. Jurats en actio de gracies de ser tornats a la vila per haver cessat lo contagi"*.

Efectivament, com en altres llocs del Principat, per motius de la pesta els habitants de les viles afectades fugien de llurs domicilis. Aleshores el consell s'havia de celebrar en el lloc on es trobessin els jurats i consellers. En el cas de Mataró va ser Valldeix el poblat elegit. El 2 de juny de 1652 es van reunir a Valldeix per tal de demanar un préstec de 6.000 lliures a Mossèn Orlau doctor del Reial Consell, que es trobava a Canet. També li demanaren autorització per formar consell quan fos necessari. Autoritzats per l'esmentat Sr., es van elegir tres jurats, entre ells l'apotecari Nicolau Martí, i dotze consellers.

Com en altres llocs, les autoritats organitzaren la lluita política i sanitària contra l'epidèmia, amb mesures molt dràstiques, que podien arribar a la pena de mort en cas de no ser acatades pels ciutadans. Una d'aquelles mesures, acordada pel consell el 14 de juliol, fou que els habitants sans i convalescents que encara restaven dins les muralles es retiresin a fer l'estada preventiva en els carrers del Pou d'Avall i en el Camí Reial des de la casa d'en Tarascó fins a la casa i la sínia d'en Costa i en l'esmentat carrer del Pou d'Avall des de la casa d'en Tarascó fins la d'en Joan Vilella, font del Pou d'Avall inclós¹.

La vila tenia contractat des del mes de febrer de 1652 al Dr. en Medicina Magnífic Josep Gibert, Ciutadà de Barcelona.

Hem dit abans que el 16 d'agost, amb l'ofici a Sant Roc i el retorn dels jurats, la pesta semblava definitivament acabada. Malauradament, la realitat no va ser així. A finals de setembre el contagi havia retornat i ja no finiria fins a últims de maig de 1653.

NOTES

–Arxiu Parroquial de Sta. Maria de Mataró, Llibres de Comptes funeraris, 1647-1652.

–Arxiu Parroquial de Sta. Maria de Mataró, Llibres de Comptes funeraris, 1652-1658.

1. Farrer i Clariana, Lluís, Vallodeix, Mataró 1966, pp. 64-65.

ARENYS DE MAR

Comarca, Alt Maresme

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Barcelona

Pesta l'any 1653. Iniciada a principis de maig, persistí fins el mes de desembre.

1651

El 22 de juliol morí l'apotecari M^o Thomas Arquer.

1652

El mes d'abril la malaltia atacava Sant Andreu de Llavaneres, i Arenys de Mar es defensava impeditint l'entrada de gent d'aquell poble veí¹.

La por al contagi anà envaint als d'Arenys. Un mes després, el 13 de maig, Marianna Ribes feu inventari dels seus béns davant notari per tal de no perdre'ls, ja que es tenia d'absentar del poble degut a que *"per la occurrensa del temps que nos assenyala contagi en la present vila axi que los demes stants y habitants della y jo entre los demes nos havem a, absentar"*².

1653

La primera partida de defunció va ser la del dos de maig en que està inscrita Catarina Morell. Després d'aquesta anotació hi ha el següent escrit: *"Estos fulls blanchs se deixan per assentar los obits moriren en la morberia de contagi. Any de 1653"*.

La segona inscripció de l'any pertany al 3 de setembre on es llegeix: *"se ha donat eclesiastica sepultura al cos de Miquel Pasqual y le botiguer lo qual fonch aportat de Sant Vicenç ahont per rao del contagi habitaba. Mori de mort natural"*.

El mes d'octubre moriren dos homes i dues dones, dels quals ho fou per contagi, el dia 15, Pere Pla fuster. El novembre continuava l'epidèmia i d'un total de 7 òbits (4 homes, 3 dones), 3 ho foren de pesta: el dia 1, Joan Vila, que fou soterrat en la pròpia casa; el 15, Rafel Angli hostaler *"enterrat dins casa o en lo ort no se li feu ningun ofici"*. Finalment, el 21 morí Maria Agna Rosell donzella.

El mes de desembre encara perdurava la malaltia, perquè un dels dos òbits que hi hagué ho fou per pesta el dia 12.

Durant l'epidèmia, i per tal de cobrir les necessitats sanitàries del poble, es va aconduir un cirurgià francès: *"han conduit a Pere Parer y Laboria cirurgia frances perla curatio dels encontrats de pesta prometent dornarli per sa conducta quiscun mes Dotze Doblas y mitja en specie alafi de quiscun mes y cada dia prometen donarli mitja lliura carnicera de carn, mig quarter de vi y un pa de quatre reals y ell se obliga visitar sagnar, y curar los malalts y encontrats de pesta se trobaran en la present vila y son terme y fer tot allo que a son art tocara y sprestara y habitat en la morbaria li asenyalaran lo que prometen fer y complir sens dilacio ni sensa alguna ab restituió de despeses dels drets y emoluments de la un'. y de dit parer y ab jurament de tots"*³.

També, el 27 d'abril, es va dur a terme el següent acord amb l'apotecari Joan Dauni: *"per raho y causa del contagi que de present es y va grassant en la vila de Santa Maria de Arenys terme de Montpalau bisbat de Gerona entre los Senyors jurats y singulars persones baix scrits de una part y Joan Dauni apotecari habitant en dita vila de part altra se ha tractat lo següent: haguda raho als morts de contagi absents y disgregats en nom de la unit de dita vila ab tenor del present publich acte convenen y en bona fe prometen a dit Joan Dauni apotecari aqui present que tant quant durara lo dit contagi en dita vila y aell no li devindra morir o, encontrarse de dit contagi que pendran de sa botiga totes las medicines cordials aygues y totes altres drogues y coses que menester seran per curatio dels encontrats deles quals haze dit Joan*

Dauni portar compte y memorial per diades y hage de constar de la lliurança delles feta als pares caputxins resideixen y residiran durant dit contagi en la morberia y se li pagaran lo valor delles sens dilacio ni sensa alguna emes li prometen que li prestaran lo nom de la universitat y ajudaran en fer venir dites medecines y drogues tant de Bars^a que altra qualsevol part de hont convinga y menaster sia. E lo dit Joan Dauni conve y promet adits Senyors jurats y singulars persones de dit consell y unit que ell tant quant durara dit contagi en dita vila y Deu N.S. lo preservara de encontrarse tindra sa botiga uberta y donara y lliurara dites medecines y drogues que menester seran deles quals com dalt esta dit portara compte y memorial perses jornades y fara constar dela lliurança delles per dits pares caputxins de la morberia”⁴.

El poble va fer un vot a St. Francesc de Paula, com es llegeix: “*vot fer per los jurats y consell de la vila de Arenys de tenir y guardar lo dia de St. Francisco de Paula pera sempre en dita vila com lo dia de nadal, lo dia antes dejunar, lo mateix dia fer professo solemne per dita vila, fer pintar una figura gran de dit St. y posarlo amodo de retaula com esta en lo convent y parantli altar en la capella del sepulcre de la Isglesia de la present vila suplicant de servesca intercedir per lo poble de la dita vila amb deu N.S. que aplaque la sua ira y cesse lo contagi que de present es en dita vila*”⁵.

1654

No sabem si persistí l'epidèmia, car en una nota del llibre d'òbits al començament de l'any es llegeix: “*falten los obits y officis se selebraren essent vicari M^o Reclus*”.

No hi ha cap anotació fins al mes de setembre. Tampoc hi ha en els mesos escrits cap referència a la pesta.

NOTES

Arxiu Parroquial d'Arenys de Mar. Obits 1,2,3, de 1576 a 1684.

(1), (2), (3), (4), (5). Arxiu Històric Fidel Fita d'Arenys de Mar, Protocols Notarials, Reg. n.º 227, 228 i 229.

ARENYS DE MUNT
Comarca, Maresme
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

Pesta de finals d'agost de 1651 a novembre de 1652. Algun cas esporàdic els anys 1653 i 1654.

REGIÓ DE BARCELONA

	total	homes	dones	
1649	5	3	2	
1650	13	9	4	
1651	76	33	43	53 de pesta
1652	69	41	28	50 " "
1653	16	10	6	1 " "
1654	12	7	5	3 " "

1651

	total	homes	dones	
gener	2	–	2	
febrer	1	–	1	
març	4	4	–	
abril	1	1	–	
maig	2	1	1	
juny	2	1	1	
juliol	1	–	1	
agost	6	2	4	1 de pesta
setembre	29	16	13	26 " "
octubre	13	6	7	13 " "
novembre	6	1	5	4 " "
desembre	9	1	8	9 " "
	76	33	43	53 de pesta

La primera defunció va ser la de Maria Trull el 29 d'agost, que: "*mori al Puig de contagi y fonch enterrada allí mateix*".

El 26 de setembre morí "*Pere barber en la barraca situada a la viña de la costa den borrell y allí es enterrat ha confesat*".

El 4 d'octubre, "*mori M^o Pere Trull de blanès Cirurgia en la casa ellegida per la vila y fonch enterrat a la eixida de casa hal ort*".

El 19 d'octubre "*mori de contagi M^o Joan Badia Cirurgia a la barraca de la costa den bellsoley ha confessat y allí esta enterrat*".

El 10 de desembre morí Elisabet Tiona, vídua, en casa del Ardiaca Sala, "*despres de morta se declara per los barbers que mori de contagi y perço esta allí mateix sepultada*".

La darrera defunció va ser la de Caterina Teys el 29 de desembre "*a la barraca del torrent den Taxonera*".

Clou l'any una nota del rector que diu: "*Deu nostre Senyor per sos Divinos y soberanos secrets es estat servit affligir esta parroquia quando menos ab contagi per*

REGIÓ DE BARCELONA

temps de sinch mesos ço es dende quatre de setembre fins als vint y nou de desembre y dende dit dia en avant cessa lo castich y lo dia de la Purificacio de Nostra Advocada y Serenissima Reyna dels Angels a dos de febrer de mil sis cents cinquanta y dos se canta lo Te Deum en esta Iglesia en actio de gratias ab general concurs dels naturals y fills de dita Iglesia: plaga a sa Divina Majestad sia per ultima vegada pera gloria sua y salud dels vivents”.

1652

	total	homes	dones	
febrer	5	3	2	3 de pesta
març	1	–	1	
abril	7	5	2	1 ” ”
maig	9	6	3	6 ” ”
juny	23	12	11	22 ” ”
juliol	13	9	4	12 ” ”
agost	6	2	4	3 ” ”
setembre	1	1	–	1 ” ”
octubre	1	1	–	
novembre	2	1	1	2 ” ”
desembre	1	1	–	
	69	41	28	50 de pesta

L'epidèmia semblava resolta però la calma va ser solament aparent. El 10 de febrer *“mori en la purga del Turo Margarida Sagrera ha confesat y per lo dubte esta alli mateix sepultada”.*

El 19 *“mori de contagi Joseph Vallalta en sa casa”.* La intensitat de la malaltia anà en augment assolint una màxima incidència el mes de juny. La darrera defunció registrada va ser el 20 de novembre.

Entre els morts d'aquell any hi ha la del vicari *M^o Joan Ramon Mecina*, natural de Sallent que el 17 de maig *“mori de contagi en la casa de la Rectoria fonch enterrat lo seu cos junt a les parets del sementiri davant la Rectoria”.*

1653

El 22 d'agost, *“mori de contagi Joan Valls y Vila mestre de cases fou enterrat junt la barraca”.*

1654

Durant l'any, tres veïns van morir de pesta. El 9 de gener en que *“un fadrí va ser enterrat en l'eixida de casa”*, el 24 de juny Margarida Pica de la vila Nova, i per últim el 16 de juliol *“Antigua Aiguaviva mori de contagi segons dubta”.*

NOTES

Arxiu Parroquial de Sant Martí d'Arenys de Munt, Llibre III d'òbits 1638-1699.

REGIÓ DE BARCELONA

CALDES D'ESTRAC (O CALDETES)

Comarca, Maresme

Era de la vegueria de Barcelona

Bisbat de Barcelona

El 17 d'abril de 1652 el Consell de Barcelona en carta dirigida al Dr. Josep Orlau deia: "*Sabem que en Caldes de Estruch per carta de Miquel Angel Subira quey es dit mal*".

NOTES

Institut Municipal d'Història de la Ciutat, Barcelona, Consell de Cent, Lletres Closes, 1652, fol. 2 v., (VI-96).

CANET DE MAR

Comarca, Alt Maresme

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona

Pesta del novembre de 1652 al desembre de 1653.

	total	homes	dones	albats	
1652	164	72	73	19	45 de pesta
1653	182	49	58	75	136 " "
1654	43	17	6	20	

1652

La primera defunció va ser la de Magdalena Dalmau, de 18 anys, el 16 de novembre.

El mes de novembre van morir 20 persones, (4 homes, 13 dones i 3 albats) i el de desembre 24, (9 homes, 10 dones i 5 albats).

REGIÓ DE BARCELONA

1653

	total	homes	dones	albats	
gener	52	14	16	22	48 de pesta
febrer	27	9	7	11	24 " "
març	16	4	7	5	14 " "
abril	8	1	2	5	7 " "
maig	1	—	1	—	
juny	7	1	1	5	3 " "
juliol	5	2	2	1	2 " "
agost	30	12	11	7	15 " "
setembre	14	1	6	7	11 " "
octubre	13	2	2	9	8 " "
novembre	6	3	—	3	1 " "
desembre	3	—	3	—	3 " "
	182	49	58	75	136 de pesta

El 30 de gener van morir la muller i un fill del cirurgià M^o Joseph Martinez.

El 23 de febrer, "*mori del contagi M^o Barthomeu Philiperas chirurgia de natio mallorqui de edat de alguns 36 anys, mori en Sant Pol fonch enterrat en lo sementiri de la Iglesia vella de Canet*".

Bona part dels morts de pesta van ser enterrats al cementiri de l'església vella, situada al nord de la vila, en el lloc ocupat avui pel santuari de la Misericòrdia¹.

De les 136 defuncions ocasionades per la pesta 40 van correspondre a homes, 47 a dones i 49 a albats.

No era corrent en aquella època anotar l'edat dels traspassats, però Canet va ser una excepció, el que ens permet determinar la següent relació:

fins a l'any	6
d'1 a 5 anys	21
de 5 a 10 anys	29
de 10 a 20 anys	23
de 20 a 30 anys	23
de 30 a 40 anys	18
de 40 a 50 anys	11
de 50 a 60 anys	14
de 60 a 70 anys	17
de 70 a 80 anys	1
de 80 a 90 anys	1
d'edat no especificada	15

El 15 de gener de 1653 hi ha inscrita la defunció d'un nen de 6 dies mort del contagi.

REGIÓ DE BARCELONA

El 4 de gener de 1653, els Jurats de Canet es dirigien al Governador en els següents termes: *“La Universitat de la vila de Canet del Mar ha molts dies que esta opprimida del mal contagios de pesta, que Deu nos guarde per lo que ha gastat gasta y espera gastar molt grans quantitats per subtentio dels habitants de dita vila y terme, tant en compras de medecinas per los encontrats y per la curacuo dells y purificacions faedoras. Y com per al present no sapia de hont poder socorrer ditas necessitats y sia forços a dita Universitat subvenir a ellas suplicam a V.M. sia servit concedirlos llicencia pera manllevar ab un o molts contractes a for de censal quatre mil lliuras que la dita Universitat y los Jurats de aquella ne rebran particular merce”*.

Aquelles 4.000 lliures van ser insuficients i dos mesos més tard els Jurats i Consell de Canet es vegueren obligats a sol·licitar autorització per un nou crèdit: *“E com lo contagi vaje en augment y ab mes vigor y sie forsos a dita universitat subvenir a tants urgents necessitats, suplican perço los dits Jurats y concell sie V M servit concedirlos de nou llicentia de poder manllevar sis mil lliuras a for de Censal a la matexa raho de quatre per cent, y en dita venda o vendas fahedoras interposar si la autoritat y decret. E per quant per ocasio de dit contagi los naturals y homens del concell de dita vila estan disgregats y molts de ells morts de tal manera que nos poden juntar ni fer numero per tenir concell, suplicam exhibe sie servit concedirlos llicentia durant dit impediment per poder tenir concell y juntarse ab los pochos o, molts ques trobaran de concell de dita vila y altres habitants encara que no la del numero de concell en la part haont los aparexera millor congregarse y que axi congregats pugan delliberar lò que mes convinga per benefici de dita universitat com si fos delliberat per lo concell ple”*.².

NOTES

1. Arxiu Parroquial de Canet de Mar, Llibre II d'Òbits 1640-1693.

Arxiu Històric “Fidel Fita” d'Arenys de Mar, Protocols notariais, Onofre Just, 1653, n.º 229, f. 70, f. 22.

MALGRAT DE MAR

Comarca, Alt Maresme

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona

Pesta, juny i juliol de 1651, juliol de 1652 i setembre a desembre de 1653.

REGIÓ DE BARCELONA

1651

	total	homes	dones	
març	1	1	–	
maig	1	1	–	
juny	8	2	6	6 de pesta (2 homes i 4 dones)
juliol	5	1	4	4 de pesta (1 home i 3 dones)
agost	1	–	1	
setembre	2	1	1	
	18	6	12	10 de pesta

Primera defunció: *“Als 27 del mes de juny 1651 mori Magdalena Viadera muller de Pere Viader rebe lo sagrament de la penitencia fonch enterrada a la vora del mar per ser morta de mal contagios”*¹.

El dia 26 del mateix mes, s’havien reunit al cementiri de la parròquia la Universitat i poble de Malgrat, obligant-se a fer festa els dies dels Sants Joan i Pau i de Sant Roc, compromentent-se a anar en processó amb els peus nus, a la capella de Sant Joan de Pineda. També prometeren anar tots els anys a Santa Sussagna el tercer dia de Pasqua de Resurrecció².

1652

Al mes de juny retornà l’epidèmia. El dia 16, *“fonch enterrada en la vora de mar aont estava abarracada per suspitio de contagi Marianna Cases muller de Antoni Cases brasser”*.

El 4 de juny *“fonch enterrada a la vora de mar mori de contagi Anna Fabregas viuda”*.

El total de morts de pesta en el mes de juliol va ser de 29, (12 homes i 17 dones). La majoria dels cadàvers eren sepultats vora la mar, altres ho foren en el camp i alguns pocs en el cementiri de l’església. A l’agost hi ha inscrits tres òbits per pesta (2 homes i 1 dona), però degueren ser molts ja que a partir del dia 5 hi ha un interval en el llibre d’òbits sense cap anotació que s’estén fins al 10 de setembre de 1653.

1653

S’inicia el llibre d’òbits amb la següent inscripció: *“Als 10 de setembre mori de contagi Joseph Pla sarador fonch enterrat en lo sementiri de dita vila”*³.

REGIÓ DE BARCELONA

	total	homes	dones	albats	
setembre	3	1	2	–	tots de pesta
octubre	14	4	4	6	tots de pesta
novembre	14	4	4	6	tots de pesta
desembre	4	–	–	4	tots de pesta

NOTES

1. Arxiu Parroquial de Malgrat de Mar, Òbits I 1597-1653.
2. Paradedà i Robert F., Malgrat i sos contorns. pp. 82-83.
3. Arxiu Parroquial de Malgrat de Mar, Òbits II 1653-1755.

SANT ANDREU DE LLAVANERES

Comarca, Maresme

Era de la vegueria de Barcelona

Bisbat de Barcelona

Pesta la primavera de 1652.

El 26 d'abril, Bartomeu Sans, pescador, tenia d'anar a Arenys per ordre del Dr. del Reial Consell, Josep d'Orlan, però se li impedí el pas. Com que la missió a fer seria important, volgué llevar acta notarial, dient: *“e a lo que se estat assi per entrar dins la present vila estos senyors guards del morbo que son assi junts me impeden la entrada per occasio y causa del contagi de present es en dita nostra parrochia de Llevaneres”*.

NOTES

Arxiu Històric Fidel Fita d'Arenys de Mar, Protocols Notarials, Reg. 228, 92 v.

TORDERA

Comarca, Maresme

Era de vegueria de Girona

Bisbat de Girona

Pesta, novembre de 1650, de maig a desembre de 1652 i de juny a desembre de 1653. El període més greu va ser el corresponent a l'any 1652.

	total	homes	dones	albats	
1649	15	5	7	3	
1650	16	3	11	2	3 de pesta
1651	15	7	8	–	
1652	94	36	48	10	48 " "
1653	24	20	3	1	6 " "
1654	30	26	13	–	

REGIÓ DE BARCELONA

1650

Les úniques defuncions de pesta de l'any 1650, corresponen a tres membres d'una mateixa família. El 13 de novembre "*mori una filla de na Roja pagesa empesada pero fonch soterrada en lo cementiri perque no coneixia lo mal pero al cap de vuit dies moriren dos altres so es na Roja y una fadrina y aquestos so enterrats ab un matge prop la casa del mas Roig de dita parrochia de Tordera per estar aquella casa empestilentiada resolgue la junta del morbo de Tordera fos cremada la qual cremaren ab ultim de novembre 1650 perque lo mal era vingut ab la filla primera mori que lo porta de Blanes y per memoria y ab aquesta diligencia nos mogue altra casa en Tordera*".

1652

	total	homes	dones	albats	
gener	8	3	5	—	
febrer	8	4	4	—	
març	4	1	3	—	
abril	6	1	5	—	
maig	6	6	—	—	2 de pesta
juny	16	6	6	4	13 " "
juliol	3	—	3	—	
agost	5	2	2	1	4 " "
setembre	14	3	7	4	14 " "
octubre	14	4	6	4	11 " "
novembre	11	6	5	—	5 " "
desembre	3	—	2	1	3 " "
	98	36	48	14	52 de pesta

La primera mort abribuïda a la pesta registrada va ser la de Joan Valls, pagès, que morí el 26 de maig i "*fonch enterrat alli mateix prop la casa de dit Valls per son germa Joan Valls*". El dia 30, moria l'esmentat germà.

El canonge Pijoan, Vicari General de Girona, autoritzà la benedicció de l'hort d'en Gener de la Roca per tal d'utilitzar-lo com a cementiri.

REGIÓ DE BARCELONA

1653

	total	homes	dones	albats	
gener	2	1	1	–	
febrer	3	2	1	–	
juny	1	1	–	–	1 de pesta
juliol	6	5	–	1	1 de pesta
agost	1	1	–	–	
setembre	4	4	–	–	
octubre	1	1	–	–	
novembre	3	3	–	–	3 " "
desembre	3	2	1	–	1 " "
	24	20	3	1	6 de pesta

NOTES

Arxiu Parroquial de Tordera, Òbits, Llibre II 1649-1705.

VILASSAR DE MAR

Comarca, Maresme

Era de la veguereia de Barcelona

Bisbat de Barcelona

Pesta l'any 1651.

El 3 de març de 1651, els Consellers de Barcelona contestant una carta dels de Vilassar els hi digueren: "*estiman de V.M. lo cuydado tenen de avisarnos del estat de malalties que vuy se troban en aquexa parrochia*".

NOTES

Institut Municipal d'Història de la Ciutat, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Closes, anys 1650-1651 (VI-94).

BAIX LLOBREGAT

SANT FELIU DE LLOBREGAT

Comarca, Baix Llobregat

Era de la vegueria de Barcelona

Bisbat de Barcelona

REGIÓ DE BARCELONA

Pesta, abril i maig de 1651 i novembre i desembre de 1652.

	total	homes	dones	albat	
1651	10	3	3	4	3 de pesta
1652	5	2	2	1	2 " "
1653	3	1	—	2	
1654	7	1	—	6	

1651

	total	homes	dones	albat	
març	5	1	2	2	
abril	3	1	—	2	1 de pesta
maig	2	1	1	—	2 " "
	10	3	3	4	3 de pesta

Primer òbit el 27 d'abril. Josep Panyella de 15 anys, "*mori en la casa dita den Lledo y mori de pesta lo qual fonch enterrat dintre de dita casa*". Set dies abans havia mort un germà seu de 8 anys. No s'especifica, però amb tota seguretat també seria per la mateixa causa, doncs el 13 de maig traspassà una altra germana de 14 anys, "*la qual mori a la casa de Lledo y mori de pesta sens dingun sagrament porque donaren dingun avis que fos malalta y fonch enterrada per son pares dins de dita casa de Lledo*". Dos dies després va morir el pare i "*fonch enterrat devant la dita casa de Lledo al canto de la pallisca de dita casa a la part de mitjorn a sis o vuit passas del canto de dita paissa*".

1652

	total	homes	dones	albat	
novembre	2	—	1	1	1 de pesta
desembre	3	2	1	—	1 de pesta
	5	2	2	1	2 de pesta

El 25 de novembre "*mori de mal contagios Maria Monmany*" i el 4 de desembre Margarida Parera, donzella, en casa d'Isidro Molins "*y fonch enterrada en la eixida de la casa hont esta dit Isidro Molins per no no trabarse qui la volgues aportar a enterrar en lo fossar*".

Alguns veïns van morir en la morberia de Jesús de Barcelona.

NOTES

Arxiu Diocesà de Barcelona, Fons Parroquials, Arxiu Parroquial de Sant Feliu de Llobregat, Òbits 1638-1672.

REGIÓ DE BARCELONA

SANT BOI DE LLOBREGAT

Comarca, Baix Llobregat

Era de la vegueria de Barcelona

Bisbat de Barcelona

Pesta des de meitats de maig fins a meitats d'agost de 1652 i durant els mesos de juliol i agost de 1653.

1651

L'any 1651, fou un any de presa de mesures defensives a Sant Boi. El 15 d'abril es va fer una crida prohibint admetre persones, robes i mobles procedents de Barcelona, sota la pena de 5 lliures i la cremació dels objectes. Pocs dies després, les mesures encara es van posar més serioses, doncs la pena imposada seria la de cent assots i desterro.

El 23 d'abril es nomenà junta del morbo, la qual el dia següent acordà tancar la vila deixant solament tres accesos d'entrada, en cada un dels quals hi hauria guardes que no deixarien entrar ningú sense butlleta de sanitat. Als que vinguessin de Barcelona se'ls imposaria quaranta dies de purga.

Es va nomenar batlle del morbo a Llorens Amat, el qual aniria acompanyat de dos fadrins armats per guardar l'ordre.

La vila no patí la pesta durant aquest any, malgrat tenir tan prop Barcelona.

1652

La Motte amb la seva gent es va establir a Sant Boi, que des del 8 de febrer quedà convertida en plaça d'armes.

Tres mesos després aparegué la pesta. No coneixem la mortalitat que produí en els adults, per no conservar-se el corresponent llibre d'òbits, però sí la dels infants:

	1650	1651	1652	1653	1654
gener	—	2	—	1	1
febrer	2	1	—	—	—
març	5	—	—	—	—
abril	1	1	—	1	—
maig	3	2	8	1	—
juny	2	2	2	1	—
juliol	2	—	—	8	1
agost	—	—	3	4	2
setembre	—	—	—	1	4
octubre	—	—	—	2	—
novembre	2	—	1	1	3
desembre	2	—	—	1	1

REGIÓ DE BARCELONA

El 19 de maig de 1652, apareix citada la primera defunció de pesta amb la mort d'un fill de Baldiri Martí pagès de Sant Boi.

Durant el temps que durà el contagi s'utilitzaren per enterrar els morts el convent del Bon Succés, el dels Pares Servites i l'hort del convent dels Pares Jesuïtes. També, com arreu, a la vora de les cases i descampats.

NOTES

Martí i Vila, Carles, Estampes Santboianes del segle XVII. 1956. pp. 91 a 107.

Arxiu Parroquial de Sant Boi de Llobregat, Òbits d'albats, 1.

SANT CLIMENT DE LLOBREGAT

Comarca, Baix Llobregat

Era de la vegueria de Barcelona

Bisbat de Barcelona

Pesta del 23 d'abril al 15 d'agost de 1651.

1651

En el llibre parroquial d'òbits hi ha una nota que diu: "*Memorial dels que son morts del contagi en lo any 1651*":

	total	homes	dones	albats
abril	1	1	—	—
maig	29	7	10	12
juny	39	10	13	16
juliol	3	1	1	1
agost	5	—	2	3
	77	19	26	32

Com es veu, els mesos més afectats foren maig i juny amb 68 defuncions per pesta de les 77 que hi hagué en total.

La família més trasbalsada va ser la dels Nebot amb 10 morts. La major part dels òbits es produïren a las barraques si bé hi havia un hospital: "*el 14 de agost mori un minonet del ospital general*".

L'any 1656 Joana Riera i el seu fill van fundar un ofici a Sant Sebastià en acció de gràcies per haver-los deslliurat del contagi. Aquest ofici es continuà pagant de pares a fills fins el 1807 en què es va rebaixar el preu.

Per evitar la propagació de la malaltia es creà l'ofici de "*netejador de les cases*".

NOTES

Fort i Gaudi, Jordi, Arxiu Marià, 1981.

REGIÓ DE BARCELONA

TORRELLES DE LLOBREGAT

Comarca, Baix Llobregat

Era de la vegueria de Barcelona

Bisbat de Barcelona

Pesta, un òbit esporàdic al novembre de 1651, de l'abril al juliol de 1652 i una altra defunció al desembre de 1653.

	total	homes	dones	albats	
1649	3	1	1	1	
1650	3	2	1	–	
1651	7	2	4	1	1 de pesta
1652	18	8	8	2	12 " "
1653	1	1	–	–	1 " "

1651

El 22 de novembre va morir al terme de Torrelles Joan Ribas de Sant Vicens dels Horts. Morí en el lloc anomenat Mas Sala i el seu feill l'enterrà allí mateix "*per causa que mori de contagi*".

1652

	total	homes	dones	albats	
gener	1	1	–	–	
març	1	1	–	–	
abril	3	2	1	1	2 de pesta
maig	6	3	1	2	6 " "
juny	3	1	2	–	3 " "
juliol	2	–	2	–	1 " "
agost	1	–	1	–	
setembre	1	–	1	–	
	18	8	8	2	12 de pesta

El 10 d'abril, Elisabeth Romagosa, degut a la "*suspita molt gran de si mori de contagi o no, no fonch enterrada en lo cementiri*". Catorze dies després moria el seu marit Francesc Romagosa, "*y per no trobar quil aportas en lo cementiri per causa que mori de contagi no fonch enterrat en ell*".

La torre de Joan Balasch "*de la Iglesia*" va ser un lloc d'abarracament d'empesats, alguns procedents de Sant Boi, com el francès Joan Enrich que morí el 3 de maig "*en una cavana feta en un torrent tras casa de Joan Balasch de la Iglesia*".

El mes de maig va ser el de més incidència i la família Llopis la més afectada: pare, mare i dos fills.

REGIÓ DE BARCELONA

La darrera defunció es produí el 5 de juliol en que "*Magdalena Roix filla de Benet Roix per no trobarse qui la portes al sagrat per causa que mori de contagi al fonch enterrada devant una barraca prop de casa*".

1653

Durant aquest any solament hi hagué un òbit. L'11 de desembre "*mori Hyeroni Texidor prop una barraca en la heretat de Bernat Bellver. Fonch enterrat en dit lloch per tenir molt gran suspicio que no fos mort de contagi*".

NOTES

Arxiu Parroquial de Torrelles de Llobregat. Llibre I d'Òbits que comença l'any 1565.

MARTORELL

Comarca, Baix Llobregat
Era de la veueria de Barcelona
Bisbat de Barcelona

Pesta l'any 1651.

El 27 d'abril de 1651, els Jurats de Martorell en una carta dirigida als Consellers de Barcelona els hi digueren: "*los habitants desta vila son arribats a tal extrem de falta de pa y blat que publicament se diu que moren de fam. I axí sols resta als desta vila lo acudir al amparo de V.S. representatlos una necessitat tant urgent a la qual se ha ajustat la sospita del contagi y que per haver bolgut esta Universitat tan com ha pogut sensar lo llevar lo comerç d'exa Ciutat per tres vegades havent experimentat que persones vingudes de aquí han portat lo mal contagios del qual son mortes fins ara vint persones entre homes y donas y criatures y ultimament lo metge los visitava si be ara esta sosegat algun tant y sols de present son dos o tres los malats sospitosos*".

NOTES

Institut Municipal d'Història de la Ciutat, Barcelona Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, 1651, f. 122. (X-85).

VALLÈS ORIENTAL

GRANOLLERS

Comarca, Vallès Oriental
Era de la vegueria del Vallès
Bisbat de Barcelona

Pesta els anys 1650, 1652 i 1653

El 21 d'agost de 1650, els Consellers de Barcelona en resposta a una carta dels de Granollers els hi deien: "*Havem rebut la de V.M. de vint del corrent ab que nos avisen que en algunes parts desta Ciutat tenen noticia hi auria contagi (que Deu nos gde.) en particular en casa lo Sr. Aleix Tristany y al carrer del Carme*"¹.

No es conserven els llibres sacramentals i per tant no sabem les xifres concretes dels òbits en el temps de la pesta. Per altra banda, el llibre de deliberacions corresponent a l'època estudiada, està incomplet, començant el novembre de 1652.

El contagi era present a la vila durant la primavera-estiu de l'any 1652, finalitzant en el mes de novembre. El mes de març de 1653 va haver-hi un rebrot de menor intensitat.

A Granollers es refugià, el 1651, el Consell Reial, que sortí de Barcelona per motiu de la pesta².

El novembre de 1652 Granollers es va veure lliure de la malaltia, després d'uns mesos de patir-la intensament. Per això es volgué celebrar amb un Ofici Solemne i Te Deum i una processó, sobretot perquè no s'havia pogut fer la de Corpus degut al contagi: "*Proposa lo Sor. Conseller en cap que per quant deu es estat servit de alsar la ma a la pnt. Universitat del contagi y aver partit del tot y ab raho se donen gratias a deu y tambe del bon succes se ha tingut en tornar lo Principat de Cathalunya en ma de sa Majestat Catholica (que deu guarde) y tambe per quant lo dia del Corpus passat per raho del conatgi era en la present vila nos feu la proffessor com se acostumava fer y axi se fassa un offici solemne de Tedeum com una proffasso solemne conforme se fa lo dia de Corpus feta y se fassen dotze atxas de pes de dos lliures cada atxa per quant no se son fetas lo Corpus passat y tambe se fassa y se compra siris blanchs per la lluminaria del altar y tinga lo carrech de fer fer las atxas y siris per dita universitat lo clavari de dita universitat y se fassa arribar a la Rnt. Comunitat estiga a be y se fassa lo sobredit y se designe diada per celebrar dit offici y proffessor y per fer dita embaxada tinga lo carrech M^o Hyacinto Peyol y Narcis Soler y posar la lluminaria al altar tingan lo carrech obrers de baix y aquex es son vot. Diu lo conseller segon es de la propositio que vista la carestia de la sera y tambe que faltan personas del consell per ser mortas per portar ditas axas que tant solament ne sian fetas vuyt ab lo pes acostumat*"³.

El 21 de novembre de 1652 es va aconduir un fosser: "*proposa lo Sor. conseller segon que per quant de pnt. noyha conduit foser y Pere Namalayga ses offert en servir dit offici de foser y axi es de parer sia creat en dit offici de foser a dit Pere Namalaygua donantli lo salari que se taxara per cada fosa fent li franch de allotjar soldats*"⁴.

REGIÓ DE BARCELONA

La primavera de 1653 hi hagué un rebrot de la malaltia a Granollers. El 4 de març: *"Diu lo Sor conseller en cap que per quant per relatio de lo D. Santa Creu y de M^o Jaume Casanyach una filla de Me. Yheroni Canals q. corder de Granollers la qual esta en casa de magi Bollo esta encontrada de mal contagios y axi es de parer que dita minyora se trague de fora vila juntament que tambe isque en de dita vila lo dit bollo ab sa muller y tota sa familia y que la casa se neteya de prompta per conuenir axi al be comu y que bagen a la torra de don Joseph de Pinos y Rosa barti"*⁵.

L'estiu de 1653 els llocs veïns estaven afectats pel contagi i el Dr. Creus i alguns cirurgians de Granollers hi anaven a visitar malgrat l'opinió en contra del Consell de la vila. El 31 de juliol, *"diu lo Sor. conseller en cap per quant te notitia que lo Sor. doctor Creus y alguns cirurgians de la pnt. vila van a visitar fora de la vila algunes parts inficionadas de contagi y axi es de parer que sia notificat a tots los doctors y cirurgians habitants en la present vila que no vagen a visitar fora de la present vila sens que no sen menian en llur comanya la persona que lo consell ellegira per dit efecte y que la tal persona sia pagada per diis doctors y cirurgians y en cas vagen a visitar sens la persona que dit consell elegira en continent sels sia llevada la entrada y habitatio en la present vila y universitat y tambe sia feta crida per la pnt. vila en los llochs acostumats que ninguna perçona dexis entrar ni axi ninguna persona per las axidas a pena de tres lliures barz. a sa cosí aplicadores"*⁶. La tardor d'aquell any el contagi anava continuant afectant intensament moltes parts properes i per això Granollers davant el perill imminent es va defensar. El 6 de novembre: *"Diu lo Sor. conseller en cap que per quant lo del contagi va continuant en moltes parts molt Rigoros y se parilla molt que la pnt. universitat no se infisionia y se necessita per salud de la pnt. universitat y policia de aquella sia fet balle de morbo per dita cosas y axi allegeix per balle de morbo a Pau Romaguera donantli tot lo poder que a un balle de morbo se acostuma de donar y que sols estiguen oberts tres portals so es lo de barz^a. Caldes y del carrer de Corro y que los ambocados del ab traccaseras de la roca sian tancats a gastos de la pnt. universitat"*⁷.

NOTES

1. Institut Municipal d'Història de la Ciutat, Barcelona, Consell de Cent, Lletres Closes, any 1650. (VI-94).
2. Baulies i Cortal, J., Granollers, Barcelona 1965, pp. 224-225.
(3), (4), (5), (6), (7). Arxiu Històric Municipal de Granollers, Deliberacions del Consell, 1652-1655.

L'AMETLLA DEL VALLÈS
Comarca, Vallès Oriental
Era de la sots-vegueria del Vallès
Bisbat de Barcelona

Als llibres parroquials, no hi ha cap referència concreta al pas de la pesta per aquesta vila.

REGIÓ DE BARCELONA

L'any 1653, apareix una nota que diu: "*A dos janer de mil sisents sinquanta tres se celebra novena y cap de any per anima de Maria Vidala viuda dexada de Joan Vidal treballador de la parrochia de Llivia bisbat de Urgell la qual mori en una barraca en lo terme de Granollers haont estava per temor de la pesta no mori encontrada que se sapia. Feu testament en poder del Dr. Massia R.^r de la Amella estant ab salut en dita parrochia a 28 maig 1652*".

NOTES

Arxiu Parroquial de l'Ametlla del Vallès. Defuncions 1598-1683, N.º 18 (A.D.B.)

BIGUES

Comarca, Vallès Oriental
Era de la sots - vegueria del Vallès
Bisbat de Barcelona

No hi ha cap referència de la pesta al corresponent llibre d'òbits de la localitat.

NOTES

Arxiu Parroquial de Bigues. Llibre de obits de la Iglesia Parroquial de St. Pere de Bigues des del any 1622 fins al any 1680.

CARDEDEU

Comarca, Vallès Oriental
Era de la Sots - vegueria del Vallès
Bisbat de Barcelona

Pesta l'estiu de 1652.

Al llibre d'òbits de l'Arxiu Parroquial de Cardedeu (1593-1742), avui desaparegut, el rector va deixar una nota escrita, recollida per la família d'apotecaris Balvey i avui conservada en el Museu Arxiu de Cardedeu: "*la pesta es descobrí a casa d'En Joan Bruy Treballador; l'agafà la muller Mª Anna Bruy y moriren tambe els 4 ó 5 de la casa. Només quedà gent en 4 ó 5 cases de la vila; els demes van haver de sortir fora. Moriren prop de 100 persones. Jurats y morbers agafaren les cases mes altes de la Riera, a la vora del camí Ral, i canviaren el camí més amunt; constituiren en morberia a dites cases i hi conduiren un barber foraster (de Perpinyà) i un fadri que anava amb ell, que feia de fosser, donava recapte als malalts i portava a la morberia els que no hi podien anar per ells mateixos. No es deixà anar la gent a l'església*"¹.

Segons un document de l'esmentat arxiu, el dijous 18 de juliol de 1652, es declarà la pesta a la vila. Fins el 24 d'agost moriren prop de 100 persones. El 27 d'octubre se celebrà l'acabament de l'epidèmia amb un ofici solemne. Malgrat això,

REGIÓ DE BARCELONA

la malaltia no desaparegué completament, car "al cap de temps se torna a moure dit contagi y repeti dos o tres vegades dins y fora de la vila y moriren algunes persones"².

NOTES

1. Dantí Riu, Jaume. Granollers i comarca als segles XVI i XVII: evolució demogràfica i economia. Granollers 1981, p. 38-40. L'autor ha extret la nota de l'Arxiu Municipal de Cardetu. Fitxes Balvey c. XVII.
2. Viñas y Cusi, F., Datos históricos sobre las epidemias de peste ocurridas en Barcelona, 1965, p. 550.

LA GARRIGA

Comarca, Vallés Oriental
Era de la Sots - Vegueria del Vallès
Bisbat de Barcelona

Pesta la tardor de 1651.

NOTES

Maurí Serra Josep, Historia de la Garriga, Vol. II, pág. 38, 39, 40, Barcelona 1949.

LLIÇÀ DE MUNT

Comarca, Vallés Oriental
Era de la sots-vegueria del Vallès
Bisbat de Barcelona

Pesta, novembre de 1651, juliol, agost i setembre de 1652 i juliol i agost de 1653.

	total	homes	dones	albats	
1650	11	3	1	7	
1651	5	2	1	2	1 de pesta
1652	32	14	11	7	5 " "
1653	13	3	3	7	8 " "
1654	9	4	3	2	

1651

Solament hi hagué una defunció per pesta: "Vuy que contam als vint y nou del mes de noembre del any 1651 fonch fet enterro al cos de Antich Llaquer pages de dita parroquia y fou depositat en sa heretat per averi suspita de mal contagios y per ordre dels morbes".

REGIÓ DE BARCELONA

1652

	total	homes	dones	albats	
gener	4	1	–	3	
març	4	2	1	1	
abril	6	4	2	–	
maig	2	–	1	1	
juny	4	2	2	–	
juliol	2	1	1	–	1 de pesta
agost	5	2	2	1	3 ” ”
setembre	3	2	–	1	1 ” ”
octubre	1	–	1	–	
desembre	1	–	1	–	
	32	14	11	7	5 de pesta

El 22 de juliol, “*Jaume Regasol masover de casa del Sr. Comes se enterra a la nit per tenir sospita no fos mort de contagi*”.

La temença de que la vila de Lliçà estigués afectada per la pesta, es va confirmar. El 17 d'agost morí Maria Espargara, “*mori a las alsinas den Aguilar, encontrada de mal contagios y lanterrarern en dit lloch se li digueren dos cantars*”.

Els dies 20 i 22 d'agost van morir un matrimoni al prat i bosc de dit Aguilar i el 16 de setembre, “*Pau Aguilar fill de Antoni Aguilar pages fou enterrat prop de sa casa per morir de contagi*”.

1653

	total	homes	dones	albats	
març	1	–	1	–	
juny	1	–	–	1	
juliol	6	1	1	4	6 de pesta
agost	2	2	–	–	2 de pesta
octubre	1	–	1	–	
novembre	1	–	–	1	
desembre	1	–	–	1	
	13	3	3	7	8 de pesta

Els 6 morts de pesta del mes de juliol eren tots membres de la família Moncau: la mare, quatre fills i un moço. La primera defunció es produí el dia 14. “*Margarida Moncau donzella en pueril edat fonch enterrada de nits en lo sementiri per ser morta ab sospitio de pesta*”. El 9 d'agost “*el mestre de cases Joan Aguilar mori encontrat y axi fou enterrat en un camp prop dita casa den Moncau*” i el 31 “*mori encontrat en dita casa Isidro Dónyo*”.

NOTES

Arxiu Diocesà de Barcelona, Fons Parroquials, Arxiu Parroquial de Lliçà de Munt, Òbist 1634-1712 (n.º 13).

REGIÓ DE BARCELONA

LA ROCA DEL VALLÈS
Comarca, Vallès Oriental
Era de la sots-vegueria del Vallès
Bisbat de Barcelona

Pesta des de novembre de 1651 a novembre de 1652, al juliol de 1653 i de novembre del mateix any a gener de 1654.

	total	homes	dones	albat	
1651	39	20	7	12	17 de pesta
1652	72	35	18	19	46 " "
1653	23	10	7	6	9 " "
1654	15	4	2	9	1 " "

1651

El començament de la pesta va ser sobtat, en un dia, el 18 de novembre, van morir quatre persones, Margarida Vidala "*al marge del ort den Badia a la parellada den Simo*", un fill seu petit, una filla minyona de Joan Badia i un altre albat.

Aquests fets van fer sospitar a les autoritats. Efectivament, uns dies abans havia mort, en 24 hores, una francesa que s'allotjava a casa Badia. El batlle i els jurats "*la volgueren fer visurar y tingueren inquietut que lo governador del castell en aqueix temps posa a la sitja lo Batlle Nicolau Company damunt y lo jurat Simeon Llado perque no li acudian als que ell demanava.*" La resta de la família va ser obligada a fer la purga doncs "*tot lo contagi venia de aqueixa casa*".

Durant el mes de desembre van morir 9 homes, 3 dones i 1 albat.

El dia 12, "*dels soldats de la guarnicio de la Isglesia dels vingueren a 6, tres ho quatre sabi eren morts de contagi los altres nos devian esser fugits y un dels sis ultims fonch encontrat ab vertola a la cuixa y a la galta una parotica*".

El 29, morí "*un minyo de casa Llaudis que era nebot de na Argenta viuda se deia Joanet lo tenia en casa y quant sen ana a la morberia lo encomana an al dit Llaudis que no resta sino ell y sa muller de convalecencia del contagi y tres semanas antes sels era morta una criatureta dita Maria que encara que era morta de llet enfebrada lo que por ser*".

El 31, morí "*Joan Puig teixidor de lli ab dues vertulas*".

REGIÓ DE BARCELONA

1652

	total	homes	dones	albats	
gener	7	1	3	3	5 de pesta
febrer	3	3	–	–	
març	2	1	–	1	2 " "
abril	3	3	–	–	3 " "
maig	2	2	–	–	1 " "
juny	9	4	2	3	8 " "
juliol	10	3	5	2	8 " "
agost	3	1	1	1	2 " "
setembre	8	3	1	4	4 " "
octubre	14	8	4	2	8 " "
novembre	10	5	2	3	5 " "
desembre	1	1	–	–	–
	72	35	18	19	46 de pesta

El 6 de gener, "*mori Anthonia Colet viuda tingue una parotica a la barra iunt lo coll*".

El rector, Baldiri Riba havia estat malalt de pesta i per això no podia donar sagraments sinò als empestats. L'església estava contagiada: "*digueli missa baixa, no vingue ningú al enterro per esser la Iglesia enfermetada*".

El 23 de març, "*Jaume Blanxart y son fill minyo de llet moriren de contagi a una barraca sobre de casa den Malloles en ocassio que avia passades dues llunes enteras que no se avia mogut res tingueren sospita que no se encontrasen netejant llur casa y boidant una marfaga quen avian tingut un minyo enquantrat y los fadrins del barber que purificava lo carrer y anaven pera voler netejar dita casa com les demes quen tenien a preu fet dels jurats y no volgue dit Blanxart que ells ho fessen que ja ho netejaria ell sols despues y anassen a posar los fums ab que ell resta ferit y lo mateix dia ques fonch encontrat se li ani a ferlo abarracar porque los fadrins fessen llur feina que avien de acabar aquella setmana perquel dia dels rams poguessen venir a missa los demes y aixi obeiran y lo endema a la nit moriren pare y fill y la muller, resta encontrada*".

L'11 de juny a Genis Coroleu, francés, "*li vingue un gra en una anca ab que li dona molta febre no se pogue averiguar si era carboncle ho bua sa muller li avia aplicats alguns remeis que li enviaren per particular que ab una navaya li avia de fer alguns talls an al gran inflor que deien era mayor que lo puny y despues y avia de posar vinagre y no se que altra cosa y sens tenir los recaptés li feu los talls y se vingue escolar de sanch*".

Hom atribuïa el contagi a les més diverses causes: "*Joan Rossell fou soterrat en lo ort dessa casa per quant era mort de contagi que lo disabte antes era entrat a Granolles a firmar algun acte si be ell deia li devia venir de mesurar vi a rendits soldats. Pero despues de mort sa muller y nebot que tenien en casa digueren que enpic fonch arribat de Granolles se posa en falda una minyoneta de tres ho quatre anys y en la nit ya fonch malalta, lo diumenge foren a missa ya se enmalalti entrada de nit*".

REGIÓ DE BARCELONA

assa muller li isque un granot dos o tres dies apres li isque vertola al dit Rossell li isque una parotica y a la minyona un carboncle en lo ventre".

La causa de la malaltia també s'havia atribuït a altres mecanismes com "ecal-dant la roba" d'un malalt (9 de juliol), o bé "tenian temor que lo contagi nols vingues dels blats", encara que més tard cregueren que el causant era un fadrinet que havien llogat "que havia estat a Vilalba quel avia molt agressat lo contagi", segons dit fadrinet "menjava ell del que los encontrats deixaven y mai se li apaga lo mal" (18 de setembre).

El 25 de juny morí la muller del ferrer Francesc Monsans "lo dia antes avia parit lo minyonet trasdit, (mort el dia abans), per averli eixidas pigas poch antes de morir suspitaren que seria contagi". El 10 de juliol va morir dit ferrer "ab carboncle y vertoles".

El 18 de setembre morí Bonaventura Canyamas "ab vertola sota la orella avia sis ho set dies que sa muller estave encontrada", "lo dia abans se senti encontrat son pare ab dos granets blanchs que eren carboncles".

1653

En aquest any moriren 3 empestats en el mes de juny (un albat i dues dones), 5 en el de novembre (quatre homes i una dona) i 1 home al desembre.

1654

Una sola defunció per pesta el 7 de gener: "a la matinada mori en lo Mas Planes de contagi un pastor".

NOTES

Arxiu Parroquial de Sant Sadurní de la Roca, Òbits 1638-1667.

SANT FELIU DE CODINES

Comarca, Vallès Oriental

Era de la sots-vegueria del Vallès

Bisbat de Vic. (A l'època estudiada era del de Barcelona)

Pesta, possiblement a l'abril de 1652.

	total	homes	dones	albat
1650	5	3	1	1
1651	46	6	4	36
1652	32	12	9	11
1653	14	4	4	6
1654	14	3	4	7

REGIÓ DE BARCELONA

No hi ha cap referència concreta a la pesta, però és molt significativa la inscripció del 26 d'abril de 1652 que diu: "*Fou celebrat lo ofici de enterro per lanima de Gabriel Villar encara que no fos soterrat en lo cementiri*". Coincideix amb que a l'any 1652 hi hagué un número alt de defuncions, especialment d'adults.

NOTES

Arxiu Parroquial de Sant Feliu de Codines, Llibre I d'Òbits 1566-1690.

SANT PERE DE VILAMAJOR

Comarca: Vallés Oriental

Era de la Sots-Vegueria del Vallès

Bisbat de Barcelona

Pels voltants de Sant Pere de Vilamajor hi havia molts masos i un d'ells, el "*Mas Derrocada*", era la casa pairal, del rector de la parròquia, Mn. Rafel Derrocada, home inquiet i preocupat pel seu poble, el qual deixà escrits en el llibre d'òbits, detalls que ens han servit per a reconstruir molt fidelment l'actitud del poble davant el terror de la pesta.

I. *El nombre de morts i el desenvolupament de la pesta:*

	1650			1651			1652			1653			1654			1655			
	H	D	A	H	D	A	H	D	A	H	D	A	H	D	A	H	D	A	
gener	1		1			1	4		1			1		1					4
febrer	1		1			1	3		4			1							1
Març			3				3		2			1							
abril				1		1	8	5	4			1		1		1			1
maig		1	3	1			3	5			1	1		2					1
juny	1	1	3	2		1	5	9	3		1								1
juliol			1				7	11	8										1
agost						2	7	10	8	1	1		2						1
setembre	1		1	5		5	1	3	1	1			1	2		1			
octubre	2	1	1	2			4	1	2	1	1			1					
novembre	2			2			3				1		2	1	1				
desembre	1			3			2				1			1					1

La pesta atacà Sant Pere de Vilamajor l'any 1652. La sofrí quasi tot l'any, exceptuant els mesos de gener, febrer i desembre. Els de més forta incidència els de juny, juliol i agost.

L'any següent (1653), després del diluvi del mes d'octubre, que havia arribat a produir fins i tot dotze pams d'altura en alguns indrets, i que segons l'opinió de molts havia estat tan important com el de 1617, reaparegué la pesta, amb poca intensitat, el mes de novembre. El mes de desembre la gent restava encara a les barraques (31 de desembre).

L'any 1654 es parlava encara de la malaltia. Mn. Derrocada ens diu que el 20 d'agost "*Jacinto Moragas mori en casa den estager del mas rebut lo s.p. y extremuncio y per haverse mogut contagi en la par^a y esser ell mort casi subitaneament se teme no fos contagi (lo que gracias a Deu no fonch)*".

En 1656 no es parla ja de la pesta. Era ja una malaltia llunyana.

II. Mort d'un viatger. Any 1651

Durant l'any 1651 no hi hagué pesta a Sant Pere de Vilamajor. Però se sabia perfectament que aquella atacava el Principat (a Barcelona concretament), doncs Mn. Derrocada escrivia "*En aquest any havia començat la pesta*".

Però un viatger empestat que procedia de Barcelona i anava a Espirà de Confent, d'on era oriünd, fou enterrat el 13 de juny "*en lo cap devall del Prat den Collet de Vilaraza lo qual mori en dit lloch encontrat de peste*". Era jove, sastre de professió i pobre. S'anomenava Agustí Riells. Havia sortit de Barcelona feia cinc dies, i per captar s'havia apartat del camí real. Morí "*ab dos bonys que lo mateix dia que mori li isqueren*". Confessà quatre hores abans de la mort.

III. Les desgràcies de casa Clavell

La pesta reaparegué a Sant Pere de Vilamajor, a Casa Clavell. El 20 de març de 1652, morí Elisabeth Sans, germana de Jaume Clavell. No es pensava que la mort fos el resultat de la pesta, doncs no es tenia experiència d'aquesta malaltia. Però poc a poc, pocs dies després, se sabé la veritat, doncs el set d'abril el propietari del mas Clavell, Andreu Clavell, morí "*ab alguna suspita de pesta*". Per aquesta raó fou sepultat sense entrar el cadàver a l'església. Pensant en la realitat d'aquella sospita se sabé que l'estamentat Andreu "*era entrat en alguna casa de Hostalrich y en alguna barraca*". A més, després de la seva mort "*y al pr. girant de lluna se enmalalti sa muller y mori al cap de molts dies ab un bony*". Al cap d'un temps, havent tocat els vestits utilitzats per Clavell, sa filla Paula es contaminà i morí, així com d'altres membres d'aquesta família: Maria i dos nens (28 juny), un criat (1 de juliol), un nen (4 juliol), un altre nen (8 juliol) i finalment el 13 de setembre Teresa. Una casa acabada per sempre. Era d'aquesta manera com la pesta tractava aquest petits pobles pels quals la casa era la raó d'ésser de varies generacions.

IV. Aspectes mèdics

Durant l'època on la pesta va atacar amb més intensitat a Sant Pere hi hagué una autòpsia i tres certificats mèdics que mereixen un petit comentari.

El 26 de març (1652) morí Paula Ullar. Al començament no es pensà en la pesta, malgrat haver mort d'una malaltia de cinc dies. Però després Mn. Derrocada

explicità que fou el primer mort de pesta. Per afirmar això es va basar amb la mort de la seva filla Paula el 7 d'abril, després de malaltia de quatre dies, degut a que havia rentat els vestits de sa mare morta.

Per tal de desfer els dubtes dos cirurgians inspeccionaren el cadàver de la filla i dictaminaren que, efectivament, la causa de la mort havia estat la pesta, doncs trobaren un tumor en un flanc.

Aquella autòpsia feu parlar a la gent, doncs una veïna deia que allò que els cirurgians havien vist no podia ser de cap manera un tumor, sinó una cremada que ella mateixa li havia fet aplicant-li un "*tabulet de romani*".

Malgrat aquestes discussions el poble acabà donant la raó als cirurgians, basant-se en dos fets que l'experiència evidenciava: la mort del seu pare (13 abril) i d'altres gentes que havien estat en contacte amb ella; també el fet de que ella havia rentat els vestits de sa mare morta recentment de pesta.

Al començament de l'epidèmia hi havia una tal por que impedia inclús administrar els sagraments.

El 20 d'abril fou enterrada Maria Clarens, la qual rebé el sagrament de la penitència estant ella a la finestra i Mn. Derrocada "*ab una escala en la barbacana del corral*".

En alguns casos s'arribà a demanar al metge un certificat de no sofrir malaltia pestilencial, per poder rebre tots els sagraments sense perill de contagi pel rector. El 27 d'abril fou soterrada "*Aularia*" Bruguera, la qual rebé tots els sagraments gràcies a un certificat d'un tal Canyador, doctor en medicina, que afirmà que la seva malaltia era un dolor de costat, però no pesta.

El poble havia decidit prohibir els enterraments a l'església durant el temps del contagi. El 18 de maig fou sepultada Maria Derrocada a la tomba del mas Derrocada davant del Roser. Però per poder-ho fer fou necessària l'autorització de la Junta del Morbo i un certificat mèdic dels doctors que l'havien cuidat confirmant que no sofria pesta. El doctor Nadal tingué que fer el mateix per Angela Steper, la qual gràcies a la fe certificatòria de no haver mort de contagi, pogué ésser soterrada a la tomba de la seva família a l'església (20 juny).

V. Aspectes sanitaris

En aquells dies tràgics es desenvoluparen vàries mides preventives de lluita contra l'epidèmia, consistents en la creació de nous cementiris i en l'elecció de certs llocs per l'aïllament dels malalts. També aparegueren nous oficis. Durant l'epidèmia els morts empestats eren enterrats en llocs propers al mas on morien. Altres vegades eren soterrats a l'interior de la seva casa, com el cas de la muller d'Esteve Jonqueras (28 maig).

El desordre era tan gran que a vegades es desconeixia el lloc d'enterrament, com el cas de Francisca Mora de Vilaraza (14 maig) o el del fill del cirurgià de Barcelona, Pau Ventalló (13 maig). Tan important fou la força que adquirí la pesta que fou necessari disposar un indret especial per enterrar els cadàvers empestats. El 27 de juny fou beneït el "*Cementeri del morbo*" situat "*junt a la plaza de St. Dera prop*

la capella de St. Leï". Aquell mateix dia hi fou soterrat el cadàver de Francesc Terrer, obrer de Vilanova, el qual "*mori de contagi en las barracas de la morberia*".

S'utilitzava també el cementiri de Llevant, junt a l'església. Allí hi havia antics nínxols on es posava el cadàver, amb la intenció de traslladar-lo més endavant, quan fos possible, a la seva tomba dintre de l'església (30 octubre 1652).

Un altre cementiri era el "*fossar dit dels estrangers*" (9 novembre 1652), en el qual hi fou soterrat, entre altres, Antoni Alemany "*pobre que mori en una barraca despues de haver estat malalt molts dies era natural de Castello de Ampuries dehontsen era anat per la guerra*" (31 desembre 1653).

Normalment se soterrava els morts sense caixa. Solament en un cas d'una nena s'especifica que "*Margarida mori de contagi esta sepultada ab caxa al cap de una fexa sota lo marge que va de casa den Gual a casa Moragas prop una noguereta*" (23 octubre 1652).

Durant aquell temps es feia tot el possible per tal d'impedir que els forasters fossen presents als enterraments. Naturalment, la por a possibles contagis era ben present (4 maig 1652).

Normalment no s'especificava l'hora dels enterraments exceptuant el cas de Maria Anna Gual de Vilanova, "*enterrada de nits de llicencia dels morbers en son vas y fonch de nocte porque los portants eran dels abarracats de Vilanova y fonch aportada al cementiri per esser morta de malaltia no sospitosa de contagi*" (23 juny 1652). Naturalment es pot suposar que el fet de veure els abarracats pel carrer hagués estat un autèntic escàndol.

S'instalaren llocs comuns per l'aïllament dels malalts, com la "*morberia a la vinya vella den Pifarrer*" (27 abril 1652). Apart d'aquest indret hi havia moltes cabanyes individuals que les famílies construïen prop dels seus masos.

Al costat de la morberia anomenada de Sant Lleï estava situat el cementiri del morbo.

Els morts tenien que ser soterrats pels familiars més pròxims, però si no tenien família era missió dels fossers del morbo el fer aquesta feina. Un altre treball era el de perfumador del morbo, encarregat de desinfectar els llocs on hi havia hagut empestats. Generalment era el fosser qui feia aquest ofici.

VI. *El final de la pesta*

El 28 d'octubre de 1653 fou soterrat Andreu Perpunter escolà de Mn. Derrocada. Se'l va enterrar al cementiri, però sense ofici religiós, doncs la seva malaltia havia durat quaranta-vuit hores, i el poble pensà que es tractava una altra vegada del temut contagi. Però Mn. Derrocada ens digué que no havia vist durant aquesta curta malaltia cap dels signes propis d'aquesta malaltia. Cap sospita fou apreciada tampoc pel carmelita Fr. Josep Oliver, que l'havia confessat la nit abans de la mort; tampoc pel monjo Pau Riera, que fou qui li administrà l'extremaunció. El rector ens explica encara que no li veié cap signe després de la mort.

Davant d'aquesta absència de signes pestilencials es va pensar que les causes de la mort eran el fet d'haver menjat una gran quantitat de fruita actuant sobre el

cansament propi del viatge de retorn de Barcelona el dijous anterior a la mort. Efectivament menja *"ginjols y figas y lo endema molts rahims grechs"*. Malgrat la negativitat de senyals de pesta i sobretot per tal de contentar el poble, el qual seguia desconfiant d'aquesta negativitat objectiva, la seva mare el feu enterrar, com hem dit abans, sense ofici.

Però qui sap si el poble tenia raó, doncs pocs dies després el deu de novembre caigué malalta una cosina de l'escolà mort, que precisament havia vingut amb ell de Barcelona *"de hont havian aportat roba"*.

Les coses s'anaven empitjorant cada vegada més. El 26 de novembre moria la mare de l'escolà, Joana Bataller, la qual *"fonch sepultada a las set horas del vespre per Jaume Pages de Cardedeu perfumador y fesser de contagiosos en la part de mitx dia de la vinya den canal ahont estava abarracada la qual mori de malaltia contagiosa ab un carboncle desota la mamella dreta als deu dies de sa malaltia. Judicas prengué lo mal ab una flassada que aportaren de B^a comprada en un encant en lo qual tal Jaume Liberos ferrer de la Roca ne compra una altra y vingueren a cavall ell y lo dit Andreu (L'escolà) junts ab una cavalcadura y aportaren ditas flassadas als 23 de octubre y dit Liberos fonch ja encontrat poch apres que fonch en la Roca y sen encontraren altres ab ell en la Roca de sa omunicacio. La qual nota se fa pera memoia esdevenidora per instructio dels esdevenidros que no se seran trobats en semblant estat de temps y pera que teman lo rigor del assot del Sr. que acostuma esser per nostres pecats lo de una peste. Ajustant que fonch opinió que en la Roca en la adoració del ofertori del die de tots Sants se encontra Maria Angela Anerch que mori y t. Borrell muller de t. Borrell pages la qual cura. Deu sia servit per sa infinita misericordia deslliurnos dest y altres castichs yus dispose per sos auxilis a esmenar nostra vida"*.

NOTES

Arxiu Diocesà de Barcelona, Fonts "Arxius Parroquials". Arxiu Parroquial de Sant Pere de Vilamajor, n.º 14, anys 1645 a 1674 partides n. 66 a 242 (tenint en compte que els albats dels anys 1650 i 1651 es troben a la partida n. 63).

REGIÓ DE GIRONA

Comprèn les comarques de l'Alt Empordà, Baix Empordà, Garrotxa, Gironés i la Selva.

La pesta s'inicià l'any 1650, afectant a tota la regió excepte la Selva. L'any següent, continuant sense envair la Selva, persistí per la resta de la regió, però amb menys densitat geogràfica. El 1652 entrà a la Selva i augmentà en les demés comarques. L'any 1653 continuà igual que l'anterior. El 1654, quedant lliure l'Alt Empordà, el contagi persistí per la resta de la regió, encara que amb menys intensitat que els dos anys anteriors.

LA SELVA

ARBÚCIES

Comarca de la Selva

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona

Pesta, novembre de 1653 a gener de 1654.

	total	homes	dones	albats
1650	13	7	6	—
1651	22	15	7	—
1652	27	21	6	—
1653	48	16	16	16
1654	56	18	18	19

1653

“A 10 de novembre 1653 fonch sepultat en lo sementiri de Sant Quirse y Santa Julita de Arbussies lo cos de Pere Pujalts traginer, rebe la confessio y com se li estava administrant lo seguent del viatich al stat que se li volia lliurar la hostia so es el exce Agnus Dei gira los ulls en blanch y ab dos badalls dona la anima a Deu y aixi noy a fonch a temps la extremauncio, se teme nos moris del contagi y axi no se enterra ab la pompa acostumada sino en la nit”. Tingueren lloc dues defuncions més atribuïdes al contagi una en el mes de novembre i una altra en el de desembre.

1654

En el mes de gener van morir tres persones de pesta.

NOTES

Arxiu Parroquial d'Arbúcies, Òbits I 1596-1652.

BLANES

Comarca de la Selva
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

Pesta, novembre i desembre de 1650 i gener de 1651.

En el corresponent llibre parroquial d'òbits no es fa cap referència a la pesta¹.

No obstant, en el de Tordera, consta com el 13 de novembre de 1650, morí en aquella vila a causa del contagi una filla de na Roja *“que lo porta de Blanes”*².

Els Jurats de Lloret, el 6 de desembre, informaren als Consellers de Barcelona, referint-se a Blanes, de que *“als 25 del passat resolgueren los Doctors y Chirur-gians de dita vila que un minyo que havia mort en lo hostel den Benet Puig era mort de contagi que havie pres da sa mare tambe morta per lo qual paredaren la casa y tragueren a purgar fora los demes y dells apres mori una dona.*

*En casa den Pieta tingue una fadrina una bua en lo coll y un clavatayre altra en la ma y tots dos moriren si be judicaren los sobredits no ser de contagi y destos dos ultims ha mes de vuyt dies son morts y no se ha innovat cosa ans gozan de bona sanitat si be estan aguardant que fara aquesta lluna”*³.

A Tossa, el 29 de juliol *“se feu lo cos present de Anna Duran viuda que va morir en Blanes del mal”*. El 7 d'agost *“se feu lo cos present de Salvador Rivera que mori a Blanes de pesta”*⁴.

El 12 de gener de 1651, els Jurats de Blanes manifestaven en una carta dirigida als Consellers de Barcelona que *“donam avia a V.S. de la salut que gosa gratias a sa divina magestat des del temps que donarem avis a V.S. que fonc per la Conceptio de N^a Sr^a, per intercepio de la qual y de la gloriosa Sta. Catarina (la festa de la qual*

REGIÓ DE GIRONA

havem votada) sa divina majestat nos ha deslliurat del contagi y de tant afliccio per quant no se ha mogut cosa ni hi ha haguda malaltia xica ni gran en est poble per lo que vuy dia present havem desconduits los Drs. en medicina y Chirurgians de llur propi consentiment y tots los particulars que eran abarracats fora de la vila ja son tornats dins ella”⁵.

Malgrat tot, al gener la pesta retornà a Blanes. El 22 de febrer, els jurants deien: “*Estan esta vila sens contagi algu ni malalts desde la Conceptio de N^a Sr^a en sa succei que lo dia de St. Sebastia Mori Antoni Vendrell desta vila y com tenie la casa aparentada y no pensant que fos de contagi se apega a tres de altres dels quals se son morts set persones y quatre de altres encontrats los quals estan als llochs dedicats per aquest effecte y les demes persones que lan tractat tambe estan purgant y les cases totes purificades y est girant de lluna no se ha mogut cosa ni encontrat algu”⁶.*

Apareixen registrats com a sanitaris de Blanes el metge *Dr. Joan Banyoles* i el cirurgià *Phelip Cosa*.

NOTES

1. Arxiu Parroquial de Blanes, Llibre III d'Òbits 1629-1723.
2. Arxiu Parroquial de Tordera, Libre II d'Òbits 1649-1705.
3. Institut Municipal d'Història, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, any 1650, f. 396, (X-84).
4. Arxiu Parroquial de Tossa, Llibre I d'Òbits 1588-1684.
5. Institut Municipal d'Història, Barcelona, id. id. any 1651, f. 4 (X-85).
6. Ibid., f. 61.

CALDES DE MALAVELLA

Comarca de la Selva
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

Només hi ha constància de morts per pesta que la de dos transeünts que tingueren lloc els mesos de febrer i març de l'any 1652.

	total	homes	dones	albats
1650	16	5	4	7
1651	10	6	3	1
1652	20	12	8	—
1653	24	9	9	6
1654	27	4	6	17

“A 26 del mes de febrer de 1652 fou enterrat (no en lo sementiri) un home que trobaren mort mes enlla de casa den Matllo de Folgaroles en lo cami lo enterraren

REGIÓ DE GIRONA

alla mateix perque ne li trobaren alguna nafra axi que per temor del contagi lo soterraren alla prop hon lo trobaren mort, ere deyen un rendit home”.

En el mes de març, “soterraren altre rendit prop lo de dalt dit”.

NOTES

Arxiu Parroquial de Caldes de Malavella, Òbits 1592-1655

FOGARS DE TORDERA

Comarca de la Selva

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona

Pesta possiblement al febrer de 1654.

Una anotació del llibre parroquial d'òbits, diu: “*Vuy als 20 de febrer 1654 fonch soterrada Margarida Gorch filla de Antoni Gorch pages de St. Pere de Martorell y de Hyeronima Gorga muller de dit Gorg y per causa del entredit no la an poguda soterrar en llur Iglesia”.*

Aquest “entredit” o prohibició possiblement era degut a la pesta. En alguna ocasió hem llegit “entredit de contagi”.

NOTES

Arxiu Parroquial de Fogars de Tordera, Òbits 1594-1715.

HOSTALRIC

Comarca, Selva

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona

No es conserven els llibres sacramentals corresponents a l'època estudiada, però sabem que en el mes de febrer de l'any 1652 i en el de novembre del 1653, la pesta era present a Hostalric.

En el llibre d'òbits de l'Arxiu Parroquial de Tordera, hi ha una nota del 22 de febrer de 1652 que diu: “*mori en casa lo Senyor Bernat March y de Gelpy de la present parrochia de Tordera Salvador Vila notary públich de la vila de Blanes rebe tots los sacraments aportaresen locos en Blanes per no poder entrar en Hostalrich hahont te sepultura dit Salvador Vila per culpa del mal contagios que Deu nos gde”.*

REGIÓ DE GIRONA

En el corresponent llibre d'òbits de la parròquia de Breda consta que un fill d'aquest poble de 57 anys d'edat, "*mori en la morberia de Hostalrich, fonch enterrat en dita morberia*".

NOTES

Arxiu Parroquial de Tordera, Òbits Llibre 2, 1640 a 1705.

Arxiu Diocesà de Girona, Arxiu Parroquial de Breda, Òbits 1631 a 1690.

RAMINYÓ (o RAMIÓ). Pertany al municipi de Fogars de Tordera.
Comarca de la Selva
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

Pesta al juny de 1652, un cas aïllat al març de 1653 i del setembre de 1653 al gener de 1654.

	total	homes	dones	albats	
1650	3	1	2	–	
1651	5	3	1	1	
1652	8	2	3	3	7 de pesta
1653	13	1	–	12	5 " "
1654	9	1	2	6	2 " "

1652

	total	homes	dones	albats	
juny	7	1	3	3	7 de pesta
novembre	1	1	–	–	
	8	2	3	3	7 de pesta

Primer òbit: "*Als desavuyt del mes de juny 1652 fonch mort de mal contagios y enterrat en un bosch prop lo mas Brosas de la parroquia de Raminyo Pere Torrent fadri treballador habitant en dit mas*".

S'emplaça "*la caseta dels febreros*" en el santuari de N^a Srª de la Serra i allí mateix, en un hort, eren soterrats els qui morien.

REGIÓ DE GIRONA

1653

	total	homes	dones	Albats	
març	1	1	–	–	1 de pesta
juliol	7	–	–	7	
setembre	3	–	–	3	2 de pesta
octubre	1	–	–	1	1 " "
desembre	1	–	–	1	1 " "
	13	1	–	12	5 de pesta

El 7 de març es produí una mort aïllada al mas Colomes. Els dies 28 i 29 de setembre van morir al mas Forn dos albats d'Hostalric que havien fugit d'aquella vila per causa del contagi.

1654

El 10 de gener morí un albat minyó de contagi.

A l'octubre van morir a la casa de l'ermità, l'apotecari d'Hostalric *Josep Lloreta*, la seva muller i una filla, però no consta la causa de la mort.

NOTES

Arxiu Parroquial de Raminyó, Òbits I, 1594-1749.

SANT MIQUEL DE CLADELLS

Comarca, Selva

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona

No es fa cap referència a la pesta en el corresponent llibre parroquial d'òbits.

NOTES

Arxiu Parroquial de Sant Miquel de Cladells, Òbits 1651-1779.

REGIÓ DE GIRONA

TOSSA

Comarca de la Selva

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona

Pesta, durant els mesos de febrer a abril de 1653.

	total	homes	dones
1650	9	6	3
1651	17	9	8
1652	34	18	16
1653	24	10	14
1654	26	12	14

1653

	total	homes	dones	
gener	5	3	2	
febrer	5	1	4	3 moriren de pesta
març	3	1	2	3 moriren de pesta
abril	6	3	3	4 moriren de pesta
agost	1	–	1	
setembre	1	–	1	
novembre	2	1	1	
desembre	1	1	–	
	24	10	14	10 moriren de pesta

El 9 de febrer de 1653, es produí la primera defunció ocasionada per la pesta: *“mori Maria Motas muller de Guillem Motas y per lo contagi fonch enterrada en sa casa”*.

L'última tingué lloc el 25 d'abril, en que un home *“mori del mal”*.

NOTES

Arxiu Parroquial de Tossa, Òbits 1588-1684.

REGIÓ DE GIRONA

VIDRERES

Comarca de la Selva
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

Pesta, novembre de 1652 i novembre de 1654.

	total	homes	dones
1650	5	2	3
1651	14	9	5
1652	7	5	2

1652

Apareix citat un mort de pesta: *“Als 30 de Novembre 1652 mori Na Fans viuda habitant en Servey en casa den Llobet fou enterrada en un camp perque mori de contagi”*.

1654

“Als 16 de Novembre 1654 mori Jaume Puig pages de Vidreres de contagi”.

En el llibre d'òbits no hi ha cap anotació mé fins el 30 d'agost de 1656.

NOTES

Arxiu Parroquial de Vidreres, Òbits 1647-1801.

VILOBÍ D'ONYAR

Comarca, Selva
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

Pesta, una única defunció *“per dubte del contagi”* el gener de 1654.

“Als 6 gener 1654 en lo sementiri de St. Esteve de Vilobi fonc enterrat Joan Prim pages de Solrra vegueria de Gerona no rebe ningun sacrament sino lo de la penitencia per lo dubte del contagi”.

NOTES

Arxiu Parroquial de Vilobí d'Onyar, Òbits 1595-1691.

REGIÓ DE GIRONA

ALT EMPORDÀ

BÀSCARA

Comarca, Alt Empordà

Era de la sots-vegueria de Besalú

Bisbat de Girona

Pesta juliol de 1650 i del maig a l'agost de 1652.

	total	homes	dones	albats	
1650	23	12	6	5	10 de pesta
1651	16	5	3	8	
1652	61	17	23	21	48 de pesta
1653	32	13	3	16	
1654	19	6	1	12	

1650

	total	homes	dones	albats	
gener	3	1	–	2	
març	1	–	–	1	
abril	2	1	1	–	
maig	1	1	–	–	
juny	2	–	1	1	
juliol	11	7	3	1	10 de pesta
agost	2	–	1	1	
setembre	1	–	–	1	
octubre	1	1	–	–	
desembre	1	1	–	–	
	25	12	6	7	

Entre els dies 8 i 23 de juliol van morir de pesta nou membres, entre familiars i servents, de la família Espolla i el cirurgià M^o Salvi Boy. Els cadàvers eren soterrats en la rajoleria dels esmentats Espolla.

REGIÓ DE GIRONA

1652

	total	homes	dones	albats	
gener	1	–	–	1	
abril	3	1	1	1	
maig	5	3	1	1	3 de pesta
juny	29	6	11	12	29 " "
juliol	17	5	8	4	16 " "
agost	1	1	–	–	
setembre	1	–	–	1	
octubre	2	1	–	1	
novembre	1	–	1	–	
desembre	1	–	1	–	
	61	17	23	21	48 de pesta

La relació de malalts empestats traspassats, va encapçalada per una nota que diu: “*Als 30 de maig de 1652 se declara lo contagi que Deu nos guard en la vila de Bascara dia de Corpus*”.

No obstant un dia abans ja havia mort un albat fill de Pere Bardolet. Molts veïns fugiren de la vila per temor del contagi que anava augmentant.

El 18 de juliol s’inagurà un nou cementiri. Fins aleshores, els cadàvers eren enterrats, com arreu, en el mateix lloc de l’òbit i molts, en un hort destinat a l’efecte.

De les 48 defuncions registrades, 12 van ser homes, 20 dones i 16 albats.

NOTES

Arxiu Parroquial de Bàscara, Òbits 1609-1659.

CASTELLÓ D'EMPÚRIES

Comarca, Alt Empordà

Era de la sots-vegueria de Besalú

Bisbat de Girona

Pesta, de setembre a novembre de 1652.

	total	homes	dones	albats
1649	128	26	29	73
1650	66	16	16	34
1651	42	17	8	17
1652	42	19	15	8
1653	51	32	28	1
1654	62	41	18	3

1649

En el Manual d'Acords del municipi de Girona hi ha una referència que diu:

“Carta dels Senyors Jurats enviada al Sr. Ivo de Ornos en la vila de Castello de Empuries domiciliat.

Itre. Sr. Los Sres. Concellers de Barcelona per Propi nos tenen scrit que persones dignes de fē los han referit que en aqueixa vila de Castello de Empuries y en los llochs circunvehins hi ha moltes malalties y algunes de elles ab bonys de manera ques tem es specie de contagi y havem los respost que no sabiam tal y que nos ne informariem y los ne avisariem y axi suplicam a V.M. sie servit ab lo cuydado y fidelitat que confiam y que en V.M. tenim experimentat”¹.

Aquelles sospites no es van confirmar. El 13 de setembre els Jurats de Girona contestaven als Consellers de Barcelona dient: *“Fins aquest punt no havem sabut cosa alguna del que V.S. ab sa carta de 11 del corrent que tenim rebuda est mati a les nou hores, nos avisa, antes be estam informats per persones que ahir vingueren de Castello de Empuries que per aquelles parts hi ha bona salut o, alomenos que les malalties quey son no han de donar cuydado, ab tots nosaltres ab la vigilancia ques deu farem les demes diligencies ques degan fer per apurar la veritat y del que trobarem ne avisarem a V.S. ab la puntualitat ab que, del que havem sabut ne tenim avisat ab tres cartes (de que no tenim resposta)”².*

1652

En el Llibre d'Òbits de la parròquia, no estan registrats els morts que ocasionà la pesta a Castelló d'Empúries. Solament apareixen dues referències, una del 26 de setembre de 1652 en que, *“es enterrat lo cos de Jaume Carlos pages se li ha feta sepultura major nos trau per ser mort en temps de pesta”*, i l'altra del 24 de novembre en que, *“essent lo contagi en la present vila de Castello mori en la infermeria que es en lo convent de Bartomeu, Joan Roca treballador assentada esta aquesta partida en lo present llibre en lo quadern dels òbits aportava M^o Isidro Salo sirurgia”³.*

NOTES

1. Arxiu Històric Municipal de Girona, Manual d'Acords, any 1649, (A-252).
2. Institut Municipal d'Història, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, any 1649, f. 181, (X-83).
3. Arxiu Parroquial de Castelló d'Empúries, Òbits 1627-1663.

CINCLAUS, pertanyia al municipi d'Empúries, actualment al de l'Escala.
Comarca, Alt Empordà
Era de la sots-vegueria de Besalú
Bisbat de Girona

REGIÓ DE GIRONA

El 8 de juliol de 1650, els Còsols de Figueres escriguren als de Perpinyà dient que a "*Sinch Claus*" hi havia pesta.

NOTES

Institut Municipal d'Història, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, 1650, (X-84).

EMPÚRIES

Comarca, Alt Empordà
Era de la sots-vegueria de Besalú
Bisbat de Girona

No hi ha cap referència a la pesta en el corresponent llibre parroquial d'òbits.

NOTES

Arxiu Parroquial d'Empúries, Òbits 1642-1772.

ESPOLLA

Comarca, Alt Empordà
Era de la sots-vegueria de Besalú
Bisbat de Girona

No hi ha referència de la pesta en els llibres sacramentals d'òbits.

NOTES

Arxiu Parroquial d'Espolla, Òbits I, 1591-1712.

L' ESTANYET (Pertanyia a la Batllia de Siurana)

Comarca, Alt Empordà
Era de la sots-vegueria de Besalú
Bisbat de Girona

El 13 de juliol de 1650, els Còsols de Figueres informaren als Consellers de Barcelona que a "*Astanyet*" de la batllia de Ciurana, poblat de 3 cases, en 10 dies havien mort de pesta cinc dels estadants d'una sola d'elles.

NOTES

Institut Municipal d'Història, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, 1650, (X-84).

REGIÓ DE GIRONA

FORTIÀ

Comarca, Alt Empordà

Era de la sots-vegueria de Besalú

Bisbat de Girona

Pesta de l'agost a l'octubre de 1652.

	total	homes	dones	
1650	1	–	1	
1651	3	2	1	
1652	10	7	3	8 de pesta
1653	16	7	9	
1654	21	12	9	

1652

	total	homes	dones	
març	1	1	–	
agost	2	1	1	2 de pesta
setembre	5	3	2	5 " "
octubre	1	1	–	1 " "
desembre	1	1	–	
	10	7	3	8 de pesta

El 22 d'agost, la pesta ocasionà la primera defunció: *"fonch sepultada Margarida Mercadera de la Junquera en lo sementiri de Fortia ha rebuts tots los sacraments y mori de una mala cria y morta de pesta y fonch la primera que mori"*.

Molt aviat s'habilità una morberia. El 6 de setembre morí Josep Ballart *"encontrat de pestilencia fonch enterrat prop la morberia o enfermeria qui ere al corral de la Garriga den Narcisis Farrer"*. El 26, *"mori un fadri del barber Baldiri lo aportaren al fossar a la part de tramontana"*.

L'última mort va ser la de Joan Farré el 13 d'octubre, *"soterrat prop las figueras den Puitx ahont tenia la barraca mori encontrat de pestilencia"*.

NOTES

Arxiu Parroquial de Fortià, Òbits 1640-1733.

REGIÓ DE GIRONA

GARRIGÀS

Comarca, Alt Empordà

Era de la sots-vegueria de Besalú

Bisbat de Girona

El 13 de juliol de 1650, els Cónsols de Figueres informaren als Consellers de Barcelona que a Garrigàs, poble de 20 cases, en 15 dies havien mort 17 veïns de pesta.

NOTES

Institut Municipal d'Història de la Ciutat, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, 1650, (X-84).

LLANÇÀ

Comarca, Alt Empordà

Era de la sots-vegueria de Besalú

Bisbat de Girona

Pesta, del desembre de 1651 al març de 1652.

1561

A Llançà s'inicià el contagi, el 8 de desembre de l'any 1651. Una nota del rector escrita en el llibre d'òbits diu: "*Succes del contagi que Deu nos guarde en lo any 1651 als 8 de desembre del sobredit any jaume Camalat sabater de dita vila mori encontrat de una vertola en lo braç fonch visurat per dos cirurgians lo un digue que no hera contagi y lo altre digue que si, la Junta del morbo se congira ab la part del cilurgia que deya no nera*".

La veritat era que, efectivament, la causa de la mort de Jaume Camalat va ser la pesta i que es va contagiar a Roses, vila que aleshores la patia. Aquestes opinions dispars enfrontaren el veïnat.

Durant el mes van morir de pesta 4 homes, 5 dones i 4 albats.

S'establí una morberia a ponent de la vila al lloc conegut per l'Església d'Amunt. El dia 31 s'hi feu el primer enterrament: una dona "*morí nen la morberia enterrada en la Iglesia de Munt*".

1652

	total	homes	dones	albats
gener	8	4	1	3
febrer	9	2	3	4
març	17	8	3	6
abril	2	1	1	—
octubre	1	—	1	—
novembre	2	—	2	—
desembre	2	2	—	—
	41	17	11	13

REGIÓ DE GIRONA

El dia de Sant Sebastià es va fer una processó a la capella de Santa Maria del Port i allí tots els habitants de la vila, inclosos els que l'havien abandonada, farien un vot amb la finalitat de convenir la celebració d'una festa a Sant Sebastià, en el cas de rebre remei i consol en els treballs que la població patia per causa del contagi.

Encara que en algun cas el rector no ho precisa, possiblement totes les defuncions ocorregudes durant els tres primers mesos de l'any, van ser ocasionades per la pesta.

El que sí fa el rector és encapçalar-les amb una nota que diu: "*Memoria dels que moriren en temps del contagi que Deu nos guardi*".

NOTES

Arxiu Parroquial de Llançà, Òbits III 1651-1696.

MAÇANET DE CABRENYS

Comarca, Alt Empordà

Era de la sots-vegueria de Besalú

Bisbat de Girona.

No hi ha cap referència a la pesta en els corresponents llibres parroquials.

NOTES

Arxiu Parroquial de Maçanet de Cabrenys, Llibres I i II d'Òbits, 1642-1758.

MONTIRÓ i PELACALÇ

Comarca de l'Alt Empordà

Era de la sots-vegueria de Besalú

Bisbat de Girona

Montiró i Pelacalç, pertanyen al municipi de Ventalló. L'església de Pelacalç depen de la parròquia de Montiró.

Segons el corresponent llibre parroquial d'òbits, Montiró i Pelacalç no estigueren afectats per la pesta.

	total	homes	dones
1648	4	3	1
1649	1	—	1
1650	3	—	3
1651	1	1	—
1652	2	2	—
1653	4	2	2
1654	6	2	4

NOTES

Arxiu Diocesà de Girona, Fons Parroquials, Arxiu Parroquial de Montiró i Pelacalç, Òbits 1641-1779.

REGIÓ DE GIRONA

ORDIS

Comarca, Alt Empordà
Era de la sots-vegueria de Besalú
Bisbat de Girona.

Pesta, una única defunció al maig de 1652.

	total	homes	dones	albats
1650	6	3	1	2
1651	11	4	3	4
1652	9	3	2	4
1653	10	3	1	6
1654	8	4	3	1

1652

	total	homes	dones	albats	
abril	1	—	1	—	
maig	3	1	—	2	1 de pesta
juny	5	2	1	2	
	9	3	2	4	

“Vuy a 21 de maig de 1652 mori Antich Bofill fou enterrat en casa den Bofill y fou mort fins vingue lo metge de Gerona sentia molt y ningu lo volgue portar al sementiri de Ordis si be ja se li havia fet lo sot y caxa. Se digue si era mort de pesta”.

NOTES

Arxiu Parroquial d'Ordis, Òbits 1592-1683.

PALAU DE SANTA EULÀLIA

Comarca, Alt Empordà
Era de la sots-vegueria de Besalú
Bisbat de Girona

Pesta a l'estiu de 1650.

En una relació de pobles afectats per la pesta del juliol de 1650, es diu que a Palau de Santa Eulàlia, *“sen moriren dos y estan abarracats”*.

NOTES

Institut Municipal d'Història, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, any 1650, f. 257 (X-84).

REGIÓ DE GIRONA

QUEIXÀS

Comarca, Alt Empordà
Era de la sots-vegueria de Besalú
Bisbat de Girona

Pertany al municipi de Cabanelles.

El mes d'agost de 1652 la pesta ocasionà quatre víctimes, essent la primera un home fugit de l'hospital. Entre el 21 de desembre i el 3 de gener, van morir tres persones més.

	total	homes	dones	
1648	3	1	2	
1649	2	2	—	
1650	3	1	2	
1651	1	1	—	
1652	5	1	4	tots de pesta
1653	—	—	—	1 de pesta
1654	1	1	—	

1652

“A dos de Agost se troba un home mort al dalt de la roca qui va de la Casa de vall a Caragol arimat a un roure se judí cava eser un fill de Pera Camdura que stava ab peferrer de Crespia y digueren que era fugat de la infèrmeria y sen vingue y nos dona molt cuyda en enterrarlo y costa la vida a duas donselles que se encontraren y es soterrat mes amunt dels dos roures”.

Efectivament uns dies després van morir les dues germanes donzelles que l'enterraren i la seva mare.

Un altre focus de pesta aparegué al mes de desembre que, com hem dit al principi, ocasionà la mort de tres persones pertanyents totes elles a la mateixa família.

NOTES

Arxiu Diocesà de Girona. Arxiu Parroquial de Queixàs, Defuncions 1594 a 1738.

SANT PERE PESCADOR

Comarca, Alt Empordà
Era de la sots-vegueria de Besalú
Bisbat de Girona

Pesta, de maig a juliol de 1650.

Segons una notificació feta pel Dr. Josep Duran als Consellers de Barcelona, a Sant Pere Pescador l'inici del contagi de pesta va ser el 18 de maig de 1650. Diu així:

“Relacio de March Duran Cirurgia de St. Pere Pescador lo dalt dit estret jo lo Dr. Joseph Duran verbo ad verbum de la relatio que en lo paper me entrega al plat de vinagre posat al pal o lloch destinat de Armentera lo susdit Duran cirurgia que per esser esguinçat he traslladat dit dia y any.

Lo principi de las malalties a St. Pere Pescador foren als divuit maig y fou una minyona de Rafel Fuster que li vingue febra y pigas tot junt ab que no visque sino 24 ores y nos mogue ninguna cosa fins 27 que se enmalalti la mare de la susdita minyona y encara viu y la sua malaltia fou febra y mal de cap y en lo punt li isqueren pigas y una vertola en la cuxa y de sobre le isque una mala bua y lo endema a son marit Rafel Fuster li vingue febre y li isque febra y li isque un bony a la axella squerra y lo mateix dia se enmalalti Maria Astrada que estave en dita casa de Rafel Fuster y Mariana Ribota se enmalalti dit dia la qual tenie una vertola a la cuxa y totes tres moriren dins tres dies y dins tres dies se enmalalti una minyona de edat de 2 anys no visque sino 24 ores y Jaques Astrada marit de dita Maria Astrada se enmalalti dits dies visque 4 dies tambe li isque una vertola y al cap de 4 dies mori. Los morts jals trobaran ab lo memorial del Sr. Dr. Vuy hi ha de malalts a casa den Armades 3, la senyora un minyonet de 2 o 3 anys y una minyona y a casa den Lluch na Lluca a la enfermeria ni ha entre petits y grans onze y ab tots los malalts y morts anomenats per lo Sr. Dr. los an axidas pigas dolor de cap mal de cor carbons vertoles bubons y males bues pigas morades y negres y vermelles y no tenen grans accidents. Al principi estavem dubtant no fos peix enmetzinat al Riu de Fluvia ab lletresa. Altres diuen que son estats uns traginers vingueren a cercar sal que seran de Montagut que portaven a casa lo susdit Rafel Fuster y anaven a cercar sal a casa Maria Anna Ribota y a casa Pere Soler que foren los primers malalts y los que son anferits ab dits malalts son los que son estats primers ferits y axo es lo ver lo Sr. Dr. Sans ne porar donar tambe relatio que y fonch los primes dies y dites cases susdites fas fe jo March Duran cirurgia de Sant Pere Pescador vuy 6 de juny de 1650”¹.

El 3 de juny des de Figueres informaren dient que, *“ahir dijous los malalts pasaven de quaranta lo qual ha donat molt cuydado essent un lloch de cent cases de poc a menos”².*

No es conserva el llibre parroquial d'òbits però el rector M^o Pons va fer una relació de les defuncions ocorregudes entre el 19 de maig i el 6 de juny. En total van morir en el mes de maig 1 home, 2 dones i 2 albat y en el de juny 6 homes, 6 dones i 1 albat. La primera mort va ser la d'una filla de Rafel Fuster de 9 anys d'edat el dia 19 no morint ningú més fins el dia 31 en que hi hagué 4 òbits.

Durant els sis primers dies del mes de juny es produïren les restants 13 defuncions³.

Tot i que la relació del rector de la parròquia finalitza el 6 de juny, la situació a Sant Pere Pescador continuava essent molt greu. El dia 12, el Dr. Josep Duran va fer una molt important comanda de medicaments a l'apotecari Balthezar Andreu de Girona⁴.

El 28, en el Llibre d'Acords del Consell de Girona es diu que: *“lo estat de les desganes ja esta refent de les parts en ques tem de contagi ab certitut per estar privats del comers sols podem dir per ara Sant Pere Pescador en quens diuen va molt mal”⁵.*

REGIÓ DE GIRONA

NOTES

1. Institut Municipal d'Història, Barcelona, Cartes Comunes Originals. any 1650, f. 174 (X-84).
2. *Ibidem*, f. 171.
3. *Ibidem*, f. 133.
4. Vegis medicaments utilitzats a la Part General.
5. Arxiu Històric Municipal de Girona, Llibre d'Acords de l'Any 1650.

SIURANA D'EMPORDÀ

Comarca, Alt Empordà

Era de la sots-vegueria de Besalú

Bisbat de Girona

Sospita de pesta a l'abril de 1651.

	total	homes	dones
1650	1	1	—
1651	7	4	3
1652	3	2	1
1653	11	5	6
1654	6	4	2

1651

El 29 d'abril, "*mori Margarida Planas viuda de malaltia corporal. Se fa assi tambe memoria de com quatre o cinch dies despres que fou morta dita la viuda mori en la matexa casa un seu fill de edat de alguns onze o dotze anys poch mes o manco tambe de prompte y axi se sospita per lo que poch apres mori fra Joan Companys hermita de St. Esteve de la present Parroquia conforme se digue no hi hagues algun resquici de mal contagios y axi no se li assente lo nom ni tampoc diada certa en que mori*".

NOTES

Arxiu Parroquial de Siurana. Òbits 1596-1656.

VENTALLÓ

Comarca, Alt Empordà

Era de la sots-vegueria de Besalú

Bisbat de Girona.

L'afectà la pesta el mes de desembre del 1653.

REGIÓ DE GIRONA

	total	homes	dones
1648	5	2	3
1649	4	2	2
1650	2	1	1
1651	3	2	1
1652	7	2	5

1653

	total	homes	dones
març	1	1	—
agost	2	2	—
setembre	1	—	1
octubre	1	1	—
novembre	3	2	1
desembre	1	—	1
	9	6	3

“Als 14 desembre 1653 fonch enterrada en lo sementiri de la parrochial iglesia de St. Miquel de Ventallo Maria Carrera muller de Pere Janer pages y balla de Ventallo mori sens los sacraments subitament ab suspisio de contagi de edat de trenta sis anys”.

L'any 1654 hi hagué 18 defuncions, 6 homes i 12 dones.

NOTES

Arxiu Diocesà de Girona. Arxiu Parroquial de Ventalló. Òbits 1606 a 1700.

VILABERTRAN

Comarca, Alt Empordà

Era de la sots-vegueria de Besalú

Bisbat de Girona

Pesta, a l'agost, setembre i octubre de 1652 i amb menys intensitat al juny i juliol de 1653.

	total	homes	dones	albats
1650	6	2	4	—
1651	6	2	4	—
1652	35	27	18	—
1653	23	15	7	1
1654	21	7	10	4

REGIÓ DE GIRONA

1652

	total	homes	dones	
gener	1	1	—	
març	1	—	1	
abril	2	1	1	
maig	1	1	—	
agost	2	1	1	1 de pesta
setembre	22	10	12	20 de pesta
octubre	6	3	3	4 de pesta
	35	27	18	25 de pesta

La primera anotació relativa a la pesta diu que, “a 25 de agost de 1642 mori Joseph Lafaja estudiant rebe tots los sacraments de Santa Mare Iglesia de edat de 20 anys mori de contagi y fou lo primer”.

El 5 de setembre hi hagué el segon òbit: “mori Joan Lafoja treballador en el bosquet den Puig farre de contagi y fou sepultat en lo mateix bosquet lo mateix dia”.

A partir del 8 de setembre els malalts moren a la morberia.

El dia 18, morí “Pere Rigau ataconador de contagi qui fie de papacosos”.

La darrera defunció ocasionada per l'epidèmia l'any 1652, va ser la de Pere Agustí, treballador, el dia 24 d'octubre.

1653

	total	homes	dones	albats	
març	2	—	2	—	
abril	1	1	—		
maig	3	2	1		
juny	3	2	1		1 de pesta
juliol	7	5	1	1	3 de pesta
agost	7	5	2		
	23	15	7	1	4 de pesta

El 22 de juny, “mori Margarida Moset donsellà de 15 anys y porque se temie que fos morta del contagi fou sepultada dins l'ort de casa Na Farrer porque mori en dita casa”.

L'1 de juliol, “mori Margarita Farrer viuda fou sepultada lo dia 2 per dos homens en lo sementiri ahont se sepulten los pobres porque se duptave no fos morta de contagi”.

Amb la mort de Benet Pont el 14 de juliol, finalitzà el contagi de pesta de l'any 1653 a Vilabertran.

NOTES

Arxiu Parroquial de Vilabertran, Òbits 1638-1743.

REGIÓ DE GIRONA

VILAMACOLUM

Comarca, Alt Empordà

Era de la sots-vegueria de Besalú

Bisbat de Girona

El 13 de juliol de 1650 els Còsols de Figueres informaren als Consellers de Barcelona que a Vilamacolum, poble de 18 ó 20 cases, en 24 dies havien mort 27 veïns de pesta.

NOTES

Institut Municipal d'Història de la Ciutat, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Originals Comunes, 1650, f. 235 (X-84).

VILA-ROBAU

Comarca, Alt Empordà

Era de la sots-vegueria de Besalú

Bisbat de Girona

Portany al municipi de Ventalló.

La pesta hi fou present els mesos de novembre i desembre del 1652 i produí dos morts. Una mort sospitosa tingué lloc el 2 de gener de 1654.

	total	homes	dones	albats	
1648	—	—	—		
1649	10	4	1	5	
1650	4	—	2	2	
1651	2	1	1	—	
1652	8	5	3	—	2 de pesta
1653	4	3	1		
1654	33	—	1	1	1 de sospitós

El 28 de novembre de 1652, "*mori Elisabet Boles muller de Guillem Boles pages de Vilarobau diu se mori de pesta a la barraca anal bosch den Boragues no rebe los sagraments perque nou digueren, es enterrada anal bosch per son marit*". El 7 de desembre morí un fill de 14 anys.

NOTES

Arxiu Diocesà de Girona. Arxiu Parroquial de Vila-robau, Òbits 1622 a 1665.

GARROTXA

OLOT

Cap de la comarca de la Garrotxa

Era de la vegueria de Camprodon

Bisbat de Girona

La pesta incidí molt intensament a Olot l'any 1650. Iniciada a principis del mes de juliol, va ocasionar la mort d'unes dues mil persones.

Alguns casos esporàdics apareixeren també durant els anys 1653 i 1654.

	total	homes	dones	albats
1648	67	30	29	8
1649	62	28	29	5

1650

	total	homes	dones
gener	4	3	1
febrer	1	1	—
març	1	1	—
abril	5	1	4
maig	6	3	3
juny	1	—	1
juliol	6	1	5
agost	71	33	38
setembre	332	144	188

El registre d'òbits finalitza el 26 de setembre. A continuació hi ha un buit que s'estén fins al mes de juny de l'any 1651.

La primera víctima es produí el 7 de juliol en la persona de Miquel Singla, natural de Martorell de Montserrat; aplegador de l'Hospital General de Barcelona que morí sobtadament. Es cregué que va ser qui portà el contagi a Olot des de can Crehuet de Pont Xemmar¹.

L'epidèmia s'estengué molt ràpidament. Una nota del 9 d'agost del llibre parroquial d'òbits diu: "*es veneit un tros de terra per sementiri dins lo pati del Hospital General de St. Jaume de Olot a efecte que los morts que en dit Hospital morisen fosen enterrats en dit sementiri*"².

El 20 d'agost, arribaren a Olot, dos pares caputxins per tal d'ajudar a assistir els moribunds al domer Dr. Estanyol³.

REGIÓ DE GIRONA

En un principi, la major part dels cadàvers eren enterrats en el fossar de la parròquia de Sant Esteve. En el llibre d'òbits es llegeix que el 4 de setembre, "*mori en les barraches de Buffaganya Rafel Font alias lo Rufia magre. Fonch enterrat allí mateix per no trobar qui lo aportas a St. Esteve. Mori sens ningun sagrament perque no avisaren al domer*"⁴.

El pànic s'havia apoderat de la població. El 17 de setembre, en relació amb la mort d'una de les criades de can Mir llegim que: "*en dita casa fonch apres de enmalaltir altra criada la qual veurerla malalta la tragneren de casa y mori sens avisar. Mori en un bosch de la pinya y los gossos se la menjaren. Lo domer en saber lo que havia succeit ana en dita casa y digue molts pessars al amo qui era sol en ella perque no lavia avisat*"⁵.

El dia 24, "*estant ja ple de cosos morts lo sementiri de la parrochial de St. Esteve de Olot se prengue resolucio de beneir un tros que estava sota la casa de M^o Joan Basols y que es al costat de la Sra Gira per la part de ponent que era de dit Basols*"⁶.

L'11 de novembre, dia de Sant Martí, el contagi era ja en franca devallada.

De tots aquests esdeveniments, el Dr. Aliguer rector d'Olot, en un relat que va deixar escrit en el llibre parroquial de bateigs, explica la gravetat del pas d'aquella epidemia per Olot que, iniciada el 6 de juliol, va finalitzar l'11 de novembre, diada de Sant Martí, ocasionant un total de dues mil defuncions¹⁷.

1651

Com hem dit abans, a partir del 26 de setembre del 1650, quan el contagi era més intens a Olot, van deixar d'anotar-se els òbits no iniciant-se novament el registre fins el 26 de juny del 1651.

Des d'aquesta data fins a la fi de l'any el nombre de morts foren 17 (9 homes i 8 dones).

El 5 de febrer, fou anomenat batlle del morbo per vint dies l'honorable Gabriel Nadal, apotecari, "*ab tal que no li sia dat cosa alguna per son treball y asso passant per torn ab los demes*".

Foren elegits també set morbers.

La universitat va aconduir el Dr. Gerau Marcillo. Si s'avenien es podria partir l'import de la conducta amb el Dr. Esteve Andreu.

A aquests metges, el 30 d'abril, se'ls encarregà investigar per les cases i hospital quines eren les malalties presents a la vila, tement no podés tornar de nou el contagi. L'imforme fou categòric: "*vistes y mirades les caes y hospital de la present vila no havem trobat en ellas sino es quatre malalts ço es tres de tercenaris y lo altre hetich y ningun dels diis malalts per la gratia de nostre Sr. perilla de ningun dels effectes pestilents per estar avuy en dia la dita vila de Olot neta y purgada de dit y altre mal ans be ha moltissims anys que lo dit poble no ha possehit tanta sanitat com la que te lo dia de avuy gratias al Sr. y esta es nostra relatio real y verdadera*"⁸.

REGIÓ DE GIRONA

1652

Tampoc aquest any el registre d'òbits està complet ja que finalitza el 23 de setembre. Fins aquesta data els morts foren 57 (21 homes, 31 dones i 5 albats).

El 14 de juny, assabentat el Consell de la possibilitat que en dues cases de la parròquia de Sant Esteve Saüll (de la vall d'en Bas) estaria el mal contagiós, va determinar enviar-hi un doctor, *"lo qual vaje en dita p^a y en dites cases y de lluny se asumie de la malaltia y assumit done les ordres necessaries als vehins de dites cases de com tindran de fer per evitar nos comunie lo dit contagi"*.

El Dr. Andreu, que va ser l'encarregat d'aquesta comissió, va confirmar que efectivament els malalts de Sant Esteve ho eren de pesta.

El Batlle i Junta del morbo van determinar *"llevar la pràctica"* a tota persona procedent d'aquell vescomtat que no portés acte de purga del temps de dret.

El 21 d'agost a la tarda, es feu "toc" per Miquel Vilar, fadrí, mort de pesta a Perpinyà.

1653

Des del 23 de setembre del 1652 no hi ha cap òbit registrat fins el 12 de juny del 1653.

	total	homes	dones	albats
juny	13	11	1	1
juliol	4	4	—	—
agost	5	4	1	—
setembre	9	8	1	—
octubre	4	3	1	—
novembre	8	6	2	—
desembre	5	3	2	—
	48	39	8	1

"13 novembre 1653 fonch enterrada Esperança Capell mori de pesta. Rebe lo sagrament de penitensia tan solament sens acompanyament de preveres ni capellans.

Nota. Que dita dona fonch enterrada en lo sementiri de N.^a Sra. del Carme no perque ella agues disposat anarhi sino que com mori de pesta fou major conveniencia per son marit y una dona que la governava perque la poguessen enterrar essent mes cerca dit sementiri que Ntra. parroquial".

1654

	total	homes	dones	albats	
gener	2	1	1		
febrer	5	4	1	—	1 de pesta
març	3	1	2		
abril	17	16	1	—	12 miquelets
maig	4	3	1		
juny	1	1	—		
juliol	3	1	2		
agost	8	3	4	1	
setembre	8	2	3	3	1 de pesta
octubre	10	5	3	2	8 de pesta
novembre	10	4	5	1	3 de pesta
desembre	5	3	2	—	
	74	44	24	6	13 de pesta

“Lo primer de febrer de 1654 fonch enterrada Maria Morato viuda pagera de la Rovira. mori del contagi sens sacrament fonch enterrada dins la capella de Sant Roch”.

“A 13 de octubre 1654 mori maria donzella. Mori als Brugats y per opinio tenia contagi, fonch enterrada detras la cabanya de diis Brugats ha ont ella mala vagava, no se li afet ningun offici sols se li toca”.

“A 15 de octubre mori Barnat Deu pages del contagi fonch enterrat detras la ayera o cabanya de la Bugasa Basols y sa muller y una filla sua tots del contagi, tots naturals de la pnt. parroquia de Olot, no sels faye ningun offici ni tochs”⁹.

El mes de novembre hi hagué tres morts més de pesta. En una casa anomenada Mas Nou moriren tres fills de Joan Poderos.

Per aquest any, havia estat anomenat com a batlle del morbo el calçater Vicens Vidal.

NOTES

1. Pagès Pons, Joan, La pesta de 1650 a Olot, Tallaferró n.º 7, maig 1978.
2. Arxiu Parroquial de Sant Esteve d'Olot, Òbits 1645 a 1650.
3. Pagès Pons Joan, Ob. cit.
4. A.P. de St. Esteve d'Olot, Òbits 1645 a 1650.
5. Ibid.
6. Ibid.
7. A.P. de St. Esteve d'Olot, Llibr. 6 Baptismes 1647 a 1665.
8. Arxiu Històric Municipal d'Olot, Resolucions 1650 a 1665, Reg. 10.
9. A.P. de St. Esteve d'Olot, Òbits 1651 a 1677.

REGIÓ DE GIRONA

BESALÚ

Comarca, Garrotxa

Era cap de sots-vegueria

Bisbat de Girona

Pesta, de juliol a octubre de 1652 i amb menys intensitat el desembre de 1653.

	total	homes	dones
1651	15	9	6
1652	175	79	96
1653	17	9	8
1654	4	3	1

1652

	total	homes	dones
gener	1	—	1
febrer	2	—	2
març	3	2	1
abril	5	2	3
maig	3	1	2
juny	12	2	10
juliol	73	38	35
agost	62	28	34
setembre	12	5	7
octubre	2	1	1
	175	79	96

Segons consta en el Llibre Parroquial d'òbits, el 3 de juliol de 1652 es declarà el contagi a Besalú.

Els malalts eren traslladats a la morberia que disposava de cementiri on eren soterrats els que morien. Una nota afegida posteriorment diu: "*que lo cementiri de la morberia era en lo hort que vuy en lo any 1766 posseix Francisci Figueres*".

1653

	total	homes	dones
gener	1	1	—
maig	1	1	—
juny	5	2	3
agost	1	1	—
octubre	1	—	1
novembre	1	—	1
desembre	7	4	3
	17	9	8

A tots, y fongles Oficials, guardes del morbo;
y altres perlones, aquí las presents peruiindrà.
Los jurats de la vila de Besalú
salut. Certificamos per las presents, com par-
teix de dia a vila de Besalú Domingo
Jaues Correu. Dela Juiutat de barse-
llona partex a set horas de la mattra
Joan de liubot de girona
Jesús Jargoy

en lo qual llavors a Deu tenim molt bona sabi-
rar, lens suspicio alguns de pesta, ni altre mal
contagios. Dat en Besalú sots lo lagell
de dita vila vuy a dies del mes de
Dembre Any 1652

Los jurats de la vila de Besalú

Batista quev. Balla de honor

Butlleta de sanitat expedida pels jurats de Besalú.

REGIÓ DE GIRONA

“Als 11 desembre de 1653 es morta Catherina beseia de contagi y enterrada al bosch sens rebre ningun Sagrament”.

NOTES

Arxiu Parroquial de Besalú, Òbits 1610-1669.

LA COT

Comarca, Garrotxa

Era de la sots-vegueria de Besalú

Bisbat de Girona

No hi ha referència a la pesta als llibres sacramentals d'Òbits.

NOTES

Arxiu Parroquial de la Cot, Òbits II, 1635-1748.

MONTAGUT DE FLUVIÀ

Comarca, Carrotxa

Era de la sots-vegueria de Besalú

Bisbat de Giróna

La pesta hi fou present en el mes de desembre de l'any 1653, ocasionant sis defuncions. (No hi ha registre d'albats).

Al llibre parroquial d'òbits, hi ha un buit que abasta des de l'any 1643 al mes de juliol del 1653. Durant aquest període solament hi ha anotades dues morts corresponents al gener de 1649.

1653

	total	homes	dones	
juliol	2	2	—	
agost	2	1	1	
setembre	1	—	1	
desembre	8	4	4	6 de pesta

El 3 de desembre es produïren les dues primeres morts ocasionades pel contagi: *“Mori pera feliu y montada fadri en lo mas pont de contagi y lo mateix dia mori asteva ponti en lo mateix mas sols confesa de contagi”.*

REGIÓ DE GIRONA

La resta de les defuncions tingueren lloc els dies 5, 9, 10 i 20 del referit mes de desembre.

L'any 1654 hi hagué 9 òbits (8 homes i 1 dona).

NOTES

Arxiu Diocesà de Girona, Arxiu Parroquial de Montagut, Llibre d'Òbits y Desposoris. 1590 a 1785.

LA PINYA

Comarca, Garrotxa

Era de la sots-vegueria de Besalú

Bisbat de Girona

No hi ha referència de la pesta als llibres sacramentals d'òbits.

NOTES

Arxiu Parroquial de la Pinya, Òbits II, 1592-1715.

RIDAURA

Comarca de la Garrotxa

Era de la vegueria de Camprodon

Bisbat de Girona

No hi ha constància de cap defunció produïda per la pesta a Ridaura.

	total	homes	dones
1648	8	5	3
1649	10	6	4
1650	1	—	1
1651	7	5	2
1652	7	3	4
1653	2	2	—
1654	1	—	1

NOTES

Pagès Pons, Joan, La pesta de 1650 a Olot. (De l'Arxiu Parroquial de Ridaura, Llibre d'òbits 1647-1655).

REGIÓ DE GIRONA

SADERNES (agregat de Sales de Llierca)
Comarca, Garrotxa
Era de la sots-vegueria de Besalú
Bisbat de Girona

No hi ha referència de la pesta als llibres sacramentals d'Òbits.

NOTES

Arxiu Parroquial de Sadernes, Òbits I, 1639-1830.

SANT ESTEVE D'EN BAS

(Antigament conegut també com Sant Esteve de Saüll)
Comarca de la Garrotxa. Situat en la Plana d'En Bas, al sud d'Olot
Era de la sots-vegueria de Besalú
Bisbat de Girona
Pesta, el juny de 1652

El 14 de juny de 1652, reunit el Consell d'Olot amb el Batlle i Junta del morbo, van acordar que: *“attes que per relatio de don Gaspar de Vilamala tenim entes que en dos cases de la p^a de St. Esteve Sahull estarie lo mal contagios que Deu nos guarde se ha determinat si envie un doctor lo qual vaye a dita p^a y en dites cases y de lluny se afermi de la malaltia y afermat done les ordres necessaries als veïns de dites cases y de com tindran de fer per evitar nos comunien lo dit contagi”*.

Les investigacions del metge, van confirmar que, efectivament, les malalties d'aquelles cases de Sant Esteve eren contagioses: *“per relatio del Dr. Andreu tenen cert lo contagi es en la vila y p^a de St. Steve Sahull vescomptat de Bas. Que no se admete persona alguna aixida del dia de air que comptaven als 13 del corrent en augment de la dita vila y p^a de St. Esteve de Bas que no porten acta de purga del temps de dret”*.

El Consell va determinar que tots els veïns procedents de la Plana d'en Bas tinguessin de purgar en un lloc prèviament assenyalat¹.

L'epidèmia degué anar en augment. El 22 de juliol van batejar una nena del mas Serra de l'Estanyol de la parròquia de Sant Esteve d'En Bas a l'església de Sant Pere de Les Preses *“a causa del contagi”*².

NOTES

1. Arxiu Històric Municipal d'Olot, Resolucions desde 1650 a 1665 (reg. 10).
2. Pagès Pons J., La pesta de 1650 a Olot, Tallaferró, num 7, maig 1978.

REGIÓ DE GIRONA

SANT ESTEVE DE LLÉMANA (Pertany al municipi de Sant Aniol de Finestres)

Comarca, Garrotxa

Era de la sots-vegueria de Basalú

Bisbat de Girona

No es fa cap referència a la pesta en el corresponent llibre parroquial d'òbits.
No obstant hi ha un buit que correspon als anys 1652 i 1653.

NOTES

Arxiu Parroquial de Sant Esteve de Llémana, Llibre I d'Òbits 1592-1680.

SANT SALVADOR DE BIANYA

Comarca, Garrotxa

Era de la vegueria de Camprodon

Bisbat de Girona

No hi ha referència de la pesta als llibres sacramentals d'òbits.

NOTES

Arxiu parroquial de Sant Salvador de Bianya, Òbits I. 1584-1740.

SANTA PAU

Comarca, Garrotxa

Era de la sots-vegueria de Basalú

Bisbat de Girona

Pesta de novembre de 1650 a gener de 1651.

	total	homes	dones	albats
1650	13	3	9	1
1651	6	2	3	1
1652	10	3	7	—
1653	6	2	3	1
1654	6	5	1	—

1650

	total	homes	dones	albats	
gener	1	1	—	—	morí sentenciat
febrer	1	1	—	—	morí sentenciat
agost	1	—	1	—	
novembre	3	—	3	—	2 de pesta
desembre	7	1	5	1	5 de pesta
	13	3	9	1	7 de pesta

REGIÓ DE GIRONA

El primer òbit es produí el 25 de novembre en que, "*mori Teresa Pujolar y no se li dona terra sagrada per causa del morbo*".

El 5 de desembre, "*mori Rafel Coll confesa y fou enterrat en lo camp de Sant Sebastia per causa del morbo*".

Les altres quatre defuncions corresponents al mes de desembre es produiren en el veïnat de les Fages.

1651

	total	homes	dones	albats	
gener	4	1	2	1	3 de pesta
maig	1	—	1	—	
setembre	1	1	—	—	
	6	2	3	1	

Els tres òbits de contagi del mes de gener tingueren lloc en el veïnat dels Arcs.

NOTES

Arxiu Parroquial de Santa Pau. Òbits 1589-1696.

EL SALLENT (Pertany al municipi de Santa Pau)

Comarca, Garrotxa

Era de la sots-vegueria de Besalú

Bisbat de Girona.

Pesta, una única defunció al desembre de 1653.

El 4 de desembre de 1653 morí en un camí un soldat de "*nació holandesa*". Fou soterrat allí mateix perquè "*segons opinio mori de contagiço es de pestilencia*".

El 30 de juny, havia arribat la nova de que Gaspar Cases, batlle del Sallent, morí de pesta a Barcelona quan es trobava arrestat en dita ciutat per ordre del rei Felip.

NOTES

Arxiu Parroquial de Sant Vicenç de Sallent, Òbits I, 1612-1832.

REGIÓ DE GIRONA

EL TORN (Agregat de Sant Ferriol)
Comarca, Garrotxa
Era de la sots-vegueria de Besalú
Bisbat de Girona

No hi ha referència de la pesta als llibres sacramentals d'Òbits.

NOTES

Arxiu Parroquial del Torn, Òbits I, 1590-1754.

BAIX EMPORDÀ

LA BISBAL D'EMPORDÀ
Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

Pesta de l'octubre de 1650 al maig de 1651 i del juliol a l'octubre de 1654.

	total	homes	dones	
1650	88	37	51	62 de pesta
1651	39	19	20	24 de pesta
1652	41	20	21	
1653	37	23	14	
1654	97	50	47	62 de pesta

1650

	total	homes	dones	
febrer	1	1	—	
març	1	—	1	
abril	2	2	—	
maig	3	1	2	
juny	1	—	1	
juliol	4	2	2	
agost	6	4	2	
setembre	4	1	3	
octubre	37	12	25	33 de pesta
novembre	23	12	11	23 de pesta
desembre	6	2	4	6 de pesta
	88	37	51	62 de pesta

REGIÓ DE GIRONA

La primera defunció va ser la de Llorens Domingo “treballador de nacio italia” el 9 d’octubre.

Molt aviat s’improvisà una morberia. El 10 de novembre “mori de pesta Ramon Balat que servia de papacos a la morberia”.

Dels 62 morts registrats de pesta, 25 van ser homes i 37 dones. Els albats no estan anotats.

1651

El 18 de gener va morir un fill de M^o Matheu Genesta apotecari, el 18 de febrer la vídua de l’apotecari M^o Joseph Sabat i l’11 d’abril un fill de “Musur Joan Bonjorn qui cura lo contagi en la present vila”.

L’any 1651 hi hagué 27 morts de pesta, 13 homes i 14 dones. D’aquests 3 van morir al gener, 4 al febrer, 9 al març, 5 a l’abril i 6 al maig.

1654

	total	homes	dones	
gener	6	4	2	
febrer	4	2	2	
març	1	—	1	
abril	1	1	—	
maig	3	—	3	
juliol	6	3	3	4 de pesta
agost	26	10	16	25 de pesta
setembre	22	15	7	12 de pesta
octubre	27	14	13	21 de pesta
novembre	1	1	—	
	97	50	47	62 de pesta

La primera defunció va ser la de Joan Oriach, ferrer, el 25 de juliol.

El 23 de setembre, morí de pesta l’apotecari M^o Joan Barceló, el 27 de setembre un fill de l’apotecari M^o Hilarion Fina i el 10 d’Octubre Miquel Bru, cirurgià.

Una dona traspasada el 28 d’octubre va ser la darrera mort deguda a la pesta que hi hagué a la Bisbal.

L’any 1654, solament 3 empestats van morir a la morberia.

El 1650 van ser 38.

NOTES

Arxiu Diocesà de Girona, Fons Parroquials; Arxiu Parròquial de la Bisbal, Òbits 1634-1712.

REGIÓ DE GIRONA

BEGUR

Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

No hi ha documentació del contagi a l'arxiu parroquial.

NOTES

Arxiu Parroquial de Begur, Defuncions III, 1614-1765.

BELL-LLOC D'ARO (Pertany al municipi de Santa Cristina d'Aro)

Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

No es fa cap referència a la pesta en el corresponent llibre parroquial d'òbits, que per cert està molt desgavellat.

NOTES

Arxiu Parroquial de Bell-lloc d'Aro, Òbits 1597-1658.

CAÇÀ DE PELRÀS

Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

Pertany al municipi de Corçà.

Tot i que Corçà patí la pesta des del 29 d'octubre de 1653 fins el 22 de gener de 1654, en el llibre d'òbits de Caçà de Pelràs no hem trobat cap referència a la malatia.

	total	homes	dones
1648	4	1	3
1649	4	3	1
1650	—	—	—
1651	1	—	1
1652	2	1	1
1653	5	2	3
1654	2	—	2

NOTES

Arxiu Diocesà de Girona, Arxiu Parroquial de Caçà de Pelràs, Òbits 1590-1728.

REGIÓ DE GIRONA

CALONGE

Comarca, Baix Empordà

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona

Pesta durant els anys 1652 i 1653.

	total	homes	dones
1650	7	5	2
1651	10	7	3
1652	45	31	14
1653	62	31	31
1654	16	9	7

La gran majoria de les defuncions ocorregudes en els anys 1652 i 1653, foren degudes a la pesta.

1652

	total	homes	dones
gener	4	4	—
febrer	2	2	—
març	7	5	2
abril	4	2	2
maig	7	4	3
juny	8	6	2
juliol	1	1	—
agost	1	—	1
octubre	3	3	—
desembre	8	4	4
	45	31	14

La primera mort ocasionada per la pesta tingué lloc el 16 de gener. El contagi perdurà tot l'any amb relativa uniformitat. Obre la llista d'òbits la nota, "*Difunts del any 1652 del contagi*".

REGIÓ DE GIRONA

1653

	total	homes	dones
gener	10	3	7
febrer	11	6	5
març	6	2	4
maig	7	4	3
juny	8	6	2
juliol	1	1	—
agost	1	—	1
octubre	3	3	—
desembre	8	4	4
	62	31	31

Com a l'any anterior, la relació d'òbits de 1653 està encapçalada per un escrit que diu: "*Difunts del any 1653 del contagi*". La primera defunció va ser la de Pau Soldevilla el 4 de gener i no és més que la continuació de les morts del passat mes de desembre.

També en aquesta ocasió, l'epidèmia fou bastant uniforme durant tot el decurs de l'any.

NOTES

Arxiu Parroquial de Calonge. Òbits I, 1575-1684.

COLOMERS

Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

En el corresponent llibre parroquial d'òbits no hi ha constància de que a Colomers hi hagués cap defunció ocasionada per la pesta.

	total	homes	dones	albats
1648	7	6	1	—
1649	—	—	—	—
1650	1	—	1	1
1651	10	4	3	3
1652	9	1	4	4
1653	23	5	9	9
1654	36	10	13	13

REGIÓ DE GIRONA

El 31 de desembre de 1653 fou soterrat Montserrat Martí pagès de Colomers, *“mort a casa de Antony Oliver fuster que ara poch a si era mudat per causa dels soldats y per acomodar an Marti de S. Jordi que era fuit a causa del mal contagios (Deu nos quart)”*.

NOTES

Arxiu Diocesà de Girona, Arxiu Parroquial de Colomers, Òbits I, 1615 a 1731.

CORÇÀ

Comarca: Baix Empordà

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona.

La pesta s'inicià a finals d'octubre de 1653 i durà ininterrompudament fins a finals de gener de 1654.

1653

	total	homes	dones	albats	
gener	—	—	—	—	
febrer	1	—	—	1	
març	1	—	—	1	
abril	—	—	—	—	
maig	2	2	—	—	
juny	—	—	—	—	
juliol	3	1	1	1	
agost	7	2	3	2	
setembre	1	1	—	—	
octubre	2	1	1	—	1 de pesta
novembre	3	2	—	1	3 de pesta
desembre	14	5	7	2	14 de pesta
	34	14	12	8	18 de pesta

La primera defunció produïda per la pesta ocorregué el 29 d'octubre en que *“mori de contagi Elianor donsellà la qual estava en casa den Corney del mas per fadrina y dita rebe los sagraments sols la penitensia y la eucaristia y dita no es en lo sementiri son seli fets dos oficis so es enterro y aixida ab asistencia de tres preveres”*.

El 30 de desembre, *“mori de contagi lo papacosos lo qual era franses”*.

REGIÓ DE GIRONA

1654

	total	homes	dones	albats	
gener	6	1	2	3	5 de pesta
febrer	—	—	—	—	
març	—	—	—	—	
abril	1	—	1	—	
maig	—	—	—	—	
juny	—	—	—	—	
juliol	—	—	—	—	
agost	2	1	1	—	
setembre	4	1	—	3	
octubre	8	2	2	4	
novembre	4	1	1	2	
desembre	9	3	2	4	
	34	9	9	16	

L'últim òbit de pesta va ser el 22 de gener.

NOTES

Arxiu Parroquial de Corçà (A.D.G.), Òbits Llibre II, 1594-1764.

FOIXÀ

Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

No es fa cap referència a la pesta en el corresponent llibre parroquial d'òbits.

NOTES

Arxiu Parroquial de Foixà, Òbits 1594-1750.

GARRIGOLES

Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

No hi ha documentació de la pesta en els llibres sacramentals d'Òbits.

NOTES

Arxiu Parroquial de Garrigoles, Òbits 1589-1850.

REGIÓ DE GIRONA

GUALTA

Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

	total	homes	dones	albats
1648	2	1	1	—
1649	22	8	1	13
1650	7	—	4	3
1651	6	—	1	5
1652	17	4	4	9
1653	2	1	—	1
1654	39	11	7	21

No hi ha cap referència de que Gualta patís la pesta.

El 14 de maig de 1652, "*feranse el cos present del qº Joan Ramon Rostell lo qual mori prop Sant Selon en lo temps del contagi*".

Les partides de defunció estan numerades i en les corresponents a l'any 1653 hi manquen set números per anotar.

NOTES

Arxiu Parroquial de Gualta (A.D.G.), Òbits 1587-1691.

JAFRE DE TER

Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

Pesta, novembre i desembre de 1652 i de l'agost de 1653 al febrer de 1654.

	total	homes	dones	albats	
1650	5	1	—	4	
1651	6	1	—	5	
1652	11	6	—	5	3 de pesta
1653	13	4	2	7	7 de pesta
1654	34	3	5	26	3 de pesta

1652

El primer òbit de pesta registrat és el següent: "*A vint y nou de novembre mil siscents sinquanta dos fou enterrada Mariangela Falguera filla de Pere Falgueras*".

REGIÓ DE GIRONA

brasser y regeloger y de Margarida del veinat de la Selvatat parroquia de Jaffra la qual enterra son pare devant de la casa ahont acostumen habitar dits Falgueras que es la casa al costat St. Antoni a la part de ponent de dita Capella del dit veinat y asso per dubte de mal contagios perque moriren un minyo dit Pere y dita Mariangela molt subitament y dins breus dies sens ningun sacrament y axis no fou enterrada en sagrat, sino lo minyo que mori a vint y sis del present mes y any y la mre de dits dos minyons difunts fou encontrada y dit dia susdit a 29 de Novembre hisqueren fora de casa Toni ço es Pere Falguera pare de dits diffunts y llur mare muller de dit Pere Falguera y un fill llur anomenat y dit Andreu; los quals tots se abarracaren dins la Illa davant lo bramador entre Ter y lorech del moli y alli feren dos quarentenas mudant de barraca”.

El 10 de desembre Miguel Rocha “fou enterrat a la Quintana o bosch devant lo dit mas Roig. Mori de pesta o subpsitio de ella o de altre mal contagios perque lo mal no li dura sino dos o tres dies y clamar sempre de gran mal de cap y de un bony sota la axella del braç y yo Baldiri per Rector de Jaffra lo pugue confesar ab molt gran treball”. Els morts registrats de pesta l’any 1652, són 1 home i 2 albats.

1653

El 25 d’agost Miquel Coll va ser el primer que va morir de pesta.

El 21 de novembre, Eugènia Teixidó vídua, “fou enterrada en la vinya per Miquel Teixido son fill per estar abarracats en dit lloch per suspitio de pesta o altre mal contagios perque tenien suspita que Joan Teixido marit de dita Eugenia no fos mort de mal contagios en la casa ahont habitava del veinat de la Vall de la Vila de Verges dita de la Confraria o benefici y en dita casa mori y fou enterrat un albat dels dits conjugues Teixido per dit Miquel germa de dit albat a 9 del susdit mes y any y dit dia denou de Novembre hisqueren a abarracarse en dita vinya Eugenia Teixido ab un altre fill y una filla minyons xichs y en la qual vinya estaven abarracats Miquel Feliu y Castello pages de Jaffra y Maria conjugues tots dos encontrats lo mairt ab dos vertolas y ella ab una tots a cau de cuxa y altra Maria Castellona viuda y Christofora Calvera viuda y dos fillas dels dits conjugues Castellons tambe foren abarracats en dita vinya per estar tots en una casa dins lo lloch de Jaffra”.

Els morts registrats de pesta l’any 1653 foren un home a l’agost, un home, una dona i una albat a l’octubre i una dona i dos albats al novembre.

1654

Continuava l’epidèmia que havia començat a l’agost de l’any anterior.

Al mes de gener van morir un home i una dona i al de febrer un albat.

NOTES

Arxiu Parroquial de Jafre. Òbits 1585-1664.

REGIÓ DE GIRONA

LLOFRIU

Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

Pesta, durant els mesos de juny a agost de 1652.

	total	homes	dones	albats
1650	1	—	1	—
1651	2	1	1	—
1652	13	5	5	3
1653	8	5	3	—
1654	3	3	—	—

1652

	total	homes	dones	albats	
febrer	1	—	1	—	
març	2	1	1	—	
abril	1	—	1	—	
maig	1	1	—	—	
juny	5	1	1	3	5 de pesta
agost	2	1	1	—	2 de pesta
setembre	1	1	—	—	
	13	5	5	3	7 de pesta

El primer òbit registrat diu que: “*Als 2 de juny 1652 mori de contagi Ramon Bofill minyo de edat de 3 anys fill de Isidro Bofill y Oliveros de Palafrugell y de Anna sa muller en lo mas den Vergonyos de Llofriú*”.

El dia 12 mori el seu pare i el 14 dos germans més. El dia 16 encara moriria una altra dona en el mateix mas. Diu l'escrit que, “*tots estos que moriren de contagi en dit mas de Vergonyos son sepultats en lo hort davant la casa prop del pont*”.

Les darreres defuncions són les d'un matrimoni francès que van morir en una barraca els dies 22 i 24 d'agost.

NOTES

Arxiu Parroquial de Llofriú, Òbits 1644-1777.

REGIÓ DE GIRONA

MATAJUDAICA (Poblat agregat a Casavells)
Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

No hi ha referència de la pesta als llibres sacramentals d'Òbits..

NOTES

Arxiu Parroquial de Matajudaica, Òbits I, 1571-1676.

PALAFRUGELL

Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

Pesta la tardor de 1653.

NOTES

Arxiu Diocesà de Girona, Arxiu Parroquial de Peratallada, òbits I, 1562-1756.

PALAMÓS

Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

Pesta, de març a juny de 1652 i d'octubre de 1653 a març de 1654.

	total	homes	dones	albats
1649	16	1	6	9
1650	19	9	6	4
1651	18	7	7	4
1652	62	25	26	11
1653	48	23	17	8
1654	14	9	4	1

1652

	total	homes	dones	albats
gener	2	1	1	—
febrer	1	1	—	—
març	21	6	11	4
abril	30	13	11	6
juny	1	1	—	—
octubre	2	2	—	—
novembre	2	1	—	1
desembre	3	—	3	—
	62	25	26	11

REGIÓ DE GIRONA

La primera referència a la pesta apareix citada en el registre del setzè òbit atribuït a la malaltia: *“A 29 mars es morta una minyona de Miquel Preyos y axi tots los dalt dits son soterrats a la campanya y de nit per ser morts de pesta, bertulas, carbunquos prestigicos”*.

Alguns malalts moriren en les barraques, però la majoria ho feren en la morberia.

El nombre d'òbits registrats en el llibre parroquial, és molt inferior a la xifra autèntica de defuncions ocasionades per la pesta, que el rector en una nota assegura foren tres o quatre-centres: *“A set de gener de mil sis sents sinquanta tres ab litemia del Sr. Official o Bisbe conferits ab solemne professo som anats a la arena aont estaven soterrats tres o quatre centres persones de la vila de Palamos mortes de la pesta y avem beneida aquell circuit de terra y feta la benediccio ab tots los sacerdots de la comunitat som tornats en la Iglesia”*.

Un dels morts va ser el cirurgià de Torroella de Montgri Antoni Oliver, *“lo qual mori en Palamos per causa que ana a curar lo contagi en dita Vila y mori segon diuen lo dia de Santa Creu a les quatre hores de la matinada”*².

1653

El mes d'octubre aparegué un nou brot epidèmic que, amb molta menys intensitat que la de l'any anterior, perdurà fins al març de 1654.

El nombre de defuncions inscrites va ser de 16 a l'octubre, 4 al desembre i al gener i 1 al març.

NOTES

1. Arxiu Parroquial de Palamós, Òbits III, 1647-1676.
2. Arxiu Parroquial de Torroella de Montgri, Òbits II, 1638-1693.

PALAU-SATOR

Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

Pesta, novembre i desembre de 1653.

No existeix el llibre parroquial d'òbits corresponent a aquells anys, però al de Sant Feliu de Boada consta que dos malalts empestats d'aquest últim poble que moriren els dies 11 de novembre i 3 de desembre de 1653 foren soterrats pel papacossos de Palau *“ahont tambe hi havia pesta”*.

NOTES

- Arxiu Parroquial de Sant Feliu de Boada, Òbits 1592-1754.

REGIÓ DE GIRONA

PALS

Comarca, Baix Empordà
Era de vegueria de Girona
Bisbat de Girona

Pesta, del desembre de 1652 al febrer de 1653.

	total	homes	dones
1650	16	8	8
1651	15	9	6
1652	32	14	18
1653	20	8	12
1654	13	7	6

1652

	total	homes	dones	
gener	2	1	1	
febrer	2	1	1	
març	9	2	7	
abril	4	4	—	
maig	1	1	—	
juliol	3	1	2	
setembre	4	—	4	
novembre	3	1	2	
desembre	4	3	1	4 de pesta
	32	14	18	

El 7 de desembre es produïren les dues primeres defuncions.

El dia 21, "*Joan Ruiru viudo y Joan Ruiru minyo son fillastres sens ningun sagrament per averlos trobats dins de llur casa morts de contagi dia de Sant Tomas*".

1653

	total	homes	dones	
gener	8	3	5	7 de pesta
febrer	4	1	3	4 de pesta
agost	1	1	—	
octubre	2	1	1	
novembre	2	1	1	
desembre	3	1	2	
	20	8	12	11 de pesta

REGIÓ DE GIRONA

L'epidèmia continuà durant els mesos de gener i febrer. El dia 2, morí la vídua Anna Vidala en una barraca a la muntanya de Quermany.

També morí "*la minyona de Joan Riura dalt dit tots morts de contagi en lo puig de la Guilla*".

Una dona i el seu fill "*moriren al Mas Joàn que fonch designat per infermeria*".

L'última mort causada per la pesta a Pals fou una dona que "*mori en la morberia rebe lo sagrament de penitencia que servia los barbers*".

El total d'òbits entre els mesos de gener i febrer, foren onze.

NOTES

Arxiu Parroquial de Pals, Òbits 1570-1750.

PARLAVÀ

Comarca, Baix Empordà

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona

Pesta, de juliol a setembre de 1650.

	total	homes	dones	albats
1649	8	4	2	2
1650	29	11	13	5
1651	3	—	2	1
1652	1	1	—	—
1653	2	2	—	—

1650

	total	homes	dones	albats	
juliol	8	3	4	1	tots de pesta
agost	16	7	8	1	tots de pesta
setembre	4	1	1	2	tots de pesta
octubre	1	—	—	1	tots de pesta
	29	11	13	5	

La totalitat de les 29 defuncions ocorregudes l'any 1650, foren ocasionades per la pesta. La primera tingué lloc el 6 de juliol:

"Als sis de juliol any 1650 en lo sementiri de la Iglesia de Sant Feliu de Parlava fonch enterrat lo cos de Antiga mestra de Parlava. Mori de contegi y dita fonch la primera que mori de contagi".

REGIÓ DE GIRONA

Un minyó de quinze anys, que va ser una de les primeres víctimes, va ser, “*soterrat davant de sa propia casa que la propia germana Anna stant ella tambe encontrada lo soterra*”.

El Puig de les Alzines fou l'indret destinat per abarracar-se els venís i també on els malalts que aconseguiren guarir-se a la morberia, compliren a partir del 29 de setembre, l'obligada quarentena.

El 4 d'octubre, i quan ja semblava definitivament resolta l'epidèmia, morí una nena de quatre anys: “*Als 4 de octubre any 1650 despres que los que havien curat del contagi isqueren de la morberia que fou als 29 de setembre prop passat per fer quarentena de salut en lo puig de les alsines entre los quals era tambe a dit putg Anna Maria Fargas de edat de sinch o sis anys se encontra y mori y es soterrada al cap devall del putg de les alsines*”.

NOTES

Arxiu Parroquial de Parlavà, Òbits 1599-1708.

LA PERA

Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

No hi ha cap referència a la pesta en el corresponent llibre parroquial d'òbits de la Pera. El 5 de setembre es va soterrar el cos “*de Steva Romague y Font ab convocatio de deu preveres per no poder esser mes per causa de les desdixes corrents sen veritat que son fill lo benefactor ni volia 16*”.

NOTES

Arxiu Parroquial de la Pera, Llibre I d'Òbits 1594-1842.

PERATALLADA

Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

No hi ha constància al cooresponent llibre parroquial d'òbits, de que a Peratallada hi hagués cap defunció ocasionada per la pesta.

REGIÓ DE GIRONA

	total	homes	dones
1648	4	1	3
1649	17	8	9
1650	5	2	3
1651	7	4	3
1652	14	7	7
1653	18	12	6
1654	26	14	12

El primer d'octubre de 1653 fou enterrat Bernat Molins *"que per lo contagi de Palafrugell estava asi en Peratallada"*.

NOTES

Arxiu Diocesà de Girona, Arxiu Parroquial de Peratallada, Òbits I, 1652-1756.

PÚBOL

Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

El poble de Púbol pertany al terme de la Pera.

Es vegué afectat per la pesta el mes d'abril del 1654.

	total	homes	dones
1648	5	3	2
1649	3	1	2
1650	–	–	–
1651	1	–	1
1652	–	–	–
1653	1	–	1
1654	2	1	1

"Als sinch de Abril 1654 mori Domenech sens rebre ningun sacrament per no avisarme a mi; y lo no avisarme fou que mori de contagi segons digue lo cirurgia quant la visura; la soterra son marit mateix dins lo ort de la sua casa".

NOTES

Arxiu Diocesà de Girona, Arxiu Parroquial de Púbol, Òbits I 1584 a 1749.

REGIÓ DE GIRONA

REGENCÓS

Comarca Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

No es conserva el llibre parroquial d'òbits corresponent a l'època de la pesta.

Segons l'informe dels Drs. Dimas Vileta i Lluís Mora, de Barcelona, l'epidèmia soferta per Regencós l'any 1650 era de pesta.

Però els metges de Girona ho negaven.

NOTES

Arxiu Històric Municipal de Girona, "Resolució presa per los Doctors en Medecina Dimas Vileta y Luis Mora de las malalties que han trobat en Gerona".

RUPIÀ

Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

En el corresponent llibre parroquial d'òbits, no hi ha cap referència de que Ruplà patís la pesta.

	total	homes	dones
1649	4	4	—
1650	9	4	5
1651	5	1	4
1652	14	9	5
1653	3	1	2
1654	18	12	6

L'11 d'abril de 1652, morí Nicolau Manco cirurgià i batlle de la vila. Vuit de les defuncions corresponents a aquests anys foren de causa violenta i d'elles quatre, conseqüència de la guerra, es produïren l'any 1654.

NOTES

Arxiu Parroquial de Ruplà (A.D.G.), Defuncions 1574-1787.

SANT FELIU DE BOADA (Pertany al municipi de Palau-Sator)

Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

Pesta, novembre i desembre de 1653.

REGIÓ DE GIRONA

	total	homes	dones	
1650	3	2	1	
1651	3	2	1	
1652	10	4	6	
1653	15	5	10	8 de pesta
1654	2	1	1	

1653

	total	homes	dones	
gener	2	1	1	
març	1	–	1	
abril	1	–	1	
octubre	1	–	1	
novembre	5	4	1	3 de pesta
desembre	5	–	5	5 " "
	15	5	10	8 de pesta

El 29 de març, morí una dona que havia fugit de Torrentí per causa del contagi.

El 9 de novembre, la pesta produí la primera mort. Morí el francès Pierris Varrez, pagès, *“en la casa Marthoriana”, “mori ab breu malaltia non fou sepultat en lo sementiri perque mori del contagi a judici y parer de molts de dit lloch y la sua muller lo posa en lo vas y soterra allí prop la era de dita casa per ço que ningu lo volgue tocar per temor del mal contagios”*. El dia 27 va morir la muller de dit francès i la soterraren *“al costat del vas de son marit”*. La temença dels veïns va fer necessari que el papacossos de Palau-sator, vila que en aquelles dades estava també afectada per la pesta, fos l'encarregat de soterrar els difunts de Sant Feliu.

La darrera defunció tingué lloc el 28 de desembre.

NOTES

Arxiu Parroquial de Sant Feliu de Boada. Òbits 1592-1754.

SANT FELIU DE GUÍXOLS

Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

Sant Feliu de Guixols es vegué molt greument afectat per la pesta.

El primer contagi va començar el 25 d'octubre de 1652 i finalitzà el 26 de febrer de 1653. Un segon episodi incidí durant els mesos de juny, juliol i agost de 1653. Finalment, la pesta encara retornaria el gener i febrer de 1654.

REGIÓ DE GIRONA

	total	homes	dones	albats
1650	99	15	7	37
1651	60	18	17	25

1652

	total	homes	dones	albats
gener	5	1	4	—
febrer	11	6	3	2
març	10	3	6	1
abril	7	6	1	—
maig	7	3	4	—
juny	8	3	4	1
juliol	7	4	3	—
agost	11	5	6	—
setembre	12	4	8	—
octubre	18	8	8	2
novembre	14	8	6	—
desembre	38	13	24	1
	148	64	77	7

El primer contagi va començar a Sant Feliu el 25 d'octubre segons una nota del rector que diu: "*Aqui comença lo primer contagi que fou als 25 de octubre de 1652*".

En el primer òbit registrat per aquesta causa, ens descriu el pànic de la població: "*Una vella que era mare de la moller de Crausach daller mori estos dies sens dubte de contagi, no se ha fet eixida ni cap de any y que aqui començaren tots a fugir de la pesta (Deu Nostre Senyor Jesucrist per la sua infinita misericordia nos vulla librar de ella amen.*

Alguns dels dalt scrits sens dupte moriren de contagi sino que no era ancora declarat".

1653

	total	homes	dones
gener	42	22	20
febrer	21	6	15
març	—	—	—
abril	5	2	3
maig	12	3	9
juny	67	31	36
juliol	11	4	7
agost	12	6	6
setembre	—	—	—
octubre	8	7	1
novembre	13	3	10
desembre	16	7	9
	207	91	116

La darrera defunció ocasionada per la pesta fou la de la muller del sastre Joan Pont que tingué lloc el 26 de febrer.

A continuació el rector en una nota ens diu que: *"Aqui sessa la pesta del primer contagi segueixen los morts y difunts que foren entre los dos contagis"*.

A principis del mes de juny la pesta retornà a Sant Feliu.

Després d'una anotació que diu: *"Memoria dels mors y dels suffragis que se son celebrats del segon contagi del any 1653. "hi ha la inscripció de la primera defunció d'aquest segon contagi:*

—"Als sinch de juny de 1653 mori M^o Pere Serra beneficiat de la presènt Iglesia".

I a continuació:

"Dit dia Magdalena Roscada donzella filla de Salvi Ruscada blanquer mori a la barraca".

El darrer òbit d'aquest segon contagi fou el de la muller del serraller Jaume Massapera ocorregut el 30 d'agost.

El rector clou les inscripcions dient: *"Fins aqui fou Nostre Sr. servit duras lo contagi"*.

REGIÓ DE GIRONA

1654

	total	homes	dones	albats
gener	108	38	34	36
febrer	23	10	11	2
març	6	3	2	1
abril	7	3	–	4
maig	5	2	3	–
juny	–	–	–	–
juliol	4	1	1	2
agost	8	2	1	5
setembre	9	–	–	9
octubre	4	1	1	2
novembre	6	2	–	4
desembre	4	2	2	–
	184	64	55	65

La pesta retornà durant els mesos de gener i febrer ocasionant, doncs, un tercer contagi.

Al finalitzar, el rector fa constar el lloc dels enterraments dient: “*Estos de pesta enterrats als Guixols*”.

NOTES

Arxiu Parroquial de Sant Feliu de Guixols, Òbits III, 1621 a 1679.

TORRENT D'EMPORDÀ

Comarca, Baix Empordà

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona

Pesta a l'agost de 1652 i a l'abril i desembre de 1653.

	total	homes	dones	
1650	6	3	3	
1651	2	1	1	
1652	3	2	1	1 de pesta
1653	6	3	3	3 " "
1654	3	1	2	

1652

El 29 d'agost el cirurgià de Palafrugell Nicolau Mansa, morí al camp al lloc anomenat Mas Roig. Morí de pesta i fou soterrat pel papacossos de Palafrugell.

REGIÓ DE GIRONA

1653

El 17 d'abril va morir Bernat Castelló. Fou la primera defunció produïda per la pesta.

L'endemà de Nadal morí el rector Roc Puix, "*mort de pesta enterrat al hort al costat de la porta al costat de la paret y al costat hi ha un minyo que li era escola*". Aquest minyó no està anotat en el llibre d'òbits perquè a la parròquia de Torrent no es portava registre d'albats.

NOTES

Arxiu Parroquial de Torrent, Òbits 1641-1791.

TORRENTÍ (Pertany al municipi de Torrent D'Empordà)
Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

Pesta al març de 1653.

El 29 de març de 1652 morí Maria Corredor "*en casa de Joan Riera del veinat de Torrenti perço que en dita vila hi havia contagi*". Fou sepultada al cementiri de Sant Feliu de Boada.

NOTES

Arxiu Parroquial de Sant Feliu de Boada, Òbits 1592-1754.

TORROELLA DE MONTGRÍ
Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

A l'Arxiu Parroquial no hi ha al·lusió a que a Torroella morís cap veí de pesta. No obstant, al llibre d'òbits, hi ha un buit que comprèn del desembre de 1653 a l'agost de 1654.

"Avui dilluns que contam als sis de maig del any mil sis sents sinquanta y dos se feu lo cos present per la anima de Antoni Olives cirurgia lo qual mori en Palamos per causa que ana a curar lo contagi en dita vila y mori segons diuen lo dia de Santa Creu a les quatre de la matinada".

NOTES

Arxiu Parroquial de Torroella de Montgrí, Llibre II d'Òbits, 1638-1693.

REGIÓ DE GIRONA

ULLASTRET

Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

Pesta a la tardor de 1650.

El 25 de febrer de 1651 els Consellers de Barcelona van rebre una carta d'Ullastret dient: *"Fas fe jo Rafel Gracios prevere y sacrista curat de la Iglesia Parroquial de St. Pere del Castell de Ullastret bisbat de Gerona, com lo ultim encontrat que mori a 7 de octube prop passat qui era tal farrer brasser de dit Castell y vila de Ullastret fou lo ultim encontrat de mal contagios y de dit dia en sa sempre ham hagut en dita vila y Castell bona sanitat sens haver agut suspicio alguna de Pesta ni altre mal contagios que haveni agut algun malalt sospitos de semblant mal contagios ere forsos saber jo per haverlos de confesar"*.

NOTES

Institut Municipal d'Història, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, 1651. (X-84).

LA VALL. (Poble agregat al municipi de Verges)

Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

Pesta a l'agost de 1653.

Una partida de defunció del 25 d'agost de 1653 de la parròquia de Jafre diu que: *"tenien suspita que Joan Teixido no fos mort de mal contagios en la casa ahont habitava del veinat de la Vall de la vila de Verges dita de la Confraria o benefici y en dita casa mori y fou enterrat un albat dels dits conjugues Teixido per dit Miquel germa del dit albat a 9 del susdit mes y any"*.

NOTES

Arxiu Parroquial de Jafre, Òbits 1585-1664

VALL D'ARO

Forma una petita sub-comarca del Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

L'11 de desembre de 1650, els Consellers de Barcelona escrigueren als Jurats de Sant Feliu de Guíxols dient: *"gracies per lo avis au donat ab carta del corrent de la mala salut es en lo vall daro"*.

NOTES

Institut Municipal d'Història, Barcelona, Consell de Cent, Lletres Closes, any 1650, (VI-94).

REGIÓ DE GIRONA

VERGES

Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

Pesta, novembre i desembre de 1652 i del desembre de 1653 al maig de 1654.

Al llibre parroquial d'òbits apareixen barrejats els de Verges i els del seu poble agregat de la Tallada. A les taules següents hem preferit desglossar-los:

Verges					
	total	homes	dones	albats	
1650	16	1	1	14	
1651	16	4	3	9	
1652	28	8	5	13	5 de pesta
1653	25	11	3	10	1 de pesta
1654	97	17	29	48	2 de pesta

la Tallada					
	total	homes	dones	albats	
1650	2	–	–	2	
1651	5	1	2	2	
1652	11	5	3	3	
1653	28	13	8	7	2 de pesta
1654	30	11	14	5	6 de pesta

1652

El 14 de novembre la pesta va causar la primera mort. Els veïns van creure que el focus del contagi va ser un molí on anaven a molturar persones infectades procedents d'altres llocs:

“Als dotze de novembre del any mil siscents sinquanta dos mori en Verges de mal contagios Joan Farrer moliner de Verges confessa y combrega fonch enterrat dins de la casa de Antoni Dajou moliner de Verges aont habitava dit Joan Farrer y mori de mal contagios cuius anima requiescat in pace.

No ha fet testament y es lo primer mort del mal contagios y dit mal prengue al moli dels encontrats que venian a molre”.

El dia 25 morí una filla del citat moliner i el 28 la dona.

REGIÓ DE GIRONA

El 5 de desembre, “*Andreu Norri mori de mal contagios fonch enterrada en lo bosquet den Mor al camí que va de Verges a Canet que tenia ella la barracha*”.

La darrera defunció va ser la d'un minyó de 10 anys el dia 10.

El rector de la Collada tingué que assistir el dia 15 a un enterrament “*perque nosaltres estavem impeditis per causa del contagi*”.

1653

El 27 de desembre, “*mori en lo mas Vicens parrochia de Verges una filla de Antoni Vicens y de Ctherina muller sua fonch enterrada en lo cementiri de St. Pere de la Vall perque se dubta no fos morta de mal contagios*”.

Els 28 i 31 es soterraren dos homes morts de pesta a la Tallada.

1654

Com a continuació del brot epidèmic iniciat l'anterior mes de desembre, el 7 de gener “*mori a la Tallada Bernat Mauri brosser de dit lloch fonch enterrat a un olivar den Vidal al camí de Maranya*”.

El total de morts fins al mes de maig, que finalitzà el contagi, va ser de dues dones a Verges i de tres homes i tres dones a la Tallada.

	Verges				
	total	homes	dones	albats	
gener	9	1	5	3	2 de pesta
febrer	1	–	–	1	
març	–	–	–	–	
abril	2	–	–	2	
maig	1	–	1	–	
juny	2	1	–	1	
juliol	1	–	–	1	
agost	7	3	–	4	
setembre	16	3	13	–	
octubre	31	7	5	19	
novembre	19	1	4	14	
desembre	8	1	4	3	
	97	17	32	48	

REGIÓ DE GIRONA

La Tallada

	total	homes	dones	albats	
gener	7	3	4	–	3 de pesta
febrer	–	–	–	–	
març	3	3	–	–	
abril	3	–	2	1	1 de pesta
maig	2	1	1	–	2 de pesta
juny	–	–	–	–	
juliol	1	1	–	–	
agost	–	–	–	–	
setembre	2	–	2	–	
octubre	3	1	–	2	
novembre	5	1	3	1	
desembre	4	1	2	1	
	30	11	14	5	

A Verges, a la processó del Dijous Sant, hi figura una representació de la dansa de la mort. Els personatges que la integren porten un vestit negre amb un esquelet pintat. Un d'ells du una dalla i vol representar la sega de vides ocasionada per la mort. S'ha dit, que aquesta dansa vol significar les pèrdues de vides motivades per la pesta.

NOTES

Arxiu Parroquial de Verges, Llibre III d'Òbits 1623-1687.

VILOPRIU

Comarca, Baix Empordà
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

Vilopriu, patí el contagi els mesos d'abril i maig del 1653. No obstant, excepte en una, (6 d'abril del 1653), manca en totes les anotacions la darrera xifra corresponent a la data de l'any.

Llegint les més interessants, ens adonarem de les característiques que tingué el pas de la pesta per aquesta localitat.

– “*En lo hort devant la casa del Lobera en lo mateix hort son enterrats dos albats germans lo son gabriel y lo altre pere fils de Joan Dabosc vuy 28 maig 165–*”.

– “*Als sis de abril del any 1653 fonch soterrada en lo cementiri de la pesta de Vilopriu una dona forastera mori en la cabanya den vilo de dit loch–*”.

– “*Fonch soterrada maria ribes muller de joan ribes del loch de Vilopriu en lo bosch de pins vuy 17 abril 165–*”.

REGIÓ DE GIRONA

– “*Es enterrada Elena Batlla en lo torrent del massot prop lo roure gros. Mori encontrada vuy 3 maig 165-*”.

– “*Es enterrat M^o Payret apotecari fill de figueres y casat en figueres. Curava los empestats y purificava lo loch, mori contrat y es enterrat mig del cami ont en lo pou den batlle vuy 11 maig 165-*”.

L'última inscripció és del 24 de maig.

	total	homes	dones	albats	
1648	1	1	–	–	
1649	–	–	–	–	
1650	–	–	–	–	
1651	–	–	–	–	
1652	–	–	–	–	
1653	13	5	4	4	11 de pesta
1654	–	–	–	–	

NOTES

Arxiu Parroquial de Vilopriu (A.D.G.), Òbits 1645-1783.

GIRONÈS

GIRONA

Comarca, Gironès

Era cap de vegueria

Bisbat de Girona

1649

Els Còsols de la vila de Perpinyà, en un escrit del 9 d'agost, informaren als de Girona de que Narbona no permetia l'entrada de persones ni mercaderies procedents de Marsella i Belcaire de Marsella. De Marsella perquè dita ciutat es trobava afectada per la pesta i de Belcaire perquè suposaven que la major part de les mercaderies i marxants de la seva darrera fira de la Magdalena, procedien de Marsella i no havien guardat la deguda quarentena. Aquesta determinació l'havien adoptada a imitació d'altres idèntiques mesures preses pels de Montpel·lier.

També van arribar noves a Girona de que els regnes de Castella, València, Aragó i Portugal, patien la mateixa situació de contagi, tement-se de que algun lloc del propi Principat podria estar ja afectat.

Aquestes notícies van fer que constituïda la Junta del Morbo, determinés tancar, de dia i de nit, tots els portals de la ciutat excepte els de la Verge Maria, d'en Vila, de l'Àngel, de Sant Antoni, de la Devallada del Pont de Pedra, d'en Narplés, el de la Plaça de les Cols i els que travessaven el riu Onyar, que estarien oberts des de les sis del matí fins al toc d'oració.

En tots aquests portals es posarien guardes per evitar el pas de persones i mercaderies que no portessin certificat o botlleta segellats amb el segell de la ciutat, vila o lloc d'origen. Serien exceptuats d'aquests tràmits els pagesos dels llocs veïns, que normalment acudien a la ciutat a comprar o vendre.

Si algú pretengués prendre pòlissa de salut de la ciutat mudant-se el nom o prenent-la per altre, seria castigat amb cent açots. La persona que presumís entrar a la població amb pòlissa falsa, seria castigada amb pena de la vida o altra menor segons les circumstàncies del fet.

Es prohibia entrar dins la ciutat, batllia o vegueria, teles, cotons, sedes, "*merxandisa*", robes, capes de pastor, cuiros, formatges, fideus o altres qualssevol coses procedents de parts infectes, sots ban i pena 100 lliures, de les que una tercera part seria per l'avisador, altra part per les despeses del morbo i una tercera per l'oficial executant. Dites robes o mercaderies serien confiscades i cremades.

Si l'infractor era insolvent seria castigat a cinc anys de galera o altra pena major o menor segons la gravetat del fet.

Es prohibia l'entrada a la ciutat per les muralles, forats, finestres o altres obertures i sí solament pels portals oberts.

Considerant-se favoridora del contagi tota immundícia i saludable la netedat, s'ordenà que cada veí netegés i agranés dues vegades a la setmana llur encontrada de plaça, carrer o carreró de tota mena de brutícia prohibint-se tirar-hi aigües brutes o escombreries baix pena de 70 sous.

Cap habitant de la ciutat podia acollir ni de dia ni de nit marxants, bricollers, calderers, qüestor o aplegadors, mendicants, bohemians ni altra mena de gent que anés mendicant de lloc en lloc, ni de vila en vila.

Cap dels habitants de les cases del carrer del Pedret, raval del Carme ni altre qualsevol casa d'extramurs podia recollir ni admetre persona alguna ni mercaderia, tant si era portadora o no de botlleta de sanitat sense expressa llicència demanada i obtinguda dels Sres. Jurats. Els contraventors serien castigats amb 100 lliures i serien paredades les portes i finestres de llurs cases.

El 31 d'agost es rebé carta dels cònsols de Perpinyà recomanant no es renunciés a fer les corresponents guàrdies a la ciutat perquè havien rebut avís dels de Narbona de que al lloc de Vinassan havien trobat un home amb una fístula. El contagi havia traspassat també els murs de Marsella.

El 13 de setembre es rebé l'avís de que a Castelló d'Empúries i llocs circumveïns hi havia molts malalts i alguns d'ells amb bonys el que feia creure ho fossin de contagi.

El 17 d'octubre, com semblava que l'epidèmia s'havia resolt, especialment a la veïna França, es determinà llevar i cessar les guardes. Andreu Sala, batlle del morbo, deixà d'exercir el seu càrrec. Va ser bonificat a raó de 8 sous diaris.

1650

El 16 de febrer, es va rebre carta dels consellers de Barcelona dient que a Tortosa s'havia declarat la pesta. Atemorits els gironins, decidiren reinstaurar les oportunes mesures de protecció tal i com s'havia fet l'any anterior. Els veïns foren assabentats mitjançant pregons públics.

Aquestes mesures s'extremaren a partir del 23 d'abril dictant-se normes addicionals com la d'instal·lar forques a Sant Llätzer i al Portal d'en Vila, com era costum fer-ho, en ocasions semblants, indubtablement amb el propòsit d'atemoritzar al públic i evitar així infraccions greus a les normes establertes.

Es designà batlle del morbo a l'argenter Benet Torrent i jurats a Joan Batlle, Miquel Cerdà, Galceran Masdeu, Miquel Galí, Francesc Burgués, Rafel Camps, Andreu Sala i Pere Coll.

Els portals practicables es tancarien a les 9 hores tocades. Des de mitja hora abans tocaria continuament una campaneta per avisar als veïns eixits fora murs.

Els de Perpinyà havien alertat de que en alguns llocs de la Provença patien el contagi.

Durant el mes d'abril apareixeren a Girona certes "desganes" sospitoses que paulatinament anaren augmentant.

El 8 de maig, la Junta del Morbo, determinà premiar amb 100 lliures a cada un dels doctors en medicina Baltasar Solé i Josep Duran, pels treballs extraordinaris que havien realitzat visitant malalts en el nou hospital de Santa Caterina i altres llocs de la ciutat, així com adoptant mesures per a preservar els encara sans. El cirurgià Antoni Ribot va ser gratificat amb 70 lliures.

La situació empitjorava ràpidament. El dia 14 es pregonava en els següents termes:

"Dins tres dies del present en avant comptadors tots los habitants de la present ciutat.

Primo que treguen a facen treure tota la terra, escombries y altres inmundicies fora dels murs o es les llencen en el riu Onyar en la aigua no en la vora, així que no puguen llençar mal olor ni corrupció alguna danyosa a la salut.

Item, que nos gos llansar de les finestres o altres parts de la casa als carrers, places, voltes, carrerons o reconadas de ciutat, alguna manera de aigues brutes, orins, lllexius, ni altres inmundicies ni posar en dites parts sendrades, terragalles, escombries ni altres inmundicies sino que treguen fora ciutat".

El dia 28, la Junta deliberà i ordenà, "ques fassa una competent provisió de vinagre i se pose en custodia per lo que pot ser necessari e així be se fasse aportar en ciutat bona sort de ginebre per lo mateix efecte".

El criteri dels metges i cururgians de la ciutat era contradictori. Mentre uns asseguraven que aquelles malalties malignes eren efectivament contagi de pesta, altres opinaven el contrari.

La Junta del Morbo decidí que fossin dos doctors de Barcelona els qui, traslladats a Girona, deliberessin amb claretat i certesa i exposessin llur parer. Per a

complir dit menester es desplaçaren els metges barcelonins Dimes Vileta i Lluís Mora. Arribats a Girona es reuniren amb els metges locals Balthezar Soler, Joseph Duran, Pere Badia i Angel Belluchi i els cirurgians Rafel Vinyes, Antoni Ribot i Miquel Cassa. Tots ells després d'haver visitat la totalitat dels malalts "desganats", sospitosos de pesta, residents a la ciutat, ravals i hospital i visurar un cadàver tot seguit de dessamortallar-lo i treure'l de la caixa, informaren, dient que les malalties que des del 17 d'abril s'havien patit i continuaven patint a Girona, no eren pesta ni febres pestilents, sinó simplement unes febres malignes, no essent necessari evitar el comerç i contractació amb els veïns de la ciutat.

Aquest interès d'evitar la incomunicació va fer, segons un memorial del Consell de Cent, que els gironins procurassin falsejar la realitat dels fets als metges consultats. Es va evitar que vegessin cases emparedades perquè hi havia hagut algun malalt de pesta, es procurà que els malalts de l'hospital fossin solament alguns ronyosos i afectes d'altres malalties, se'ls hi amagà fets com el d'un fuster que després de fer la caixa a un rector mort de pesta morís ell i altres membres de la seva família o el d'un metge que encomanà la malaltia a la seva muller¹.

Els metges Vileta i Mora rebatreran punt per punt aquell memorial intentant justificar llur informe².

A l'arribar el mes de juliol, el nombre de malalts continuava augmentant. Els gironins alarmats fugien de la ciutat. Per tal d'intentar impedir-ho i evitar el desconcert que amb llur exemple ocasionaven als demés, la Junta del Morbo prohibí treure de la població tota mena de roba, mobles ni altres utensilis sense la seva expressa llicència.

Per segona vegada es sol·licità la compareixença de dos metges de Barcelona per consultar amb els locals sobre el caràcter d'aquelles malalties que tantes víctimes ocasionaven i per segona vegada, inexplicablement, l'informe va ser de que no es tractava de pesta. En aquesta ocasió els metges barcelonins consultats foren els doctors Josep Duran i Àngel Bellvehí, als que el municipi retribuí amb 100 lliures a cada un pel seu treball. Participaren en la investigació el metge gironí Dr. Pere Badia que rebé 60 lliures i quatre cirurgians, Francesc Puget i Miquel Cassa de Barcelona i Rafel Vinyes i Agustí Vicens de Girona que reberen 80 i 20 lliures respectivament.

Malgrat aquest segon informe, és ben cert que l'epidèmia que des del 17 d'abril estava castigant amb tanta violència a la ciutat de Girona, era efectivament la pesta.

El poble encarregà un retaule per la capella de Sant Sebastià de l'església del Carme i es va votar una festa a Sant Francesc de Paula. Com consta en l'acta del Consell General del 7 de juliol, "*la mes cordial medicina ques pot pendre y aplicar per la curacio de les corrents malalties es implorar ab tot effecte lo Divino y soberano favor*".

El dia 9, es disposà desallotjar l'edifici de l'hospital de Misericòrdia per habilitar-lo pels malalts del contagi i convalescents. Es disposà vivenda pel capellà, metge, cirurgià i altres persones encarregades de l'assistència dels internats. Sols excepcionalment s'autoritzaria la sortida de dit personal de l'edifici de l'hospital, però en cap cas podrien entrar a la ciutat.

Els pacients d'altres malalties internats en el referit hospital serien traslladats a una casa situada en el Pla de Sant Francesc propietat del Dr. Dimes Millart i coneguda com casa del Governador. Per l'assistència dels malalts de l'hospital del morbo foren conduïts els cirurgians Gerònim Ordís i Miquel Valls amb el salari de 70 lliures mensuals pel primer i 80 pel segon.

A Girona escassejaven els aliments. El dia 29, els Còsols escrigueren al Dr. Francesc Camp i Gori, doctor del Reial Consell, sol·licitant-li el subministre de queviures, especialment forment, vi i oli. En el mateix escrit li deien que en aquell no hi havia hagut cap defunció ni a l'hospital ni a la ciutat, exceptuant la d'un albat. Tampoc havia emmalaltit ningú i els desganats estaven molt aliviats: *"si esta nova ha cusat tals efectes y sobre un girant de lluna ques temia havia de esser cruel a judici dels qui per força volan sie peste"*.

En aquells dies es reberen noves de l'existència de pesta a Sant Pere Pescador, Pont-Xammar, Sarrià, Celrà i Vilalloreix.

El Dr. Francesc Camp va confirmar que proveiria de queviures a Girona però a l'ensem ordenà plantar pals en els distints districtes de la ciutat amenaçant penjar-hi en ells aquelles persones que intentessin eixir de la població i ultrapassar el perímete marcat per dits pals. El Consell de Girona que, considerant l'informe negatiu dels metges, no volia admetre la realitat de l'existència de l'epidèmia a la localitat es dolgué d'un es mesures tan enèrgiques: *"tractandonos deixa manera no sols com ha empestats pero encara ab major rigors pus en semblants ocasions de peste declarada en la Ciutat de Barcelona y vila de Perpinya molts habitants de dita Ciutat de Barcelona vingueren en llibertat en esta Ciutat y altres llochs del present Principat hont se admetian ab la deguda charitat a purgar y axi mateix als moradors de la vila de Perpinya tractarnos en ocasio fos declarada la peste eb esta Ciutat com ha empestats en la forma se es acostumada en differents ocasions es cosa molt justa y esta Ciutat no voldria altra cosa"*.

Per tercera vegada es va sol·licitar de Barcelona comissionés novament alguns metges i cirurgins per dictaminar el veritable caràcter de l'epidèmia.

Aquesta vegada foren els doctors Joan Argila i el cirurgià Jaume Teixidor els desplaçats. El seu criteri no deixà lloc a dubtes a l'assegurar que la malatia que tan greument estava trasbalsant a Girona era efectivament la pesta.

Per assitir els malalts de la morberia es conduï a Joan Metge, cirurgià d'Hostalric amb el salari de 150 lliures mensuals a més de llit, menjar i beurer bé i decentment en el mateix hospital. Acabades les *"desganés"* podria considerar-se com a examinat i nomenat mestre cirurgià, puguent obrir botiga, posar cortina, curar i afeïtar en la ciutat i ser admés en el Col·legi de Cirurgians.

Foren conduïts també els cirurgians Joan Coll de Torroella de Montgrí i Josep Cella de Girona.

El 6 d'agost, els habitants del carrer Nou, carrer d'en Vern, devallada d'en Serra, carrer dels Ganaders que fossin pobres i haguessin tingut algun malalt de *"les desganés corrents"* o les haguessin patit, anessin a abarracar-se fora murs de la ciutat, a la muntanya dessorre el portal de Vilanova.

Els malalts eren tants, que els hospitals eren insuficients per encabir-los. Es decidí construir una galeria gran i molt llarga per poder acollir-los.

Aquesta galeria s'aixecaria al camp situat a migdia de l'hospital de Santa Caterina junt al camí de Fornells.

Va ser necessari demanar al calciner que accelerés la fabricació de calç ja que degut a que era emprada per cobrir els cadàvers al soterrar-los, s'havien esgotat totes les existències.

També s'advertí a l'administrador dels pous del gel, una major atenció en el subministre. Els metges i cirurgians coincidien en aconsellar com un dels millors remeis, tant per guarir la pesta com per evitar-la, beure begudes fredes.

La gent fugia contínuament i Girona restà sense autoritats. El veguer, el sots-veguer, el jutge ordinari, l'advocat fiscal i el sots-batlle havien fugit. Solament hi romania el batlle, però incomunicat en el seu domicili degut a les malalties i morts ocorregudes entre els seus familiars.

Els robaments i tota clase de delictes es succeïen contínuament.

El 18 d'agost, el Capítol es reuní a Torroella de Montgrí, "*per les calamitats presents*".

L'assistència als malalts es feia difícil per manca de personal sanitari. L'11 d'agost es conduí per un període de tres mesos al Dr. Pere Roig de Barcelona per la quantitat de 330 lliures mensuals: "*Te obligacio de visitar tots els dies los pobres del Hospital General que es vuy en el Monestir del Carme de les desganes corrents de contagi de peste (de que Deu nos deslliure) ordenar y receptor lo convenient, visitar a tots los malalts que hi haja de les corrents desganes, als pobres Amore Dei y als que tiendran amb una moderada paga.*

Anar sens paga alguna a qualsevol casa en que el criden la primera vegada tan solament per veure si la desgana porque sira cridat es de mal corrent y en cas ho sie no tingo obligacio de tornarhi segona vegada puga empero tornarhi si voldra y continuar la cura pagantlo, pero es obligat lo denuncie als jurats si es contagi per delli-berar la fahedor".

Es va escriure a la Bisbal, demanant si podien enviar algun fadrí cirurgià, "*encara que no fos molt practic*", a servir a l'hospital com ajudant de M^o Joan Metge, "*persona tant eminent en sa facultat*". Finalitzat el contracte se li permetria establir-se en la ciutat sense examen previ.

A la població solament hi havia tres apotecaris i uns pocs "*practicants en dit art*". A l'hospital amb més de dos-cents malalts i molts convalescents, un sol fadrí havia de preparar els xarops, purgues, cordials, unguents i altres medicaments necessaris. Es contractà a Rafel Tarroja natural de Sant Joan de les Abadeses que treballava a l'obrador de la vídua de l'apotecari Joseph Vicens, amb el salari de 24 lliures mensuals i l'autorització d'obrir botiga d'apotecari a la ciutat.

Es va fer una crida ordenant que ningú, hagués o no tingut encontres a casa, pogués eixir d'ella ni habitar en altres sense llicència.

Es prohibí treure mobles, robes, eines ni altres coses de cap casa neta ni infectada.

No es podia anar per la ciutat comunicant-se amb uns i altres. Tampoc es podia desclavar ni llevar els llistons i llates amb que estaven clavades les portes de llurs cases.

REGIÓ DE GIRONA

A l'arribar el mes de setembre, el nombre de malalts era tan gran que els dos hospitals eren insuficients per encabir-los. Va ser necessari demanar autorització per adaptar la casa del monestir i convent dels Pares Caputxins.

El dia 15 no hi havia ningú per preparar les medecines pels empestats. Solament volgueren venir l'apotecari Joseph Atxes resident a Castelló d'Empúries i el seu fill Francesc, jove apotecari. Eren molt practics i entre els dos cobrarien 175 lliures mensuals.

Com a cirurgians, es contractaren el francès Mr. Jaques i el portuguès Joan de l'Aguila amb 150 lliures mensuals per cada un d'ells.

A fi i efecte de que els cirurgians encarregats d'atendre els malalts contagiats no es comunicuessin amb els veïns lliures de la malaltia es contractaren dos fadrins cirurgians de Barcelona que, *"mentres no siguen necessaris a la morberia estaren afeitant y curant a les persones de la ciutat no desganades no puguen curar a ningú que se sospite estigue enconrat o sigue de casa o part infecta. No poden comunicar mentres estiguen en la Ciutat amb cap cirurgia"*. A més de casa acomodada rebrien 200 lliures mensuals cada un.

El municipi estava sense cabdals. Li va ser necessari decidir que tots els malalts hospitalitzats a les morberies que mitjanament poguessin, abans d'eixir abonessin les despeses ocasionades. També s'acordà que a partir de l'1 de novembre, els malalts abarracats no rebrien llur corresponent ració de pa com fins aleshores.

A finals del mes d'octubre, el número de malalts ingressats, havia minvat ostensiblement. El 8 de novembre ja quasi no en restava cap. El Dr. Roig, finalitzada la seva tasca assistencial, hagué de reclourés per guardar l'obligada quarentena, rebent el mateix salari que venia rebent durant els seus tres mesos d'exercici professional. El municipi va votar celebrar el dia de la Verge de la Concepció, una solemne processó, idèntica a la que tenia lloc el dia de Corpus, amb totes les confraries, estandarts, lluminàries, l'àliga, gegants, dracs i música.

NOTES

Arxiu Històric Municipal de Girona, Manual d'Acords 1649 (caixa 82, A-252).

Id. Id. Manual d'Acords 1650, (Caixa 83, A-253).

AIGUAVIVA DE GIRONÈS

Comarca, Gironès

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona

Pesta, una sola mort el gener de 1652.

—“A seta de gener de mil sis sens sinquanta dos mori Miquel Texidor fadri rebuts los sacraments de la Iglesia y lo enterraren en lo bosch den Salvanya en lo lloch anomenat la sorrera tosca mes avall per aver aportat la malaltia de Mataro ahont estave declarat lo mal contagios”.

REGIÓ DE GIRONA

El 17 de novembre de 1653 morí Antoni Farjas, “*lo ferí la gota en lo camí prop lo porxo den Puigvert y fonch enterrat en lo matex lloch dins lo camp de dit Puigvert que nos pogue aportar en lo sementiri per averlo visurat y tocat un perfumador inficionat del mal contagios*”.

NOTES

Arxiu Parroquial d'Aiguaviva, Llibre I d'Òbits 1633-1736.

BANYOLES

Comarca, Gironès

Era de la sots-vegueria de Besalú

Bisbat de Girona

Suportà el contagi durant el període comprès entre els mesos de juny a desembre de l'any 1652. El 9 de setembre de l'any anterior, s'havia produït la mort esporàdica d'una senyora de Barcelona.

	total	homes	dones
1649	31	15	16
1650	21	10	15
1651	33	14	19
1652	180	69	111
1653	42	22	20
1654	22	11	11

Una anotació marginal en el llibre parroquial d'òbits diu: “*Contagi comensa a 7 juny en lo carrer de les scrivanies. Fini a 12 desembre fonch lo ultim Magdalena Honorat. Son los morts scrits en lo present llibre 160*”.

1652

	total	homes	dones
gener	–	–	–
febrer	4	2	2
març	2	–	2
abril	6	3	3
maig	3	2	1
juny	12	5	7
juliol	41	13	28
agost	65	25	40
setembre	25	9	16
octubre	10	7	3
novembre	8	3	5
desembre	4	–	4
	180	69	111

L'hospital fou destinat a morberia, però la majoria dels malalts s'abarracaren al bosc d'en Palau.

La transcripció d'algunes de les anotacions de defunció, ens donarà una imatge clara de les peculiaritats locals del període epidèmic a Banyoles.

– “*Joan Arnedos braser que estave a la plaça de Vilavella mori a la barraca prop lo stany sols confessa ans de anar a dita barraca y no rebe altre sagrament perque mori sobtadament y fonch enterrat alli mateix als vint y quatre de juny mil ciscentos sinquanta y dos*”.

– “*Maria Pujol que estave a Vilavela mori sobtadament de contagi a la barraca no rebe ningun sagrament perque nol demanaren ni tampoc ho saberen los curats quan la feren anar alli y mori als tres de juliol de mil ciscentos sinquanta y dos*”.

– “*Margarita Ferreras mori encontrada sols confessa y fou enterrada al sementiri per sa mare*”. (el 3 de juliol).

– “*Antigua Puig fou encontrada spigolant y mori que apenes vingue y fou enterrada alli on la trovaren prop del stany*”. (5 de juliol).

– “*Magdalena Solera fou encontrada y portanla a la morberia de trenta pasos mori*”. (5 de juliol).

– “*Pere Bonti fadri mori contrat en lo bosch den Palau del terme de la present vila de Banyoles on estaven abarracats tots los malalts y fou enterrat alli mateix*”. (13 de juliol).

– “*Steve Puig mori al ospital ont era la morberia contrat*”. (3 d'agost).

– “*Margarida Armadessa mori en un olivar den Sala y alli on la trovaren morta la enterraren deien avia quatre o cinq dies era morta*”. (13 d'agost).

Després del registre de la defunció de Magdalena Honorat ocorreguda el 12 de desembre, última de les morts ocasionades per la pesta, una segona nota del rector diu: “*I per memoria no mori ningun altre de contagi de la present jornada en avant que Deu fou servit de parar lo castig avia començat dit contagi al 7 juny prop passat y fini als 12 desembre 1652*”¹.

Segons tradició, els acòlits, degut al pànic regnant, en administrar el capellà el viàtic als malalts, posaven el ciri tocant a la boca dels empestats per tal de cremar els productes immunds que pogués contenir l'aire expirat.

En deslliurar-se de la malaltia, el poble prometé traslladar durant tres anys consecutius el cos de Sant Martirià des de l'esglèsia del monestir a, la de Sant Esteve. La primera treta es va fer el 5 de maig de 1653.

En aquell temps, exercien a Banyoles el metge Dr. Ramis i el mestre cirurgia Pere Rossell².

El 31 de maig de 1653, els Jurats de Banyoles adreçaren un escrit als clergues de la vila dient que: “*La Universitat de Banyoles en lo contagi prop passat vota deuiñar la vigilia de St. Martiria als vint y tres de octubre quiscun any y aixi mateix celebrar la festa de St. Amer com los dies de diumenge ad Imperpetuum. Per ço y altrament los Jurants de aquella a V.M. suplican sie de son servey manar sots precepte de pecat mortal als habitants de Banyoles ad Imperpetuum guardar dita festa y dit deiuni ha tenor y gloria de Deu*”.

REGIÓ DE GIRONA

NOTES

1. Arxiu Parroquial de Banyoles, Llibre I del Òbits, 1555-1678.
2. Mascarò J., Topografia mèdica de Bañolas, Gerona 1914, pp. 380-390.
3. Arxiu Diocesà de Girona, Registre de Lletres Episcopals, Any 1653.

BESCANÓ

Comarca, Gironès

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona

Pesta al novembre i desembre de 1653 i juny de 1654.

	total	homes	dones
1650	3	2	1
1651	5	1	4
1652	5	4	1
1653	31	12	19
1654	7	5	2

1653

	total	homes	dones	
juny	1	–	1	
agost	4	1	3	
setembre	4	2	2	
octubre	2	1	1	
novembre	6	1	5	1 de pesta
desembre	14	5	5	12 de pesta
	31	12	19	13 de pesta

El 25 de novembre apareix la primera defunció ocasionada per la pesta: “*Als 25 de novembre de l’any 1653 fou soterrada una pagesa criada del Sor. Vaquer. Mori de pesta*”.

La segona és de l’1 de desembre en que, “*fou soterrat Joachim Marsèr apotecari de Gerona fou soterrat al costat de la paret del campanar mori de contagi*”. Dos fills d’aquest apotecari van morir també del contagi.

1654

	total	homes	dones	
maig	1	1	–	
juny	1	1	–	1 de pesta
juliol	1	1	–	
octubre	3	2	1	
desembre	1	–	1	
	7	5	2	

REGIÓ DE GIRONA

L'única defunció atribuïda a la pesta va ser la d'Esteve Viader ocorreguda el 6 de juny.

NOTES

Arxiu Parroquial de Bescanó, Òbits 1638-1761.

BORDILS

Comarca, Gironès

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona

Pesta al novembre i desembre de 1651, agost i setembre de 1652 i juny, juliol i agost de 1654.

	total	homes	dones
1650	5	1	4
1651	14	9	5
1652	20	12	8
1653	6	3	3
1654	30	18	12

1651

	total	homes	dones	
gener	1	1	–	
febrer	1	–	1	
març	1	–	1	
abril	1	1	–	
octubre	3	3	–	
novembre	6	3	3	3 de pesta
desembre	1	1	–	1 " "
	14	9	5	4 de pesta

La primera defunció ocasionada per la pesta fou la següent: "*Als vintyun del mes de novembre del any mil siscents cinquanta un mori la Senyora Dona Paula Danyona de pesta segons deia tot lo vulgo del poble de Bordils fou enterrada als 22 per los del castell de Don Manuell al ort de dit castell*".

REGIÓ DE GIRONA

1652

	total	homes	dones	
març	1	1	–	
abril	4	2	2	
maig	2	1	1	
juny	3	2	1	
juliol	1	–	–	
agost	3	2	1	3 de pesta
setembre	3	2	1	1 " "
octubre	1	–	–	
novembre	1	1	–	
desembre	1	1	–	
	20	12	8	4 de pesta

La primera víctima del contagi de l'any 1653 va ser la d'una dona que morí el 21 d'agost. La soterraren a l'hort del castell "*al costat de dona Paula*".

La darrera, el dia 19 de setembre en que morí "*Jaume del Torrent del mal contagios enterrat prop de seva casa*".

1654

	total	homes	dones	
gener	6	3	3	
juny	5	3	2	3 de pesta
juliol	4	2	2	2 " "
agost	6	4	2	5 " "
setembre	2	1	1	
octubre	3	3	–	
novembre	4	2	2	
	30	18	12	10 de pesta

A jutjar pel número de morts, 1654 va ser l'any en que la pesta incidí més intensament a Bordils.

– "*Als vint y sinch del mes de juny del any mil siscents sinquanta y quatre mori Maria Puiola del Mas de pesta y fonch enterrada fora del sementiri.*

Dintre dit mes y any dalt dit moria de mal de pestilentia una filla y un fill de dita Maria Puiola del Mas".

El 22 d'agost, amb la mort de Joanot Boris, finalitzà l'epidèmia a la vila.

NOTES

Arxiu Parroquial de Bordils, Òbits 1587-1716.

REGIÓ DE GIRONA

BORGONYÀ DE TERRI

Comarca, Gironès

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona

Pesta a l'octubre de 1650.

1650

La partida de l'única defunció registrada en aquell any, diu: "*A onze de octubre de mil sissents sinconta fonch dada sepultura eclesiastica a Matheo Gebrat moliner en lo vas del mas Rocha rebe tots los sacraments y en dita sepultura no va intervenir altre sacerdot ultra dit Rr. per star lo poble privat per lo contagi de la comunicatio dels demes pobles*".

No obstant, anys després (1657 i 1661), es feren les "*obsèquies*" d'Andreu Llores i Miquel Llores, morts de contagi, "*per no trovarlo asentat en lo present llibre*".

NOTES

Arxiu Parroquial de Borgonyà, Òbits 1595-1777.

CAÇÀ DE LA SELVA

Comarca Gironès

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona

La població de Caçà de la Selva va estar molt afectada per l'epidèmia. La sofrí en els anys 1652, 1653 i 1654.

	total	homes	dones	
1648	13	6	7	
1649	11	6	5	
1650	16	5	11	
1651	22	13	9	
1652	28	14	14	1 de pesta
1653	47	18	29	14 " "
1654	34	25	9	10 " "

L'any 1652, es produí una sola defunció per pesta. El 3 de febrer, "*Fonch enterrat Salvador Ballell no rebe la extremuntio perque tenie contagi y fou soterrat en un camp*".

Va ser durant els anys 1653 i 1654, que Caçà de la Selva patí intensament el contagi:

REGIÓ DE GIRONA

1653

	total	homes	dones	
maig	2	–	2	
juny	10	2	8	7 de pesta
juliol	1	–	1	1 " "
agost	3	1	2	
setembre	5	3	2	
octubre	6	3	3	
novembre	12	6	6	6 de pesta
desembre	8	3	5	
	47	18	29	14 de pesta

El 6 de juny de 1653, Pere Moner, peraire, va fer testament dient que, "*te-mentme morir per quant la pesta o lo mal contagios que Deu nos vulla guardar es ara de present en esta vila*". El dia 13 del mateix mes o sigui set dies després de testar, Pere Moner morí de la pesta que tant temia.

1654

	total	homes	dones	
gener	5	4	1	1 de pesta
febrer	2	1	1	
març	1	1	–	
abril	1	1	–	
maig	1	1	–	
juny	3	3	–	
juliol	8	5	3	8 de pesta
agost	2	2	–	1 " "
setembre	4	2	2	
octubre	2	1	1	
novembre	3	2	1	
desembre	2	2	–	
	34	25	9	10 de pesta

Diu la tradició que en certa ocasió les campanes de Caçà començaren a repicar amb insistència. Els veïns, estranyats, es dirigiren a l'església i veieren amb sorpresa junt a la soga de la campana la imatge de la Verge. El campaneig coincidí amb la fi d'aquella epidèmia de pesta que tan greument afectava la vila.

Des d'aleshores la Verge miraculosa fou coneguda com Mare de Déu de la Soga.

NOTES

Arxiu Parroquial de Caçà de la Selva, Òbits I. 1589-1742.

REGIÓ DE GIRONA

CAMÓS

Comarca, Gironès

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona

No hi ha documentació de la pesta a l'Arxiu Parroquial.

NOTES

Arxiu Parroquial de Camós, Òbits I, 1578-1719.

CAMPLLONG

Comarca, Gironès

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona

Pesta, octubre de 1653 i de gener a maig de 1654.

	total	homes	dones	
1651	3	3	–	
1652	5	2	3	
1653	3	2	1	1 de pesta
1654	9	4	5	5 " "

1653

El 12 d'octubre morí la muller de Pere Riera "*en lo mas Sendra mori de contagi y fou enterrada prop la casa*".

1654

El 21 de gener, "*Maria Boneta mori ab dubte de si era contagi o no y per ço la enterraren prop de la casa den Bonet*".

La propera defunció es produí el 30 d'abril; "*fou enterrada Maria Ana Ollera detras sa casa den Oller mori de contagi*".

Entre els dies 4 i 10 de maig van morir un home i dues dones més. El 12 de novembre hi ha inscrita la defunció del Dr. Joan Calçar. No va morir de pesta.

NOTES

Arxiu Parroquial de Campllong, Òbits 1651-1661.

REGIÓ DE GIRONA

CORTS (Pertany al municipi de Cornellà de Terri)
Comarca, Gironès
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

Pesta els any 1650 i 1651.

	total	homes	dones	albats	
1649	4	—	—	4	
1650	21	7	8	6	18 de pesta
1651	2	—	1	1	1 " "
1652	2	2	—	—	
1653	4	1	3	—	
1654	2	—	—	2	
	35	10	12	13	

1650

	total	homes	dones	albats	
març	1	—	1	—	
maig	1	—	—	1	
juny	1	—	1	—	1 de pesta
juliol	13	5	4	4	13 " "
agost	4	2	2	—	4 " "
octubre	1	—	—	1	
	21	7	8	6	18 de pesta

—“Als vint y un de juny del any mil siscents cinquanta mori Magdalena Creuet muller de Joan Creuet ostaler en lo pont Xemma rebe sols lo sacrament de la penitencia que en los demes no foren a temps y se presumi era morta de mal de contagi”. Entre els dies 3 i 7 de juliol van morir tres fills i el marit de la referida Magdalena. D’una de les filles el rector diu: “la enterraren en los demes prop casa sota un paral que ha que mira a tramuntana jo nou viu que la parrochia no sofria de res per ser morts tant repentinos que espantaven a tot lo mon”.

El dia 8, “mori Magdalena Conques de edat que quatre anys poch mes o manco estava en casa de Joan Creuet son honcle mori tambe de contagi fonch enterrada tambe en los demes prop casa en la part de tremuntana entre un parral quei ha digueren queren los qui heran restats dit dia y any tingueren junta tots los de la vall Cornellà y los manaren als qui heran restats en casa se abarraquesen y axi los feren barraques a la part de sol ixent prop lo torrent mes avall hont era tot lo consell de la vall y molta part del consell de Banyoles pera que fes ab la deguda forma”.

REGIÓ DE GIRONA

El dia 16, "*mori Joan Gilabert lo qual estava per aprenent en casa M^o Esteve Aygosa salurgia de la vila de Banyoles y ara anat a casa de Joan Creuet pera curarlo del contagi que tenia dit Creuet y altrás que estaven encontrats y dit Joan Gilabert mori a les barraques los avien fetes prop lo torrent devant la casa de Joan Creuet no se li ha fet res*".

Una altra casa molt afectada va ser Mas Martí. Van morir el matrimoni, un fill i la moça. Diu el capellà que, "*per no trabarse qui los volgues enterrar jo lo Rector ne tingue molt treball*".

El 5 d'agost, al morir-li un nebot de 14 anys, el rector es dol i diu: "*enterrat en lo ort de la rectoria en lo canto de la casa que nos trobara los volgueren portar en lo fossar ni la gent ho sofria per veure que morian tots aquells ques atensaven en encontrats de tal mal*".

Com semblava que l'epidèmia havia finalitzat, "*Als 19 de desembre 1650 se netejaren les cases y ostals del Pont Xemma del contagi y dit dia y any sen feu acta en lo restrillo de la vila de Banyoles notary Nicolau Roig, testimonis Joan Bret pages de Corts y jurat de dit lloch, Joan Pla pages de Cornalla, Antoni Creuet, Pere Oliveres de Bergunya, Baldiri Mas Marti de Corts y altres de la vila de Banyoles y lo balle del morbo tambe de Banyoles sent rector jo Pere Estany*".

1651

Una única defunció, continuació de l'episodi anterior, es produí el 20 de gener al morir una criada "*que estava en casa den Creuet del pont Xemma*".

NOTES

Arxiu Parroquial de Corts, Òbits 1638-1791.

ESPONELLÀ

Comarca, Gironès

Era de la sots-vegueria de Besalú

Bisbat de Girona

No hi ha referència del contagi en els llibres sacramentals d'Òbits.

En una nota es llegeix "*falten los obits de sinch anys*", referint-se des del juliol de 1648 al juny de 1653.

NOTES

Arxiu Parroquial d'Esponellà, Òbits I, 1564-1705.

REGIÓ DE GIRONA

FALGONS (Agregat de St. Miquel de Campmajor)
Comarca, Gironès
Era de la sots-vegueria de Besalú
Bisbat de Girona

No hi ha referència a la pesta en els llibres sacramentals d'Òbits.

NOTES

Arxiu Parroquial de Falgons, Òbits 2, 1592-1731.

FELLINES

Comarca, Gironès
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

Poble del terme de Viladàsens. Els dos, en el segle XVII, formaven una batllia reial.

No hi ha constància en el corresponent llibre parroquial d'òbits de cap defunció ocasionada per la pesta.

	total	homes	dones	albats
1648	1	1	—	—
1649	2	1	1	—
1650	5	2	2	1
1651	—	—	—	—
1652	2	1	—	1
1653	1	1	—	—
1654	2	1	1	—

NOTES

Arxiu Diocesà de Girona, Arxiu Parroquial de Fellines, Òbits 1653 a 1720.

FONTCOBERTA

Comarca, Gironès
Era de la sots-vegueria de Besalú
Bisbat de Girona

Pesta, durant el període gener-abril de 1654.

	total	homes	dones	
1652	5	2	3	
1653	6	5	1	
1654	7	2	5	6 de pesta

REGIÓ DE GIRONA

1654

	total	homes	dones	
gener	2	1	1	2 de pesta
març	2	—	—	2 de pesta
abril	2	1	1	2 de pesta
novembre	1	—	1	
	7	2	5	6 de pesta

El primer òbit registrat diu: “*Vuy a 21 janer 1654 mori de pesta Elisabet Vila muller de Pere Joan Vila rebe lo sacrament de penitensia es enterrada a dos pasos del pi gran a la part de sol ixent abbocado prop lo camí que va dels olivers de prop los ortos*”.

Al dia següent morí el seu marit i “*fou enterrat a dos pasos del pi gran en vers ponent*”.

L'última defunció ocasionada pel contagi es produí el 24 d'abril.

NOTES

Arxiu Parroquial de Fontcoberta, Testaments, Òbits i Matrimonis, 1649-1725.

JUIÀ

Comarca, Gironès
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

No hi ha referència de la pesta als llibres sacramentals d'Òbits.

NOTES

Arxiu Parroquial de Juià, Òbits I, 1621-1688.

LLAGOSTERA

Comarca, Gironès
Era de la vegueria de Girona
Bisbat de Girona

La vila de Llagostera va estar molt intensament afectada per la pesta durant els mesos d'abril a juliol de 1652 amb una incidència màxima en el mes de juny. Va ocasionar 70 morts sense comptar els albats que no eren registrats.

Entre els mesos de desembre de 1653 i gener de 1654 retornà el contagi si bé ho feu amb molta menys intensitat ja que solament produí tres defuncions.

REGIÓ DE GIRONA

	total	homes	dones
1648	19	12	7
1649	23	12	11
1650	9	3	6
1651	25	14	11

1652

	total	homes	dones	
gener	2	1	1	
febrer	5	5	—	
març	6	4	2	
abril	18	11	7	12 moriren de pesta
maig	20	10	10	18 moriren de pesta
juny	36	15	21	36 moriren de pesta
juliol	4	2	2	3 moriren de pesta
agost	—	—	—	
setembre	6	3	3	
octubre	5	1	4	
novembre	1	—	1	
desembre	2	2	—	1 morí de pesta
	105	54	51	70 moriren de pesta

La primera mort ocasionada per la pesta es produí el 3 d'abril en què, "*mori de contagi Hieronym Buada, no rebe sacraments per no seri a temps, esta enterrat fora lo sementiri per causa de dit contagi*".

El 8 de juny, morí del contagi el cirurgià Anthoni Cossa.

	total	homes	dones	
1653	27	13	14	2 moriren de pesta
1654	11	7	4	1 morí de pesta

Les defuncions es produïren els dies 19 i 30 de desembre de 1653 i el 2 de gener de 1654.

NOTES

Arxiu Parroquial de Llagostera, "Llibre vell de Òbits finit lo any 1669", 1601-1669.

REGIÓ DE GIRONA

MADREMANYA

Comarca, Gironès

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona

Patí la pesta els mesos de novembre de 1653 a gener de 1654.

	total	homes	dones	albats
1648	5	2	1	2
1649	7	3	1	3
1650	2	—	2	—
1651	6	2	—	4
	10	4	6	—

1653

	total	homes	dones	albats	
març	1	—	1	—	
juny	2	—	1	1	
agost	6	1	—	5	
novembre	1	1	—	—	1 de pesta
desembre	1	1	—	—	1 de pesta
	11	3	2	6	2 de pesta

El 13 de novembre, "*es estava donada eclesiastica sepultura a Gabriel Vert del portal, era de edat de sinquant anys poch mes, mori de contagi*".

1654

	total	homes	dones	albats	
gener	1	—	1	—	1 de pesta
abril	1	—	1	—	
octubre	2	2	—	—	
desembre	1	1	—	—	
	5	3	2	—	1 de pesta

El 15 de gener, "*mori Sesilia Marseguera muller de Geronim Marsaguer confesa y fonch soterrada a la possessio dels avellans que dit Massaguer te a la montanya fonch fets tots los oficis mori tambe del contagi*".

En aquesta última anotació el rector, per error, diu any 1653 quan en realitat, com és lògic, correspon a la primera inscripció del 1654.

NOTES

Arxiu Diocesà de Girona. Arxiu Parroquial de Madremanya, Òbits 1606 a 1680.

REGIÓ DE GIRONA

MIÀNIGUES

Comarca, Gironès

Era de la sots-vegueria de Besalú

Bisbat de Girona

Pertany al municipi de Porqueres.

No hi ha constància de cap defunció ocasionada per la pesta i sí solament la de tres veïns de Banyoles (entre els mesos de juliol i octubre de l'any 1652), que es trobaven refugiats a Miànigues per causa del contagi que patia *Banyoles*.

	total	homes	dones	albat
1648	1	1	—	
1649	1	—	1	
1650	2	—	2	
1651	5	4	1	
1652	5	—	3	2
1654	2	1	1	

El 31 de juliol morí un albat fill de Joan Pau Billoch, peraire de Banyoles, *“lo qual per causa de la pesta vingue estar en la casa de la rectoria de Mianigues y en espay de aqueix temps mori en dita casa dit albat fonch enterrat ab caxa en lo costat del vas de Gordiola a ma esquerra anant en la Yglesia y jo digui missa baxa per no poder venis altres capellans per causa de la comunicatio y del mal”*.

NOTES

Arxiu Diocesà de Girona, Arxiu Parroquial de Miànigues, Òbits I, 1637 a 1734.

QUART D'ONYAR

Comarca, Gironès

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona

Pesta, l'any 1653

	total	homes	dones	albat
1650	2	2	—	—
1651	5	2	3	—
1652	13	5	6	2
1653	57	17	19	21
1654	12	5	5	2

REGIÓ DE GIRONA

1653

	total	homes	dones	albats
gener	3	1	—	2
febrer	5	2	2	1
març	2	—	1	1
abril	2	—	1	1
maig	—	—	—	—
juny	—	—	—	—
juliol	1	—	—	1
agost	8	2	2	4
setembre	9	2	3	4
octubre	14	3	7	4
novembre	9	5	1	3
desembre	4	2	2	—
	57	17	19	21

Una nota inclosa en el mes de setembre, diu: “*Memoria de uns difunts que per causa del contagi no son en lo sementiri*”.

La primera partida registrada és la que segueix: “*Als 13 de febrer de 1653 morira de contagi en la parrochia de Quart Salvador Mosso y Anna sa muller y tambe una criatura son enterrats an Moosso a ponent de la casa y la muller a sol ixent*”.

Segueix la d'un albat mort l'1 d'abril, enterrat a l'hort propi i la d'una dona morta el dia 3 al mas Vidal.

NOTES

Arxiu Parroquial de Quart. Òbits 1594-1667.

SANT JOAN DE MOLLET

Comarca, Gironès

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona

La pesta hi fou present durant els mesos de novembre i desembre de l'any 1653. Abans, en els anys 1651 i 1652, havien aparegut en el terme alguns cadàvers de persones forasteres sospitoses d'haver mort per causa del contagi.

REGIÓ DE GIRONA

	total	homes	dones	albats
1648	5	2	—	3
1649	20	7	3	10
1650	18	4	4	10
1652	12	4	1	7

El juliol de 1648, morí el cirurgià Raphel Galià.

“A vint y dos de decembre any mil sissents cinquanta hu fou soterrat Pera Llofar texidor de li de Mollet en lo fron de la casa iunt a ella situada en lo lloch de Mollet a Riuras asso se es fet per tener opinio o sospita de pesta o mal contagios segons an determinat los curats de Mollet ad visura de un barber y un dessenficionador sia lo que sia Deu ho enten”.

“A vint y sinch de juliol mil sis sens sinquanta y dos en lo terme de Mollet vegaria de Gerona en lo arenal de Ter fou trobat un cos de home mort, o de dona y en dit arenal fou soterrat en dret de la roureda den Moso de Mollet a tramontana della y no molt lluny, noses sabut qui era ni de hont hera sino que Ter lo aporta y axi perque tenian sospita que no fos algu qui fos mort de pesta fou soterrat del modo dit”.

“A desaset de Agost de mil sis sens sinquanta y dos en lo lloch de Mollet vegueria de Gerona en lo prat de Putis pages de Mollet iunt al riero que ve de la font de Mollet antes de arribar al cami real qui va de Gerona al cami de la Bisbal fou trobat un home mort y perque no sabian de quin mal era mort y dubtant que no fos de mal contagios fou soterrat en dit lloch per ordre dels Jurats de dit lloch y ab molta diligencia ab preventio de molt foch, nos sab qui hera, sino que diu que devia esser algun rendit del exercit del Rey de Spanya segons consequentias”.

1653

	total	homes	dones	albats	
febrer	1	—	—	1	
maig	1	—	—	1	
juny	2	1	—	1	
agost	2	—	—	2	
setembre	2	1	—	1	
octubre	1	1	—	—	
novembre	1	—	1	—	1 de pesta
desembre	2	—	—	2	1 de pesta
	12	3	1	8	

“A desavuyt de novembre amy mil sissents sinquanta tres en casa de Isidro Galla pages de Mollet mori Margarita Galla sa muller de pestilentia y dit dia fou enterrada en un pati iunt a dita casa enves mitg dia y part a ponent”.

REGIÓ DE GIRONA

També es fa constar que dita malalta no va ser extremunciada “*per ser en temps de contagi*”.

El setze de desembre va ser enterrat en un camp, un minyó de set anys d'edat, mort igualment a causa del contagi.

L'any 1654 no apareix cap referència a la pesta. Hi hagué 15 defuncions (5 homes, 1 dona i 9 albats).

NOTES

Arxiu Diocesà de Girona, Arxiu Parroquial de Sant Joan de Mollet, Òbits 1565 a 1691.

SANT JORDI DESVALLS

Comarca, Gironès

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona

La pesta hi fou present en els mesos de novembre i desembre de l'any 1653 i gener de 1654.

	total	homes	dones	albats
1648	2	—	2	—
1649	6	3	3	—
1650	8	4	3	1
1651	4	3	1	—
1652	5	1	1	3

1653

	total	homes	dones	albats	
maig	1	1	—	—	
juny	2	—	1	1	
juliol	2	—	1	1	
agost	8	1	3	4	
setembre	9	1	4	4	
octubre	6	2	3	1	
novembre	13	4	5	4	8 de pesta
desembre	5	2	1	2	3 de pesta
	46	11	18	17	11 de pesta

El rector en una nota escrita en el llibre d'òbits ens data el començament de l'epidèmia: “*Al primer de novembre del any 1653 la pesta que Deu nos deslliure en lo lloch de St. Jordi sent Rector io Cristophol Clara fonch la primera*”.

REGIÓ DE GIRONA

En el mes de gener de 1654 encara hi hagué un òbit ocasionat per la pesta. El total de defuncions durant l'any fou de 18 (3 homes, 3 dones i 12 albats).

NOTES

Arxiu Diocesà de Girona, Arxiu Parroquial de Sant Jordi Desvalls, Òbits 1568 a 1695.

SANT LLORENÇ D'ADRI (Pertany al municipi de Canet d'Adri)

Comarca, Gironès

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona

Sospita de pesta al setembre de 1652.

El 9 de setembre morí un ermità de llatzèria, o sigui de misèria extrema, i "*per ser lo temps tant ple de desdixes del contagi ningu lo vulgue posar en cobert*". Va ser el seu fill l'únic que volgué manejar les despulles "*sens ningun temor de contagi*".

Una donzella de 18 anys morí repentinament el 16 de desembre "*sens temor de contagi*".

NOTES

Arxiu Parroquial de Sant Llorenç d'Adri, Òbits 1514-1764.

SANT MIQUEL DE CAMPAJOR

Comarca, Gironès

Era de la sots-vegueria de Besalú

Bisbat de Girona

No hi ha referència de la pesta als llibres sacramentals d'Òbits.

NOTES

Arxiu Parroquial de Sant Miquel de Campmajor, Òbits I-II, 1607-1720.

SANT VICENÇ DE CAMÓS

Amb Santa Maria de Camós formava en el segle XVII una batllia reial.

Comarca del Gironès

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona

En el corresponent llibre parroquial d'òbits no hi ha constància de que patís la pesta.

REGIÓ DE GIRONA

	total	homes	dones	albats
1649	7	2	3	2
1650	3	3	—	—
1651	2	1	1	—
1652	5	2	3	—
1653	12	1	—	10

NOTES

Arxiu Parroquial de Sant Vicenç de Camós (A.D.G.). Òbits 1578-1719.

TERRADELLES (Pertany al municipi de Vilademuls)

Comarca, Gironès

Era de la vegueria de Girona

Bisbat de Girona

Pesta del novembre al desembre de 1653.

	total	homes	dones	
1650	1	1	—	
1651	3	2	1	
1652	—	—	—	
1653	10	4	6	8 de pesta (2 eren albats)
1654	3	2	1	

1653

	total	homes	dones	
octubre	1	1	—	
novembre	7	2	5	6 de pesta (1 home i 1 dona eren albats)
desembre	2	2	—	2 de pesta
	10	5	5	8 de pesta

Primer òbit: *“Vuy a quatre de novembre del any mil siscents cinquanta tres fonch sepultada per mi Felicia Tarrats Rector de Terradelles Maria Aspitalla en lo sementiri de St. Andreu del Villar es morta en opinio del contagi liberamus Domine”*.

L'última defunció tingué lloc el 20 de desembre.

NOTES

Arxiu Parroquial de Terradelles, Òbits 1594-1700.

REGIÓ DE GIRONA

VILADEMULS

Comarca, Gironès

Era de la sots-vegueria de Besalú

Bisbat de Girona

Pesta, a l'estiu de 1650

En una relació de pobles afectats per la pesta de juliol de 1650 es diu: "*Lo mal es estat en una casa no se a mogut mes*".

NOTES

Institut Municipal d'Història, Barcelona. Consell de Cènt, Cartes Comunes Originals, any 1650, f. 257 (X-84).

VILAMARÍ (Pertany al municipi de Vilademuls)

Comarca, Gironès

Era de la sots-vegueria de Besalú

Bisbat de Girona

No es fa cap referència a la pesta al corresponent llibre parroquial d'òbits.

NOTES

Arxiu Parroquial de Vilamarí, Òbits 1644-1789.

VILERT (Pertany al municipi d'Esponellà)

Comarca, Gironès

Era de la sots-vegueria de Besalú

Bisbat de Girona

No hi ha cap referència a la pesta al corresponent llibre parroquial d'òbits de Vilert.

NOTES

Arxiu Parroquial de Vilert, Totis 1596-1742.

REGIÓ DE LLEIDA

Comprèn les comarques del Baix Cinca, Garrigues, Llitera, Noguera, Segarra, Segrià i Urgell.

La pesta penetrà l'any 1651 per l'Urgell i la Segarra. El 1652, persistint en les dues anteriors comarques, envaí les Garrigues i Segrià, penetrant tímidament a la Noguera per Bellvís.

El 1653, fou l'any de la pesta a la Noguera, restant alguns vestigis a les Garrigues en el seu límit amb la Conca de Barberà (Tarrès).

SEGRÀ

LLEIDA

Comarca, Segrià

Era de la vegueria de Lleida

Bisbat de Lleida

Les calamitats d'una llarga guerra i particularment els setges de 1646 i 1647, que tan greument flagel·laren Lleida, van determinar que la ciutat restés devastada i reduïda a 300 famílies arruïnades¹. Aquelles malaurades circumstàncies necessàriament havien d'influir en la gravetat i ràpida disseminació que l'epidèmia de pesta assolí durant l'any 1652.

1649

Per haver arribat a Lleida notícies que el contagi afectava alguns llocs de Catalunya, l'11 d'agost de 1649 el Capítol de la Seu decidí "*que aquest any lo dia de St. Roch pera que Deu Nostre Senor per medi del dit glorios Sant nos done entera salut y nos preserve del contagi se fasse solemne officii y sermo*"².

1651

La pesta era a Barcelona i era indispensable posar guardes als portals. El 8 de febrer, el Capítol acordava contribuir, com en altres ocasions ja havia fet, a aquella vigilància. Continuarien les pregàries dirigides especialment a Sant Sebastià i Sant Roc³.

1652

En la sessió del 26 de febrer el Consell, assabentat que a Tàrrega i Arbeca hi havia pesta, decidí prosseguir mantenint les mides de precaució acostumades. Per la seva part, el Capítol, el 5 de març determinava que un capellà i un capitular farien diàriament la corresponent guarda del morbo al Portal del Pont en companyia dels capitans, paers i prohoms nomenats pel Governador de les Armes. També va decidir fer el dia 10 pel matí un solemne ofici i sermó i per la tarda processó que partint de la Seu recorreria la Redola i Plaça de Sant Joan per arribar pel Carrer Major a l'església de Sant Llorenç on finalitzaria. Cada dia a migdia es tocava una campana per tal que tothom es recordés de pregar⁴.

Així mateix, els capitulars deliberaven vendre blat per comprar medecines preservatives del contagi per un valor de 100 lliures⁵.

Inexorablement el contagi s'apropava a Lleida. En el Consell del 6 de juliol, veient que ja era present en molts pobles de l'entorn es pactà fer provisió de medecines i altres coses necessàries per als malalts. Dissortadament aquelles temences es confirmaren i la pesta envaí Lleida. En la junta del 8 de setembre ja es fa esment de que "*essent Nostre Sr. servit de castigarnos ab graves y malignes malalties*" i que per haver-se gastat molts ducats "*per causa del morbo que ja fee dies que durava*" era forçós fer una col·lecta per tal de poder fer front a les despeses originades⁶.

Malgrat aquesta evidència, els lleidatans intentaren amagar a les poblacions veïnes l'amarga realitat, amb la intenció d'evitar els inconvenients que la incomunicació representaria.

El 9 de setembre, els jurats de Fraga escrigueren dient que s'havien assabentat per les declaracions de moltes persones, que a Lleida hi havia quantitat de malalts amb "*landras y bubones*". També ho sabien per les manifestacions del cirurgià i síndic lleidatà Manuel Sampro, que en passar del pont de Fraga, anant de viatge, ho hagué de confessar forçat per les nombroses preguntes que li feren el Dr. Pallàs i altres persones en presència del Batlle de la vila i més de cinquanta testimonis. En la carta afegien que si les autoritats de Lleida els asseguraven que durant els quaranta darrers dies no hi havia hagut a la ciutat cap malalt amb "*bubon, landa o glandula*", els tornarien a obrir el comerç⁷.

En la mateixa data, els paers de Balaguer anunciaren que havien ordenat al Doctor en Medicina Baptiste Pujol i al cirurgià Jacinto Pelegrí viatgessin a Lleida per informar-se de la realitat⁸.

Els regidors de Barbastre i Tortosa, coincidiren en dir que malgrat els remors circulants no impedirien llur comunicació amb Lleida mentre que els lleidatans no els confirmessin que aquelles notícies no eren certes⁹.

A Todos, y qualesquiere Señores Iu-
zes, y oficiáles, á quien las presentes
preuindran, los Iurados de la Villa de Fra-
ga certificamos, y hazemos relacion co-
mo *onorio faxes Castany Cantu*
mezclado de so ant

que la presente lleva sale oy de esta Villa
en la qual á Dios gracias ay entera salud
y sin sospecha alguna de peste, ni otro mal
contagioso, y nos guardamos con mucho
cuydaño de los lugares done la ay. En te-
stimonio de lo qual mādamos hazer la pre-
sente firmada de mano de nuestro Secre-
tario, y sellada con el sello de esta Villa,
Dat. en Fraga á 27 del mes de *Octubre*
Año 1677

Vendense en Lerida: en casa del Impresor.

Por mand^{do}. de dichos Ss. Iurados:

Juarez Fran Navarro
Secretario

Butlleta de sanitat lliurada pels jurats de Fraga.

A les apotecaries de Lleida escassejaven els remeis. Els jurats de la Granadella en carta del 20 de setembre es dolien que molts pobles del seu entorn els volien privar la comunicació si no impedièn l'entrada als lleidatans que anaven a cercar medecines. La bona fe dels granadellencs es fa palesa quan malgrat totes les evidències continuen l'escrit dient que *"per ser tants los que viurien en aquest error de pensar es lo mal en eixa ciutat quens faran dubtar fins reberem la de V.S."*¹⁰.

La preocupació de l'epidèmia era constant com també les dificultats i penúries de tota mena que suportava la població.

El 26 d'octubre, el municipi va sol·licitar dels jurats d'Anglesola que autoritzessin el metge d'aquella vila Dr. Miranda, perquè anés a socórrer la ciutat. Els jurats contestaren incloent una carta del referit metge en què deia que sentia les desgràcies que sofria Lleida; però que en aquells dies es trobava malalt de tercianes i no li era possible posar-se a cavall per anar a servir la població tot i que la vila li havia donat plena llibertat per fe-ho. No així els malalts que no es resignaven a quedar sense assistència¹¹.

Aleshores, es decidí suplir l'auxili del Dr. Antoni Novell de Bellpuig que contestà acceptant, però a l'arribar al Portal del Pont manifestà als paers que no obstant que la seva intenció era venir a servir la Ciutat en el que se l'havia ordenat, escusava entrar en ella perquè tenia entès que no es governava amb tota la política que en ocasions de contagi es devia seguir. No eren solament els malalts els que s'havien de traure, sinó també les seves robes i utensilis d'ús personal, paredant les parets, nomenant morbers i altres moltes precaucions. De fer-ho així, el Dr. Novell es comprometia venir a la ciutat per assistir els malalts amb tota vigilància i zel¹².

El Consell va acordar dividir la ciutat en quatre quaters, que foren els de les parròquies de Santa Maria Magdalena, Sant Joan, Sant Llorenç i Sant Andreu. Es nomenaren dos morbers per cada un d'aquests quaters, és a saber, a Lluís Berenguer de la Torre i Dionís Ribera per Santa Magdalena, a Mr. Joseph Sanou, M^o Antoni Joan Ortiga, M^o Thomàs Capdevila i M^o Epiphany Berenguer per Sant Joan, a Don Pau de Monçó i M^o Pere Paris per Sant Llorenç i a M^o Hiacinto Forner i Llorenç Polo per Sant Andreu. Aquests morbers tindrien la missió de controlar els malalts i convalescents donant avís als paers perquè fossin visitats pel metge i cirurgians. Si el malalt ho era efectivament de pesta, seria traslladat a l'hospital del morbo, a no ser que preferís seguir el tractament en la seva pròpia casa. En aquest cas, li seria tancada la porta i solament tindrien la clau els morbers que no permetrien l'entrada i sortida a altres persones que el metge i cirurgià. Aquesta incomunicació no es llevaria fins passats quaranta dies. Era també missió dels morbers, assabentar als paers de la roba que hi havia a les cases dels contagiats perquè fos tret a la ciutat i cremada.

Els morbers, com a senyal de llur ofici, portaven una vara que els conferia per capturar els infractors de les normes establertes que posteriorment serien castigats per la Prohomenia del Morbo.

Es va notificar a tothom per pública crida, la prohibició de vendre blat fora de la ciutat sense llicència dels Srs. Paers. L'infractor, perdria el blat venut i seria inhabilitat.

Es va disposar que els malalts que tinguessin possibilitats contribuïssin a pagar les despeses de l'hospital i que als que haguessin quedat en les seves cases se'ls fes

càrrega. Fou nomenat el notari M^o Pere Simelis per dur els comptes i Jaume Ros per cobrar l'estipulat¹³.

De la insuficiència de medis de què disposava l'hospital del morbo, ens en dóna noció la sol·licitud que l'11 d'octubre va fer el capellà que el regentava Fr. Miquel Mamblo:

“Lo que por agora falta y es necesario en este hospital de V.S.^a”

— *Todos los guevos que se pueda enviar asi para curar como tambien para algunos enfermos que lo tienen necesidad.*

— *Una casa para hazer las medecinas.*

— *Un mortero o un par.*

— *Los axos y sebollas que les pidio M^o Ramon.*

— *Quatro o seys servicios por lo menos por que es muy grande inconveniente que los enfermos salgan fuera las quadras con estos ayres y se les endanyan mucho las eridas con el frio.*

— *Una poca de fruta para los enfermos si es posible.*

— *Las corbateras y balansas y un par de platos de fuego grandes y un par de sacadores para sacar agua de las tenaxas.*

— *Cantaricos y barrialos para traer a beber los enfermos.*

También suplico a V.S.^a que el pan que se da a los enfermos que de uno se agan dos para darlos el uno a la mañana y lo otro a la noche y asi este bien servido”¹⁴.

El contagi havia assolit la seva màxima incidència. Els veïns de Lleida que no havien mort, estaven malalts, convalescents o havien fugit cercant llocs lliures de malalties. La ciutat estava pràcticament despoblada. En la Junta del 20 d'octubre es diu que *“per ocasió de les malalties corrents no es possible juntar lo lltre. Consell General per faltar consellers”¹⁵.*

El dia 27, es decidí iniciar novament un torn d'oracions i pregàries perquè *“Com Nostre Sr. Deu Jesucrist es estat servit castigar esta Ciutat y sos habitants ab febres pestilencials y malalties contagioses de les quals moren molts dels naturals de dita Ciutat y es de manera que si nos procuren los remeys mes ajustats se espere una gran desdicha en esta Ciutat y pera que mes acertadament se pugue acudir al remey serie be per aplacar la ira y sa justa vengança que Nostre Sr. Deu mostres tenir per nostres culpes y pecats ques votassen algunes festes y altres oracions y pregaries les que millor a V.S. apareixeran convenients”.*

El municipi estava tan empobrit que no podia fer front a les quantioses despeses que l'epidèmia comportava: *“Fonch proposat que pera acudir als continuos y excessius gastos que se ofereixen en la present ocasió del contagi aixi pera assistir als malats del contagi ques troben en lo hospital que se esta edificant a la part de Sant Pere de Alcares en la partida de Fontanet, comprar medecines com pera assistir als malats, se trobe la Ciutat sens facultats ni diners ab que pugen remediar les urgents necessitats en ques troben peralqual efecte se necesite buscar algunes cantitats de diner amprantles o, a les ciutats y viles circumveïnes o alguns particulars o, ab altre millor modo que apareixera”¹⁶.*

REGIÓ DE LLEIDA

Es prengué l'acord d'emprar els diners necessaris a fons de censal violari.

Considerant l'inconvenient que per l'extensió del contagi representava la guarnició de soldats que hi havia a la població, es va resoldre que el síndic ordinari de la ciutat M^o Francesch Florent anés a Barcelona amb la missió que alhora de donar l'enhorabona a sa Altesa Joan d'Àustria per la capitulació d'aquella plaça se li representés l'inconvenient que per l'expandiment de la pesta tenia la comunicació dels militars amb els veïns¹⁷.

A l'Acta Capitular del 23 de desembre encara es diu: "*Castigada la ciutat amb les malalties del mal del contagi*" i es dóna llicència als senyors capitulars per allunyar-se de Lleida durant un període de fins quatre mesos¹⁸.

Consultant el llibre d'òbits de l'Arxiu Parroquial de Sant Joan, únic que es conserva a Lleida, s'adverteix una important elevació de mortalitat en els anys 1651 i 1652: 59 morts el 1647, 46 el 1648, 56 el 1649, 42 el 1650, 134 el 1651 (augment degut a l'alta mortalitat infantil que tingué lloc durant els mesos d'agost, setembre i octubre), 130 el 1652, 61 el 1653 i 63 el 1654.

La incidència per mesos dels òbits de l'any 1652 ens demostra que el de setembre fou, amb molta diferència, el més afectat. El dia 20 van morir cinc filles del tinent Pedro Català. Aquest increment va afectar tant a adults com a infants¹⁹:

	total	albats	COSSOS		
			total	homes	dones
gener	4	2	2	1	1
febrer	6	3	3	1	2
març	5	2	3	—	3
abril	1	—	1	—	1
maig	5	1	4	3	1
juny	9	2	7	6	1
juliol	6	1	5	4	1
agost	11	3	8	2	6
setembre	49	16	33	13	20
octubre	15	4	11	3	8
novembre	11	3	8	4	4
desembre	8	2	6	1	5
	130	39	91	38	53

NOTES

1. LLADONOSA PUJOL, J., Noticia Histórica sobre el desarrollo de la Medicina en Lérida, Lérida, 1974, pp. 211.
2. Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Vol. 61, 1647-1648.
3. Id., Doc. cit.
4. Arxiu Municipal de Lleida, Consells 1648 a 1652.

REGIÓ DE LLEIDA

5. Arxiu Capitular de Lleida, Actes Capitulars, Vol. 62, 1650 a 1652.
6. Arxiu Municipal de Lleida, Doc. cit.
7. Id., Cartuari 1648 a 1655, Reg. 857.
8. Id., Doc. cit.
9. Id., Doc. cit.
10. Id., Doc. cit.
11. Id., Doc. cit.
12. LLADONOSA PUJOL, J., *ob. cit.*, p. 212.
13. Arxiu Municipal de Lleida, Consells, 1648 a 1652.
14. Id., Cartuari 1648 a 1655, Reg. 857.
15. Id., Consells, 1648 a 1652.
16. Id., Doc. cit.
17. Id., Doc. cit.
18. Arxiu Capitular de Lleida, Doc. cit.
19. CAMPS i CLEMENTE, M., CAMPS i SURROCA, M., *Aspectes sanitaris de l'Arxiu de Sant Joan de Lleida. Segle XVII*, 1983, p. 218.

ALGUAIRE

Comarca, Segrià

Era de la vegueria de Lleida

Bisbat de Lleida

Pesta, l'any 1652.

Els particulars de la vila d'Alguaire escrigueren una carta als Paers de Lleida datada el 29 de setembre de l'any 1652, dient que “*avui se ha tancat lo hospital del morbo en esta vila y que dels 10 del corrent no se ha ferit persona*”.

El 5 d'octubre, escrigueren de nou ratificant-se en el dit en l'anterior. Al peu d'aquesta darrera missiva hi ha una nota manuscrita del cirurgià de la vila que diu textualment: “*yo ernando perez cirujano ago berdadera relacion como no a caido enfermo alguno ara quarenta dias todos estan buenos*”.

NOTES

Arxiu Municipal de Lleida. Cartuari 1648 a 1655.

ALMATRET

Comarca, Segrià

Era de la vegueria de Lleida

Bisbat de Lleida

REGIÓ DE LLEIDA

No apareix cap referència relativa a la pesta als llibres parroquials corresponents.

NOTES

Arxiu Parroquial d'Almatret. Libre Manual Quinke Libris, IV part (difunts), començat el 3 maig 1612.

ALMENAR

Comarca, Segrià

Era de la vegueria de Lleida

Bisbat de Lleida

Pesta agost i setembre de 1652.

	total	homes	dones	albats	
1651	5	2	3	—	
1652	35	19	13	3	25 de pesta
1653	5	4	1	—	
1654	7	1	—	6	

1652

	total	homes	dones	albats	
març	3	—	1	2	
maig	2	1	1	—	
juliol	5	5	—	—	
agost	12	7	4	1	12 de pesta
setembre	13	6	7	—	13 de pesta
	35	19	13	3	

Els cinc òbits del mes de juliol corresponen a cinc homes que van morir violentament el dia 4 “*de escopetades en la orta*”.

L'1 d'agost la pesta produí la primera defunció. En un principi els cadàvers eren soterrats en el fossar de l'església, àdhuc en el seu interior. El 21 d'agost va ser sepultat el primer cadàver al fossar del contagi:

“Al primer de Agost fonc enterrada la Señora Francisca Florensa viuda mori del contagi. Esta enterrada en lo fosar de dita Iglesia”.

“Als 18 de Agost de 1652 mori la Señora Esperança Çabater del contagi. Fou enterrada dins la Iglesia”.

REGIÓ DE LLEIDA

“Als 21 de Agost mori Pere Juan Sant Visent del contagi. Fou enterrat en lo fosar de contagi”.

El 16 de setembre, amb la mort de Joan Campannola, finalitzà l'epidèmia a Almenar.

NOTES

Arxiu Parroquial d'Almenar, Òbits 1650-1682.

EL PALAU D'ANGLESOLA

Comarca, Segrià. Tradicionalment pertany a l'Urgell

Era de la vegueria de Tàrrrega

Bisbat de Solsona

Un escrit dels Síndics del Palau d'Anglesola de 9 d'agost de 1669 diu: *“Per ocasió dels infortunis comuns de pesta y guerra que an patit en notable modo no sols se troban obligats en aver de fer y prestar quiscun any sinch sentes vint lliures quinze sous de pensio de censals a differents acrehedors...”*.

Tot i que l'escrit no concreta l'any del contagi, havia de ser el 1652 com Bellvís.

NOTES

Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancilleria Reial, v. 5622, f. 32.

PUIGVERD DE LLEIDA

Comarca, Segrià

Era de la vegueria de Lleida

Bisbat de Lleida

Pesta agost i setembre de 1652.

1652

	total	homes	dones	
gener	2	—	2	
juny	1	1	—	
agost	4	3	1	3 de pesta

REGIÓ DE LLEIDA

Els malalts contagiats de Puigverd eren traslladats a la morberia de Lleida.

En el llibre parroquial d'òbits hi ha una anotació que diu:

“Los que son morts en Lleyda de mal contagios en lo present any de 1652 son los següents:

Primo mori matheu boldu al qual morde un llop rabios en la horta de Lleyda esta enterrat en la parrochia de St. Juan de Puigvert”.

A vuyt de Agost mori de contagi en Lleida Catherina argelaga y en segones nup-ties muller de barthomeu flor de puigvet esta enterrada en la parrochia de St. Juan.

Domingo flor fadri de puigverd fill de la sobredita Catherina argelaga y flor es mort en Lleyda de contagi en lo mes de agost de 1652.

Esta enterrat en St. Juan.

Mori en Lleyda en Agost de 1652 esta enterrat en St. Juan Jaume Barrufet de puigver”.

NOTES

Arxiu Parroquial de Puigverd, Llibre I d'Òbits 1628-1697.

BAIX SEGRE

Durant aquells anys, el Baix Segre, com a conseqüència de la guerra va roman-dre completament despoblat.

En els llibres parroquials de Soses hi ha un interval sense cap anotació que va del 26 de setembre de 1641 al 29 d'octubre de 1655, o sigui, 14 anys de total des-poblament.

En el corresponent llibre parroquial de Seròs, després de l'anotació d'un òbit ocorregut el 8 d'octubre de 1641, hi ha una nota que diu: *“Pase al any 1652 porque aquesta vila va estar abandonada onze anys per causà de les guerres.*

Comence dit llibre a 8 dies del mes de octubre del any 1652 que fou lo dia que determina de tractar de poblar dita vila despres que estigue del any 1640 fins any des-poblada pels los naufragis que los naturals patien de la guerra que y ague aquestos anys entre lo catolich Rey de España Fhelip Quart y entre lo principat de Cataluña sen favorit del Rey de Fransa y per causa de les avingudes dels soldats de una y altra part y per los transitos de les armades estigue derrotat dit loc onze anis”.

NOTES

CAMPS i CLEMENTE, M., CAMPS i SURROCA, M., *La mortalitat en el Baix Segre durant els segles XVII, XVIII i XIX*, en “Tercer Congrés d'Història de la Medicina Catalana”, Actes-Vol. I, Lleida, 1981, p. 58.

SEGARRA

CERVERA

Comarca, Segarra
Era de la vegueria de Cervera
Bisbat de Solsona

1649

El 14 d'agost arribà a Cervera una carta del Consell de Barcelona datada el 3, dient que a Aragó, València i Marsella hi havia pesta. Els cerverins prengueren l'acord d'impedir l'entrada de mercaderies i persones procedents de dites parts. S'iniciaren les acostumades pregàries¹.

1651

A principis de l'any la situació era força més alarmant. La malaltia era present a Barcelona. La capital de la Segarra, per la seva situació de lloc de pas, tenia un perill molt gran de contagiarse. Els soldats sense butlleta que acreditessin llur procedència i amb el seu violent comportament constituïen el major risc.

El 16 de gener el Consell va determinar elegir dotze persones amb ple poder per vetllar per la bona salut del poble, evitant que cap possible empestiferat entrés a la vila i suplicant del Governador de la plaça que fes el mateix amb els soldats vianants.

Amb la finalitat d'assabentar-se amb certesa de la situació de Barcelona, Cervera va comissionar al Dr. Pradell i al Dr. Jaume Pellissó, assignant 2 lliures i 8 sous de dieta al primer i 1 lliura i 4 sous al segon.

El 22 de març el Consell "*attes que a la ciutat de Barcelona se esten lo mal contagios de manera que les persones se moren per los carrers*", va determinar "*que ab tota vigilància y rigor se fassa guarda y que no dexe entrar ningu a la present vila que no vingue ben despatxat posant pals y trencant camins*".

L'epidèmia s'anava apropant. El 3 de maig el rector de Rubinat, en una carta, confirmava l'existència de contagi en aquell poble. Cap metge de Cervera volia anar-hi a prestar assistència als malalts.

La situació als pobles veïns empitjorava. A Rubinat eren ja vint-i-set o vint-i-vuit les persones mortes del contagi i la resta de la població estava ja també afectada. Els cerverins extremaren les mesures d'aïllament per tal d'intentar defugir el perill. El 30 de maig es va disposar fer sortir els soldats armats pel terme per obligar retornar els forasters que intentaven entrar a la Vila.

Els pares caputxins, que tenien el convent fora murs, per evitar que ningú hi entrés i pogués ocasionar el contagi a la comunitat, van fer tancar la porta amb un rastrell.

Una altra disposició va ser la de nomenar batlle del morbo Pere Giscafré al que se li concediren amplis poders.

REGIÓ DE LLEIDA

En el consell del 16 de maig, els paers es lamentaven que els francesos, que aleshores ocupaven la vila, no complien les normes existents i obrien els portals deixant entrar a tothom.

A més de Rubinat, també Montroig, l'Aranyó i altres llocs propers patien el contagi. El 13 de maig foren els jurats de Calaf els que digueren que tenien la pesta al poble.

En arribar el mes de juliol, totes les viles del circumveïnat eren infectes. També el Penedès. El pànic s'havia apoderat dels cerverins. No es deixava entrar a la població ningú procedent de lloc sospitós ni a cap persona incògnita encara que fos portadora de butlleta. El dia 3 es va acordar votar a San Cristòfol i Sant Roc².

1652

L'any 1652 Cervera patí agudament l'estrall de la pesta, que amb més o menys intensitat es perllongaria fins a principis de 1653.

Ja en el mes de febrer, es va determinar donar un pa de 6 unces diàries als molt pobres que per les necessitats degudes a la guerra y pesta hi havia a la localitat: *"ab això y lo que aplegaran per la vila dits pobres o podran passar millor"*. Es decidí donar una quartera de blat diària per aquesta finalitat.

En el consell que tingué lloc al 3 de març, es va notificar que en l'última prohomènia del morbo *"se resolgue se fes la mormeria al monestir dels Caputxins y despres ses considerat que dit lloch no ere a propòsit per mormeria per lo que ere xich y no havie cases prop per estar los convalecents lo cirurgia metge barber sacerdot per administrar los sacraments per los foters y altres servents dels pobres encontrats y altres inconvenients de aigua y així veigen Vs. Ms. ahont se posara que nosaltres no sabem puesto millor mes convenient y mes capas per mormeria que los hostals de baix que te tots los requesits"*.

El Consell va resoldre fer la morberia a les Cases dels Hostals i que si l'espai era insuficient s'hauria d'ocupar el Monestir de Jesús.

El 5 de juny, data en què l'epidèmia semblava que ja era extingida, es va resoldre satisfer les despeses a totes aquelles persones que havien contribuït en l'assistència dels malalts, com el pare Gaspar que havia servit com a cirurgià en la morberia, batlles del morbo, etc.

No obstant, la malaltia no havia cessat pas del tot. El 3 de novembre es decidí que les dones convalescents que hi havia a la morberia, per autoritzar-les entrar a la vila, fossin abans visurades pel doctor i prèviament passessin pel forn a fi de purificar les seves robes.

El poble estava arruïnat. Perfumar les cases era molt costós. La roba es purificava en uns forns disposats a l'efecte. Es va posar un preu per conjunt de roba que pagarien els interessats. En la morberia, hi havia molts llençols dels particulars, que abans de tornar-los es decidí purgar-los durant mig any, netejant-los tot sovint amb bugades, sol i serena.

L'acta del Consell del mateix 3 de novembre ens deixa veure la gravetat que assolí la pesta a Cervera: *"Fonch proposat que y aura moltes cases que se son morts"*

REGIÓ DE LLEIDA

tots y no si troba hereus, que se ha de fer perque algun estrany no se prengue. Sobre la qual propositio fonch deslliberat que a les cases no y aura hereusert que la vila que so prengue y si despres vindra hereu sert que toquien los bens que la vila restituesque al hereu"³.

El 8 de desembre els paers de Cervera, en carta dirigida als Consellers de Barcelona, deien que *"esta vila esta encara ab lo contagi viu que ahir sen feriren set sens molts de altres ni ha en la morberia en la ciudad de Solsona, en Çedo y en Ribes estan ab los matexos treballs que nosaltres"*⁴.

1653

En començar l'any 1653 encara hi restaven alguns empestats a la vila. El concell del 10 de gener notificava que *"abaix a la morberia no hi ha sino tres malalts y avui han estat despedits molts servidors. Es consulta al Concell per si ha de plegar la morberia ja que cada dia gaste quatre lliures"*. L'acord va ser de no tancar-la fins que tots els malalts estiguessin curats i buscar algú per baixar el recapte al barber i malats de dita morberia.

Com sigui que l'últim batlle del morbo, Pere Giscafré havia mort també de pesta, fou proposat per a substituir-lo Josep Antoni Joan.

La nit del 3 de febrer, els fossers dessenterraren el cadàver de Joan Fuster que havia mort de pesta tres mesos abans i el soterraren en el carner de Nostra Senyora de Gràcia del convent de Sant Agustí. El Consell *"veient una bellaquereia tan gran"* acordà tancar els frares de dit monestir clavant-los-hi les portes i fent-los purgar durant trenta o quaranta dies. Els fossers, un cop despullats, serien tancats en la torre del castell, cremada la seva roba i degudament castigats.

Van arribar a Cervera rumors que a Balaguer hi havià el contagi. El 13 de febrer, el Consell determinà enviar un propi a aquella població i no deixar entrar cap soldat ni roba procedent d'aquella vila fins que retornés.

En arribar el mes de juny, assabentat el municipi de l'existència de pesta a Barcelona, es va prohibir acollir ningú d'aquella procedència. A més de Josep Antoni Joan, foren designats batlles del morbo Dr. Francesc de Moixó i Pere Codina.

A les aules de l'estudi, s'havia emmagatzemat molta roba empestada i passada pel forn i perfumada, propietat de gent pobra que no la podien treure per no poder pagar aquella desinfecció. Com sigui que era necessari desallotjar el local perquè s'havia de començar a llegir gramàtica, foren autoritzats per retirar-la fent prèviament debitori a l'estudi⁵.

1654

El 24 de març, es va tenir coneixement que a Igualada estaven contagiats. Tots els portals foren tancats excepte dos on hi hauria dos homes de guàrdia per no deixar entrar ningú sense butlleta.

El mes de juny era Manresa i Vic les ciutats infectades, fet que va determinar que es tanquessin de nou els portals excepte els del Pou i Miracle.

REGIÓ DE LLEIDA

Es va fer una crida anunciant a la gent la prohibició d'entrar a Cervera sense la corresponent butlleta i l'obligació de purgar, els veïns del poble, en algun mas situat en parts llunyanes del terme i fora de camí. Els batlles del morbo serien els encarregats d'encomanar algú per portar-los-hi el més necessari, no podent comunicar-se amb ningú més⁶.

NOTES

1. Arxiu Municipal de Cervera, Consells 1644 a 1668.
2. Id., Doc. cit.
3. Id., Doc. cit.
4. Institut Municipal d'Història de la Ciutat, Barcelona, Consell de Cent, Cartes comunes originals, any 1652, fol. 267 (X-86).
5. Id., Doc. cit.
6. Id., Doc. cit.

L'ARANYÓ I HOSTAFRANCOS

Comarca, Segarra
Eren de la vegueria de Cervera
Bisbat d'Urgell

Pesta a l'Aranyó en els mesos de juny i juliol de 1651. Hostafrancos no la patí. (Hostafrancos és l'agregat més important de l'Aranyó).

	L'Aranyó				Hostafrancos			
	total	homes	dones	albats	total	homes	dones	albats
1649	3	1	2	—	5	3	1	1
1650	1	—	1	—	6	1	1	4
1651	11	2	4	5	2	1	—	1
1652	1	—	—	1	4	2	2	—

1651

	L'Aranyó				
	total	homes	dones	albats	
maig	2	2	—	—	tots de pesta de pesta
juny	7	—	3	4	
juliol	1	—	—	1	
desembre	1	—	—	1	
	11	—	3	8	

REGIÓ DE LLEIDA

El 25 de juny es produïren les dues primeres defuncions: *“mori Margarida Lobeta viuda y Simona Cornelona del lloc del Aranyo moriren de pesta foren enterrades en lo sementiri de dit lloc dit dia y ainy”*.

Durant els últims dies de juny, hi hagué encara cinc òbits més, dues germanes, dos germans i unà vídua, *“als 25 y als 27 y 28 del mes de junch moriren Sisilia Cortesa y Catarina Cortesa y Pere Cornelona y Tomas Cornelona de edat de onse ainy y de nou y de set y de dose moriren de pesta en lo lloc del Arayno foren enterrats en lo sementiri de dit lloc dia y ainy sobredit”*. La dona vídua morí el dia 29.

El 30 de juliol posà fi al contagi la mort d'una nena de deu anys, Gerònima Arnaua.

NOTES

Arxiu Parroquial d'Hostafrancs, Llibre d'actes sacramentals i defuncions: Baptismes (1580-1678), Matrimonis (1580-1678), Defuncions (1562-1673).

BIOSCA i TORÀ

Comarca, Segarra

Eren de la vegueria de Cervera

Bisbat de Solsona

El 29 de juliol de 1651 la Junta del morbo de Solsona resolgué que cap veí procedent de Biosca i Torà anès a moldre als molins d'Olius i d'altres propers a la ciutat pel motiu que els pobles esmentats estaven empestats.

NOTES

Arxiu Municipal de Solsona. Llibre i papers del morbo, n.º 164.

GUISSONA

Comarca, Segarra

Era de la vegueria de Cervera

Bisbat d'Urgell

Pesta, l'any 1652.

Un escrit dels Síndics de Guissona de 1676, diu que: *“Sols desde lo any mil sis cents cinquanta dos se troba haver gastat dita vila vint y nou mil cent setanta quatre lliures quatre sous y tres diners ço es per lo contagi vuyt mil nou centas vuytanta quatre lliuras un sou y dos per las guerras vuyt mil cent vuytanta nou lliures catorse sous y un diner”*.

NOTES

Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancilleria, vol. 5677, p. 281.

REGIÓ DE LLEIDA

GUSPÍ

Comarca, Segarra
Era de la vegueria de Cervera
Bisbat de Solsona

Els Síndics de Guspí, en un escrit del 23 de gener de 1667, deien: “*Per los treballs de la guerra, contagi y altres infortunis ha patit lo present Principat y altrament per ser un lloch nomes que de deu o dotze cases y los amos de aquelles ser pobres y miserables*”.

NOTES

Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancilleria Reial, v. 5589, f. CCXLI.

MONT-ROIG (Pertany al municipi de les Pallargues)

Comarca, Segarra
Era de la vegueria de Cervera
Bisbat d'Urgell

El 30 de maig va arribar la nova a Cervera de que hi havia el contagi.

NOTES

Arxiu Municipal de Cervera, Consells 1644 a 1668.

RUBINAT

Comarca, Segarra
Era de la vegueria de Cervera
Bisbat de Solsona

Segons una carta del rector de Rubinat als paers de Cervera datada el 13 de maig de 1651, la malaltia havia ocasionat 27 ó 28 morts i la resta del veïnat estava malalt.

NOTES

Arxiu Municipal de Cervera, Consells 1644 a 1668.

SANAÜJA

Comarca, Segarra
Era de la vegueria de Cervera
Bisbat d'Urgell

El 12 de setembre de 1652, els cònsols de Cardona van escriure als de Solsona interessant-se per dos minyons que procedents de Sanaüja, poble on sabien hi havia

REGIÓ DE LLEIDA

la pesta, havien anat a aquella ciutat. Els de Solsona contestaren dient que el minyó havia mort dins la ciutat i la minyona a la purga.

NOTES

Arxiu Municipal de Solsona, Llibre i papers del morbo, n.º 164.

SEDÒ

Comarca, Segarra
Era de la vegueria de Cervera
Bisbat d'Urgell

El 8 de desembre de 1652 els paers de Cervera informaren als Consellers de Barcelona que Sedó estava empestat.

NOTES

Institut Municipal d'Història de la Ciutat, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes originals, any 1652, fol. 267 (X-86).

VERGÓS GUERREJAT

Comarca, Segarra
Era de la vegueria de Cervera
Bisbat de Solsona

Un escrit dels Jurats de l'1 de setembre de 1665 diu entre altres coses: "*per esser los particulars de dit lloch molt pobres y molt poch per haver patit y suportat molts gastos en los comuns treballs de aquest Principat axi de les guerres com de contagi*".

NOTES

Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancilleria Reial, v. 5589, f. XX.

GARRIGUES

LES BORGES BLANQUES

Comarca, Garrigues
Era de la vegueria de Lleida
Bisbat de Lleida

Pesta de juliol a setembre de 1652.

REGIÓ DE LLEIDA

	total	homes	dones	albats	
1650	13	5	3	6	
1651	28	17	3	8	9 morts d'escopetades el 27 d'octubre i 3 el 7 de desembre. 2 de pesta
1652	15	6	2	7	
1653	12	2	4	6	
1654	23	9	4	10	

1652

	total	homes	dones	albats	
gener	4	1	2	1	
abril	2	1	—	1	
juny	1	1	—	—	
juliol	4	1	—	3	1 de pesta
setembre	4	2	—	2	1 de pesta
	15	6	2	7	1 de pesta

Entre el 31 de juliol i el 6 de setembre hi ha un buit sense cap inscripció degut al canvi de rector. Molt possiblement els morts de pesta foren més però degut al buit citat no foren anotats.

“Vuy als 31 de juliol 1652 mori M^o Isidro Prats cirurgia de la vila de les Borges. Mori en lo moli de la farina empestat”.

El 10 de setembre, *“Jaume Semente mori fora de la vila en una barraca empestat. Enterrat fora de la vila junt la barraca on mori”.*

Els paers de Lleida, necessitats de diners, pregaren als jurats de les Borges que s'encarreguessin de vendre 300 quarteres de blat d'aquella ciutat. Els borgencs, en una carta datada el 28 de setembre els van contestar que ho farien amb molt de gust però era difícil que els veïns volguessin anar a buscar-lo perquè *“per estes pars a pasada la paraula que en eixa Ciutat y auria alguna cosa en rao de contagi”*. No obstant, si els en portaven, s'encarregarien de vendre'l *“encara que sie exposantse a qualsevols perills”*. al preu corrent d'aleshores que era de 10 a 11 lliures la quartera.

NOTES

Arxiu Parroquial de les Borges Blanques, Quinqui Libris n.º 2, 1630-1666.

REGIÓ DE LLEIDA

L'ALBI

Comarca, Garrigues

Era de la vegueria de Montblanc

Bisbat de Tarragona

L'Albi va estar molt poc afectat per la pesta. Solament en un cas se la cita com a probable causa de la defunció: "*El 3 de març de 1652 mori Armengol Giberga fadri no se li feu enterro al fossar per dubte del contagi*".

	total	homes	dones
1649	13	6	7
1650	12	7	5
1651	13	7	6
1652	6	3	3
1653	3	2	1

NOTES

Arxiu Parroquial de l'Albi. Llibre de bateigs, desposoris i òbits 1647-1729 (A.A.T.).

ARBECA

Comarca de Les Garrigues

Era de la vegueria de Lleida

Bisbat de Tarragona

Pesta de febrer a juliol de 1652.

A l'any 1651, consta solament la mort de quatre homes (tres al maig i un al juny).

1652

	total	homes	dones	albats	
gener	1	—	1	1	
febrer	4	—	4	—	2 de pesta
març	4	1	3	—	2 de pesta
juny	27	10	15	2	12 de pesta
juliol	11	6	5	—	6 de pesta
agost	—	—	—	—	
setembre	1	—	1	—	
octubre	1	1	—	—	
novembre	—	—	—	—	
desembre	1	1	—	—	
	51	19	30	2	

REGIÓ DE LLEIDA

Les anotacions del llibre d'òbits corresponents a l'any 1652 estan completament desordenades. A més creiem que no hi són totes, especialment les relatives als albat.

La primera víctima fou Magdalena Secana, vídua, que el 6 de febrer "*mori del mal*".

No hi ha cap referència de que els malalts del contagi fossin traslladats a una morberia. Els cadàvers eren soterrats "*en el fossar de Santa Catherina*" o "*en el fossar de la present vila*". En cap cas hem vist que es fes en el camp o altres llocs.

El 23 de juny, "*mori la Sra. Magdalena Baget uxor de M^o Francisco Baget apotecari, mori de pestilensia. Fou enterrada en lo fossar de la present vila*".

L'última defunció atribuïda a la pesta, va ser la Domingo Claver, sastre, que "*mori del mal*" el dia 25 de juliol.

Dels 22 morts registrats de pesta 14 foren homens i 8 dones.

NOTES

Arxiu Parroquial d'Arbeca, Llibre Sagramental 1600-1667 (A.A.T.).

LA POBLA DE CÉRVOLES

Comarca, Garrigues

Era de la vegueria de Lleida

Bisbat de Tarragona

Pesta, juny i juliol de 1652.

Dels 6 òbits que hi hagué l'any 1652, 5 van morir de pesta.

El 1650 havia mort solament un albat, el 1651 no hi hagué cap defunció i el 1653 un cos i un albat.

1652

El 4 de juny morí Tecla Preixens, vídua de 50 anys. Morí repentinament i "*fou enterrada en lo fossar per mans de son fill sens ninguna solemnitat per tenir sospita era morta del mal contagios*".

El 18 de juny morí Agustina Sobreperere de 2 anys d'edat, "*fou enterrada per mans de son pare en lo corral de casa Gassio*".

El 22 de juny morí Baptista Preixens de 30 anys d'edat. "*mori en la cova del Barranc del mal contagios, fou enterrat per mans de una minyona de Vimbodi y sa germana Tecla, lo enterraren dessota dita cova en una feixa sota un noguer*".

El 3 de juliol Hiasinto Sobreperere de 40 anys d'edat, "*mori en una cova del mal contagios, fonch enterrat en aquella partida per mans de una fadrina de Vimbodi en presencia mia pero sens ninguna solemnitat*".

El 4 de juliol Gerònima Balaguer vídua de 50 anys, "*mori en una covà de la partida de les Alberedes del mal contagios, fonch enterrada en una feixa de dita par-*

REGIÓ DE LLEIDA

tida per mans de una fadrina de Vimbodi en presencia mia pero sens ninguna solemnitat”.

NOTAS

Arxiu Arxidiocesà de Tarragona, Fons Parroquials, Arxiu Parroquial de la Pobra de Cérvoles B.D.M., 1642-1700.

TARRÉS

Comarca, Garrigues
Era de la vegueria de Lleida
Bisbat de Tarragona

Pesta de desembre de 1652 a febrer de 1653.

	total	homes	dones	albats	
1650	3	–	2	1	
1651	2	2	–	–	
1652	11	4	4	3	10 de pesta
1653	5	2	2	1	3 de pesta

1652

	total	homes	dones	albats	
juny	1	–	1	–	
desembre	10	4	3	3	10 de pesta
	11	4	4	3	

–“Al primer de desembre 1652 mori Margarida Roca viuda. Lo seu cos es soterrat en lo fossar del present lloch de Tarres sens funeraries per quant se tem mori de pesta”.

No hi havia morberia. Els malalts morien i eren enterrats en el terme, alguns en la partida de Corregó.

El dia 30, morí el Rnt. Frances Cugat, rector de la parròquia.

1653

L'epidèmia persistí fins al mes de febrer. Hi ha registrats tres òbits, dos homes i una dona, però no hi son tots. El nou rector deixà escrita una nota dient: “de altrés ni ha de morts en la pesta que jo noi era aqui, aqui fi lo contagi Deu nos guarde”.

En un full apart el citat rector afegeix: “Aquest any dalt escrit (1654) en-lo que jo Isidro Esteve Rector de dit lloch (Tarres) natural de la vila de Guimera he comen-

REGIÓ DE LLEIDA

sat a residir en la rectoria de Tarres en lo present any despres que fou passada la pestilencia que hague en dic lloch i hi moriren 20 persones y lo Rector Mn. Fcº Cugat esta soterrat en lo fossar juntament ab los altres al raco del fossar envers les eres guardant de cavar en dit lloch”.

Segons aquesta nota es va ometre el registre de set òbits.

A Tarrés, poble de molt reduït veinat, la pesta assolí una especial gravetat.

NOTES

Arxiu Parroquial de Tarrés, Òbits, 1422-1701.

EL VILOSELL

Comarca, Garrigues

Era de la vegueria de Lleida

Bisbat de Tarragona

Pesta el maig i juny de 1652.

	total	homes	dones	albats	
1650	8	—	—	8	
1651	8	3	1	4	
1652	16	3	3	10	4 de pesta
1653	7	4	2	1	
1654	9	—	3	6	

La primera defunció, la d'una adolescent anomenada Elisabet Ferrer el 18 de maig *“non fuit sepulta in loco sacro propter suspicionem contagy”*.

En total hi hagué quatre defuncions, dues al maig i dues al juny corresponents a una noia jove i tres albats.

NOTES

Arxiu Parroquial de El Vilosell, Òbits 1591-1734.

VINAIXA

Comarca, Garrigues

Era de la vegueria de Lleida

Bisbat de Tarragona

Pesta, a l'hivern de 1652.

REGIÓ DE LLEIDA

El 9 de desembre de 1652 els Còsols de Montlanc, en un carta dirigida als Consellers de Barcelona, informaven de que, entre altres llocs, Vinaixa patia la pesta.

NOTES

Institut Municipal d'Història, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, any 1652, f. 271, (X-86).

URGELL

TÀRREGA

Comarca, Urgell
Cap de vegueria
Bisbat de Solsona

Pesta de gener a març de 1652.

1649

El 5 de gener es van rebre notícies de Barcelona advertint que era necessari adoptar mesures per protegir-se del morbo. Es va determinar tancar els portals i posar guardes als que restessin oberts. Es van nomenar prohoms del morbo el Dr. Copons, M^o Frances Colom, Francesc Pellicer, M^o Joseph Ginet, Joseph Soler i Magí Morras.

El 5 d'agost es va rebre una nova comunicació des de Barcelona insistint en la necessitat d'adoptar mesures de vigilància perquè la pesta s'havia declarat als regnes de València, Aragó, Castella i Marsella.

Reunits els paers i prohoms del morbo, van coincidir en reconèixer la dificultat en què es trobava el municipi per tal d'adoptar qualsevol d'aquelles precaucions degut a l'estat de guerra en què es trobava Catalunya i la impossibilitat de resistir a la gent armada. Van resoldre anar a Cervera per orientar-se i si fos necessari, a Barcelona per consultar el cas.

Es decidí fer una festa solemne a Sant Roc amb cantúria, banderes i menestrils.

1651

Els rumors sobre l'increment de la malaltia, anaren augmentant. El 16 d'abril s'acordava tancar el portal de Cervera i deixar solament oberta una porta en el de Sant Agustí.

REGIÓ DE LLEIDA

La guàrdia del morbo, dominada per la por, no estava disposada a fer servei. El 23 de juliol era nomenat M^o Pau Fuster amb facultat de prendre jurament a qualsevol persona que transités pels portals i poder imposar penes i executar-les.

Les persones procedents de Barcelona no podien entrar ni transitar per la vila i fins i tot eren foragitats del terme.

1652

Aquelles mesures preventives no van evitar que en arribar el mes de gener entrés el contagi a Tàrrega. Pel pànic del veïnat, no era possible trobar ningú que volgués fer-se càrrec de la prohomenia del morbo. Per fi, el candeler Joseph Vergonyó acceptà aquella responsabilitat.

El 20 de gener va morir el Rnt. Felip Planes que fou soterrat al carner de Sant Miquel. Era el primer òbit ocasionat per la pesta a la població. Amb el propòsit de no alarmar més la gent, es prohibí que ningú abandonés la població emportant-se robes i altres efectes.

En la sessió del 7 de febrer, el Consell va manar fer una crida perquè els veïns portessin ginebre, molt necessari en la prevenció i tractament de la pesta. La roba dels malalts va ser cremada i es nomenaren quatre persones que, prèviament informades pel metge i el cirurgià, col.laborarien en l'ajut als empestats. També es decidí pagar al metge, Dr. Flix i al cirurgià M^o Lleonart els seus treballs professionals.

Reunits en consulta els doctors en medicina Antoni Novell del Bellpuig, Fermí Pasqual d'Agramunt i Frances Vila de Tàrrega, van determinar que la pesta, present a Tàrrega, no era causada per contagi sinó pels mals aliments.

El Consell va resoldre emplaçar una morberia en el lloc que assenyals el Dr. Flix i els cirurgians. Els paers van acordar tractar, per fe-se càrrec de dita morberia, amb un francès arribat de Guissona, molt pràctic en aquell ofici com havia demostrat assistint els malalts de la referida vila. Aquest morber va demanar que es nomenés una persona que tots els dies mirés si en les barraques del terme hi havia algun contagi i de ser així que se'ls obligués a anar tot seguit a la morberia. Foren designats M^o Pau Muat i M^o Lleonart amb el salari de 50 lliures mensuals a cada un. Com a mesura preventiva, durant aquells dies les sessions del Consell se celebraven fora vila.

Així les del 25 de febrer la tingueren a l'era de Frances Pellicer, la de l'11 de març a l'era del pubill Ciurana al Pla de Sant Antoni, les del 15 de març i següents a l'era de M^o Lluís Carreras, la del 2 d'abril a l'era de Francesc Pellicer i les dels dies 5, 9 i 19 d'abril també a l'era de M^o Lluís Carreras.

Tenint necessitat el Dr. Segarra, del Reial Consell, de donar un encàrrec al batlle i paers de Tàrrega, els va citar al poble del Talladell.

El 31 de març va morir Joseph Torta del contagi i va ser soterrat en el fossar de la morberia. Va ser la darrera defunció ocasionada per la pesta. A continuació de la corresponent anotació, el rector de la parròquia va escriure: "*Aquí seça lo contagi. Glòria al Redemptor*". El total d'òbits ocasionats pel contagi fou de vint.

REGIÓ DE LLEIDA

A partir del 27 d'abril es va començar a deixar entrar a la vila la gent que estava abarracada per les cabanes del terme. Als forasters que passaven se'ls encarregava sortissin prest.

El cirurgià francès Mofur, encarregat de la morberia, va demanar quedar-se a Tàrrega i se li concedí amb la condició que no sortís de casa fins que hagués girat la lluna. No obstant, el 23 de maig se'n torna a Guissona amb el pare Fra. Miquel Rubinat i M^o Joseph Martí.

El Dr. Flix i els cirurgians Miranda, Poal i Novell, van manifestar que efectivament ja no hi havia contagi a la població¹.

En resum, els morts a Tàrrega durant aquells anys foren els següents:

	Total	Cossos	
		Homes	Dones
1649	25	15	10
1650	25	17	8
1651	24	15	9
1652	30	13	17
1653	8	2	6

Detallat per mesos, l'any de la pesta (1652) fou així.

	Total	Cossos	
		Homes	Dones
gener	7	2	5
febrer	8	3	5
març	9	4	5
abril	-	-	-
maig	-	-	-
juny	1	-	1
juliol	1	1	-
agost	-	-	-
setembre	2	2	-
octubre	-	-	-
novembre	-	-	-
desembre	1	-	1
	30	13	17

Com hem dit abans, els morts per pesta foren vint, tres el mes de gener, vuit el de febrer i nou el de març. Durant els mesos de gener i febrer els cadàvers eren enterrats al fossar. Els que van morir el mes de març ho foren al fossar de la mor-

REGIÓ DE LLEIDA

beria “*que era en lo clos de la hera del cavaller Montserrat al pati del Carme*”. No hi eren registrats els albats. Entre els morts del contagi hi hagué el paer Matias Camats².

NOTES

1. Arxiu Municipal de Tàrrega, Consells, V. 11.
2. Arxiu Parroquial de Tàrrega, Llibre I Òbits 1640 a 1730.

ANGLESOLA

Comarca, Urgell

Era de la vegueria de Cervera

Bisbat de Solsona

No apareix cap referència relativa a la pesta als llibres parroquials corresponents.

NOTES

Arxiu Diocesà de Solsona, Arxiu Parroquial d'Anglesola, Òbits, vol. 2, 1601 a 1661.

BARBENS

Comarca, Urgell

Era de la vegueria de Tàrrega

Bisbat d'Urgell

No apareix cap referència relativa a la pesta als llibres parroquials corresponents.

NOTES

Arxiu Diocesà d'Urgell, Fons Parroquials, Arxiu Parroquial de Barbens, Òbits 1636-1738.

BELIANES

Comarca, Urgell

Era de la vegueria de Montblanc

Bisbat de Tarragona

Pesta, març de 1652.

	total	homes	dones	
1650	1	1	–	
1651	6	4	2	
1652	9	6	3	7 de pesta
1653	1	–	1	
1654	3	2	1	

REGIÓ DE LLEIDA

La primera inscripció que apareix es la d'Isidre Cullerer mort "de mal contagios" el 3 de març.

De les 7 defuncions de pesta registrades, 5 corresponen a homes i 2 a dones. Algunes d'elles solament apareixen citades l'any següent amb motiu de la celebració del cap d'any i novena.

NOTES

Arxiu Arxidiocesà de Tarragona, Fons Parroquials, Arxiu Parroquial de Belianes, B.D.O. 1514-1708.

BELLPUIG D'URGELL

Comarca, Urgell

Era de la vegueria de Tàrrrega

Bisbat de Solsona

Pesta, agost i setembre de 1652.

	total	homes	dones	albats
1650	21	4	4	13
1651	55	17	12	26
1652	43	10	4	29
1653	33	8	8	17
1654	22	7	5	10

1652

	total	homes	dones	albats
gener	1	–	1	–
febrer	4	2	–	2
març	2	–	–	2
abril	1	1	–	–
maig	1	–	–	1
juny	2	1	–	1
juliol	11	–	–	11
agost	7	1	1	5
setembre	10	4	1	5
octubre	2	–	–	2
novembre	2	2	–	–
	43	11	3	29

REGIÓ DE LLEIDA

Solament hi ha dues defuncions atribuïdes a la pesta:

“Geronim Fau sabater mori al 28 de agost rebe lo sacrament de la penitensia y esta enterrat en sa casa per quant en aquest temps en moltes parts de Catalunya y avie lo mal del contagi y lo dit Fau vingue ja malalt de part ha hont se tenie casi per sert y era lo dit mal y mori molt prest durantli poc lo mal per lo que se teme nos comunicas y aixi se dona aqueix orde y se li tanca la casa y se tragueren fora la vila muller y fills y altres dones que estaven en dita casa”.

“Josep Fau fadri mori als 14 de setembre rebe lo sacrament de la penitensia el qual vai anar a confesar en la cabana de la hera del pobill Tudela y esta enterrat al fosar vell mori del contagi”.

NOTES

Arxiu Parroquial de Bellpuig d'Urgell. Òbits 1609-1667.

CASTELLSERÀ

Comarca, Urgell

Era de la vegueria de Lleida

Bisbat d'Urgell

No apareix cap referència relativa a la pesta en els llibres parroquials corresponents.

NOTES

Arxiu Diocesà d'Urgell, Fons Parroquials, Arxiu Parroquial de Castellersà i les Penelles. Òbits V, 1642-1662.

LA FULIOLA

Comarca, Urgell

Era de la vegueria de Lleida

Bisbat d'Urgell

No apareix cap referència relativa a la pesta als llibres parroquials corresponents.

NOTES

Arxiu Parroquial de la Fuliola, Llibre I Defuncions, 1573 a 1729.

MALDÀ

Comarca, Urgell

Era de la vegueria de Montblanc

Bisbat de Tarragona

REGIÓ DE LLEIDA

Pesta el juliol de 1652.

	total	homes	dones	albats	
1650	3	1	–	2	
1651	6	1	2	3	
1652	6	2	1	3	1 de pesta

–“*Die decimo sexto mensis july anno millessimo sexcentessimo quinguagessimo secundo Jacinta Capdevila vidua soluta quondam Mathie Capdevila ex contagio et extra locum Maldam, cuyus corpus sepultus fuit in loco ubi fuit inventa*”.

NOTES

Arxiu Arxidiocesà de Tarragona, Fons Parroquials, Òbits 1632-1699, n.º 75, caixa 7.

PREIXANA

Comarca, Urgell

Era de la vegueria de Tàrrega

Bisbat de Solsona

Malgrat que a l'Arxiu Parroquial de Preixana no es conserva el llibre d'òbits corresponent als anys que ens ocupen, sabem que al poble hi havia la pesta en el mes de novembre de 1651 gràcies a una làpida que es troba engalzada a la façana de l'ermita de la Mare de Déu de l'Horta i que diu: “*Dorotea Bas los ossos sepultats te vui dins mi perque de pesta mori y no esta entre los demes cosos. 1651. Novembre als 18*”.

Els cadàvers dels empestats eren enterrats, per temor al contagi, fora dels fosars. Per aquest motiu. Dorotea Bas no estava “*entre los demes cossos*”.

VERDÚ

Comarca, Urgell

Era de la vegueria de Tàrrega

Bisbat de Solsona

Pesta gener i febrer de 1652.

	total	homes	dones	albats	
1649	15	5	6	4	
1650	12	5	7	–	
1651	20	8	9	2	
1652	14	4	9	1	4 de pesta
1653	6	2	3	1	
1654	13	7	6	–	

1652

El 20 de gener va morir el primer malalt de pesta: "*Die 20 obiit francisqus bosch qui fuit sepultus in loco ubi purgabat prostix suspisionem pestis*".

Coloma Campistol morí purgant fora la vila, el 12 de febrer, "*Violant Pugola fon enterrada en sa casa per suspitio de pesta*" i finalment Isidoro Pujol "*mori ab suspitio de pesta u fou enterrat a la Consepsio*".

El registre dels òbits de l'any 1652 està molt desordenat. És possible que no hi constin tots els morts del contagi.

NOTES

Arxiu Parroquial de Verdú, Llibre V d'òbits 1636-1673.

NOGUERA

BALAGUER

Comarca, Noguera

Era de la vegueria de Balaguer

Bisbat d'Urgell

A l'Arxiu Municipal de Balaguer no hem trobat cap indici que faci al·lusió al pas de la pesta per aquella ciutat i al Parroquial també manca el llibre d'òbits d'aquells anys circumstàncies que fan difícil que es pugui arribar a conèixer els detalls del pas de l'epidèmia per la capital de la Noguera.

A la junta del Consell de Cervera del 13 de febrer de 1653 es va determinar que com: "*es diu que hi ha el contagi a la ciutat de Balaguer. Com sigue que els soldats venen de dita ciutat i porten roba, poden portar el mal*", s'acordà enviar un propi per averiguar la veritat.

NOTES

Arxiu Municipal de Cervera, Consells 1644 a 1668.

REGIÓ DE LLEIDA

ALÒS DE BALAGUER

Comarca, Noguera
Era de la vegueria de Lleida
Bisbat d'Urgell

No apareix cap referència relativa a la pesta en els llibres parroquials corresponents.

NOTES

Arxiu Diocesà d'Urgell, Fons Parroquials, Arxiu Parroquial d'Alòs de Balaguer, Òbits 1611-1689.

ARTESA DE SEGRE

Comarca, Noguera
Era de la vegueria d'Agramunt
Bisbat d'Urgell

No apareix cap referència relativa a la pesta en els llibres parroquials corresponents.

NOTES

Arxiu Diocesà d'Urgell, Fons Parroquials, Arxiu Parroquial d'Artesa de Segre, B.D.O. 1618-1686.

BALDOMAR

Comarca, Noguera
Era de la vegueria d'Agramunt
Bisbat d'Urgell

No apareix cap referència relativa a la pesta en els llibres parroquials corresponents.

NOTES

Arxiu Parroquial de Baldomar, Llibre Sagramental 1631-1707.

BELLVÍS

Comarca, Noguera
Era de la vegueria de Lleida
Bisbat d'Urgell

Encara que actualment està inclòs a la comarca de la Noguera, tradicionalment era de l'Urgell.

El 14 de juny de 1652, el Capítol de Lleida va escriure als paers de la vila de

REGIÓ DE LLEIDA

Bellví i els deia: “*En ocasio que aqueixa vila estave privada del comersi dels llochs circunvehins per raho que se dubtave si aqui hi havie algunes persones ferides y tocadetes del mal del contagi deliberarem sens deixessin vint quarteres de blat fetes farina les quals nos pagaran a raho de una dobla per cada quartera*”.

NOTES

Arxiu Capitular de Lleida, Cartuari de 1616 a 1653 (n.º 2).

BLANCAFORT (Pertany al municipi d'Os de Balaguer)

Comarca, Noguera

Era de la vegueria de Balaguer

Bisbat d'Urgell

No apareix cap referència relativa a la pesta en els llibres parroquials corresponents.

NOTES

Arxiu Parroquial d'Os de Balaguer, Arxiu Parroquial de Blancafort, Llibre dels morts que comença l'any 1606.

LA CLUA DE MEIÀ

Comarca, Noguera

Era de la vegueria de Lleida

Bisbat d'Urgell

Els Síndics del lloc de la Clua en un escrit de 1676, deien: “*Los Acrehedors del lloch de la Clua vegaria de Lleyda dihuen y representan que lo dit lloch se compon de sis casas y totes de pobres pagesos y per ocasio de la pesta, guerra, transits de soldats y servey se troban tan exaustos que no es possible conservarse en sas casas ni mantenirlas*”.

NOTES

Arxiu de la Corona d'Aragó, Cancilleria, Vo. 5677, p. 56.

EL TOSSAL

Comarca, Noguera

Era de la vegueria d'Agramunt

Bisbat d'Urgell

En el mes de febrer de 1653, El Tossal estava intensament afectat per la pesta. A la Junta del Consell de la Seu d'Urgell del 22 de febrer de 1653 es va fer constar: “*Que lo contagi del qual Deu nos vulla per sa bondat infinita guardar ses tornat a*

REGIÓ DE LLEIDA

encendre en algunes parts y en particular en Vilanove de Meya y en el lloch del Tossal cerca de Pons, si aparessera a dit savi Concel de que tornen a fer les guardes en lo portal per que desta manera la ciutat reste guardada”.

NOTES

Arxiu Històric Municipal de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1617 a 1657, n.º 38.

VILANOVA DE MEIÀ

Comarca, Noguera
Era de la vegueria de Lleida
Bisbat d'Urgell

En el mes de febrer de 1653, Vilanova de Meià estava intensament afectada per la pesta.

NOTES

Arxiu Històric Municipal de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1617 a 1657, n.º 38.

REGIÓ DE TARRAGONA

Comprèn les comarques del Tarragonès, Alt Camp, Baix Camp, Conca de Barberà i Priorat. La pesta entrà el 1650 pel Tarragonès, Baix Camp i Alt Camp. El 1651, persistint en el Tarragonès i augmentant en l'Alt Camp, s'escampà molt pel Baix Camp i envaí la Conca de Barberà pels seus extrems. El 1652, perdurant per arreu, augmentant en el Tarragonès i en la part central de la Conca de Barberà, s'endinsà en el Priorat. El 1653, descendí molt, restant algunes zones afectades de l'Alt Camp, la Conca de Barberà i el Priorat.

PRIORAT

FALSET

Comarca del Priorat

Era de la vègueria de Montblanc

Bisbat de Tarragona

Pesta de març a maig de 1652 i d'abril a maig de 1653.

	total	homes	dones	albats	
1649	30	10	7	13	
1650	34	15	10	9	
1651	38	10	11	17	
1652	84	35	29	20	25 de pesta
1653	76	19	23	34	15 de pesta
1654	15	6	4	5	

REGIÓ DE TARRAGONA

1652

	total	homes	dones	albats	
gener	4	3	1	—	
febrer	3	—	1	2	
març	6	4	2	—	1 de pesta
abril	16	7	3	6	2 de pesta
maig	32	14	12	6	22 de pesta
agost	5	2	2	1	
setembre	7	3	2	2	
octubre	6	1	3	2	
novembre	3	1	1	1	
desembre	2	—	2	—	
	84	35	29	20	25 de pesta (16 homes, 7 dones, 2 albats)

—“Als 27 de marts 1652 mori Frc. Masip sastre rebe los sacraments mori de mort contagios”.

La segona defunció produïda per la pesta tingué lloc un mes més tard: “als 26 de Abril mori Gabriel Baldira de mal contagios”.

La majoria dels malalts van morir a l'hospital del morbo: “Als 10 de maig 1652 mori Michel Marti jurat en Cap rebe los sacraments mori en lo ospital del morbo”.

No obstant alguns ho feren al camp: “Als 20 de maig de 1652 mori la Sra. Lluisa Marti en la campanya del contagi”.

És molt possible que les defuncions produïdes per la pesta fossin moltes més ja que hi ha un buit sense dades que comprèn els mesos de juny i juliol.

1653

	total	homes	dones	albats	
gener	11	2	4	5	
febrer	9	—	1	8	
març	1	—	1	—	
abril	6	1	2	3	3 de pesta
maig	18	6	5	7	12 de pesta
juny	11	2	5	4	
juliol	5	2	—	3	
agost	4	—	1	3	
setembre	5	4	—	1	
novembre	4	1	3	—	
desembre	2	1	1	—	
	76	19	23	34	15 de pesta (5 homes, 5 dones, 5 albats)

NOTES

Arxiu Parroquial de Falset, B.M.O. n.º I, 1638-1664.

REGIÓ DE TARRAGONA

CORNUDELLA

Comarca, Priorat

Era de la vegueria de Montblanc

Bisbat de Tarragona

Pesta de l'octubre al desembre de 1651, del juliol al desembre de 1652 i del gener al març de 1653.

1651

La primera defunció va ser el 24 d'octubre en que Miquel Gispert peraire de Cornudella *"mori de pesta y per so lo enterraren ha les heres prob de la Borja de Berthomeu Toda ahont estave ferit de la pesta"*.

Tot seguit es disposà un hospital pels empestats. El dia 27 Gabriel Lay, *"mori molt promptament y portantlo al espital dels ferita se mori arrimat a les parets o murs de la vila ferit de pesta y esta enterrat al mig de la heretat o farriginal de Mateu Noguer que esta detras de la Badia pero despres fonch tret de alli y portaren detras de la Iglesia ahont assenyalaren un fossar per als que moririen de la pesta"*.

El mes d'octubre van morir de pesta cinc homes i una dona i el de novembre set homes, tres dones i un albat.

1652

	total	homes	dones	albat	
gener	3	3	—	—	
febrer	2	1	1	—	
juny	2	2	—	—	
juliol	10	6	3	1	2 de pesta
agost	5	3	1	1	4 de pesta
setembre	26	10	5	11	21 de pesta
octubre	18	4	5	9	11 de pesta
novembre	25	7	10	8	24 de pesta
desembre	3	1	—	2	1 de pesta
	94	37	25	32	63 de pesta

De les 63 defuncions ocasionades per la pesta l'any 1652, 24 foren homes, 17 dones i 22 albat.

El 8 de juliol amb la mort del pagès Francesc Serdà va rebrotar la malaltia.

El 27 morí el cirurgià M^o Rafel Serra *"servint en lo hospital"*. L'1 de novembre morí un albat d'onze mesos *"de un bony o pesta"*. El rector deixà una nota escrita en la que diu: *"Als 8 de Juliol 1652 se declara contagi en la present vila de Cornudella aventhi ja agut lo any pasat de 1651 si be fou poca cosa en lo qual jo no mi trobi per estar fora de Cornudella a causa dels francesos de la guarnició de Ciurana y aixis aleshores governa la cura un tems lo Rr. de Porrera que estave en Cornudella"*

REGIÓ DE TARRAGONA

per orde dels de la dita guarnitio de Ciurana. En lo contagi que comensa als dies 8 de juliol vaig jo ministrar los sacraments fins a 14 de setembre que vaig caurer en una grave malaltia y per la comoditat de metjes y barbers men vaig anar a N^a Srª de Puigcerver ahont y havia molts del camp retirats per la causa tanta de contagis y estant alli ja remediat lo contagi torna fortament a envestir esta vila de manera que sen moriren los que estan asentats en aquest codernet lo qual vaiglo fer perque en cas me feris no aguessan de cremar aquest llibre ni purificar”.

Aquesta nota ens aclareix el fet de que en molts arxius falta precisament el llibre sacramental corresponent a aquests anys o, si més no, uns quants folis. Probablement era costum cremar aquests llibres quan el capellà moria de pesta.

1653

A l'iniciar-se l'any, l'epidèmia continuava. Al gener va morir un albat, al febrer un home i un albat, i al març una dona i un albat.

El rector va cloure el seu “codernet” dient: “*finis dels òbits del temps que dura la pesta*”.

NOTES

Arxiu Arxidiocesà de Tarragona, Fons Parroquials, Arxiu Parroquial de Cornudella, (n.º 52).

GRATALLOPS

Comarca del Priorat

Era de la vegueria de Montblanc

Bisbat de Tarragona

En el corresponent llibre d'òbits no hi cap referència de que a Gratalops morís algú de pesta.

NOTES

Arxiu Parroquial de Gratallops, Llibre d'Òbits i Confirmacions 1625-1739 (A.A.T.).

ULLDEMOLINS

Comarca, Priorat

Vegueria, Montblanc

Bisbat, Tarragona

El 26 de juliol de 1651, estant Alforja contagiada, es prengué l'acord d'instalar un hospital d'apestats al carrer del Balç¹.

NOTES

1. Lladonosa Josep, Ulldemolins, p. 73, Santes Creus 1981.

BAIX CAMP

REUS

Capital del Baix Camp
Era de la vegueria de Tarragona
Bisbat de Tarragona

La pesta durà del desembre de 1651 a l'octubre de 1652, amb un interval exempt entre els mesos d'abril i maig.

1650

El 22 de desembre, en el llibre de Consells es diu que *"el mal contagios es estat servit en algunes viles"*.

1651

En la junta del Consell del 8 de desembre es prengué l'accord d'acondectar metge i cirurgia perquè a Reus ja havia arribat el contagi: *"en lo temps de est contagi en algunes ocasions es estat Deu nostre Senyor servit que hage ferit algun natural"*.

1652

Quan va començar l'any, el nombre de malalts era ja important. El 8 de gener el Consell determinà prendre diners a censal ja que el municipi, degut a les despeses extraordinàries produïdes pels soldats, malalts i socors als pobres, estava arruïnat.

Els frares de Sant Francesc, també sol·licitaven ajuda *"per la concurrència de est temps"*, i un rastrell per davant del pati del front de l'església a fi de que el convent restés protegit tant del contagi *"com de la roba dels particulars"*.

A partir del febrer, la malaltia comença a decreïxer fins arribar el mes d'abril en que semblava que la pesta havia finalitzat.

El cirurgià Jaume Alguer va cobrar 25 lliures i 8 sous per l'import del vi i aliments durant els 47 dies, (del 16 de desembre al 20 de febrer) que havia servit a l'hospital del morbo.

Un altre cirurgià, Llorens Rovira, rebé de la vila 200 lliures per assistir els malalts del mateix hospital.

Per haver socorregut els empestats, el Dr. Verneda va percebre una assignació extraordinària de 250 lliures mensual durant tres mesos a comptar del 17 de gener en que fou contractat a més de les 500 anuals que venia cobrant de conducta ordinària.

En el corresponent llibre parroquial d'òbits, hi ha una nota del 7 de maig que fa referència a 6 sous i 6 diners que *"deu la vila per lo aniversari General lo endema de les festes del contagi per missa cantada, prosa, litanies y hores de creu"*.

REGIÓ DE TARRAGONA

Poc va durar aquell apaivagament. El Consell, en la junta del 19 de maig, determinava que *"com pareix que Deu nostre Senyor vol tornar a castigarnos en lo contagi y com esta vila ha gastat en lo contagi passat molt y en nos veiem sens diner per so proposam a V.M. si prendrem diner a cençal tant pera subvenir a la necessitat del contagi"*. Aquell mateix dia moria el capellà M^o Pellisà *"lo qual deixa tota sa hasienda que era molta a la comunitat y fonch enterrat en una sepultura seva propia y com mori de contagi no se li feu aqueix dia cos present"*.

Es disposà que l'11 d'agost, dia de Santa Susagna, fos festa manada i destinar fins a 1.000 lliures per fer una capella a l'ermita de N^a Srª de la Misericòrdia advocada de la vila.

Aquest segon episodi degué durar fins a l'octubre ja que el fosser de l'hospital del morbo va cobrar 60 lliures pel servei d'enterrar els morts de pesta des del 14 de maig fins el 4 d'octubre, data en que va deixar dit hospital. L'hospital del morbo estava emplaçat a la capella de Sant Roc. L'apotecari Josep Corbella era qui facilitava les medecines. Per visurar les cases dels ferits en el primer contagi i curar durant cinc dies en el segon i en sa casa al jurat Joan Clariana, que morí, el cirurgià Damià Carnicer va cobrar 60 lliures.

El Consell pagà 2 lliures i 10 sous al cirurgià Llorens Rovira *"per les mans de una vesta de botaram morat y una montera"*.

La penúria econòmica del municipi en aquella època, va fer que molts sanitaris no fossin retribuïts com calia. L'any 1658, o sigui sis anys més tard, el cirurgià Jaume Alguer va rebre solament 24 lliures de les 200 que li devia la junta del morbo, a més de l'import dels aliments i 10 pams d'estamenya que se li havien promés.

NOTES

Arxiu Històric de la Ciutat de Reus:

-Llibre de Consells de 1636 a 1675 (Vol. 12).

-Lligam "Calamidades Públicas", Plects 4 i 5.

Arxiu Parroquial de Sant Pere de Reus: Llibre dels Òbits n.º 2 de 1639 a 1666.

L'ALBIOL

Comarca, Baix Camp

Era de la vegueria de Tarragona

Bisbat de Tarragona

Pesta, d'octubre a desembre de 1650 amb una màxima incidència en el mes de novembre. Una altra i única defunció es produí el 2 de febrer de 1652.

	total	homes	dones	albats
1650	32	8	8	16
1651	3	1	2	-
1652	8	5	3	-
1653	1	-	-	1
1654	2	-	2	-

REGIÓ DE TARRAGONA

1650

El llibre parroquial d'òbits comença en el mes d'octubre de 1650 i està encapçalat amb la següent inscripció: "*Any del Senyor de mil sissents sinquantia que fou contagi en dit terme moriren los següents*".

	total	homes	dones	albats
octubre	10	3	1	6
novembre	18	3	6	9
desembre	4	2	1	1
	32	8	8	16

Totes les defuncions foren causades per la pesta excepte la d'un home a l'octubre i un altre al desembre. En els dos casos, el rector fa constar "*no morí del mal*".

Les primeres víctimes foren dues germanes albats:

"*Pº als deu de octubre una filla dita Maria de Antoni Anguera del Albiol*".

"*Als 12 altra filla de dit Anguera dita Ursula Anguera*".

1652

Hi hagué un únic òbit atribuït a l'epidèmia:

"*Obit Joana Baget de Barcelona muller de Baget de la Selva habitant en lo mas de Joseph Llabaria del terme de Albiol mori als dos dies del mes de febrer 1652 de contagi*".

NOTES

Arxiu Parroquial de l'Albiol, Obits 1650-1792, (A.A.T., L'Albiol, n.º 4).

ALFORJA

Comarca, Baix Camp

Era de la vegueria de Tarragona

Bisbat de Tarragona

Pesta, juliol a desembre de 1651 i juny a setembre de 1652.

1651

Entre els mesos de juliol a desembre hi ha registrades 50 defuncions ocasionades per la pesta (no estan inscrits els albats):

REGIÓ DE TARRAGONA

	total	homes	dones	
juliol	14	7	7	14 de pesta
agost	15	7	8	14 de pesta
setembre	7	7	–	7 de pesta
octubre	7	3	4	7 de pesta
novembre	7	5	2	7 de pesta
desembre	1	–	1	1 de pesta
	51	29	22	50 de pesta

El 17 de juliol es produí el primer òbit: *“mori Magdalena Ferrera muller de Joan Ferrer. Mori de contagi en casa y fonch enterrada en lo fossar del contagi”*.

La majoria dels malalts eren internats en un hospital habilitat a l'efecte.

El 24 de novembre *“mori Gabriel Ribes fadri en lo hospital del contagi. Fonch ferit de contagi dues vegades, a la primera vegada se li administraren los sagraments, la última pensant no fora res mori”*.

“A 7 de agost 1651 mori Jaume Figueres fuster de la pnt. vila. Es estat enterrat en lo fossar de la pnt. iglesia y visurat per M^o Gaspar Valenti y diu no es mort de contagi”.

1652

El mes de juny retornà la pesta a Alforja. El dia 7 *“mori de contagi Joana Mari-gona viuda”*.

L'epidèmia perdurà de juny a setembre produint 57 víctimes:

	total	homes	dones	albat
juny	11	3	6	2
juliol	25	6	10	9
agost	20	11	3	6
setembre	1	1	–	–
	57	21	19	17

NOTES

Arxiu Arxidiocesà de Tarragona. Fons Parroquials. Arxiu Parroquial d'Alforja, Òbits 1595-1675.

LES BORGES DEL CAMP

Comarca, Baix Camp

Era de la vegueria de Tarragona

Bisbat de Tarragona

Pesta al mes de setembre de 1651 i amb molta més intensitat els de juny i juliol de 1652.

REGIÓ DE TARRAGONA

1651

	total	homes	dones	albats	
gener	2	1	–	1	
febrer	2	1	1	–	
març	3	–	1	2	
maig	1	1	–	–	
juny	2	–	1	1	
agost	2	–	–	2	
setembre	3	1	1	1	1 de pesta.
octubre	7	2	3	2	
novembre	5	–	4	1	
desembre	2	–	1	1	
	29	6	12	11	

El 5 de setembre morí Baptista Berenguer “*del mal contagios*”.

1652

	total	homes	dones	albats	
gener	2	1	–	1	
febrer	5	–	2	3	
març	1	–	1	–	
abril	7	5	1	1	
maig	1	–	–	1	
juny	23	2	8	13	12 de pesta
juliol	15	5	4	6	4 de pesta
novembre	3	1	1	1	
desembre	4	1	2	1	
	61	15	19	27	16 de pesta

La primera defunció tingué lloc el 14 de juny i la darrera el 8 de juliol.

S'establí l'hospital de Sant Bartomeu com a morberia.

Per haver-hi sospita de que la mort de Gabriel Cerdà fos deguda al contagi, l'1 de juliol el metge i el cirurgià reconegueren el cadàver i no hi trobaren cap símptoma de pesta.

NOTES

Arxiu Arxidiocesà de Tarragona, Fons Parroquials, Arxiu Parroquial de les Borges del Camp, 1583 a 1656.

REGIÓ DE TARRAGONA

CAPAFONTS

Comarca del Baix Camp

Era de la vegueria de Montblanc

Bisbat de Tarragona

En el corresponent llibre parroquial d'òbits no hi ha constància de que Capafonts patís la pesta.

NOTES

Arxiu Parroquial de Capafonts. Òbits 164 a 1766. (A.A.T., Capafonts, N° 2).

RIUDOMS

Comarca, Baix Camp

Era de la vegueria de Tarragona

Bisbat de Tarragona

Pesta l'any 1650.

Els Consellers de Barcelona reberen carta dels de Reus datada el 4 de maig de 1650 informant que: "*ahir dia de Santa Creu tinguerem avis lo mal era en Riudoms per causa de uns soldats anàren alla y menjaren y begueren en les barraques dels empestats y prengueren la roba*".

NOTES

Institut Municipal d'Història, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, 1650 (X-84).

RIUDECANYES

Comarca, Baix Camp

Era de la vegueria de Tarragona

Bisbat de Tarragona

Pesta, maig i juny de 1651 i juliol de 1652.

	total	homes	dones	
1650	8	4	4	
1651	18	9	9	
1652	12	2	10	9 de pesta
1653	10	4	6	2 de pesta
1654	1	1	—	

REGIÓ DE TARRAGONA

1651

	total	homes	dones	
gener	2	1	1	
maig	4	2	2	2 de pesta
juny	8	3	5	7 de pesta
novembre	1	1	–	
desembre	3	2	1	
	18	9	9	9 de pesta

El 30 de maig es produïren les dues primeres defuncions: *“moriren Elisabet Nolla muller de Jaume Nolla y tambe Magdalena Hortonedada muller de Francesch Hortonedada pages. La Hortonedada rebe los sacrament de la penitentia y la altra no. Foren enterrades en casa per sos marits per esser mortes de contagi”*.

S' establí un hospital on també eren enterrats els cadàvers dels empestats.

De les 9 morts hagudes, 3 foren homes i 6 dones.

1652

El mes de juliol van morir de pesta un home i una dona. Possiblement foren més perquè el 5 de març de 1653 se celebrà la novena de Miquel i Elisabet Voltes, morts de contagi, que nos corresponen als anteriorment citats.

NOTES

Arxiu Parroquial de Riudecanyes, Òbits 1568-1694.

LA SELVA DEL CAMP

Comarca, Baix Camp

Era de la vegueria de Tarragona

Bisbat de Tarragona

El gener de 1651, els jurats de Valls escrigueren als Consellers de Barcelona informant que: *“dimecres proppassat a 8 hores de la matinada vingue a nostra notitia que en la Selva y havia mal contagios y en continent donarem orde a los guardes no deixasen entrar a ninguna persona vingues de dit poble lo mateix dia a una hora pasat mig dia arriba un sindich de dita vila suplicantnos sils voliam fer merce de deixar anar un Dr. desta vila pera desenganyarlos de que especie eren les malalties presents tenien, lo endema enviarem un Dr. y un cirurgia y a la que entrave a la Selva troba altre Dr. de Reus que havien cridat per lo mateys miraren tots los malalts y havia dels quals ne trobaren tres de ferits y lo Dr. de la Selva feu relatio de dit mal havensen*

REGIÓ DE TARRAGONA

mort 6 y trobares 6 persones que havien governats los dits difunts ab relatio dels quals y lo que veren dits Drs. de present resolgueren lo contagi eser en la Selva perso avisam a V.S. tinguen bona guarda de dita vila”.

NOTES

Institut Municipal d'Història, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, any 1651, f. 19 (X-85).

VILANOVA D'ESCORNALBOU

Comarca, Baix Camp

Era de la vegueria de Tarragona

Bisbat de Tarragona

Pesta durant el període de juny a agost de 1652.

	total	homes	dones	albats	
1651	12	3	5	4	
1652	27	11	9	7	17 de pesta
1653	2	—	—	2	
1654	6	2	1	3	

1650

Estant Tortosa empestada, el mes de febrer els jurats de Riudecanyes escrigueren una carta als consellers de Barcelona dient que al castell d'Escornalbou arribaven soldats procedents de Tortosa i que n'hi havia molts de malalts, i demanaven al governador d'Escornalbou donés les ordres oportunes per a que dits soldats retornessin al seu lloc d'origen¹.

1652

	total	homes	dones	albats	
gener	1	1	—	—	
febrer	1	1	—	—	
març	1	1	—	—	
abril	1	1	—	—	
maig	2	1	—	1	
juny	9	1	4	4	6 de pesta
juliol	7	3	2	2	9 de pesta
agost	2	—	2	—	2 de pesta
octubre	2	2	—	—	
desembre	1	—	1	—	
	27	11	9	7	17 de pesta

REGIÓ DE TARRAGONA

La primera mort atribuïda a la pesta va ser la di Eleanor Salvador que el 9 de juny "*mori del contagi fora la vila*".

Es va habilitar un hospital del morbo. El 9 de juliol "*mori Joan Monter dit lo pobre enterrat lo seu cos en lo hospital del contagi, vull dir en lo sementiri del hospital*".

Com a conseqüència de l'epidèmia el poble es depoblà. El 9 de juliol es trobà morta Elisabet Capellana "*en sa casa per no haverhi ningú en la vila per lo contagi*".

Dels 17 òbits ocorreguts, 6 foren homes, 9 dones i 2 albats.

El cirurgià encarregat de l'assistència dels malalts de l'hospital era Me Jaume Alguero.

NOTES

Arxiu Arxidiocesà de Tarragona, Fons Parroquial, Arxiu Parroquial de Vilanova d'Escornalbou, Òbits 1643-1656 (n.º 10-caixa 3).

1. Institut Municipal d'Història de la ciutat, Barcelona, Consell de Cent, Cartes comunes originals, any 1650, fol. 52 (X-84).

ALT CAMP

VALLS

Cap de la comarca de l'Alt Camp

Era de la vegueria de Tarragona

Bisbat de Tarragona

Pesta l'any 1651. Encara que amb menys intensitat, també al 1652 i 1653.

1651

En la sessió que celebrà el Consell de Valls el 4 d'agost acordà que: "*com lo mal de contagi es dins la present vila vegen qui tindra per bo portar y pagar lo gasto an de fer los ferits staran ab lo ospital*". Els jurats decidiren que com a proveïdor de l'hospital fos nomenat el mestre de minyons Rafel Blanch el qual rebria per aquesta comesa el salari de 10 sous diaris a més del corresponent a la seva professió de mestre que se li abonaria com si hagués servit tot l'any.

Es va destinar com a morberia la casa i adoberia de Me Salvador Baldrich. Pels residents a dit hospital, s'assignaren una quarta i mitja de carn per cada persona sana i mitja lliura per al proveïdor. Es donaria un pa per cada dos malalts o més si fos necessari i cinc al proveïdor. De vi se'n donaria el que calgués, de botella en botella.

Hi havia gran necessitat de medecines. L'apotecari o apotecaris que volguessin continuar residint en la població, serien els encarregats vitalíciament de servir-les tan a l'hospital del morbo com als vergonyants. Valls no disposava de metge per visitar els malalts empestats. En la sessió del 19 d'agost es fa referència a que "*ara sen auferit un Dr. y vol tots los mesos stara ab la morberia per orde de aquesta vila 600 lliures y mes comensat vol se ly pague y per la purga aura de fer 100 lliures y la despesa lo temps visitara segons sa calitat y si a de visitar ferits fora de la morberia vol qual demanaran lo paguen dites visites*".

Un cirurgià que també s'oferí, volia 400 lliures mensuals i 90 durant el temps de la purga.

El Consell va trobar excessives aquestes pretensions i va prometre al metge 300 lliures mensuals i que si en acabat el contagi volia continuar residint a Valls se li assegurava, mentre visqués, la conducta de l'hospital i dels vergonyants amb la paga usual de 60 lliures anyals, quantitat que els jurats podrien augmentar fins a 80. El facultatiu tindria l'obligació de no abandonar la vila mentre hi hagués la infecció de la pesta.

Aquesta contraproposta no va ser acceptada pel doctor i el 14 de setembre es decidí escriure a Barcelona per tal d'intentar aconseguir un metge i un cirurgià que volguessin encarregar-se de l'assistència dels malalts que aleshores eren molts.

Dins la vila no hi restaven sinó quatre o sis persones. Tothom, bons i malalts, havien fugit per refugiar-se fora murs. Fins i tot la taula de tallar la carn, tan necessària pel subministre de l'hospital, es va treure fora de la població.

En el llibre parroquial d'òbits corresponent als anys 1650 a 1666, i cosit en el seu interior hi ha un quadern escapçalat amb el següent escrit: "*Nota que asi estaran continuats tots los que se son morts en lo contagi de Valls tant en lo ospital com per lo terme no obstant estigan escrits en lo codern cosit per quant es cosa certa son molt mes los que se son morts que los que son escrits per dos faltes la una per averse des-cuidat y la altra per averse morta molta gent per la campania y aixi continuara asi quant anire fent lo llibre dels que se an de confesar notant los que faltaran per ses cases vui als 12 de febrer de 1652*".

En aquest quadern, molts morts no hi foren inscrits pel fet de morir en el camp. El rector, per compensar aquella insuficiència, va fer un recompte de les persones que faltaven a cada una de les cases de la vila i per aquest mètode va deduir el nombre real de morts: "*Los morts del temps del contagi tant en lo hospital com per la campania son estats entre cosos y albats quatre cens y seixanta dic 460*".

Prescindint del nom de les cases, la relació dels òbits segons els carrers és la següent:

REGIÓ DE TARRAGONA

	total	homes	dones	albats
<i>Carrer d'en Fluvià</i>	12	3	4	5
<i>Carrer de l'Església</i>	37	16	11	10
<i>Carrer de la Escrivania Vella</i>	16	6	7	3
<i>Carrer de Santa Úrsula</i>	4	–	4	–
<i>Carrer del Bastió</i>	8	3	4	1
<i>Carrer d'en Gavarro</i>	1	–	1	–
<i>Carrer d'en Fonolla</i>	13	6	4	3
<i>Carrer del Carne</i>	10	6	1	3
<i>Pou d'en Garriga</i>	8	2	5	1
<i>Plaça d'Escudellers</i>	44	19	21	4
<i>Costa del Pontarro</i>	5	2	2	1
<i>Carrer dels Metges</i>	27	12	8	7
<i>Pobla de Santa Ana</i>	35	11	14	10
<i>Carrer de Carnassaria</i>	11	3	7	1
<i>Carrer de Vilafranca</i>	48	22	17	9
<i>Carrer Sant Francisco</i>	35	14	13	8
<i>Carrer de Sant Domingo</i>	132	58	66	8
<i>No hi consta el carrer</i>	8	3	3	2
	454	186	192	76

Com a dades significatives tenim que en la casa de Llorens Bosh, al carrer de Sant Domingo, hi hagué vuit morts. El mateix nombre a casa de Domingo Pinol, al mateix carrer. A les cases Moreres i de l'Estudi, set difunts a cada una.

Entre els desapareguts apareix el cirurgià Francisco Sabater.

1652

Reunit el Consell el 24 de gener, determinà que veient com gents procedents de parts sospitoses de patir el contagi entraven dins la vila, procedia, per evitar-ho, posar guardes al Portal Nou que tindrien la missió de permetre exclusivament l'accés a persones provinents de parts netes. Els encarregats de la vigilància serien un membre del Consell Secret, un altre del Consell General i els caps de casa que fossin considerats aptes per aquella missió.

Malgrat tot, aquells temors es van acomplir i el 26 de febrer el Consell acceptava l'oferiment dels cirurgians M^o Frances Baldrich, M^o Josep Barrera i M^o Francesc Balle i els aconduïa per l'assistència dels malalts de l'hospital del morbo amb el salari de 400 lliures al mes per a tots tres.

En la sessió del 7 d'abril es diu que "*lo spital del morbo ya molts malalts y estan sens remeys y tambe ses de senyalar puesto per lo Dr. y selurgia y darlos llits y tota servitut per ses peñsones*".

Més tard s'afegeix que "*se a de menester moltes medesines per lo spital del morbo per los ferits y son y seran*".

REGIÓ DE TARRAGONA

Es confià a la bona discreció dels jurats i del Dr. Farré, aleshores metge acon-
ductat, l'aconseguir els medicaments necessaris. M^o Pau Roig fou nomenat admi-
nistrador de l'hospital.

Els malalts eren traslladats a la morberia coneguda també com hospital de Sant
Roc.

L'epidèmia, molt menys intensa que l'any anterior, durà des del mes de març
fins al gener de 1653.

	total	homes	dones	albats	
gener	5	1	2	2	
febrer	2	—	—	2	
març	11	3	2	6	2 de pesta
abril	18	10	7	1	13 de pesta
maig	11	6	4	1	5 de pesta
juny	2	1	1	—	1 de pesta
juliol	12	2	4	6	1 de pesta
agost	25	8	7	10	2 de pesta
setembre	25	9	6	10	
octubre	22	2	12	8	
novembre	29	7	12	10	4 de pesta
desembre	25	14	8	3	10 de pesta
	187	63	65	59	38 de pesta

El primer òbit es produí el 10 de març en que *“mori Joan Morla pages mori en la morberia”*.

Entre els traspassats durant aquest any apareix el cirurgià M^o Josep Barrera que morí el 15 d'abril a la morberia i una filla del cirurgià M^o Baldrich.

En la sessió del Consell del dia 14 de desembre es determinà que *“lo barber que cura la morberia”* assenyalés un lloc *“aont an danar los que te pera treure a la convalesensia”*. S'acordà anessin a la torre de la Senyora Castelona i a la masia de Joan Girona.

1653

Fins al 20 de gener hi hagué encara 5 defuncions més ocasionades per la pesta.

NOTES

Arxiu Històric Comarcal de Valls, llibre de Consells 1643 a 1663.

Arxiu Parroquial de Valls, Òbits 1650-1666, (A.A.T.).

REGIÓ DE TARRAGONA

ALCOVER

Comarca, Alt Camp
Era de la vegueria de Tarragona
Bisbat de Tarragona

En les Deliberacions del Consell de Barcelona, el 3 de novembre de 1650 es fa referència a que: *“los Sres. Consellers han rebut una carta dels Jurats de la vila de Reus escrita a 29 de octubre proppassat donan avis que en les viles de Alcover y del Albiol del Camp de Tarragona esta declarat lo contagi de pesta”*¹.

En el Llibre d'Òbits del convent de Santa Anna d'Alcover hi ha inscrites les defuncions de dos frares sense concretar la data. Solament consten com ocorregudes en el trienni 1649-1651:

“N.º 22. En lo present trieni, en aquest Convent de Sta. Anna de Alcover mori fr. Ramon Vernet. Correspon al n.º 128 de la taula dels difunts del trieni. Mori de contagi”.

*“N.º 23. En lo present trieni y antes del any 1652, en aquest Convent de Santa Anna de Alcover, mori fr. Esteve Bello. Correspon al n.º 129 de la taula de difunts del present trieni. Mori de contagi”*².

NOTES

1. Institut Municipal d'Història de la Ciutat. Barcelona, Deliberacions del Consell, any 1650, (11-159), fol. 386.
2. Biblioteca de Catalunya, Manuscrits, Ms. 1252, p. 12.

BRÀFIM

Comarca, Alt Camp
Era de la vegueria de Tarragona
Bisbat de Tarragona

Pesta de març a maig de 1652.

	total	homes	dones	albats	
1650	14	1	1	12	
1651	16	5	4	7	
1652	25	11	10	4	15 de pesta
1653	13	2	6	5	
1654	4	–	1	3	

1650

El 21 d'abril de 1650, els Jurats de Valls escrigueren una carta als Consellers de Barcelona informant que un home de Bràfim *“se suspita era anat a Tarragona tornat a casa se li enmalalti un fill de edat de alguns dotse anys lo dijous y lo disabte*

REGIÓ DE TARRAGONA

al mig dia va morir no aventli fets remeys alguns per voler encubrir lo pare lo que dell se sospitava de ser estat a Tarragona y com los de Bràfim no sabien la desgana del minyo ohint plors en la casa sen apartaren com si de cert aguessen sabut que fos contagi y en continent feren tancar les portes de la casa y no dexaren exir ningu de aquella ni menys ferse a les finestres y manaren que los de dins enterrasen lo cadaver en un hortet de la mateixa casa y que en continent rompesen la muralla y sortissen fora a purgar quaranta dies en la part quels asenyalasen ahont los tenen guardes de vista de dia y de nit ab tota aquella vigilancia que semblant cas requereix”¹.

1652

	total	homes	dones	albats	
gener	1	–	–	1	
febrer	1	–	1	1	
març	9	4	4	1	8 de pesta
abril	5	3	2	–	5 de pesta
maig	2	1	1	–	2 de pesta
juny	1	–	–	1	
juliol	2	1	1	–	
agost	1	1	–	–	
octubre	1	–	1	–	
novembre	1	–	–	1	
desembre	1	1	–	–	
	25	11	10	4	15 de pesta

El 10 de març, un captaire que tornava de Bonastre va morir al camí i va ser enterrat al mateix camí.

El 13 morí Elisabet Valdorera, donzella i la soterraren al corral d'Agustí Busquets.

A Bràfim no s'improvisà morberia. Els malalts morien i eren enterrats principalment al corral, a la barraca (a Puig Redó), o a la pallissa d'Antoni Porta.

La darrera defunció va ser la d'una dona que morí el 5 de maig al corral de Jaume Batet.

Dels quinze morts registrats de pesta, vuit van ser homes i set dones².

NOTES

1. Institut Municipal d'Història, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, 1650, f. 117. (X-84).

2. Arxiu Arxidiocesà de Tarragona, Fons Parroquials, Arxiu Parroquial de Bràfim, Òbits 1599-1660.

REGIÓ DE TARRAGONA

FIGUEROLA DEL CAMP

Comarca, Alt Camp

Era de la vegueria de Montblanc

Bisbat de Tarragona

Pesta a l'abril de 1652.

	total	homes	dones	albats
1650	9	2	1	6
1651	5	2	3	–
1652	3	1	–	2
1653	2	1	–	1
1654	11	–	2	9

1652

–“Al primer de Abril del pnt. 1652 mori Francesch Navarro de la Ciutat de Tarragona y habitant en Figuerola mori del contagi y yo Fra Benet Soler oncle de dit Francesch Navarro despues de aver beneyt un tumol ço modo y no facere poteri intam urgenti necessitate lo enterri dins casa en la qual habita yo ab companyia de mos nebots y haont me feren estar tancat 45 dies ab companyia de sinch altres persones ques tenia en casa y axi me ha aparegut posar esta memoria peral temps esdevenidor y no obstandi lo perill de tan grave mal li administri yo los sacraments de la penitencia y eucaristia lo de la extremauntio no pugui per no donarme lloch lo mal anima eius in pace requisit”.

NOTES

Arxiu Parroquial de Figuerola, Òbits 1642-1704.

MONTFERRI

Comarca, Alt Camp

Era de la vegueria de Vilafranca del Penedès

Bisbat de Tarragona

Pesta, de gener a maig de 1652

	total	homes	dones
1650	9	5	4
1651	13	10	3
1652	22	13	9

REGIÓ DE TARRAGONA

1652

	total	homes	dones	
gener	1	1	–	1 de pesta
febrer	4	2	2	4 de pesta
març	2	1	1	2 de pesta
abril	6	3	3	6 de pesta
maig	3	2	1	1 de pesta
agost	1	1	–	
novembre	5	3	2	
	22	13	9	14 de pesta

El 26 de gener morí Macià Ardons, pagès del lloc de Rodonyà *“de contagi y mala sanitat”* i *“fonc enterrat dins la casa matexa en una sitja per sos germans”*.

A Montferri no hi havia morberia. Alguns dels empestats van morir a la barraca on purgaven i foren enterrats pels fossers de Vilarodona. El 26 de febrer morí Magdalena Calvet. Diu el rector que, *“quan arribi alli la trobi morta y en lo present isque tota pigas y se temie no fos morta de contagi y mala sanitat y la enterraren sota el comellar”*.

El 8 de març va morir Pau Papiol *“de contagi dins un corral”* tenia *“un carbo-nell a la engla y vertola al engonal”*.

El 16 d'abril una dona *“anatsen a curar a la vila de Valls mori junt a la creu dita den Marti”*.

Un home que morí el 6 de maig va ser la darrera defunció causada per la pesta.

NOTES

Arxiu Parroquial de Montferri, Òbits 1642-1684.

MONT-RAL

Comarca, Alt Camp

Era de la vegueria de Montblanc

Bisbat de Tarragona

Pesta, a l'hivern de 1652.

Malgrat que en el corresponent llibre parroquial d'òbits no hi ha constància de que Mont-ral patís la pesta¹, el 9 de desembre de 1652 els Còsols de Montblanc escrigueren als Consellers de Barcelona informant que *“Monreal”* era un dels llocs contagiats de la vegueria².

REGIÓ DE TARRAGONA

NOTES

Arxiu Arxidiocesà de Tarragona, Fons Parroquials, Arxiu Parroquial de Mont-ral, B.O.D. 1606-1674 (n.º 2).

2. Institut Municipal d'Història, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, any 1652, f. 271, (X-86).

EL PLA DE CABRA

Comarca, Alt Camp

Era de la vegueria de Tarragona

Bisbat de Tarragona

Pesta, juliol i desembre de 1652.

	total	homes	dones	albats	
1650	11	2	3	6	
1651	20	6	6	8	
1652	23	10	3	10	2 de pesta
1653	18	4	3	11	

–“Als set dies del mes de juliol 1652 mori a la plana del Pla de contagi Jaume Roig dit lo Marse vingue de Sagarra ferit del contagi”.

–“Als vint dies del mes de juliol 1652 mori Magi Cerda a la Plana del Pla de contagi confessada vingue de Tarragona”¹.

El 10 de desembre, els Cònsols de Tarragona en una carta dirigida als Consellers de Barcelona, informaven que, entre altres llocs de la vegueria a la vila del Pla hi havia pesta².

NOTES

1. Arxiu Arxidiocesà de Tarragona, Fons Parroquials, Arxiu Parroquial de Santa Maria del Pla, Llibre dels Òbits 1642-1665.

2. Institut Municipal d'Història de la Ciutat, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, any 1652, f. 274, (X-86).

EL PONT D'ARMENTERA

Comarca, Alt Camp

Era de la vegueria de Vilafranca del Penedès

Bisbat de Tarragona

Pesta a l'hivern de 1652

Els Jurats de Vilafranca del Penedès en una carta de l'11 de desembre de 1652 dirigida als Consellers de Barcelona, informaven de que, entre altres llocs de la vegueria, en aquella data el Pont d'Armentera patia la pesta.

REGIÓ DE TARRAGONA

NOTES

Institut Municipal d'Història de la Ciutat, Barcelona. Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, any 1652, f. 275, (X-86).

VILABELLA DEL CAMP

Comarca, Alt Camp

Era de la vegueria de Tarragona

Bisbat de Tarragona

Pesta l'any 1651.

	total	homes	dones	
1650	2	1	1	
1651	4	1	3	3 de pesta
1652	1	1	–	
1653	4	2	2	
1654	4	1	3	

1651

El 7 d'abril morí Magadelna Guivernau. Tenia vòmits i, *“diuen que tenia un bony en las anques que li donava una vertula a causat molt cuydado a tot lo lloch y axi de nit que noy avia ningu sens solemnitat dos lan posada en lo sementiri ab un gran clot molt fondo vora la paret de la muralla prop del porxet anli possat desobra dos senalles de cals viva. Deu nos guarde de mal a tot lo poble amen”*.

El 23 d'agost morí una dona vídua que havia arribat a Vilabella procedent de Tarragona. *“Sa neboda a ses despertada la trobada que no parlava que lo mal de asma que ella sol tenir prenenen la aufegada que estava molt impedida de aqueix mal de asma pero id es vinguda de Tarragona que diuen es lo contagi per si, o, no que sia morta de contagi la avem feta posar dins sa casa ab una sitja y la avem umplerta de terra y avem fet molts fochs per la casa que no tenia trespol y avem cremat lo llit on geia y la roba non tenia, tot per memoria”*.

El 17 de setembre morí un home a les coves d'en Gatell. L'havien obligat a anar allí *“en sentirse ferit”*.

NOTES

Arxiu Parroquial de Vilabella, Cbits, I.

CONCA DE BARBERÀ

BARBERÀ DE LA CONCA
Comarca, Conca de Barberà
Era de la vegueria de Montblanc
Bisbat de Tarragona

No hi ha referència de cap defunció ocasionada per la pesta.

NOTES

Arxiu Arxidiocesà de Tarragona, Arxiu Parroquial de Barberà, Òbits 1610-1674.

L'ESPLUGA DE FRANCOLÍ
Comarca, Conca de Barberà
Era de la vegueria de Montblanc
Bisbat de Tarragona

Pesta a l'hivern de 1652.

El 9 de desembre de 1652 els Còsols de Montblanc escrigueren als Consellers de Barcelona dient que: *"en esta vegaria es lo contagi en la vila de Cornudella terme de Monreal L'Espluga de Francoli lloc de Lilla y vila de Sarreal y tambe se adverteix que en la vila de Vinaixa y lloch de Tarres de la vegueria de Lleyda circunvehins nostres es tambe lo contagi y noy ha altres viles ni llochs en nostra vegaria quen pugam dar notisia"*.

NOTES

Institut Municipal d'Història, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, any 1652, f. 271. (X-86).

L'ILLA
Comarca, Conca de Barberà
Era de la vegueria de Montblanc
Bisbat de Tarragona

Pesta a l'hivern de 1652.

El 9 de desembre de 1652, els Còsols de Montblanc, en una carta dirigida als Consellers de Barcelona, informaven de que, entre altres, *"el lloch de Lilla"*, patia la pesta.

NOTES

Institut Municipal d'Història, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, any 1652, f. 271. (X-86).

REGIÓ DE TARRAGONA

ROCAFORT DE QUERALT

Comarca, Conca de Barberà
Era de la vegueria de Montblanc
Bisbat de Tarragona

Pesta, desembre de 1652 i novembre de 1653.

1652

Falten les fulles corresponents als anys 1649 a 1652 del llibre parroquial d'òbits. La primera anotació registrada correspon al 22 de desembre de 1652 i diu: "*Als 22 de desembre de dit any en una barraca despres de aver rebut lo sacrament de la penitencia mori Angela Verdaguera viuda*".

1653

	total	homes	dones	albat	
gener	1	–	–	1	
març	1	–	–	1	
juliol	1	–	1	–	
novembre	5	2	1	2	3 de pesta (2 homes i 1 albat)

El 15 de novembre, "*en una barraca mori Brigida Carbonell filla de Geroni Carbonell albat*".

També el dia 15 i en la mateixa barraca, van morir Josep Tonet i Miquel Bonet.

NOTES

Arxiu Arxidiocesà de Tarragona, Fons Parroquials, Arxiu Parroquial de Rocafort de Queralt, Òbits 1649-1671. (n.º 90, caixa 11).

SANTA COLOMA DE QUERALT

Comarca, Conca de Barberà als límits amb la Segarra
Era de la vegueria de Cervera
Bisbat de Tarragona

Pesta, juny a desembre de 1651.

1650

El mes de desembre, assabentada la vila de la presència de la pesta en algunes poblacions, decidí posar guardes als portals i declarar festa el dia de Sant Francesc de Paula.

1651

	total	homes	dones	albats
gener	5	1	3	1
febrer	3	1	1	1
abril	6	3	3	–
maig	2	1	1	–
juny	3	2	1	–
juliol	115	23	27	65
agost	52	18	14	20
setembre	9	5	3	1
octubre	11	2	2	7
novembre	3	1	2	–
desembre	14	4	4	6
	223	60	61	102

La primera referència a la pesta en el llibre d'òbits fa esment de que: *“El 25 de juny de 1651 mori Jaume Ferrer fadri natural de Aguilo en casa de Joseph Miralles de la present vila. Tocaren a extremauncio y no sel lliura per no serhi a temps. Fou enterrat de nit secretament per quant se temia no fos enconrat de pesta”*.

El rector va anotar provisionalment les defuncions en una llibreta que va encapçalar així: *“Memoria dels cosos hi ha hagut en lo temps ha durat lo contagi que per nostres pecats hi ha hagut en lo present any de 1651 comensant als 8 de juliol dia en que se determina del tot la gent en deixar la vila y abarracarse per lo terme”*.

El capellà descriu diversos aspectes del pas de la malaltia, com és el fet que els sepulturers cavaven el clot amb el difunt a la vora i tot cantant, com el pagès a l'era, o el de *“un grup de soldats castellans apar entraven en cases abandonades sencontraren de pesta en lo segueix y moriren set en la taberna del refresch”*.

Fou habilitada una morberia que apareix citada en diverses anotacions: *“Dia 30 de juliol mori Magi Lloses fou enterrat al tros den Cendra junt a la morberia”*. *“Dia 25 de juliol mori Joseph Rossich pages enconrat fou enterrat en la morberia corral de Joan Cendra”*.

La vila va determinar retribuir els serveis de Maria Bertrana, que atengué en tot moment els malalts de la morberia.

El 27 de juliol morí el cirurgià Josep Massaguer. Entre els morts hi hagué quatre capellans. Un d'ells mossèn Joan Mur, morí el 6 d'agost a la mateixa església.

En total l'epidèmia va causar 210 defuncions: 139 cossos (9 eren militars) i 71 albats.

No obstant la xifra degué ser força més elevada. El mateix rector ho confirma quan diu en el llibre d'òbits referint-se als albats *“Estos y alguns altres ne son morts que com se son enterrats secretament y sens pompa ninguna nols he sabuts”*.

REGIÓ DE TARRAGONA

NOTES

Arxiu Parroquial de Santa Coloma de Queralt, Òbits 1634-1656.

Id. id., Òbits Albats 1646-1700.

Segura i Vall Joan, Prev., Història de Santa Coloma de Queralt, 1971, pp. 387-390.

SARRAL

Comarca, Conca de Barberà
Era de la vegueria de Montblanc
Bisbat de Tarragona

Pesta a l'hivern de 1652.

El 9 de desembre de 1652, els Còsols de Montblanc, en una carta dirigida als Consellers de Barcelona, informaven de que, entre altres llocs, "*la vila de Sarreal*" patia la pesta.

NOTES

Institut Municipal d'Història, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, any 1652, f. 271, (X-86).

VALLESPINOSA (Pertany al municipi de Santa Perpètua de Gaià)

Comarca, Conca de Barberà
Era de la vegueria de Montblanc
Bisbat de Tarragona

No hi ha constància en el llibre parroquial d'òbits de que patís la pesta. L'any 1653 el nombre de morts és significativament més alt.

	total	homes	dones
1650	1	1	–
1651	2	–	2
1652	1	1	–
1653	8	6	2
1654	2	1	1

"A 2 mars 1650 se troba dins lo terme de Vallespinosa un home mort que segons la bolleta que apareixia se anomenava Joan Santacana sastre de la Espluga fonch enterrat lo endema apres de esser visurat".

NOTES

Arxiu Parroquial de Vallespinosa, B.o.D. 1600-1699. (A.A.T., Vallespinosa, N.º 22).

REGIÓ DE TARRAGONA

VILANOVA DE PRADES

Comarca, Conca de Barberà

Era de la vegueria de Montblanc

Bisbat de Tarragona

Pesta d'octubre a desembre de 1651.

	total	homes	dones	albats	
1651	14	4	1	9	5 de pesta
1652	2	1	–	1	
1653	7	4	1	2	
1654	–	–	–	–	

1651

	total	homes	dones	albats	
juliol	1	–	–	1	
setembre	4	–	–	4	
octubre	7	3	–	4	5 de pesta
desembre	2	1	1	–	2 de pesta

La primera mort abribuïda a la pesta va ser la de Sr. Joan Vilalta, batlle del lloc, que morí el 16 d'octubre "*en temps y ocasio del contagi*". Tres fills de l'esmentat batlle sucumbiren també per la mateixa causa.

Dels 7 òbits esdevinguts 3 fores homes, 1 dona i 3 albats.

NOTES

Arxiu Arxidiocesà de Tarragona, Fons Parroquials, Arxiu Parroquial de Vilanova de Prades, Llibre de Bateigs, Òbits i Matrimonis de 1587 a 1731.

VILAVERD

Comarca, Conca de Barberà

Era de la vegueria de Montblanc

Bisbat de Tarragona

Pesta de juliol a l'agost de 1651. Un sol òbit el maig de 1652.

	total	homes	dones	albats	
1650	2	1	1	–	
1651	22	6	15	1	6 de pesta
1652	12	5	6	1	1 de pesta
1653	4	1	3	–	
1654	10	3	1	6	

REGIÓ DE TARRAGONA

1651

	total	homes	dones	albats	
gener	1	–	1	–	
febrer	1	–	1	–	
juny	3	1	2	–	
juliol	3	1	2	–	1 de pesta
agost	7	3	3	1	5 de pesta
octubre	6	1	5	–	
desembre	1	–	1	–	
	22	6	15	1	6 de pesta

La primera defunció tingué lloc el 26 de juliol: "*Ovit Joanes Soler de la Portal die vigessimo sexto july eius confessione et viatici administratione de contagio estra terminis anno dni. M D C L I*".

El mes d'agost van morir dos homes, dues dones i un albat, entre ells Llorens Rosselló, mestre de minyons.

1652

Un sol òbit atribuït a la pesta. El mes de maig morí "*Garau Virgili de la Torre de embarra ex contagio*".

NOTES

Arxiu Parroquial de Vilaverd, B.D.O. 1629-1662.

TARRAGONÈS

TARRAGONA

Comarca, Tarragonès

Era de la vegueria de Tarragona

Bisbat de Tarragona

Pesta els any 1650, 1651 i 1652.

1648

Degut a les notícies d'existència de pesta al regne de València, a partir del mes de maig de 1648 la prohomenia del morbo de la ciutat de Tarragona començà a

prendre mesures per tal de protegir-se del contagi. Els vaixells que arribaven al port estaven obligats a guardar quarentena, així com els seus tripulants i passatgers als que s'exigia treure's les robes i posar-se'n de noves.

Les mercaderies podien ser desembarcades observant certes regles. Així, la tonyina es podia rebre en els seus barrils d'origen, però l'arròs i el pebre calia teurels dels seus respectius sacs, ja que la creença de considerar qualsevol teixit com un dels principals vehicles de transmissió del contagi fou constant.

Les citades regles podien arribar a ser molt rígides, inclús amb amenaça de la vida si no es complien. Així, el 27 de maig es va dir *“ara ajats quem fa hom a saber atothom generalment per manament de la magnífica prohomenia del morbo que no sia persona alguna de qualsevol estat grau o conditio que sia que presumesca desembarcar ni fer desembarcar ni altrament entrar dins los murs de la present ciutat, lli, llana, cuyros adobats o per adobar, canem ni genero algu de robas encara que sien robas novas, sots pena de la vida, y las barcas y cavaladuras cremades, y en la mateixa pena incorreran los mercaders, traficants, y altres qualsevols, que a la contrafactio, donaran favor o, ajuda y quartse qui guarda siha”*.

El 4 de juny s'ordenà posar un guarda al port de nit i de dia havent-se-li cercat un lloc còmode per complir aquesta funció.

El 30 de setembre el Governador tingué notícia certa que a Vinaròs, Peníscola, Benicarló i altres llocs del regne de València hi havia pesta. Per aquest motiu es va posar guarda fixa al port i es privà l'entrada a qualsevol gènere de roba. També es decidí enviar una persona a València perquè s'entrevistés amb el Virrei i esbrinés la realitat de la situació.

Va arribar una fragata procedent de Dunkerque, que venia de València amb el mariscal de camp dels alemanys, provista del corresponent visat de sanitat. Es determinà que, sota el jurament de dues persones que asseguressin haver vist embarcar al dit mariscal a València i no haver desembarcat en cap altre lloc, se'l deixés entrar, però que ningú fos gosat de passar roba sense manifestar-ho abans.

El 14 de desembre es va permetre entrar una barca carregada amb arròs i blat procedent de València, sense sacs i previa purgació durant sis dies a la serena. La llana, seda i llibres era necessari que guardessin l'oportuna quarentena.

1649

El 18 de juliol la ciutat rebé la notícia que Andalusia i Benicarló estaven afligides per la pesta, per la qual cosa *“fonch determinat ques pose guarda al port y se fassa embaixada al Illre. Capítol peraque fassa pregaries y se fassa dir una missa cada dia a Santa Tecla y altras misses si asas Magnificentias apareixera ques done avis a las vilas del Camp circunveinas pera que se guarden corresponent a ses Magnificenties la nominatio de la persona que haura de estar al port y lo tatxarli lo salari y tot lo demes que sera necessari y menenter per dit effecte”*.

El 5 d'agost es digué que a Barcelona hi havia el contagi i per això s'augmentaren les mesures defensives, ordenant *“posar guardes als portals, assalariats o per paret, segons apareixera”*. Es determinà fer-ho per paret. Foren nomenats el Dr. Ciger com ciutadà i Joan Macip, verguer, per guardar el portal de Sant Antoni.

Però el Dr. Ciger va dir *“que el donguin per excusat perquè a dit portal fent tan gran sol com fa y no havent en dit portal lloc algu per guardarse una persona del sol y posarse al ombra no volia patir tal incomoditat”*.

El 26 d'agost arribà un vaixell amb una partida de tonyina i les autoritats volgueren assegurar-se si podia ser, o no, transmissora del contagi. Consultats els doctors en medicina van dir *“que la tonyina es de bona qualitat y que en ella no si pot possar lo mal contagios”*, es donà aleshores llicència per desembarcar-la.

1650

El 15 de febrer va arribar a Tarragona l'avís que a Tortosa estaven sofrint el contagi.

Foren nomenats quatre morbers, entre ells el Dr. Josep Raspall, els quals s'encarregarien de la deguda vigilància i al mateix temps acordaren observar les següents mesures protectores:

- Celebrar tres misses diàries a l'altar de Santa Tecla a càrrec de la ciutat.
- Encarregar al Capítol que fes les pregàries acostumades.
- No permetre l'entrada ni sortida, tant dels naturals com forasters, més que per una porta. Solament s'exceptuarien els pescadors i pastors.
- Els patrons de barques haurien de donar una llista de la gent que tinguessin, prohibint-los acollir qualsevol persona sense manifestar-ho abans als Srs. Cònsols.
- Que als rendits o presoners procedents de la part de Tortosa se'ls acomiadés sense permetre-los l'entrada a la plaça. A qualsevol altra persona caldria obligar-la a guardar quarentena.
- No permetre entrar al port cap *“presa”* que es fes al mar, sense abans assegurar-se del seu contingut i procedència. en cas que se sospités que provenia de Tortosa, no permetre-li l'entrada per cap concepte.
- No permetre l'entrada a ningú sense la corresponent butlleta de sanitat.
- Que els capitans i oficials de la guarda del port ajudessin a la de la ciutat per tal de no deixar entrar ningú procedent de fora sense la seva presència.
- Que el Governador anés a les viles veïnes que tinguessin guardes en els seus portals i que ningú fos gosat d'anar a Tortosa ni tenir cap tracte amb els seus habitants sota pena de la vida. A la vila que fos negligent se li negaria el comerç amb la ciutat.
- Obligar a fer quarentena a tot aquell que eixís o entrés a la ciutat sense butlleta de sanitat.
- Prohibir als patrons agafar roba ni cap mercaderia de qualssevol embarcació pública o privada. En cas de fer-ho tot seria cremat i el càstig podria arribar a ser el de pena de mort.
- Posar una guarda fixa al Portal de la Marina per a controlar les butlletes dels que entressin en barca.

Presos aquests acords els van fer conèixer al públic mitjantçant un pregó, així com els durs càstigs a què serien sotmesos els infractors¹.

Malgrat tan rígides precaucions la pesta atacà Tarragona. En efecte, el 28 de febrer trobem la primera referència en la nota següent: "*en la present Ciutat corren algunes males ganes y malalties entre els naturals y habitants*".

Davant l'evidència dels fets es va determinar de cercar una casa còmoda per tal d'habilitar-la com hospital.

El 3 d'abril l'epidèmia estava ja molt estesa. Es decidí dividir la ciutat en vuit quaters² per a millor control dels malalts i nomenar per a cada un d'ells dos ciutadans per vigilar la situació. Aquest ciutadans recorrerien les cases de la seva demarcació per escriure en un memorial el nom i cognoms dels malalts i el del metge i cirurgià que els atenguessin. A cada casa s'encarregaria de l'assistència dels malalts un sol membre de la família el qual, en cas de mort del contagiats, avisaria els encarregats de cremar les seves robes. També evitaria que a la casa hi podes entrar ningú fins que no hagués estat netejada i purgada. Finalment, es farien emparedar les portes dels negligents.

La situació es va anar agreujant. Eren moltes les cases de les que no es podien treure les robes dels malalts per a cremar-les ni els cadàvers per ésser sepultats per manca d'enterradors, malgrat que s'havia obligat a alguns homes i dones a fer-ho.

Per a paliar aquesta situació, la prohomenia del morbo es reuní el 24 d'abril i determinà enviar un ciutadà a València per a què s'entrevistés amb el Virrei i li sol·licités un crèdit de 2.000 rals de a vuit de plata que es destinarien a comprar esclaus destinats a enterrar els morts i també per adquirir medicaments. Mentrestant serien els presos els encarregats de les perilloses tasques d'enterrar els morts i cremar les seves robes. Es determinà, per designar-los, treuren tres "*a rodolins*" entre els considerats aptes per aquella feina.

El Dr. Agustí Gatell, metge encarregat de l'assistència dels malalts de l'hospital, morí del contagi i no sent possible trobar-li, a Tarragona, substituït, fou precis sol·licitar del Governador de la plaça que cedís un dels dos que pel seu servei havien arribat de València al que la ciutat contractaria amb el salari de 400 lliures de plata mensuals. També hi hagué necessitat de buscar sagnadors.

Degut a l'incessant augment del nombre de malalts, a la ciutat no es trobaven medecines. Tot i que n'havia arribat una partida de València, es calculà que solament n'hi hauria per vuit dies. Davant d'aquesta greu situació, el Consell determinà noliejar una barca que tornaria a València a fer noves provisions.

Els apotecaris es resistien a adquirir aquests medicaments per considerar excessiu el seu cost. Les autoritats van determinar que si no tenien diners, la ciutat els prestaria.

Era tan gran el nombre de morts, malalts i fugitius que en la ciutat quasi no quedaven veïns, el que feia impossible que es poguessin celebrar les corresponents juntes municipals. Fou necessari determinar que, si al toc a consell no acudia un nombre suficient dels seus components, podes celebrar-se igual i amb idèntica força resolutiva amb la presència de divuit ciutadans.

A començaments del mes de juliol, el Governador aconsellà que fossin expulsades de la ciutat totes aquelles persones pobres i de mal viure pel perill que representaven de cara a l'extensió del contagi. Les cases i els carrers havien d'ésser netejats.

Per fi el 19 d'agost el metge de l'hospital va informar que la situació millorava i que en el centre ja hi havia pocs malalts.

Al pare ermità que havia servit a l'hospital com a cirurgià durant tres mesos i mig es determinà donar-li 500 rals de vuit per tot el temps.

L'opinió que tenia el Governador respecte al destí dels malalts de pesta que encara quedaven a la ciutat diferia de la que tenia la prohomenia del morbo. Mentre aquell volia que obligatòriament fossin traslladats a l'hospital i que els metges i cirurgians s'abstinguessin de visitar als que no ho fessin, la prohomenia del morbo, per evitar despeses al municipi, preferia que aquells malalts que tinguessin mitjans econòmics suficients per alimentar-se i guarir-se, podessin seguir fent-ho en ses pròpies cases.

Es disposà no admetre soldats presos a les presons. Els sospitosos de contagi serien traslladats a l'hospital on s'immovilitzarien mitjançant un cep.

A unes dones que foren empresonades per haver-les trobat prenent robes infectes de l'hospital se les condemnà a ser rapades i un cop l'esquena despulada fins a la cintura i lligades a una escala, ser assotades pels llocs acostumats. Després serien embarcades i desterrades de la ciutat durant deu anys.

En arribar el mes de setembre Tarragona va quedar lliure de pesta.

Es decidí celebrar las festes de la Concepció amb la major ostentació possible durant tres dies.

La por a que retornés el contagi era gran. Pels volts de Nadal es va veure com el metge i dos frares d'Alcover es passejaven per la ciutat malgrat no haver-se assossegat del tot la pesta que estava patint aquell poble. El Consell decidí obligar-los a marxar.

1651

En el mes d'abril la pesta que ja havia fet acte de presència en algunes viles dels voltants de Tarragona, anava en augment, el que motivà que la ciutat, per intentar preservar-se, prengué unes inicials mesures de precaució, que foren nomenar novament morbers, posar guardes fixes al port i al portal de Sant Antoni i evitar la comunicació amb les viles infectades.

Malgrat les guardes, una dona conseguí entrar en la ciutat amb un sac en el que portava un manto i un "*manguito*". Assabentats els consellers, donaren ordre de cercar-la, prendre-li la roba que portava i castigar-la.

Els viatgers que venien de Barcelona eren obligats a guardar quarentena perquè es tenia notícia que en aquella ciutat patien el contagi.

Es demanà al Governador que no permetés l'entrada al port a cap barca o bergantí que hagués anat "*en corts*", pel perill que hi havia que hagués apresat roba

infecta cosa que seria un greu risc per la ciutat. En el cas que no volgués admetre la proposta es decidí posarho en coneixement del Rei.

Les mercaderies eren controlades. Un foraster que va entrar sis rotlles de tabac comprats en una galra i que va dissimular en una càrrega de carbó, fou empresonat, comdemnat a rebre cent assots i el tabac cremat.

Malgrat aquestes precaucions, el 4 de juny el metge Joan Castelló informava que en la casa de Joseph Roselló hi havia una noia "*ab molta gran febre y tant y tanque es prestilencial de hont se presumia que estaria feridà del mal del contagi*". Es va ordenar aïllar la malalta la qual seria atesa només per un sol dels seus familiars. Degut a què els habitants d'aquella casa anaven emmalaltint, es disposà que el metge Gispert i el cirurgià Gabriel Pujol es tanquessin en el domicili per assistir els malalts sense permetre-se'ls la sortida sota cap concepte, amb la finalitat d'evitar la propagació de la malaltia. Un mes més tard, a fi d'evitar més despeses el municipi acordà traslladar aquests metge i cirurgià a una altra casa per guardar quarantena. El Dr. Gispert no volgué obeir aquella disposició i se n'anà al seu domicili. La Junta del morbo, vist aquell acte d'indisciplina, procedí a incomunicar el metge i els seus familiars, i a clavar dos llistons en la porta pel tal d'evitar que ningú pogués sortir de la casa. En el cas que algú ho fes, seria castigat amb la vida.

A partir d'aquí els casos de pesta anaren en augment. La ciutat estava molt sensibilitzada pels estralls que la malaltia havia ocasionat l'any anterior.

El 10 de juliol el Príncep D. Joan d'Àustria arribava al port amb vinti-dues galeres. El 15 desembarcà i entrà a la ciutat habilitant-se-li estava a casa del Sr. Llorach i en la de Bartomeu.

Els avatars de la guerra determinaven que les condicions de vida a la població no fossin pas fàcils. Malgrat que totes les cases estaven plenes de soldats allotjats, el dia 21 es rebé la notícia de la pròxima arribada de dos terços més de tropa. En aquella situació les hipotètiques mesures de lluita per evitar l'extensió del contagi, es lògic que fossin poc efectives.

Degut a què els malalts pobres i sospitosos de pesta no tenien lloc on habitar, es decidí buscar una casa apartada per internar-los.

També es determinà que els cadàvers s'enterressin fora vila per tal d'evitar el perill que representaria fer-ho a l'interior del recinte urbà.

El pànic era tan gran que fins i tot els cirurgians es negaven a guarir i sagnar els malalts. Els cònsols es veieren obligats a exigir-los que es posessin d'acord entre ells per elegir a qui ineludiblement hauria d'encarregar-se l'assistència dels malalts. Els cirurgians no poderen concordar-se i fou necessari fer l'elecció per "*rodolins*", sortint elegit M^o Gabriel Pujol que va demanar 200 lliures de plata mensuals de salari.

1652

El mes de gener hi havia el contagi a Reus i en el de març començava a Valls. Fou precís imposar quarentenes i impedir la comunicació amb aquestes localitats.

La guerra i la pesta havien fet que Tarragona quedés pràcticament deserta. Per elegir Cònsol en Cap, càrrec per al que era necessari haver complert l'edat de quaranta anys, calgué suplicar al rei que concedís, per aquell any, el privilegi que encara poguessin ser insaculats per aquella dignitat subjectes que no arribessin a la citada edat.

A l'arribar la primavera van sorgir alguns casos de pesta. Com fos que la majoria dels malalts que hi havia a l'hospital del morbo eren forasters, es determinà que totes aquelles persones amb menys de sis mesos de residència a la ciutat, l'abandonessin sota pena de rebre cent assots cas de no fer-ho.

A l'hospital no hi havia sacerdot que volgués administrar els sagraments als malalts ni metge que els volgués visitar. Fetes les oportunes gestions, el 23 de maig es va aconseguir que els franciscans acceptessin l'assistència religiosa i el Dr. Gisbert la mèdica.

Per evitar el perill que significava pels veïns de la ciutat que els cirurgians anessin per les cases a curar els malalts de pesta, s'establí que fos solament un l'encarregat d'efectuar aquella tasca. Naturalment se l'obligaria a permanèixer completament aïllat de la resta de la població.

El 28 de juny es nomenà nova prohomenia del morbo, encara que aquell any la incidència del contagi fou menor.

Com hem dit abans a Tarragona quedaven molt pocs veïns. En la junta celebrada el 22 d'agost es va dir que serien suficients vint-i-una persones per tornar a reunir consell.

NOTES

Arxiu Històric Provincial de Tarragona, Llibre de Consells 1647 a 1648.

Arxiu Històric Provincial de Tarragona, Llibre d'Actes de 1648 a 1649.

Arxiu Històric Provincial de Tarragona, Liber Consultatus 1649 a 1650.

Arxiu Històric Provincial de Tarragona, Liber Consultatus 1650 a 1651.

Arxiu Històric Provincial de Tarragona, Llibre de Consells 1651 a 1652.

1. *"Ara ojats ques notifica y fa hom asaber per manament de la Senyoria a Instancia dels magnífichs senyors Consuls de la present Ciutat a tots y qualsevol persones de qualsevol stat grau o conditio sien que de vuy avant no gossen ni pressumescan aixir fora de la present ciutat per anar a altres viles y llochs sens aportar bolleta de salut y quant tornaran aixi mateix degan y ajen aportar semblant bolleta de salut del lloch o vila de hont vindran y estats seran altrament no sels donara practica dins la present ciutat.*

Item. que ninguna persona se atrevesca anar a la ciutat de Tortosa ni a la vila de Vinaros ni a altres llochs sospitosos de contagi y mal de pesta ni comunicar ab los naturals de dita ciutat y viles en pena de la vida.

Item se diu y mana a totes qualsevol persones patrons mariners de barchas que vindran de qualsevol lloch no puguen desembarcar dar fondo sino es en lo port de la present ciutat sots pena ques cremaran les tals barques o barcha y roba o carruch aportaran y les persones aniran en elles seran castigades severament a arbitri de la promenia del morbo.

Item. se diu y mana a tots los patrons de arts y barques de la presen ciutat que dins dos dies naturals contadors del punt y hora de la publicatio de la present crida donen llista y memorial als senyors consuls de tota la gent tenen en dits arts y barques ab tots noms y cognoms de aquell y que no puguen

REGIÓ DE TARRAGONA

de vuy avant admetres en dits arts y barques ningunes altres persones que no sien estades primerament manifestades a dits senyors Consuls y obtinguda llicentia de ses magnificanties sots pena que seran castigats com a suspitosos del contagi.

Item. que ninguna persona encara que haja entrat ab bolleta de salut a dins la present ciutat vingue per estar y habitar en ella no sia admesa per ningun natural y habitant desta ciutat en sa casa ni altrament la dita persona pugua habitar en ella sens que primerament se haja manifestat als senyors consuls y haja obtingut llicentia de ses magnificanties pera estar y habitar en la present ciutat altrament tant la persona quels recullira com la que haura vingut per habitar sera castigada a arbitre de la promenia del morbo y per ço pera que venga a noticia de tots y ningu allegar pugue ignorantia mana ser feta y publicada la present y publica crida per los llochs acostumats desta ciutat”.

2. Els quartes eren els següents:

I. Carrer Major des de la Verge Mª de la Misericòrdia fins als Quatre Cantons, carrer de la Nou, carrer Freixa, carrer M^o Pastó, carrer Nazaret, portes falses de Bartomeu.

II. Carrer Major des d'els Quatre Cantons fins a la plaça de part de la Caixa de la Ciutat, carrer de la Cuirateria, carrer del Castell, carrer de Sant Pere, carrer de la Merceria.

III. Plaça del Rey, carrer de Santa Anna, carrer den Aymeric, plaça den Fons, Forat Mico, plaça den Rovellat.

IV. Carrer den Granada, carrer den Talavera, carrer de Sant Antoni, carrer de Santes Creus, plaça de la Pescateria fins casa Armant.

V. Carrer del Hospital, carre Nou, carrer de Sant Llorens, carrer dels Hermitans, carreró del escorxadador, carrer del portal del Carro.

VI. Carrer Major de la Verge Maria de Misericòrdia fins als Quatre Cantons, carrer de Cavallers, carrer de Grimau, carrer de Mediona, carrer de Colom, plaça dels Pallols, plaça de Sant Miquel, carrer de Sitges.

VII. Carrer Major des dels Quatre Cantons fins de la plaça de part del Sr. Nor, plaça de les Cols, carrer de la Civaderia, carrerons que travescan de la Civaderia al carrer de Sitges, carrer de les Scrivanyes, carrer del Budi vell, plaça dels Misatges, Pla de Palatio i devalada de Palatio.

VIII. Plaça de Sant Francesch, carrer del Bou, devallada de Misericòrdia, carrer de les Salines, pujada de Predicadors.

EL CATLLAR DE GAIÀ

Comarca, Tarragonès

Era de la vegueria de Tarragona

Bisbat de Tarragona

Pesta de l'abril de 1651 al desembre de 1652, amb alguns períodes de calma.
Màxima incidència abril a juny de 1652.

	total	homes	dones	
1649	7	5	2	
1650	11	5	6	
1651	24	9	15	5 de pesta (2 homes i 3 dones)
1652	39	21	18	22 de pesta (12 homes i 10 dones)
1653	5	3	2	
1654	10	4	6	

REGIÓ DE TARRAGONA

1651

L'11 d'agost, "*Mori Maria Forana de la Argilada de contagi. Fonch soterrada en campanya*". Va ser la primera defunció produïda per la pesta.

Una dona empestada que morí el 22 de setembre va ser soterrada "*a la seclera del hospital de la vila*".

El mes d'agost hi hagué 3 defuncions i 2 el de setembre.

1652

	total	homes	dones	
gener	2	1	1	
febrer	1	1	—	
març	3	1	2	
abril	12	8	4	9 de pesta
maig	8	3	5	8 de pesta
juny	2	2	—	2 de pesta
agost	1	—	1	
setembre	1	1	—	
octubre	3	1	2	
novembre	3	2	1	1 de pesta
desembre	3	1	2	2 de pesta
	39	21	18	22 de pesta (12 homes i 10 dones)

El 10 d'abril, "*mori Lluís Dach fonch soterrat lo endema sens solemnitat per sospita de contagi*".

El 19, "*mori lo Pare Fra Francisco Llobet religios del Glorios St. Francesch del convent de Tarragona y per ser mort de contagi fonch enterrat sens solemnitat*".

El 13 de desembre morí l'últim malalt de pesta del Catllar.

NOTES

Arxiu Arxidiocesà de Tarragona, Fons Parroquials, Arxiu Parroquial del Catllar, Òbits 1602-1705 (n.º 53).

RENAU

Comarca, Tarragonès

Era de la vegueria de Tarragona

Bisbat de Tarragona

REGIÓ DE TARRAGONA

Pesta, maig i octubre de 1652

	total	homes	dones	
1649	1	1	—	
1650	1	1	—	
1651	4	3	1	
1652	4	3	1	3 de pesta
1653	2	1	1	

“Obit de Gaspar de Renau pages mori sols en lo sacrament de penitencia y fou enterrat lo seu cos dintre sa casa mori als 12 de maig ain 1652”.

— *“Obit del condam Jaume Servera pages del lloch de Renau lo qual mori diu Joseph Suclas pages de Peralta y fa fe com lo dit Servera mori de contagi a la vora de un roure prop Sant Gervas mori intestat en una casa anomenada Romani del terme de Sant Gervas als deres de octubre del any 1652”.*

— *“Obit de la condam Tecla Gaspara relictà del condam Pere Gaspar pages de dit lloch de Renau la qual mori en una barraca prop dit lloch de mal contagios mori lo any 1652”.*

NOTES

Arxiu Arxidiocesà de Tarragona, Fons Parroquials, Arxiu Parroquial de Renau, Obits 1587-1723 (n.º 20, c. 7).

TORREDEMBARRA

Comarca, Tarragonès
Era de la vegueria de Tarragona
Bisbat de Tarragona

Pesta l'any 1650.

L'11 de juliol de 1650 les autoritats de Vilanova i la Geltrú prengueren l'acord de que les persones i robes procedents de Torredembarra purguessin durant set o vuit dies a la Capella de Sant Gervasi.

NOTES

Arxiu Històric de Vilanova i la Geltrú, Deliberacions del Consell 1625-1650.

VILA-SECA DE SOLCINA

Comarca, Tarragonès
Era de la vegueria de Tarragona
Bisbat de Tarragona

Pesta, abril a juliol de 1650 i algun cas esporàdic durant els mesos de gener de 1651 i maig i novembre de 1652.

REGIÓ DE TARRAGONA

	total	homes	dones	albats	
1649	22	2	5	15	
1650	55	21	17	17	25 de pesta
1651	36	13	9	14	1 de pesta
1652	32	10	7	15	2 de pesta

1650

	total	homes	dones	albats	
febrer	1	1	—	—	
abril	27	7	10	10	15 de pesta
maig	15	9	2	4	9 de pesta
juny	3	3	—	—	
juliol	2	—	2	—	1 de pesta
agost	1	—	—	1	
octubre	1	—	—	1	
novembre	1	—	—	1	
desembre	4	1	3	—	
	55	21	17	17	25 de pesta

La primera defunció va ser la de Tecla Ferrer el 5 d'abril que "*mori de mal contagios a Sant Joan de Fora junt al castell esta enterrada junt les parets de Sant Joan*".

La darrera la de Maria Bareny el 14 de juliol que "*mori ab un absest contagios*".

El 24 d'abril havia mort el cirurgià M^o Lluís Basset, "*enterrat en Sant Joan fora murs*".

El 30 de juny morí M^o Joan Nogues cirurgià de Tarragona. Era barber de l'hospital del contagi de Vila-seca i se li feren els oficis per amor de Déu, ja que no hi hagué ningú que pagués un sou per la seva ànima.

El nombre de morts que ocasionà la pesta a Vila-seca l'any 1650 va ser de 25 (12 homes, 8 dones i 5 albats).

1651

Apareix una única defunció registrada. El 18 de gener morí Magdalena Biasi, de sis mesos d'edat, "*per lo contagi*".

1652

El 16 de maig morí Joan Domènech de la vila de Garcia. Enterrat a la sitja del castell del Cavaller Talls perquè morí del contagi.

REGIÓ DE TARRAGONA

El 7 de novembre morí Pau Magrinyà "*de mal contagios*". Enterrat junt al mas de Frances Solanes perquè morí allí.

NOTES

Arxiu Arxidiocesà de Tarragona, Fons Parroquials, Parròquia de Vila-seca, Obits 1642-1702.

REGIÓ DE PERPINYÀ

Comprèn les comarques d'Alta Cerdanya, Conflent, Fenolleda, Rosselló i Vallespir.

La pesta afectà aquesta regió principalment l'any 1652.

ROSSELLO

PERPINYÀ

Comarca, Rosselló

Era de la vegueria de Rosselló

Bisbat d'Elna

Pesta, l'any 1652. S'inicià el mes de juny.

1651

El 25 d'abril, "*la dotzena del morbo*" de la Casa Consular, alertats per l'expansió que experimentava la pesta en diversos llocs, procedí a nomenar dos verguers que serien els encarregats de fer complir totes aquelles mesures destinades a protegir la ciutat del contagi decretades pels cònsols components de dita "*dotzena*". Se'ls assignà quatre rals diaris de salari a cada un.

L'1 de juliol, els metges Joan Francesc Selva, Joan Saldoni Bonet, Francesc Jordi-Lobeyrach i el cirurgià rector del Col·legi de Cirurgians examinats de la vila, Francesc Givonet, van relacionar que "*de molts anys desta part haja hagut malaltia ninguna de contagi pernicio ni que tinga resto de contagi simple arribe son poquisims los malalts son vuy en dita vila*".

1652

El 6 de febrer fou nomenat el cònsol Jaume Cavalles batlle del morbo, assignat-se-li un salari de 5 rals. Així mateix es va designar un verguer per cada un dels tres portals de la vila entre persones pertanyents al braç menor.

El 18 de juny, els consols de Perpinyà informaren als consellers de Barcelona dient que *“los doctors de esta vila avuy a les deu hores de matinada han declarat lo contagi en ella y nosaltres havem trets alguns malalts que son en numero 10 dels quals sen morts dos en lo lloch sels ha assenyalat per ara fora de la vila en ella no tenim ningun malalt de suspitio y fem les diligenties possibles en preservacions tancant cases cremant robes suspitoses y lo demes aconsellan los doctors”*¹.

El 21 va ser contractat el cirurgià M^o Pere Andreu amb l'obligació de curar tots els malalts pobres i rics de la vila, tant si ho fossin de contagi com de qualsevol altra malaltia. Se li assignaren 100 lliures mensuals a més de mitja lliura de moltó, dos pans i dues meitats de vi diàries. Se li facilitaria una vesta per tal de ser reconegut i així evitar tenir-hi comunicació i una casa de la que solament podria sortir per anar a curar els malalts.

El mateix dia era conduït M^o Bernat Ganador com a cirurgia de la Casa Consular per curar els malalts infectes de mal contagiós de pesta internats en la morberia de fora murs amb el següent contracte:

“E primerament ab pacte que dit M^o Bernat Ganador sera tingut y obligat en curar tots los malalts infets que son y seran en la dita mormaria fora la present vila y tenir cuydado de aquells sens exhigir de dits malalts salari algu si ja no es que dits malalts graciosament li vullan donar alguna cosa ho lo que voldran.

Item ab pacte que dits Señors Consuls y sos sucesors seran tinguts y obligats en donar a dit Ganador veste atxes y preservatius necessaris per la curacio de dits malalts y per sa persona y per son servidor tantes quantes vegades o tindra menester y a mes del sobre dit se li donara una lliura de molto quatre y tres mitats de vi quiscum dia per ell y per dit son servidor y tot lo demes necessari.

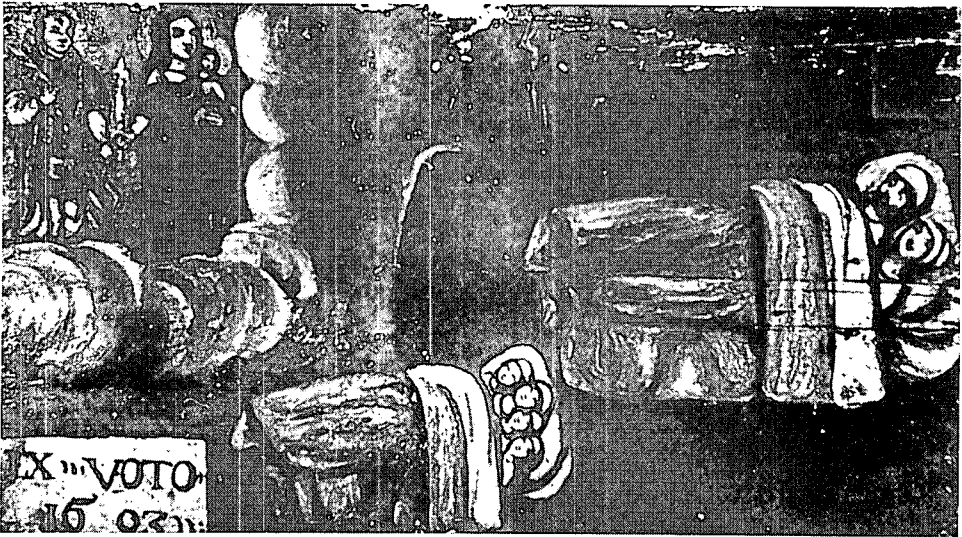
Item ab pacte que ames de tot lo sobredit dits Señors Consuls y sos sucesors seran tinguts y obligats en donar y pagar quiscun dia a dit Ganador 80 vuyt lliures y a dit servidor vuyt reals durant lo dit temps de la curacio”.

Altres càrrecs elegits foren els de cuiner, encarregat de donar el menjar als malalts, guardes de portals, *“papacos”* per enterrar les persones infectes, verguetes del morbo que portarien el recapte als malalts de la morberia al matí i al tard, i el de servidora per donar el menjar als empestats.

El 30 de juny es va conduir a Jaume Jansana, jove apotecari de la vila de Prada per tal de poder donar amb més prestesa les medecines als malalts de la morberia. Se li va imposar l'obligació de viure en una barraca que se li feu fora vila *“y en remunerasio de sos treballs dits Molt Illustres Senyors Consols li prometan en ser acabat lo temps del contagi pasarlo Apothecari sens salari algu ans be se pasara de franc”*.

El veïnatge fugia de la vila per refugiar-se en llocs no contagiats. Els governants van fer el mateix. El consell del 21 de juny es va celebrar a l'Arcada d'Elna

REGIÓ DE PERPINYÀ

Ex-vot procedent del Rosselló. Tota una família es troba contagiada.

REGIÓ DE PERPINYÀ

i en ell es feren els nomenaments anteriorment citats i es prengué l'acord de fer ús de qualsevol dipòsit de joies i altres valors per pagar els soldats de la vila que eren a la campanya i als funcionaris municipals.

Es nomenà un servidor per als dos frares caputxins encarregats de sacramentar els malalts de la morberia, un servidor per al cirurgià que li duria les pastes i recaptes i un vergueta que tindria la missió d'avisar als "papacossos" dels morts existents a la vila.

El 6 de juliol es conduí "*en cilurgia per curar les, persones infectes de la present vila a Musur Abram Gariñot ab salari quotidiana de sinquantia reals y tindra de curar a totes les persones infectes sens salari ningu si no es que aquells li donen graciosament alguna cosa y se li donara una vesta y se li donara casa y les atxes tindra menester y medecines necessaries per sa conservatio un servitor una lliura de molto tres maytats de vi dos pans y los demes recaptés per menjar. En cas tinga de fer corantena se li tinga de donar lo mateix salari y recaptés de menjar com alt esta dit y ames del sobredit tindra obligatio dit Garinot de curar tots los officials tant majors com manors de la present casa consular sens salari algu*".

Per absència, a causa del contagi, de l'honorable Josep Caselles, batlle del morbo, des del 9 de febrer, fou nomenat per substituir-lo el mercader Agustí Rosell.

Altres càrrecs designats foren els de l'encarregat de tancar i assenyalar amb una creu les portes de les cases on havia mort algú de pesta, el de majordom del quarter dels encontres de la morberia, els de fossaires per enterrar els morts de pesta a les quatre parròquies, el de vergueta per traure la gent contagiada de les cases i fer-los anar a Sant Antoni, i als sans que haguessin tingut comunicació amb ells internar-los al quarter determinat per les autoritats.

L'hospitaler Cavaller de l'Hospital General de Sant Joan es trobava fora per causa del morbo i l'hospitaler Mercader també. El dia 22 va ser necessari, per trobar-se dita casa i hospital sense govern, nomenar nou imfermer. Es va considerar que la persona idònea era Mauro Perera que ja havia ocupat el càrrec amb anterioritat.

El sastre Lluís Puig seria l'encarregat de portar l'atxa davant del Santíssim "*quant se aportara de la Real a les persones infectes ab lo salari quotidiana de quatre reals dos pans una mitat y mitja de vi y una tersa de carn de molto*".

El 2 d'agost es van reunir en consell els Srs. Francesc Roqueta burgès i Blasi Conta notari públic, cònsol en cap i terç respectivament. Estaven sols per trobar-se malalt de pesta el cònsol cinquè Malciòr Dalmau i no haver jurat encara el càrrec els darrerament nomenats. El Comte de Nualles, Capità General del Castell Major de Perpinyà i Lloctinent General de l'Armada Reial, havia ofert el mes de juny als anteriors cònsols 30.000 ducats per a les despeses de la pesta que en aquells dies començava a afligir la vila. D'aquesta quantitat el consell precedent n'havia rebudes i gastades 300 dobles i l'actual altres 300. Aquestes sumes eren justificades perquè a l'arribar el mes d'agost la incidència del contagi era ja molt greu. Més de quatre-cents malalts de pesta i més de sis-cents sospitosos de ser-ho havien estat tractats i sustentats de carn de moltó, vi i pa. A més, a l'Hospital General de la vila hi havia cinquanta o seixanta persones entre malalts, infants orfes i servei, el

En aquest quadre votiu apareix el batlle de Cotliure de genolls en front d'un grup d'empestats. A la part superior es veu la Verge amb Sant Pere i Sant Domènec protectors de la vila. L'ex-vot va ser ofert pel Comú per haver-se vist deslliurada la població de la pesta de l'any 1651 i es conserva a l'església parroquial.

REGIÓ DE PERPINYÀ

que va motivar que la universitat tornés a restar sense cabals. Es van sol·licitar altres 300 dobles al Sr. Compte, però aquest diferí l'emprèstic supeditant-lo al compliment per part del municipi, d'algunes condicions difícils de portar a cap referents a la recuperació de la salut pública.

Aquesta negativa decidí els cònsols a obligar als flequers que solament podrien gastar per a l'elaboració del pa, el blat que els proporcionaria el Consell (els flequers compraven el blat a deu i dotze rals i venien el pa a vint-i-tres rals i mig). Aquest blat es recol·lectaria dels veïns així com també algunes càrregues de vi, "*per que tots reporten un tant de dany que apres en son degut temps pagara la universitat*".

A l'arribar el mes d'octubre, Perpinyà continuava afectat per la pesta. Per segona vegada l'Hospital General de Sant Joan restava sense hospitalers per causa del morbo. En aquesta ocasió va ser nomenat el causidic Honorat Anglada per governar dita institució.

El dia 19 es va donar a preu fet "*lo desenfecir lo contagi de dita y present vila a Mr. la Ribeira de nacio frances posant empero dit Mr. la Ribeira todas las drogas seran necessarias pera desenfecir aquella que son las seguents Pega negra, Pega Reyna, sofre, arsenich, canfora y verdet, donantli dits SSors. Consols per dit preu fet cent sexanta doplas de or*".

NOTES

Archives du Dept. des Pyrenees Orientales, Lligam G. 259.

Id., Arxiu Municipal de Perpinyà, Llibre de Totis de la Casa Consular de Perpinyà 1648-1656.

Id., Llibre de memories de la venerable Comunitat de Sant Joan, 1610-1633.

1. Institut Municipal d'Història de la ciutat, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Còmunes originals, any 1652 (X-86).

VALLESPIR

CERET

Comarca, Vallespir

Era de la sots-vegueria de Vallespir

Bisbat d'Elna

Pesta, agost de 1652 i del juliol de 1653 al setembre de 1654.

Ceret va ser afectada amb més o menys intensitat durant tres anys consecutius per la pesta, la qual cosa fa que encara avui hi hagi un rècord en el poble.

1649

El 20 de setembre es van tancar els dos ponts per tal d'impedir el pas d'unes tropes (Terç de Bentricolló), que venien del Llenguadoc on hi havia sospita de contagi.

1650

El 4 de juny des de Figueres s'avisà a Ceret dient-los que a Sant Pere Pescador hi havia pesta. Els de Ceret trencaren tota relació amb aquell poble i també amb Vilamacolum i Garrigàs que estaven igualment empestats.

1651

El 20 de juny aparegueren dos casos de pesta a Morellàs: la malatia era a les portes de Ceret.

1652

En la sessió del 25 de juliol la vila decidí oferir unes claus de plata a Sant Pere.

Es va nomenar un morber que era la persona encarregada de que les ordres donades pels cònsols als guardians de les diverses portes de la localitat fossin rigorosament observades. També s'encarregaria d'examinar els certificats sanitaris que obligatòriament havien de portar els estrangers per poder entrar en una determinada zona dels voltants de Ceret, única permesa.

El 13 d'agost fou expulsat Romeu del Prador perquè sense haver ésset presentat als guardes del morbo, s'instal·là amb la dona i fills a casa de Josep Mas. La dona d'aquest últim va morir de pesta l'endemà de l'expulsió de la família Romeu i Josep Mas fou obligat a abarracar-se en una casa construïda amb taules a la riba esquerra del Tec, on el poble obligava a refugiar-se els sospitosos de contagi.

Del 20 al 27 d'agost van morir quatre persones.

A finals de setembre es va decidir instal·lar una morberia on serien atesos els habitants de la vila sospitosos de contagi. Al costat es farien barraques de fusta i teules per al personal encarregat d'assistir els malalts allí estatjats. El 13 d'agost s'havia dit *"que se fassa la morberia ahont se aporten y curen tots los empestats al cortal de M^o Pere Ribes pre. y a las casas den Llaureta y demes vehins que son molt prop de la coma den Batlle per lo que nomena dit consell als dits Honorables Gerau Bosch y Matheu Deteza per que miren si dit puesto sera convenyent sercar hon aparega convenir y dita morberia dega fer ab barracas aserca dels dits cortal y casas que prengan las ditas casas y cortal per servei dels qui se empestaren en objecte y servei de dita morberia nomenant per prevehidors de dita morberia tan en medecines y drogas com en les gallines altres cosas dels dits Srs. Francisco Llauro y Joseph Companyo y que el mestre Pons Delver aporte lo compte del gasto se fara per raho del dit contagi con per altres se li done de rendes de dita vila a mestre Pons Delver per cada mes durant lo dit contagi cinquanta lliures moneda de Perpinya y a cada un dels dits Magnífichs Consols altres cinquanta lliures y en lo de gastar per doctors en Medecina cirurginas medecines drogues y per conduccio de les persones seran menester per llur servei y dels dits doctors y cirurgians pujan y los sie licit a dits Mag. Consols gastar lo que convinga y menester sie tan per tot lo que se oferira en curar com enterrar los difunts desenfacir y sustentar els pobres"*.

1653

Pel juliol-agost es va produir un rebrot de la pesta. Fou aleshores que s'acabà de construir la morberia. Les morts són més freqüents fins arribar novembre i desembre en què l'epidèmia es va agreujar notablement. Això va fer que es comencessin a prendre mesures a l'interior de la vila, com la neteja dels carrers i el reforçament del quadre sanitari amb el doctor en medicina Puy-Robi ajudat per dos mestres cirurgians, Isidre Baixa i Josep Montagut, un cirurgià-barber anomenat Josep Ader que tenia botiga fora vila i dos apotecaris, mestre Josep Comes i Montserrat Baretja.

La situació a les acaballes de desembre es va fer inquietant i per això demanaren un altre metge a Girona, el Dr. Josep Seuner, que es trobava aquells dies a Figueres. Arribà a Ceret el 5 de gener de 1654 i el dia següent li van robar el cavall, les botes i les pistoles uns soldats francesos. Per aquest motiu se'n tornà a Figueres malgrat tots els precs que se li van fer.

Els preocupava molt tenir una bona provisió de medicaments, sobretot triaga magna, emplastres per les "vertules", plantes aromàtiques (com l'alzina) per fumigacions i el vi de ginebre, que es feia macerant baies de ginebre en un vi molt generós.

1654

També en aquest any la malaltia va incidir amb molta intensitat.

A començaments de gener es va nomenar batlle del morbo. Va prohibir les inhumacions al cementiri parroquial i va disposar un altre extra-murs.

Una altra mesura va ser que les persones que havien tingut familiars morts de pesta eren obligades a tancar-se en llurs cases amb les finestres i portes totalment closes i solament podien comunicar-se amb els metges i empleats encarregats de l'avituallament i desinfecció de les vivendes.

El cirurgià Isidre Baixa no podia entrar a casa seva més que per una porta que estava marcada amb una creu i solament podia tenir relació amb els seus malalts. Totes les demés obertures les deuria tenir obligatòriament tancades.

Al Dr. Pui-Robi, que per haver tingut contacte amb molts malalts se'l considerava sospitos de contagi, se l'obligà a aïllar-se a casa seva fins la nova lluna. Se li donaren 100 lliures com a retribució d'aquest temps d'inactivitat obligada.

El 13 d'abril van morir nou empestats a Ceret.

A finals d'agost la morberia era completament plena i no se sabia on posar els contagiats. Es decidí fer nous abarraments al bosc d'Estrareda.

Cap a mig setembre la malaltia anava de baixa i el dia 19 ja es va permetre l'accés a la vila a la gent de fora. La situació millorava dia a dia.

L'11 d'octubre el poble de Ceret va demanar al bisbe d'Elna autorització per votar a Sant Ferriol i guardar festa de precepte la seva diada.

El diumenge després del 26 de novembre es va cantar un Te-Deum en acció de gràcies.

REGIÓ DE PERPINYÀ

No podem estudiar detalladament la mortalitat d'aquells anys perquè el llibre sacramental corresponent que es conserva a l'Arxiu Municipal (Òbits, baptismes i matrimonis), està incomplet doncs en la pàgina 17 hi ha la partida de defunció del 30 de juliol de 1645 i la pàgina 18 comença amb una del 18 d'octubre de 1663.

NOTES

Arxiu Municipal de Ceret, Liber de Liberationum Consilior Universitatis Villae Cereti, 13 agost 1652.

Aribaud Michel, Ceret autrefois, 1932.

CONFLENT

OLETA

Comarca, Conflent

Era de la vegueria de Vilafranca del Conflent

Bisbat d'Elna

Pesta juliol a octubre de 1652.

El 12 de juliol de 1652 va morir amb sospita de pesta la vídua Àngela Escaro. En el registre parroquial es llegeix que el 3 d'agost era "*tempore pestis*". El 18 d'octubre ja havia desaparegut l'epidèmia perquè al mateix registre, coincidint amb dita data, consta que "*post cessatum pestam de que Deu sempre nos liberat*".

Per raó del contagi, el 22 d'agost el Consell General es reuní fora vila en un camp del notari J. Antoni Vigo.

El barri més afectat fou el veïnat d'Amont.

La vila es va veure obligada a demanar un préstec de 300 lliures moneda de Perpinyà, per a procurar els medicaments necessaris per als malalts i els aliments per als pobres.

La gent s'abarracava i els malalts i sospitosos eren traslladats a "*la marmoria de Pau Brunet*".

La mortalitat però no va ser massa important. Van morir unes deu persones.

NOTES

Giralt Joseph, Revue Historique et littéraire du Diocèse de Perpignan, 7e Année, n.º 74 (samedi 7 mai 1927), p. 48.

REGIÓ DE VIC

Comprèn les comarques d'Osona i Ripollès.

L'any de la pesta fou el 1651, afectant de nord a sud, en una línia quasi vertical, les poblacions de Vilallonga de Ter, Ripoll, Torelló, Vic i Centelles.

Però ja s'havia iniciat l'any anterior penetrant per Camprodon.

OSONA

VIC

Comarca, Osona

Era de la vegueria de Vic

Bisbat de Vic

La pesta durà a Vic des del 31 de juliol de 1651 fins a finals d'any i rebrotà en el mes de juny de l'any següent¹.

Per la seva importància en tots els aspectes, la ciutat de Vic es preocupà molt del contagi que estava atacant al Principat durant aquells anys. Això fa que es pugui donar una visió molt exacta del desenvolupament de la pesta a Vic.

I. La desaparició dels llibres sacramentals d'Òbits

Desgraciadament, durant la guerra de 1936 desaparequeren els llibres sacramentals de Vic. Això ens ha impedit fer un estudi estadístic detallat. En el segle passat, quan encara existien, el rector feu constar en ells que l'any 1651 fou un any de pesta, fam i guerra per tot el Principat².

La lectura dels llibres d'Òbits del Capbreu, on estan inscrits els comptes dels enterraments i funcions religioses fetes als morts i moribunds (extremauncio), ens

ha permès descobrir algunes dades objectives d'interès, com la utilització de la capella de Nostra Senyora del Remei, extramurs, per a enterraments en temps de contagi³. També ens ha ensenyat el gran transtorn que produiria la pesta, ja que des del mes de setembre de 1651 fins al final del mateix any no es troba res anotat en el Capbreu estudiant (devia haver una dispersió de la gent i a més aquesta no disposaria de diners per a pagar les funcions religioses). Finalment, ens han permès també veure que durant el mes d'agost la pesta estava atacant la ciutat⁴ i la seguretat absoluta de que el mal regnà des d'agost a finals d'octubre.

Amb el recompte de les funcions religioses anotades en l'esmentat Copbreu s'hauria pogut fer un estudi bastant aproximat del nombre de morts per la pesta i la seva influència demogràfica. Vic tenia en aquell temps 5000 habitants⁵. Però el fet que desde setembre fins a finals de l'any 1651 no es trobi inscrita cap funció religiosa, fa que sigui impossible un estudi demogràfic per aquesta via.

II. preocupació per la pesta. Any 1651

Vic, com a ciutat estratègica, va estar sempre ben informada del desenvolupament de la pesta a Catalunya. Aviat es creà una important comunicació escrita amb diferents llocs del Principat.

El mes d'agost de 1650, la ciutat havia tancat el comerç a *Olot*, aleshores apesstat⁶. Dos mesos després, s'avisà als consuls de Sant Feliu de Pallerols, per tal de que es poguessin defensar, de que a Olot hi havia alguna persona temerària, que per diners, treia de nit a la gent del poble, donant-los-hi butlletes falses per a poder circular⁷.

Ripoll, per les mateixes dates, per tal d'assegurar-se del contagi d'Olot va enviar un metge per a comprovar-ho. No hi havia cap dubte. Regnava una gran desolació aquells dies, que es veia agreujada pel gran èxode que estava sofrint la ciutat apestada de Girona, la qual cosa provocà i sembrà el terror per la gran dispersió de gent per totes parts⁸.

Al juliol, Olot tenia suspesa la comunicació, per trobar-se la vila empestada, amb Sant Pere Pescador, Pont-Xammar, Vilamacolum, Sinclaus, Garrigàs i Girona. Però el que més influí en aquesta mida defensiva, fou sens dubte, el gran èxode dels habitants de Girona, fins a tal punt que la barrera havia de durar, en principi, fins que la gent retornés a les reves cases gironines, com a senyal de bonança i salut. A més, va influir molt en el que podríem anomenar "*terror gironí*", el fet de conèixer-se la notícia de que a Banyoles moriguessin sis persones en sis dies, per causa dels emigrats de Girona⁹.

Tant Olot com Girona, contribuïren molt, al ser en elles precoç la pesta, a posar en avís a les demés ciutats del Principat. Concretament, a finals de gener de 1651, moltes persones s'absentaren de Barcelona al conèixer la notícia de les morts del Carrer Nou. Però sobretot la fugida va ser pel desastre de Girona uns mesos abans. La gent, es natural, estava sensibilitzada. Les experiències d'Olot també contribuïren a aquesta sensibilització¹⁰.

Tant important fou la pesta olotina, que un any després, el març de 1651, es parlava encara mitjantçant pregons de que ja es podia reprendre el comerç amb aquell poble¹¹.

Assabentats de que a Camprodon havia mort algun frare empestat, els de Vic van demanar informació més detallada a Ripoll¹².

III. *L'Hivern de 1651*

Durant el mes de gener de 1651 hi hagué una abundosa correspondència per qüestió de la pesta, doncs encara era recent l'amarga experiència d'Olot i Girona.

Durant aquells dies la malaltia estava atacant Barcelona, fet que ocasionà un conflicte als de Centelles, doncs no sabien si deixar entrar a l'il·lustre senyor Joan de Blanes i Centelles, que venia de Barcelona.

Van demanar consell a Vic, assabentats de que Manresa tancava les portes als procedents d'aquella ciutat empestada, fins que haguessin purgat¹³.

Tan malament estava la situació, que es va anant creant un clima de desconfiança general; inclús ja no es creia ni en la veracitat de les butlletes de salut per a poder circular. Per això la Junta del Morbo de Sant Feliu de Torelló, no sabia que fer amb uns mercaders de Barcelona i La Garriga, malgrat anar provistos del corresponent document legal¹⁴.

Davant la greu situació de Barcelona, Vic va manar un espia a dita ciutat amb la finalitat d'assabentar-se del desenvolupament de la pesta. Aquest home, anomenat Joan Soler, després de tres setmanes de permanència en el seu destí, informà a Vic per tal de dir-los-hi que, des de feia quinze dies, estaven els barcelonins molt inquiets, perquè el dos de gener havien mort al Carrer Nou dues o tres personas empestades, fent tan sols dos dies que havien traspasat cinc o sis pobres, els uns per fam i els altres pels seus desordres. Barcelona estava transformada i moltes senyories fugien, sobretot recordant les encara recents experiències gironines i olotines¹⁵.

A Sallent de Llobregat s'alarmaren per creure que el poble veí d'Artés estave empestat, doncs havien mort tres persones. Començà a esclarir-se el problema al saber-se que les morts ocorregueren en l'espai de tres mesos i per malaltia de quinze dias o tres setmanes¹⁶. S'acaba d'aclarir el dubte pel metge de Sallent, Miquel Casayes, que visitava també la localitat d'Artés, a l'informar que es tractava d'una "*febre pestilencial*" però no de la pesta verdadera¹⁷.

Amb pocs dies de diferència, els cònsols de Puigcerdà¹⁸ i els de Ripoll¹⁹, assabentats de la situació barcelonina, demanaren informació més detallada a Vic. Els d'aquí els tranquil·litzaren, doncs durant aquells dies havien rebut bones noves del Dr. Miquel Vilaresa, el qual els hi digué que el mal contagiós del Carrer Nou no s'havia estès a altres llocs de la ciutat, doncs es desallotjaren tant els empestats com els sans de dit carrer. De nit es cremaren les robes d'aquestes cases, on havien mort tres o quatre persones. S'intentà purificar l'aire per evitar la corrupció. També els hi digué que, exceptuant alguns dolors de costat, mai Barcelona havia tingut més bona salut, i que inclús a la junta que havien tingut el dia catorze, tots els col·legiats i catedràtics certificaren no tenir cap malalt sospitós de pesta²⁰.

Es donava molta importància a la prevenció, amb la convicció de que prevenint, apart de fer un bé no es fa mai un mal. A Barcelona es treia sistemàticament a tots els malalts de la ciutat, fossin del tipus que fossin. També als sans que haguessin contactat amb ells²¹.

Manlleu també es va defensar davant els successos de Barcelona, posant guardes per tal de no deixar entrar a ningú procedent de zones sospitoses²².

IV. La pesta a Vic. Juny de 1651

Podem i devem considerar el mes de juny com el de la pesta imminent a Vic, i amb més precisió com el de la pesta controlada, ja que hi hagué contagi però sense disseminació.

El 13 de juny, Vic notificà a la Junta del Morbo de Ripoll, que en una casa anomenada de Jonató, extramurs, acolliren una nit un home procedent de Barcelona. Aviat emmalaltiren mare i filla.

Se sospità la transmissió del mal per dit viatger. Inmediatament es prengueren mesures com sí, en realitat, es tractés de la pesta. Tancaren la comunicació amb les malaltes, inclús del metge. Manaren a purgar a totes les persones que estigueren en contacte amb elles. Al cap d'alguns dies les dues dones moriren. Les feren soterrar pel marit i pare respectivament. Cremaren tota la roba que ells havien tocat o pogut tocar. Obligaren també a l'esmentat home a purgar en una barraca, al costat d'una altra on ho feia la demás gent. Posaren guardes per evitar que ningú s'escapés del lloc de tancament. En una de les barraques moriren tres o quatre i emmalaltiren dos i a l'altra traspassaren dues persones procedents de Barcelona²³.

Gràcies a aquestes mesures estrictes quedà controlada la malaltia.

En aquesta època Vic es trobava amb molts problemes. Des de Sallent els hi demanaren ajuda, però al no poder fer-ho amb blat (per retràs de la collita) els hi donaren 500 lliures²⁴.

El Dr. Rafel Camps va considerar tant greu la situació respecte al perill de contagi, que va proposar que no es prenguéssin cap resolució sense abans donar notícia al Consell. Aquest donà plena llibertat d'acció a la Junta del Morbo, sense posar-li traves. Durant aquells dies la brutícia regnava en alguns llocs de Vic pel fet de tirar-s'hi les deixalles²⁵.

La por era general. Al terme municipal de La Garriga, en una casa anomenada "La Pinyonera", va morir un home i pocs dies després la seva dona. Es va pensar en la pesta, però aviat es rebutjà la sospita, doncs un fill i una vella que vivien amb el matrimoni, no emmalaltiren. Atribuïren la causa a la fam d'aquell tràgic any. També hi hagué tres morts prop de la font de "La Cova", però tampoc fou aquesta malaltia la causa²⁶.

Els casos de pesta de La Bisbal alarmaren bastant als de Torroella de Montgrí, els quals observaren que en "*l'últim girant de lluna*" moriren empestats en aquell poble, Anna Sabat, Rafel Soles (Sabater), un fill seu (que portaren a la morberia que s'instal·là en el "*Mas Porc*") i Pere Rosell. A més es queixaren de la gran negligència d'alguns pobles veïns, que no estant empestats havien volgut deixar el tracte comercial amb Torroella²⁷.

A Figueres, des del mes de febrer se sabien els extranyos fets que succeïen a la Bisbal, doncs havien rebut notícies dels de Torroella, insistint-los-hi en que "*sempre en lo girant, o, ple de la luna succehia alguna mort, y que no se tenia bon*

parer". precisament l'observació d'aquest fenomen natural obligà als de Torroella a fer majors diligències²⁸.

A començaments de juny, Vic tingué d'afrontar el problema de la sega, que es veié amb sèries dificultats degut a l'any de pesta. Es prohibí l'entrada a la ciutat i ravals a tots els segadors, tant naturals com forasters, malgrat portessin pòlissa de salut.

Se'ls hi destinà un lloc a propòsit al fons del prat "*d'en Galliners*" on tindrien tot el necessari. Disposaren un lloc en aquell indret perquè els que desitgessin llogar als segadors, ho poguessin fer sense comunicar-se amb ells, i en cas de comunicació, se'ls hi prohibís l'entrada a la ciutat pel temps que semblés convenient a la Junta del Morbo. Consideraren que totes aquestes mesures serien inefectives si, al mateix temps, no es vigilés molt acuradament els demés llocs i cases particulars de La Plana. Per això s'ordenà als seus pagesos que no deixessin entrar a les seves cases als segadors i que construïssin fora i apartada de la seva llar una barraca cada un, en la qual poder-se recollir els esmentats segadors, tant de dia com de nit. A més devien portarlos-hi el menjar i la beguda, com si en realitat estiguessin purgant. Els obligaren també a rentar els plats i vasos amb que menjaven. Les estovalles i tovallons devien posar-les en un cubell ple d'aigua per a poder-les rentar i evitar d'aquesta manera el gran perill que aquestes peces comportaven. Totes aquestes mesures que la ciutat de Vic prengué amb sí mateixa, les aconsellà als pobles de La Plana, negant-los-hi l'entrada a la ciutat en cas de no complir-les²⁹.

A Sallent, a principis de juny, hi hagué alguns casos de pesta. Un captaire anomenat Felip, arribà a un mas prop de Santpedor on estaven purgant algunes persones de Barcelona. Aquestes li feren enterrar el cos d'una jove que estava purgant, i a canvi li donaren tres quartans de blat. Aquest blat el va entrar a Sallent una filla de Felip que l'havia anat a buscar a l'esmentat mas; aquesta jove emmalaltí als dos o tres dies i també es posaren malalts Felip i un altre fill d'aquest. Els tres moriren i emmalaltiren altres de casa seva. Una casera de M^o Vilaseca, prevere, entrà a visitar a aquests malalts i, contagiant-se, morí molt aviat. Li aparegué un tumor con un ou a les "*parts secretes*". També traspassà un home anomenat Serra (pardiguer) que emmalaltí el dia de Corpus. Aquest home confessà que un dia, guardant-se de la pluja, es refugià en una cova amb companyia de Felip. L'autòpsia del seu cadàver demostrà la troballa de turmos. Els encarregats de soterrar-lo van ser els seus fills³⁰.

Els de Vic decidiren canviar el camí habitual per on els hi arribaven les mercaderies, degut a que a Centelles hi havia sospita de contagi. Construiren la morberia a la fondalada de Sant Antoni, en unes cases anomenades "*Las Codinas*", per on passa el camí reial del Congost. El nou camí que elegiren per tal d'evitar que els traguers no poguessin comunicar-se amb els empestats, fou per Coll Formic, prop del qual hi havia una casa anomenada "*La Morera del Brull*", per la qual tenien que passar els arriars, als quals els marcava les pòlisses un guarda que estava allí a compte de la ciutat³¹.

Els Consellers de Vic, davant aquestes notícies de Centelles, i amb la seguretat absoluta de que la pesta afligia aquest poble, per haver mort persones amb signes evidents (pigues, carboncles i tumors), van suspendre absolutament el comerç i donaren avís urgent als llocs veïns i a Manresa, amb la finalitat de que es guardessin dels de Centelles evitant que aquests es dispersessin per aquelles zones³².

Avisaren també als de Balenyar per tal de que es guardessin, amb l'amenaça de privar-los l'entrada a la ciutat³³. S'advertí també als diferents llocs de La Plana que no deixessin entrar a ningú que vingués des de Sant Antoni cap avall a no ser que portessin la pòlissa marcada per les persones competents³⁴.

V. Declaració oficial de la pesta

A finals de juliol ja hi havia sospites molt sèries de pesta a Vic, doncs alguns malalts tenien símptomes que, a parer de la Junta del Morbo, patien la malaltia. Per tal de confirmar-ho, l'esmentada Junta convocà als doctors en medicina de la ciutat per a visitar als presumptes empestats. Feren una relació escrita de l'afecció per ells diagnosticada, la qual fou oïda per la Junta del Morbo i Transmesa al Consell. Per altra part, la Junta del Morbo ja tenia previstes unes normes a aplicar en cas d'arribar la pesta. Solament va faltar l'informe dels esmentats metges per que el Consell donés carta oberta per aplicar dites normes. Una d'aquestes era contractar un metge i un cirurgià, i una altra, ja de costum i respecte, donar avís a l'Altre Capítol³⁵.

El dia 31 de juliol fou convocat el Consell, però no hi hagué cap acord, doncs els consellers fugiren de la ciutat per causa del contagi. El Consell no es tornaria a reunir fins el 4 de gener de 1652³⁶.

Davant les sospites del contagi, el 16 de juny quatre capitulars elegits pel Capítol, anaren a informar-se als consellers i a La Junta del Morbo. Aquell mateix dia es feu un escrit indicatiu de com deuria guardar-se l'Església del contagi³⁷.

Durant aquell temps eren molt freqüents els delictes de robatori. El 31 de juliol, el doctor del Real Consell Baltasar Tàpies, entrà al Capítol, que es trobava reunit, per a comunicar-li que devia partir de la ciutat, encara que prop (Sant Tomàs). El Capítol li expressà els seus sentiments pel fet d'haver-se d'absentar, sobretot en un temps en que la Justícia deuria ser més exigent que mai. Al mateix temps li demana que no deixés d'advertir els consellers i demés ministres de justícia que fossin durs amb ella³⁸.

El 31 de juliol es declarà la pesta a Vic. El Capítol es reuní per prendre els acords oportuns, amb una doble finalitat: defensar a l'Església de la malaltia i ajudar a la ciutat en el difícil temps que s'apropava. S'acordà que uns capitulars romandrien a Vic pel govern i custòdia de l'Església i la resta marxarien a La Plana. Decidiren que les pròximes reunions es farien a Sant Tomàs (col.legi de frares franciscans) o a l'església de Sant Martí de Riudeperes. Es donaren una sèrie de normes estrictes als canonges que es quedaren a Vic per governar l'Església:

— Evitar la comunicació amb altres persones, particularment seglars, pel major perill d'aquests en la transmissió de la malaltia.

— En cas de que el contagi fos molt gran seria millor que els eclesiàstics es tanquessin dintre del presbiteri.

— No es deixarà de donar la comunió a la capella de Corpus Christi, ni a les cases dels malalts en cas necessari.

REGIÓ DE VIC

— S'ordenà beneir una part de terra prop del convent del Carme i dintre de l'anomenada clausura del morbo (les parets de la qual tancaven l'exterior dels ravals) o fora d'ella, per a enterrar als empestats.

— S'obligà tancar l'església a l'acabar els oficis del matí per a fugir de tota comunicació.

— S'ordenaren una sèrie de modificacions arquitectòniques per tal de defensar del contagi. Es construí una escala de fusta per baixar i pujar des dels claustres vells als nous. Es tapià el portal dels claustres vells que miraven al cementiri i també el de la capella de Nostra Senyora del Cor. També el de l'extrem de l'escala dels claustres nous i el portal major del palau. Igualment la porta de l'arxiu, tancant molt bé també les finestres.

— S'acordà ajudar als senyors consellers per tal de que al mateix temps que es guardés la ciutat, es guardés també l'església.

— Els ciutadans que volguessin portar les seves joies a l'església, podien fer-ho amb la seguretat que els hi serien guardades en llocs oportuns³⁹.

El 17 d'agost es reuní el Capítol, però aquesta vegada a Sant Martí de Riudeperes. Desde Barcelona se li demanà ajuda, doncs aquella ciutat es trobava assetjada per l'exèrcit enemic, atrinxerat des de Sant Martí a Sant Andreu. El Capítol no pogué prestar l'auxili que hagués desitjat, doncs Vic estava empestat i els canonges dispersats. El més que pogué donar foren 400 llures⁴⁰.

El 16 d'octubre es tornà a reunir el Capítol a Sant Martí de Riudeperes. S'en-carregà a dos dominics per administrar els sagraments, ja que feia dies que no s'administraven per por al contagi i per haver mort, el 22 d'agost, el canonge Joseph Graells i estar empestat el Dr. Juro, també setmaner de l'església⁴¹.

El 28 d'octubre, una altra vegada reuní el Capítol a Sant Martí de Rindepres, llegí tres cartes dels Diputats de Catalunya, dels Consellers de Barcelona i del Marquès d'Aguilar, en les quals demanaven ajuda per trobar-se Barcelona assetjada per mar i per terra.

Ho feren per tal de mantenir la reputació del Principat⁴².

NOTES

1. Junyent Eduard, La Ciutat de Vic i la seva història, p. 221, 1980.
2. Salarich Joaquín, Vich, su història, sus momentos, sus hijos y sus glorias, pp. 304 a 310, 1854. Es pot llegir: "*En 1651, en cuyo año pestis, dice un cura párroco en su libro de óbitos: Fames et bellum grassavatur en Catalonia*"... continue dient Salanich en el llibre: "*Vich no fue menos, aunque el mal entró cuando había ya recorrido las demás ciudades y pueblos de Cataluña. Además entró en muy mal momento, ya que había sufrido la ciudad las guerras del Conde Duque y estaba sufriendo la guerra contra Francia. La calentura era maligna y putrida. Una gran sequía había precedido a la peste. Ninguna clase social se vio libre de ella, pues incluso la venerable Calvet, monja de Santa Clara, asistía a sus hermanas apestadas. Los padres Capuchinos también intervinieron en ayuda de la peste, asistiendo en la morbería*".

Hem llegit en el Butlletí del Centre Excursionista de Vich, Vol. V (1928), p. 136: *En un auto sobre algunes coses particulars fets pels pp. Caputxins a favor dels malalts de la ciutat, sens donen quel-ques dades ben interessants referents a epidèmies ocorregudes a Vich en temps passats. En aquest memorial se'ns diu que en el any 1651 moriren de pesta dos religiosos caputxins assistint a morboria.*

REGIÓ DE VIC

3. Arxiu Diocesà de Vic, llibre de obits del capbreuerat menor de Rafael Albareda prevere y Beneficiat en la Seu de Vich del Bieni que comensa lo primer dia de sette de 1651 y acaba lo ultim dia de agost de 1653, en lo qual estan escrits tots los que en dit bienni son morts y enterrats en la Iglesia y parrochia de la ciutat de Vich, junt ab las extrem.^{oms}, sepultures, novenals, capdanys y missas per los defunchs celebrades.

En aquest llibre hem llegit: “*dilluns a 12 de febrer de 1652 sepultura de cos present de Joan Fegedas y Mayòan pages de la p.^a de Vich qui morí a 20 de octubre de 1651 y per causa del contagi fou enterrat a la capella de n.s. del Remy extramuros*”.

4. Arxiu Diocesà de Vic. Llibre precedent. Hem llegit: “*Dilluns a 4 de mars 1652 se ha feta sepultura general de beneficiat del Rnt. Climent Balmes prevere beneficiat de la Seu, lo qual mori de pesta en Vich en lo mes de agost del any 1651*”.
5. Junyent Eduard, La ciutat de Vic i la seva història, p. 221, 1980: “*El Vic de principis d'aquest segle no comptava gairebé més de 4.000 persones adultes. En el cens general de 1626 es registra un augment fins a un total de 4.931 persones, distribuïdes en 2.015 homes, 1.905 dones i 1.011 infants, que en conjunt habitaven 1.004 cases. A darreries de segle es comptaven 1.145 edificis per a un nombre de 5.725 habitants*”.
6. Arxiu Municipal de Vic (A.M.V.), lligam de Sanitat, carta dirigida als Consellers de Vic, 12 agost 1650.
7. A.M.V. Carta dirigida als còsuls de Sant Feliu de Pallerols, 26 octubre 1650.
8. A.M.V. Carta rebuda pels consellers de Vic procedent de la Junta del Morbo de Ripoll, 11 agost 1650.
9. A.M.V. Lligam de Sanitat.
10. A.M.V. Carta de Joan P. Soler de Barcelona, 30 gener 1651.
11. A.M.V. Pública crida per lo marquès d'Aguilar.
12. A.M.V. Carta als morbers de Ripoll, 27 octubre 1650.
13. A.M.V. Carta dels jurats de Centelles als consellers de Vic, 31 gener 1651.
14. A.M.V. Carta dels morbers de Sant Feliu de Torelló a Vic, 31 gener 1651.
15. A.M.V. Carta de Joan P. Soler de Barcelona, 30 gener 1651.
16. A.M.V. Carta dels consellers d'Artés als consellers de Vic, 24 gener 1651.
17. A.M.V. Carta del Doctor en Medicina Miquel Casasayes de Sallent als consellers de la junta d'aquest poble.
18. A.M.V. Carta del Còsuls de Puigcerdà als consellers de Vic, 22 gener 1651.
19. A.M.V. Carta de La Junta del Morbo de Ripoll al Consell de Vic, 13 gener 1651.
20. A.M.V. Carta del Doctor Miquel Vilaresa de Barcelona, 14 gener 1651.
21. A.M.V. Carta de Barcelona (sense figurar qui l'ha escrit), gener de 1651.
22. A.M.V. Carta dels morbers de Manlleu, 1 febrer 1651.
23. A.M.V. Carta dels consellers de Vic a la Junta del Morbo de Ripoll, 13 juny 1651.
24. A.M.V. Llibre n.º 19 dels Acuerdos de 1648 a 1655, sessió del dimarts 21 de juny de 1651.
25. A.M.V. Llibre precedent, sessió del dimecres 12 de juliol de 1651.
26. A.M.V. Carta dels jurats de La Garriga, 8 juny 1651.
27. A.M.V. Carta del còsuls de Torroella de Montgrí, 1 juny 1651.
28. A.M.V. Carta dels còsuls de Figueres, 13 març 1651.
29. A.M.V. Carta dels consellers de Vic als llocs circumveïns, 1 de juny 1651.
30. A.M.V. Carta dels consellers de Vic els de Manresa, 12 de juny 1651.

REGIÓ DE VIC

31. A.M.V. Carta dels Consellers de Vic als de Granollers, 7 de juliol 1651.
32. A.M.V. Carta dels Consellers de Vic als de Manresa.
33. A.M.V. Carta als morbers de Balenyar, 6 juliol 1651.
34. A.M.V. Carta als indrets de La Plana, 7 juliol 1651.
35. A.M.V. Llibre n.º 19 dels Acuerdos de 1648 a 1655, sessió del diumenge 30 de juliol 1651.
36. A.M.V. Llibre precedent, sessió del dilluns 31 de juliol de 1651.
37. Arxiu Capitular de Vic (A.C.V.), Llibre Secretariorum, Vol. IV, 1648 a 1652, sessió del 30 juliol de 1651.
38. A.C.V. Llibre precedent, sessió del 31 juliol 1651.
39. A.C.V. Llibre precedent, sessió del 31 juliol 1651.
40. A.C.V. Llibre precedent, sessió del 17 agost 1651.
41. A.C.V. Llibre precedent, sessió del 16 octubre 1651.
42. A.C.V. Llibre precedent, sessió del 28 octubre 1651.

CENTELLES

Comarca, Osona

Era de la vegueria d'Osona (Vic)

Bisbat de Vic

Pesta l'estiu de 1651^{1,2,3}.

NOTES

1. Arxiu Municipal de Vic, Carta dels Consellers de Vic als de Granollers, 7 de juliol 1651.
2. Ibid. Carta dels Consellers de Vic als de Manresa.
3. Ibid. Carta als morbers de Balenyar, 6 juliol 1651.

TORELLÓ

Comarca, Osona

Era de la vegueria de Vic

Bisbat de Vic

Pesta, a l'octubre de 1651.

1651

Les úniques morts presumiblement atribuïdes a la pesta que apareixen en el llibre parroquial d'òbits, són les de Joana Santjaume i Caterina Pla que, "*per sospita del mal contagios*" foren soterrades en un camp els dies 4 i 19 d'octubre respectivament.

El 26 de juny, el Consell havia nomenat a quatre veïns (Bernat Calseria, Josep Parrella, Joan Pau Archs i Jeroni Farrer), per "*tenir la dita vila y parroquia en bona*

guarda y que ab lo favor de Deu fasan tot lo que poran en guardarla del mal contagios”.

1652

El 2 de juny, el Consell “*vista la provincia de Catalunya com esta perduda y atreballada del mal contagios*”, determinà nomenar quinze persones de la vila per morbers, les quals a partir del dia 30 s’anirien tornant cada quinze dies en grups de tres.

NOTES

Solà Fortià Pbre., *Història de Torelló*, Barcelona 1947, Vol. I, pàg. 478.

RIPOLLÈS

RIPOLL

Capital de la comarca del Ripollès

Era de la vegueria de Camprodon

Bisbat de Vic

Pesta del juliol a l’octubre de 1651.

La destrucció de l’arxiu del monestir l’any 1835 i del municipal el 1839, fa que per l’estudi de la pesta a Ripoll disposem solament del llibre parroquial d’òbits sortosament salvat de la crema que destruï el de la parròquia l’any 1936.

1651, va ser l’any de la pesta a Ripoll i en el llibre citat estan fidelment determinats els dies en què el contagi estigué present a la vila.

Efectivament, el 23 de juliol a continuació de l’encapçalament “*Contagi*” hi ha inscrita la primera defunció ocasionada per la pesta: “*Als 23 mori na Rovira viuda mori al ospital de la Verge Maria de Gracia*”.

A finals d’octubre va cessar l’epidèmia. En el llibre d’òbits la inscripció “*octubre fora contagi*” clou aquell període.

Els malalts morien indistintament a l’hospital, a la morberia, “*a casa sua*”, a la barraca o qualsevol altre indret del terme (com al barranc, a l’hort, etc.).

El 24 d’agost, “*mori an Sandil ab una barraca y los gossos sel menjaren*”.

El 6 d’agost morí Pons Riquer fosser, el 7 en Torench vell fosser i el 9 en Torench jove fosser. A un altre fosser anomenat Salines, el mataren el 6 de setembre a l’hort d’en Capdevila.

REGIÓ DE VIC

Dos cirurgians moriren de la pesta. El 15 d'agost M^o Antoni Costa al seu hort i el 5 de setembre M^o Eudald Molins a la barraca.

El 4 de setembre “*mori un frances quera vingut per netejar*” i el 9 d'octubre “*un dels netejadors francesos*”.

El 27 d'agost, amb 16 defuncions, va ser el dia de més alta mortalitat (aleshores Ripoll comptava amb uns 1.500 habitants). En una sola casa van morir el matrimoni i dos fills.

Durant aquell mes i possiblement degut a la seva intervenció directa amb els malalts, van morir quatre capellans.

La taula d'òbits a Ripoll durant l'any 1651 és com segueix¹:

	Total	Cossos		
		homes	dones	albats
gener	2	1	1	—
febrer	2	2	—	—
març	3	2	1	—
abril	2	—	2	—
maig	2	1	1	—
juny	2	1	1	—
juliol	40	16	22	2
agost	195	96	86	13
setembre	72	31	33	8
octubre	19	5	10	4
novembre	—	—	—	—
desembre	2	—	2	—
	341	155	159	27

Els habitants de la vall de Ribes, o alta vall del Freser, per intentar defugir el contagi, van cloure la comunicació amb els de Ripoll. Segons la declaració d'un testimoni en un plet:

“...es que trobant-se en la fargas de Campdevàdol en lo mes de juliol de l'any 1651 després que lo contagi fou declarat en la present vila de Ripoll los naturals de la Vall de Ribes llevaren lo comerç als homes de la vila y vegueria de Ripoll y Ripollès fent guardia continuament en un lloc dit les Coves on havien fet una porta la qual tenien sempre tancada perquè ninguna persona de dita vila y vegueria de Ripoll no puguessen passar en dita vall de Ribes per lo qual la farga que és situada en la parròquia de Sant Cristòfol de Campdevàdol hagué de parar de treballar per no poder haver mena de dita vall de Ribes...”².

Deu anys més tard, el municipi encara no havia pogut satisfer totes les despeses originades per la malaltia. Segons consta en un dels llibres del notari Onofre Pont:

REGIÓ DE VIC

“Dia 28 de setembre 1661

Lo Ilustre Sr. Francisco Pons, monjo paborde de Palau Puig i vicari general del monestir consta amb rebut en poder meu / / mensis 1660, en dit nom confessa haver rebut del honorable Miquel Miralpeix clavari de la present vila, 20 doblas de or que fan la suma de 109 lliures dos sous, les quals son a compliment de aquelles 30 doblas que dita vila estava obligada a pagar a lo dit Ilustre convent que consentants ne havia pagades per la Universitat per los medicaments que es compraren per netejar la present vila del contagi era en ella lo any 1651 com consta en la cort ordinaria die 8, rebudes en presentia del notari y testes.

Testes Jeronim Vinyals y Jaume Capdevila”³.

Eudals Ragner i Tutllo, cirurgià ripollès del segle XVIII, aconsellà en la seva llibreta *remeis bons*, el següent remei per curar la pesta:

“Una ceba blanca li faràs una concavitat y la compliràs de triaga magna la qual cobriràs ab un drap mullat y la faràs courer sota caliu. Despreés la exprimeràs y donaràs alguna cullerada de dit such al pacient y luego millorarà y curarà continuantho”⁴.

NOTES

1. Arxiu Parroquial de Sant Pere de Ripoll, Llibre Parroquial d'Òbits 1591 a 1680 (Signatura A-16).
2. Graells, E., Contribució a l'Estudi de la Farga Catalana, p. 69.
3. Ribas i Garriga R., Estructura demogràfica de la vila de Ripoll en el segle XVII, Annals Centre d'Estudis del Ripollès, Ripoll 1982, Vol. I, p. 13.
4. Graells, E., Assaig d'història de les invasions de pesta al Ripollès, Annal Centre d'estudis del Ripollès, Vol. I, Ripoll 1982, p. 5.

CAMPRODON

Comarca, Ripollès

Era de la vegueria de Camprodon

Bisbat de Vic

Pesta l'any 1650, durant la tardor¹.

NOTES

1. Arxiu Municipal de Vic, Carta als morbers de Ripoll, 27 octubre 1650.

REGIÓ DE LA SEU D'URGELL

Comprèn les comarques de Baixa Ribagorça, Baixa Cerdanya, Alt Urgell, Alta Ribagorça, Pallars Jussà, Pallars Sobirà i Vall d'Aran.

La pesta afectà poc aquesta regió, fent-ho d'una manera heterogènia, és a dir, cada any envaï comarques diferents.

La malaltia penetrà per la Baixa Cerdanya i Pallars Jussà el 1651. L'any següent, afectà l'Alta Ribagorça i el Pallars Sobirà. El 1653 hi havia contagi a l'Alt Urgell i persistia encara al Pallars Sobirà.

PALLARS SOBIRÀ

CAREGUE

Comarca, Pallars Sobirà

Era de la sots-vegueria de Pallars

Bisbat d'Urgell

Pesta, a l'hivern de 1652

Els Cònsols de Castellbò en carta del 10 de desembre de 1652 dirigida als Consellers de Barcelona informen de la presència, entre altres llocs, de pesta a Caregue.

NOTES

Institut Municipal d'Història, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, any 1652, f. 273 (X-86).

REGIÓ DE LA SEU D'URGELL

ESCÀS

Comarca, Pallars Sobirà
Era de la sots-vegueria de Pallars
Bisbat d'Urgell

Pesta a l'hivern de 1652.

Els Cònsols de Castellbò en carta del 10 de desembre de 1652 dirigida als Consellers de Barcelona, informen de la presència, entre altres llocs, de pesta a "Ascàs".

NOTES

Institut Municipal d'Història, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, any 1652.f. 273, (X-86).

RIALB DE NOGUERA

Comarca, Pallars Sobirà
Era de la sots-vegueria de Pallars
Bisbat d'Urgell

Pesta, a l'hivern de 1652.

Els Cònsols de Castellbò en carta del 10 de desembre de 1652 dirigida als Consellers de Barcelona deien: "*lo contagi (del qual Deu vulla preservarnos) en aquest vescomptat de Castellbo esta declarat tan solament en la vila de Rialp, hont ha fet y fa gran estrago, ara novament havem tingut inteligenties se han encontrat algunes persones en los llochs de Ascàs y Caregue que son serconvehins a dita vila de Rialp*".

NOTES

Institut Municipal d'Història, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, any 1652, f. 273 (X-86).

TÍRVIA

Comarca, Pallars Sobirà
Era de la sots-vegueria de Pallars
Bisbat d'Urgell

Pesta el mes de setembre de 1653.

Les autoritats d'Andorra prohibiren als seus ciutadans anar a la fira de Tírvia, el 26 de setembre de 1653.

NOTES

Arxius Nacionals d'Andorra. Llibre d'Actes del Consell General (1648-1654).

REGIÓ DE LA SEU D'URGELL

TOR

Comarca, Pallars Sobirà
Era de la sots-vegueria de Pallars
Bisbat d'Urgell

Pesta l'any 1653, mes de setembre.

El 26 de setembre de 1653 les autoritats d'Andorra decidiren "*ques fase avis als de Tor ningú vingue sens bulleta y los de Tor avison als demes veïns*".

NOTES

Arxius Nacionals d'Andorra, Llibre d'Actes del Consell General (1648-1654).

ALT URGELL

LA SEU D'URGELL

Comarca, Alt Urgell
Era de la vegueria de Puigcerdà
Bisbat d'Urgell

1649

L'11 d'agost es rebé una carta dels consellers de Barcelona dient com a cosa certa que els regnes de Portugal, Castella, València i Aragó i en la ciutat de Marsella hi havia pesta. A fi de prendre les degudes precaucions, l'endemà se celebrà consell del morbo resolent-se, com en altres ocasions semblants s'havia fet, tancar tots els portals excepte el de Tredós, on es posarien guardes assistides per un cònsol, un capità i dos habitants de la ciutat. Al capítol se li encomanà fer pregàries i processons, actes als que procuraria acudir tothom.

1650

A l'agost es van tornar a posar en pràctica aquelles mesures degut a l'avís rebut de la vila de Puigcerdà dient que el contagi era present a les terres gironines.

Es determinà que el pagament de les despeses originades per les guardes aniria a càrrec dels tres braços, és a dir, ciutat, capítol i comunitat.

1651

Els canonges i la comunitat no volien contribuir en les despeses ocasionades per causa del morbo, però volien tenir tants vots en el consell com la ciutat i nomenà com representants el sagristà i el canonge Pujet.

REGIÓ DE LA SEU D'URGELL

El 27 d'abril, el Dr. Camps i Gori jutge del Reial Consell, informava que el mal contagiós anava en augment a Barcelona i altres llocs, i que a Puigcerdà també hi havia alguns malalts. Era doncs necessari fer novament guardes.

En arribar el temps de la sega, el consell va fer crida pública prohibint que cap habitant de la ciutat anés a segar "*per avall*" a causa de l'extensió que anava assolint el contagi. Qui ho fes seria severament sancionat.

La situació a la Seu d'Urgell era greu. La penúria i carestia de queviure va obligar a donar tres sous de ració als pobres de l'hospital.

1652

Degut a la calamitat, pobresa i misèria en què estava Barcelona després de les adversitats sofertes com a conseqüència de la pesta, el 15 de juliol es va convenir anar per totes les ciutats, viles i llocs cercant socors per ajudar-la.

1653

En la junta del 6 de gener es va resoldre que al no ser possible impedir l'entrada a ningú que procedent de Barcelona portés queviures o altres mercaderies de les que estava tan necessitada la ciutat, era superflu continuar fent guardes al portal.

Així van continuar les coses fins que el 22 de febrer es va proposar que com "*lo contagi Deu nos vulla per sa bondat infinita guardar ses tornat a encendre en algunes parts y en particular en Vilanova de Meyra y en lo lloch del Tossal serca de Pons*" seria convenient per protegir la ciutat tornar a fer guardes al portal. L'evidència del perill va aconsellar acceptar la proposta, restablint-se les mesures que foren preses en un principi tret de la reposició de nou batlle del morbo que no es considerà necessari.

Com hem vist no hi ha cap referència que la Seu d'Urgell patís la pesta durant aquells anys. Tampoc en el corresponent llibre parroquial apareix cap al·lusió al contagi ni indicis significatius d'algun augment de la mortalitat.

Taula de mortalitat

	Total	Homes	Dones
1648	34	12	22
1649	25	14	11
1650	14	6	8
1651	22	13	9
1652	15	8	7
1653	23	8	15
1654	42	22	20

REGIÓ DE LA SEU D'URGELL

Com a sanitaris documentats tenim a M^o Joan Marsal cirurgià († 10-IV-1649); Dr. en medicina Ramon Bonanat, de Salàs i soterrat a Salàs († 5-X-1649).

En aquest estudi de la mortalitat no hem trobat cap cas de pesta. Tampoc les xifres indicades demostren cap diferència significativa entre el nombre de morts dels anys estudiats.

NOTES

Arxiu Municipal de La Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1617 a 1657 (Registre n.º 38).

Arxiu Parroquial de La Seu d'Urgell, Llibre d'Òbits I, 1598 a 1678.

CASTELLBÓ

Comarca, Alt Urgell

Era de la vegueria de Puigcerdà

Bisbat d'Urgell

Pesta l'any 1653, mes de setembre.

El 26 de setembre de 1653 les autoritats d'Andorra, prohibiren als seus ciutadans anar a Sant Joan de l'Erm, santuari de Castellbó.

NOTES

Arxius Nacionals d'Andorra, Llibre d'Actes del Consell General (1648-1654).

TOST

Comarca, Alt Urgell

Era de la vegueria de Puigcerdà

Bisbat de la Seu d'Urgell

No hi ha constància de cap defunció ocasionada per la pesta.

NOTES

Arxiu Diocesà d'Urgell, Arxiu Parroquial de Tost, Òbits 1644-1689.

BAIXA CERDANYA

PUIGCERDÀ

Comarca, Baix Cerdanya

Era de la vegueria de Puigcerdà

Bisbat d'Urgell

REGIÓ DE LA SEU D'URGELL

Pesta la primavera de 1651

No sabem la intensitat que adquirí l'epidèmia degut a la pèrdua dels llibres sacramentals d'Òbits de la vila.

L'any 1650, Puigcerdà, assabentada de la pesta d'Olot, es posà a la defensiva, doncs era costum rebre i allotjar segadors procedents de terres gironines¹.

El 27 d'abril de 1651, "*per boca del Sr. doctor Camps y Gori jutge del real concell se sab que lo mal contagios se va augmentant en Barcelona y estenentse per algunes parts y ademes de això en Puigcerdà se diu hi aurie algunes malalties*"².

NOTES

1. Galceran Vigué Salvador, Dietari de la Fidelíssima vila de Puigcerdà, pàg. 112-113. Barcelona 1977.
En aquest llibre es pot llegir més informació sobre la pesta a Puigcerdà en les pàgines 119-120.
2. Arxiu Municipal de la Seu d'Urgell, Llibre de Consells de 1617 a 1657 (Registre n.º 38).

BAIXA RIBAGORÇA

BENAVARRI

Cap de la comarca de la Baixa Ribagorça
Era la capitalitat del comptat de Ribagorça
Bisbat de Lleida

Als corresponents llibres parroquials, no hi ha cap referència de que Benavarri patís la pesta.

A l'any 1650, apareix una nota que diu: "*Miercoles a 19 de octubre entro el exercito frances en la villa de Benabarre y mataron los siguientes: Pedro Puy, Ramon Herbera, Antonio Visiants*".

NOTES

Archivo Parroquial de Benabarre. Óbits 1566-1731.

LLUÇARS

Comarca, Baixa Ribagorça
Bisbat de Lleida

En el corresponent llibre parroquial d'òbits no hi ha cap referència a que Lluçars patís la pesta.

REGIÓ DE LA SEU D'URGELL

El 23 de setembre de 1653, el visitador diocesà deixà escrita la nota següent: *“Mandamos por quanto nos ha constado que el dicho lugar ha enagenado la casa que avia para hospital, en otros ministerios de la villa. Por tanto mandamos a dicho lugar en pena de excomunion mayor que dentro de un año den casa competente para dicho Hospital y que assi mismo cobren las mandas que se hubiesen dexado en dicho lugar de camas y otras limosnas para el Hospital”*.

NOTES

Archivo Parroquial de Luzás, Quince Libris 1639-1709.

ALTA RIBAGORÇA

VALL DE BARRAVÉS

És una vall de la Noguera Ribagorçana situada a l'Alta Ribagorça. La meitat occidental de la vall és aragonesa. Vilaller, Montanui i Bono han estat alguns dels seus principals nuclis de població.

És del Bisbat de Lleida.

El Virrei d'Aragó, Comte de Lemos i de Castro informà al Capítol de Lleida que la vall de Barravés estava afectada per la pesta. Al mateix temps demanava ajuda, la qual li fou atorgada com es desprèn de la carta adreçada pel Capítol el 22 de setembre de 1652:

“Tenemos recibida la de V^a Exª de los 19 del corriente con grande sentimiento de ver lo que se padece en lo spiritual en los lugares del valle Barrabes por las grandes enfermedades que alli tienen, que a no tener en esta ciudad las calamidades y casi semejantes trabajos remitiriamos dende esta ciudad clerigos para aconsolar los enfermos y administrar los sacramentos pero daremos luego orden a los oficiales foraneos de este obispado para al instante remitan a la dicha valle quien los administre los sacramentos guarde Dios a V^a Exª muchos años. Lerida y setiembre 22 de 1652. El Dean y Cabildo de la Santa Iglesia de Lerida”.

En una altra carta, datada el 30 de setembre, el Capítol comunicava que als prèveres que volguessin encarregar-se de les parròquies vacants de la vall de Barravés, els hi donarien en propietat sense caldre fer concurs. Després afegia que *“en lo temporal los acestese que enviand-los metges y barbers a gastos de dita vall”*.

NOTES

Arxiu Capitular de Lleida, Cartuari de 1616 a 1653, (2).

REGIÓ DE LA SEU D'URGELL

PALLARS JUSSÀ

LLIMIANA

Comarca, Pallars Jussà
Era de la vegueria de Lleida
Bisbat d'Urgell

La pesta afectà Llimiana des de finals de maig a últims de juny de 1651. Però no va entrar a la població, car restà localitzada en la masia d'Alber.

	total	homes	dones	albats
1651	24	5	9	10
1652	15	1	2	12
1653	18	8	4	6
1654	21	6	5	8

1651

	total	homes	dones	albats
gener	3	—	—	3
febrer	2	—	2	—
març	1	—	—	1
abril	5	—	2	3
maig	3	—	1	2
juny	4	2	2	—
juliol	—	—	—	—
agost	—	—	—	—
setembre	2	1	—	1
octubre	1	—	1	—
novembre	3	2	1	—
desembre	—	—	—	—
	24	5	9	10

Aquest any 1651 hi hagué la pesta, però numèricament no es feu sentir si comparem amb el nombre d'òbits dels anys anteriors i posteriors. El 1649 hi hagué 23 òbits, dels quals 15 foren albats, i el 1650 n'hi hagué 23, dels quals 14 eren albats.

El contagi començà el 22 de maig en que *“mori Hieronima Roca de Sant Pere de Gavet y mori en la masia de Alber de la parroquia de Llimiana y mori de mort repentina y fou soterrada en dita masia perque mori del morbo”*.

El 9 de juny *“mori Hieronima Albert de la masia de Alber de la parroquia de Llimiana bisbat de Urgell y rebe lo sagrament de la penitencia y fou soterrada en dita masia perque mori del morbo”*.

REGIÓ DE LA SEU D'URGELL

L'11 de juny "*mori Jaume Albert de la masia de Albert fou enterrat en dita masia perque mori del morbo*".

El 20 de juny "*mori Jaume Albert en la masia de Albert fou enterrat en la masia perque mori del morbo*".

1652

El 22 d'octubre, per tal d'ajudarse, es feu una germandat entre les localitats de Llimiana i Guàrdia, vassalles de Felip IV, degut "*a quant afligida y opremida es estada y esta la terra del present Principat de Catahaluyna y comtats de Rosello y Cerdanya per la frequensia y multitud causa y ocasio del contagi*"¹.

NOTES

Arxiu Diocesà d'Urgell, Arxiu Parroquial de Llimiana, Llibre dels morts 1600-1686.

1. Arxiu Notarial de Tremp (notari Pere Ribes de Llimiana), Protocols 1652.

LA POBLA DE SEGUR

Comarca, Pallars Jussà

Era de la sots-vegueria del Pallars

Bisbat d'Urgell

Pesta, al juny de 1653

	Total	Homes	Dones
1649	4	3	1
1650	3	2	1
1651	6	3	3
1652	—	—	—
1653	5	3	2
1654	4	2	2

En una nota marginal del llibre d'òbits consta que, "*lo primer dia de juny de 1653 mori Bartomeu Horteu essent Consul de la Poble. Mori del contagi*".

Dos dies després va morir el Rnt. Francesc Borrel, Rector de l'església, també del contagi.

NOTES

Arxiu Diocesà d'Urgell, Fons Parroquials, Arxiu Parroquial de la Poble de Segur, Òbits I. 1564-1830.

REGIÓ DE LA SEU D'URGELL

SALÀS DE PALLARS

Comarca, Pallars Jussà

Era de la sots-vegueria de Pallars

Bisbat d'Urgell

Al corresponent llibre parroquial d'òbits, no hi ha constància de cap defunció ocasionada per la pesta.

NOTES

Arxiu Diocesà d'Urgell, Arxiu Parroquial de Salàs, Òbits 1624 a 1670.

REGIÓ DE TORTOSA

Comprèn les comarques del Baix Ebre, Matarranya, Montsià, Ribera d'Ebre i Terra Alta.

La pesta penetrà l'any 1648 pel Montsià, on hi perdurà l'any següent. El 1650 envaí la Ribera d'Ebre i el Baix Ebre, restant-hi en aquesta última comarca els anys 1651 i 1652.

TERRA ALTA

GANDESA

Cap de la comarca de Terra Alta
Era de la vegueria de Tortosa
Bisbat de Tortosa

No hem trobat cap referència a la pesta al llibre corresponent d'òbits de la parròquia. Tampoc en fa esment l'historiador de la vila Joan B. Manyà, Pvre¹.

En quant a les defuncions les dades numèriques són les següents:

	total	homes	dones	
1648	6	2	4	
1649	27	14	13	6 ho foren de mort violenta
1650	17	11	6	4 ho foren de mort violenta
1651	9	3	6	
1652	14	7	7	
1653	9	1	8	
1654	4	2	2	

REGIÓ DE TORTOSA

Hem trobat alguns sanitaris documentats: Pere Castanyer albeitar (Ob. 20 maig 1649); Pere Romeu Apotacari de la vila de Vinarós i habitant en la vila de Gandesa (Ob. 18 maig 1636).

NOTES

Arxiu Parroquial de Gandesa, Libro 1.º: Matrimonios (1592 a 1700) y Difuntos (1566 a 1700).

1. Manyà Joan B. Pvre., Notes d'història de Gandesa, Tortosa 1962.

MONTSIÀ

ULLDECONA

Comarca, Montsià

Era de la vegueria de Tortosa

Bisbat de Tortosa

Pesta durant el període novembre i desembre de 1648 i gener de 1649.

El 10 de desembre de 1648, Tortosa assabentada de que a Ulldecona hi havia unes malalties molt contagioses, sol·licità del Capítol que cada dia un eclesiàstic estigués de guàrdia al portal del pont per tal d'evitar el pas de qualsevol persona procedent d'Ulldecona, ja que per causa de la guerra a la ciutat no hi havia prou veïns per dur a terme aquella comesa¹.

Efectivament la pesta incidí intensament a Ulldecona des del mes de novembre de 1648 al gener de 1649. Malgrat que el rector no menciona la pesta, el llibre parroquial d'òbits és prou explícit:

1648

	total	homes	dones	albats
gener	7	5	1	1
febrer	10	7	2	1
març	8	4	4	—
abril	7	4	3	—
maig	8	4	1	3
juny	3	1	1	1
juliol	7	2	4	1
agost	19	6	9	4
setembre	5	—	5	—
octubre	8	1	2	5
novembre	23	12	8	3
desembre	53	23	19	11
	158	69	59	30

REGIÓ DE TORTOSA

1649

	total	homes	dones	albats
gener	27	10	15	2
febrer	9	6	3	—
març	4	1	2	1
abril	3	2	—	1
maig	2	—	1	1
juny	3	—	1	2
juliol	4	—	1	3
agost	1	1	—	—
setembre	4	1	2	1
octubre	2	2	—	—
novembre	1	1	—	—
desembre	2	2	—	—
	62	26	25	11

NOTES

Arxiu Parroquial d'Ulldecona, Òbits 1647-1746.

1. O'Callahan Ramón, Apuntes históricos de la villa de Ulldecona, pp. 58-59, Tortosa 1902.

BAIX EBRE

TORTOSA

Comarca, Baix Ebre

Era cap de vegueria

Bisbat de Tortosa

Pesta, de febrer a juliol de 1650 i amb molta menys intensitat al novembre de 1651.

1647

El 26 de setembre els jurats d'Ulldecona i Vinarós escrivien als de Tortosa dient-los que a València eren molts els malalts empestats i que creien necessari fos impedida l'entrada a tota persona procedent d'aquella ciutat.

Per la seva part, el Governador de les Armes, en una carta del 5 d'octubre, minimitzava la qüestió afirmant que la situació a València no solament no empit-

morava sinó que millorava. Al mateix temps va ordenar que no es possessin traves al pas de les estafetes. L'única diligència que decretà fou la de fer passar prèviament les cartes per vinagre.

Els tortosins no van quedar convençuts i nomenaren el cirurgià M^o Martínez Ruiz per què es traslladés a València per tal que allí, amb el major secret possible, parlant amb la gent i altres cirurgians investigués la realitat de la situació i la qualitat d'aquelles dolències. Li van donar una carta per a què la lliurés al Virrei i Capità General del Regne de València en què li deien que eren tantes les noves que tenien de que les malalties que afligien aquella ciutat eren pestilents i contagioses, que s'havien vist obligats a posar guàrdies als portals i evitar la comunicació amb les persones procedents d'allí.

El 28 d'octubre retornà de València el cirurgià Ruiz amb uns informes molt pessimistes ja que, segons les declaracions dels doctors en medicina i cirurgians i vist que per tot el camí reial des de València a Tortosa les poblacions es guardaven de la pesta. Les malalties valencianes eren pestilents i contagioses *"no per raho de que lo ayre estiga danyat sino per ser enfermetats que se apeguen per lo aliento per robes y per tot lo demes excepte lo ayre"*.

Malgrat la prohibició expressa del Procurador Fiscal del Rei, es nomenà un Consell del Morbo que el 12 de novembre feia públic un pregó.

Després d'anunciar la realitat de la situació es privava:

"Cap tracte amb persona alguna de aquella ciutat de Valencia, ni de altres llocs circumveïns infectes de dit mal ni robes ni mercaderies algunes sots pena de vint y sinch lliures y desterro dels termes de la present ciutat.

Que ninguna persona que vingue del Regne de Valencia pugue entrar a la present ciutat ni roba usada ni mercaderies.

Que ningun salmer ni pescador ni amos de bestiar prenga moço algun foraster que primer no done raho a dits Sres. Procuradors pera effecte de que sia fet examen si lo tal moço vindra de part infecta y tinga obligacio lo tal moço de pendre bolleta sots pena de deu lliures.

Que ninguna persona passe ab barca de una part a altra del riu ni roba alguna sots pena de deu lliures y la roba y la barca".

Van ser preses fortes mesures de precaució. Així a un capità procedent del Grau amb una falua i portador de 4.000 lliures pels soldats, se l'obligà a passar aquests diners per vinagre no permetent que ni ell ni els altres membres de la tripulació tinguessin contacte amb els soldats.

Un home procedent de València, després de fer-li fer més de quaranta dies de quarentena se'l va deixar entrar, però abans li calgué passar la seva roba per foc de romer i altres herbes en presència d'un conseller. Uns frares portadors d'unes carettes, malgrat que feia més de quaranta dies que havien sortit de València, no se'ls va deixar entrar sense haver-les passat abans per vinagre. El 5 de desembre, a un comerciant solament se li permeté passar una partida de cànem, banyant-se prèviament ell i la mercaderia en el riu Ebre¹.

1648

Pels inconvenients, que en època tan conflictiva representaven pel constant tràfec de tropes i correus aquelles mesures de vigilància, les autoritats superiors del regne volgueren treure importància a la realitat de la situació. El Rei, en escrit datat a Madrid el 29 de febrer deia: “*Amados y fieles mios habiendo entendido que el 11 de Noviembre pasado formando vosotros consejo de morbo para prevenir en esta ciudad el de Valencia acordaron de hazer ciertos pregones sobre esto y que aunque mi Procurador Fiscal se oppuso a ello por ser Regalia mia no fue oydo aunque se envio el Bayle con recaudo suyo sobre esto. Me ha parecido encargar y mandaros, como lo hago, que enbieys noticia de los fundamentos que la ciudad ha tenido para formar este nuevo consejo de morbo y publicar los pregones en la conformidad que se han publicado. Y assi lo executareys. Datt. en Madrid a 29 de Febrero MDCLVIII. Yo el Rey*”.

No per això Tortosa va deixar d'estar en guàrdia. El 21 d'abril es rebia carta de Saragossa dient que en algunes viles dels voltants de València havia rebrotat la pesta amb molta violència¹.

Entre els mesos de novembre de 1648 a gener de 1649, la pesta flagel·lava la vila d'Ulldecona pertanyent a la vegueria de Tortosa.

1650

La pesta s'inicià a Tortosa el gener de 1650. El dia 24, els Procuradors van escriure als Consellers de Barcelona informant “*com en la Ciutat de Tortosa ne son morts quatre persones realment que la una de elles era morta de mal contagios de pesta resultat de una partida de roba que lo patro Guillem Pigorria frances ha comprat en lo regne de Valentia lo qual ab sa barca o tartana ha aportat y vuy es en lo riu de Tortosa carregada de alquitra*”².

També se sospità de l'arribada de D. José Dardena, Gran Mestre de Camp i cap d'un regiment de cavalleria catalana, que havia dut a terme una incursió militar pel Maestrat. En aquells dies la patien Peníscola, Benicarló i Sant Mateu, llocs on s'allotjà la referida tropa.

El 3 de febrer, els Procuradors tornaren a escriure a Barcelona assegurant que “*el contagi se ha declarat en altra casa de Tortosa se ha mort una persona de semblant mal y estan ferides de ell totes les persones que servien en la casa les quals havem fet eixir fora la Ciutat y havem posat en tall un Hospital pera la curació dels malalts*”³.

A l'ensems demanaven diners i medecines ja que, “*no tenim per a pagar 200 lliures que havem promes a Vicent Martinez cirurgia qui cura als de la vila de Ulldecona y a un metge 140 lliures cada mes y la miseria major es que havem de anar acapant per la Ciutat pera poder sustentar als malalts*”.

El 10 de febrer, Barcelona, prengué l'acord d'anomenar un doctor en Medicina i un cirurgià “*per que vagin a Tortosa a averiguar ab tota sertitut si les malalties hi ha en ella son de mal contagios de pesta o no*”.

Van ser enviats el metge Dr. Joan Pau March i Jalpi i el cirurgià Joan de Matas.

Arribats a Tortosa anaren al convent de Jesús “y de allí visitaren los malalts y sen portaren les relacions com era contagi que ni entraren en la Ciutat”⁴.

De retorn i quan viatjaven navegant pel riu Ebre “pasant per la vora del dit riu serca de un lloc prop Miravet nos hisqueren una Compañia de soldats de la Compañia de Arago y nos acararen les escopetes serca de trenta homes y nos feren prisiones nostras personas y tots los de la barca el matex dia nos aportaren per los ports de Arago ben carregats de neu ab unas covas per venir la nit agueren de dormir en ellas tenint casi per llansols la neu y lo endema al sol alt nos an portat en un lloc de Arago ques diu Beseit hahont estam en casa del matex cabo tractantnos ab molta Cortesia y favor”.

Els castellans van demanar un rescat de 1500 doblas i haurien de passar encara molts dies per aconseguir l'alliberament dels captius i a l'ensem una reducció del rescat.

L'11 de març els Procuradors informaven de nou dient que, “entre los que moren en lo Hospital y dins la Ciutat son deu y dotse los morts tots los dies nosaltres nos trobam ab gran necessitat de Doctors de eixa ciutat pera que vegem les coses y pугan parlar clar al Sr. Governador de les Armes y mire V.S. que importa la diligencia perque tenim temor que si lo temps se escalfa se acabara tot de infectar y podria ferse universal corrompense tambe lo ayre”⁵.

A Tortosa la penúria era gran. Hi havia malalts que havien de dormir vestits per no disposar d'una flassada per cobrir-se. Els Procuradors en una carta del 9 d'abril deien, “estem patint los tres mals majors que la ma poderosa de Deu omnipotent pot enviar a una republica que son guerra fam y pesta”. “La major part de la gent de la Ciutat se son anats vuy per les montayes alla ahont Deu los encamine y altres se son alojats per les caseries coes y altres alberchs de la campanya”¹⁶.

L'1 d'abril es dictaren les següents normes:

“1. Es ordenat als balle y Jurats de la vila de Tortosa de que la visita tots los dies de les cases de tots los habitants de aquella.

2. Mes se mana que en les cases ques trobarà malalts hayen de surtir tots aquells que estan en dita casa fora la Ciutat.

3. Mes se fasa sortir tots los homens y dones que no tindran en que poderse sustentar y nudrir dins dita Ciutat que vagen fora.

4. Mes se dona llibertat a tots los homens y dones de dita Ciutat que sen puguen anar liberament fora de aquella.

5. Mes se ha de fer tota la diligencia posible en fer netejar los carrers de dita Ciutat y perfumar totes les cases ques troban esser infestades.

6. Mes se serviran de la casa y convent de Jesus pera retirar tots los afligits a la execucio de totes les cases desus dites se dona la ma forta de dit Sr. Governador en que se fasa saber y puntualment sens mancar en un sol punt a Tortosa el primer de Abril 1650”.

REGIÓ DE TORTOSA

La gravetat que assolí l'epidèmia ens la demostra les dades registrades en el corresponent llibre parroquial d'òbits:

	total	homes	dones	albats	
gener	6	2	4	—	
febrer	20	6	10	4	9 de pesta
març	75	21	29	25	75 de pesta
abril	151	42	69	40	135 de pesta
maig	31	7	18	6	30 de pesta
juny	23	6	12	5	22 de pesta
juliol	7	2	2	3	7 de pesta
agost	3	2	1	—	
novembre	2	2	—	—	
desembre	8	6	2	—	
	326	96	147	83	278 de pesta (71 homes, 123 dones, 84 albats)

Aquestes morts d'empestats corresponen a les que tingueren lloc a l'hospital que s'establí en el convent de franciscans de l'Arrabal de Jesús, però indiscutiblement les víctimes foren moltes més. S'ha parlat de 1149 òbits que representarien la sisena part dels habitants de la ciutat.

Aquest hospital començà a funcionar el primer dia del mes de febrer.

La primera referència registrada diu: "*Primo entra Candia Albinana viuda de Bartomeu Riba a 3 de febrer mori lo mateix dia*".

El 20 d'abril morí Vicens Martínez, cirurgià major de l'hospital i el 14 de maig el Dr. Vallés. També moriren cinc dels frares que tenien cura dels malalts.

Als enterraments, solament hi anaven els fossers.

Finalitzada l'epidèmia, el 20 de juliol es tancà l'hospital⁷.

Els convalescents estaven obligats a anar pel carrer amb una canya a la mà per evitar que ningú se'ls apropés⁸.

El 9 d'agost, el Capítol sol·licità del Governador Militar francès, única autoritat que hi havia aleshores a Tortosa, que permetés retornar als eclesiàstics que havien anat als pobles dels voltants a assistir malalts.

La ciutat s'havia quedat sense metges. El Capítol va proposar al municipi buscar-ne un, oferint-se a contribuir amb sis pans diaris i algun altre emolument⁹.

1651

El mes de novembre la pesta tornà a Tortosa. En aquesta ocasió fou el mercader M^o Amador Lleo qui al tornar d'un viatge a Tarragona la va portar a la ciutat

emmalaltint ell i els seus familiars. Entre els dies 20 a 28 moriren dos homes, quatre dones i un albat.

La Junta del Morbo ordenà que els enterradors procedissin a cremar la roba que trobessin en les cases afectades “*no tocant empero roba alguna de la que esta en les caixes puix en elles no pot haver sospita alguna de contagi*”. Es van cremar també els llits, matalassos i llençols emprats pels empestats. Les habitacions es van purificar amb fums odorífics de romer, ginebre i altres herbes aromàtiques i després s’encalcinaren.

Es tornaren a posar guàrdies als portals per tal d’evitar l’entrada de ningú sospitos de procedir de lloc infecte. Qui ho fos, era obligat a purgar en cases situades extra-murs habilitades per a això, i amb l’obligació de pagar a prorrataig els enterradors que eren els encarregats de vigilar-lo.

Guerra i pesta havien sumit Tortosa en una absoluta pobresa. El 25 de novembre el municipi pregà ajuda econòmica al Sr. Bisbe i sol·licità un préstec que posteriorment se li restituïria¹⁰.

1652

Les mesures de seguretat i prudència continuaren. Es determinà que a les persones que, per haver complert el reglamentari període de quarentena, es disposaven a entrar de nou a la ciutat, que se’ls cremés la roba i que se’ls en facilités de nova.

El mes de maig, Benifallet patia la pesta. Tortosa, que estava lliure de malalts, acordà ajudar-los enviant-los dues càrregues de farina i els medicaments que aconsellés el doctor, però es prohibí l’entrada a qualsevol persona procedent d’aquell lloc¹¹.

NOTES

1. Arxiu Històric Municipal de Tortosa, Llibre del morbo 1630-1683.
2. Institut Municipal d’Història de la Ciutat, Barcelona, Consell de Cent, Deliberacions 1649-1650.
3. Id., Cartes Comunes Originals, any 1650, fol. 25.
4. Id. Id., fol. 53.
5. Id. Id., fol. 75.
6. Id. Id., fol. 100.
7. Arxiu Diocesà de Tortosa, Fons Parroquials, Arxiu Parroquial de Tortosa, Òbits que comencen l’any 1617.
8. Bayeri y Bartomeu, E. Historia de Tortosa y su comarca, Vol. VIII, Tortosa 1959, pp. 700-701.
9. O’Callaghan, Anales, Tomo II, Tortosa 1887, pp. 104-109.
10. Arxiu Històric Municipal de Tortosa, Doc. cit.
11. Id. Id.

REGIÓ DE TORTOSA

TIVENYS

Comarca, Baix Ebre

Era de la vegueria de Tortosa

Bisbat de Tortosa

Pesta al maig de 1650 i juliol de 1652.

	total	homes	dones	albats
1650	5	1	—	4
1651	4	1	—	3
1652	5	—	2	3
1653	4	1	2	1
1654	3	—	1	2

1650

	total	homes	dones	albats	
abril	1	—	—	1	
maig	3	—	—	3	1 de pesta
desembre	1	1	—	—	
	5	1	—	4	

“Als 31 de maig fonc enterrat Sebastia Gisbert de edat de 3 anys mori del contagi. Fonc soterrat a les espalles del fosa”.

1652

	total	homes	dones	albats	
abril	2	—	1	1	
maig	1	—	—	1	
juny	1	—	—	1	
juliol	1	—	1	1	1 de pesta
	5	—	2	3	

“Als 28 de juliol enterri a Leonor Bages de edat de 22 anys mori de contagi. Fonc soterrada en'lo vas de Sebastia Gisbert”.

NOTES

Arxiu Parroquial de Tivenys, Òbits 1615-1705.

RIBERA D'EBRE

GARCIA

Comarca, Ribera d'Ebre
Era de la vegueria de Montblanc
Bisbat de Tortosa

Pesta, març de 1650

El 26 de març de 1650, el Dr. Dimas Vileta en una carta dirigida als Consellers de Barcelona els hi diu: "*tenim per sert que lo mal hi es en Garcia*".

"Funda sos sospitas o sertitut de que es dit mal en Garcia perque en dita vila hes arribat lo regiment de Rocallaura y en ser alli moriren dins oras dos soldats y comunicantse ab dits soldats lo mestre de dita vila y altre home moriren tots dos dins vint y quatre horas y axi mateix ab poch dies mori una dona dita la pintora y morta li veran una vertola al engonal pera no sols la vila de Garcia pero encara totas las vilas vehinas se han inquietades que han llevat lo comers de tot a Garcia y als soldats nols han volguts en ninguna vila".

NOTES

Institut Municipal d'Història de la Ciutat, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, 1650, f. 88 (X-84).

REGIÓ DE MANRESA

Comprèn les comarques de l'Anoia, Berguedà i Solsonès.

La pesta penetrà pel Bagès l'any 1651. L'any següent, que fou el de l'expansió de la malaltia en aquesta regió, envaí el Solsonès, l'Anoia i el Berguedà. El 1653 es caracteritzà per la persistència del contagi, encara que més desplaçat al sud de la regió. El 1654, la part més meridional de la regió de Manresa juntament amb el nord-est de Catalunya, constituïren els dos nuclis finals de la pesta catalana.

BAGES

MANRESA

Comarca, Bages

Era de la vegueria de Manresa

Bisbat de Barcelona

Pesta, a l'any 1654

Un primer episodi de pesta iniciat possiblement a finals de 1653, afectà Manresa durant els primers mesos de 1654. El 3 de març els Consellers de Manresa informaren als de Barcelona dient que: "*Deu nostre Señor per sa infinita misericordia es estat servit de lliurar del contagi pestilencial a esta ciutat.*

*Molts dies ha tenim purificades les cases en que aquell ha cundit y cerca de quinse dies la morberia que es estada la ultima essent com es veritat passa un mes que no havem experimentat en persona alguna cosa que en esta materia nos pugue ocasionar lo menor recel; ans havent tornat los ciutadans (que se eren retirats) en sas cases"*¹.

A l'arribar el mes de juny, la malaltia retornà. El dia 15 els Consellers tornaren a dirigir-se als de Barcelona dient: "*Dia a mori un forner haventli durat poc la*

malaltia y per causarnos un tant de cuydado prenguerem relatio del Dr. lo visitava qui nos la feu noy havia perill algu atribuint dita mort a un gran desorde havia fet y per major seguretat se feu visurar lo cadaver y nos troba senyal algu qui demostras ser pesta, pero com poch dies apres que fonch als 5 del corrent tinguessim noticia que sa mare era tambe morta y sa muller desganada nos causa recels y fent les degudes diligencies sabem se suspitava ser contagi y al punt se tragueren fora y als 7 se demostra mes serho y cassi al temps mateix cundi entre altres cases de gent miserebalissima per la gran comunicacio que los de aquella havien tingut ab los de dit forner; procurarem ha investigar la origen y non havem trobat de altre sino de unes flasades velles que dit forner aporta de aqueixa ciutat y judicant que en los principis aqueix mal es mes facil de remey ferem quantes diligencias foren possibles tant publiques com privades perque no passes havant y tingueran molt gran probabilitat restara tota la ciutat limpia”².

Segons constava en el corresponent llibre parroquial d'òbits, destruït l'any 1936, “hi hague a la ciutat 381 cases empestades de les quals dintre dit temps moriren serca de mil persones”.

Al mateix llibre es feia referència de que els cadàvers eren soterrats “*al camp davant dels Orfens*” indret que posteriorment es coneixeria com camp dels morts³.

Per tal de purificar les cases afectades per la pesta, fou necessari fer 2987 “fochs de parfums”. A fi de fer la col·lecta d'una lliura per cada un d'ells, es va fer una relació de les cases empestades de cada carrer.

<i>Carrer de St Miquel i Plana</i>	13 cases empestades
<i>Carrer d'en Botí</i>	4 cases empestades
<i>Al Pedregà</i>	9 cases empestades
<i>Carrer Nou</i>	27 cases empestades
<i>Carrer del Born</i>	10 cases empestades
<i>Carrer Urgell</i>	17 cases empestades
<i>Carrer Camp d'Urgell</i>	13 cases empestades
<i>Carrer de la Mel</i>	18 cases empestades
<i>Carrer de les Roldorises</i>	3 cases empestades
<i>Carrer de les Barreres</i>	14 cases empestades
<i>Carrer de Sant Francisco</i>	8 cases empestades
<i>Carrer de Vilanova</i>	8 cases empestades
<i>Carrer de Talamanca</i>	14 cases empestades
<i>Carrer de les Piques</i>	7 cases empestades
<i>Carrer d'en Arbonès</i>	28 cases empestades
<i>A Sant Martí</i>	5 cases empestades
<i>Portal de M^o Bosch</i>	20 cases empestades
<i>Carrer de Santa Llúcia</i>	14 cases empestades
<i>Carrer de Viladordis</i>	15 cases empestades
<i>Carrer de Montserrat</i>	11 cases empestades
<i>Carrer de les Codines</i>	21 cases empestades
<i>Darrera San Ignasi</i>	5 cases empestades
<i>Devallada de Samt Ignasi</i>	4 cases empestades
<i>Raval de Sant Andreu</i>	5 cases empestades

REGIÓ DE MANRESA

<i>Carrer d'en Serarols</i>	4 cases empestades
<i>Portal del Planeta</i>	18 cases empestades
<i>Carrer de Sobrerroca</i>	14 cases empestades
<i>A la Plaça</i>	13 cases empestades
<i>Raval de Valldaura</i>	16 cases empestades
<i>Carrer de Santa Maria</i>	10 cases empestades
<i>La Grau dels Jueus</i>	4 cases empestades

En el “*Llibre de comptes de la pesta*”, consta que “*A 23 de Agost 1654 avem comduptat a mossen Tries cirurgia de la morberia y se li dona cada mes 120 lliures*”.

També s'aconductaren Joan Sala i son fadrí per purificar la ciutat amb el sou de 60 lliures mensuals a cada un.

A un fadrí per “*governar*” els malalts, se li donaven 10 lliures⁴.

NOTES

1. Institut Municipal d'Història de la Ciutat, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, any 1654, f. 30 (X-88).
2. *Ibidem*, f. 52.
3. Serret i Arbós Joaquim, *Història de Manresa*, Manresa 1921, p. 333.
4. Canyelles Magí *Descripció de la grandesa y antiquitats de la ciutat de Manresa*, Segle XVII, Manresa 1896, pp. 41-45.

SALLENT DE LLOBREGAT

Comarca, Bages

Era de la vegueria de Manresa

Bisbat de Vic

Pesta l'estiu de 1651

NOTES

Arxiu Municipal de Vic, carta dels Consellers de Vic als de Manresa, 12 de juny 1651.

SANTPEDOR

Comarca, Bages

Era de la vegueria de Manresa

Bisbat de Vic

Pesta l'estiu de 1651

NOTES

Arxiu Municipal de Vic, carta dels Consellers de Vic als de Manresa, 12 de juny 1651.

SOLSONÈS

SOLSONA

Comarca, Solsonès

Era de la vegueria de Cervera

Bisbat de Solsona

Pesta la tardor de 1652.

1651

La inquietud produïda per les noves alarmants arribades a Solsona referents als estralls que la pesta ocasionava en algunes localitats catalanes, especialment Barcelona, va fer que l'1 d'abril de 1651 fos convocada i congregada la Junta del Morbo per tal de determinar quines serien les mesures més adients que era precis adoptar per tal de defugir el perill del contagi.

Es prengué l'acord de nomenar quatre comissaris, que foren el Dr. Francesc Folch, M^o Hieronim Riu (beneficat de la Seu de Solsona), M^o Francesc Colilles i M^o Hieronim Ramonet amb la missió de recórrer el terme de la població per tal de vigilar si les persones i cavalcadures procedents de llocs infectes guardaven la deguda quarentena i si aquesta la feien en la forma ordenada, és a dir, sense allunyar-se a més de cinquanta passes de les torres o cabana que els hi servia de refugi.

El 16 d'abril es feu pública crida ordenant netejar carrers i carrerons, “*no deixar anar porcs ni altres animals inmunds*” per la ciutat baix pena de deu sous, no llençar pels carrers aigües corruptes, orins, bassinades ni aigua de remullar bacallà. Els carnisers tindrien els escorxadors nets de ventres, menuts i pèls cada dia a les onze de la matinada. Els cirurgians solament podrien tenir la sang de les sagnies en llurs portes fins a les onze.

Foren elegits tres homes per fer servei de policia per la ciutat i altres sis per les guardes de nit a les muralles.

A les parròquies se'ls hi prohibí celebrar els aplecs del Roser.

El 13 de maig, va arribar un conseller dels Prats de Rei amb una carta notificant que a Calaf hi havia el contagi. Es determinà que dues persones sortissin a trencar els camins amb la fi d'evitar la comunicació amb aquella vila. Es va advertir del perill als regidors de Nostra Senyora del Miracle de Riner, Pinós, Cardona i altres llocs circumveïns.

Per evitar el contacte amb gent sospitosa, ningú podria anar a segar sense llicència de la Junta.

El 9 de juny, la Junta del Morbo tingué notícia de que el dia anterior havien entrat un sac de roba per una finestra del castell que podria procedir de lloc sospitós. Es va acordar clavar amb dues posts la porta del castell malgrat l'oposició del capità i no permetre circular els soldats per la ciutat.

Es decidí que les persones forasteres entressin a la ciutat pel Portal de l'Església on se'ls hi revisarien les butlletes. Els veïns de la ciutat ho farien per un portal nou que s'obriria en els murs.

Es prohibí que els gossos eixissin de la població. Els que ho fessin serien morts pels guardes dels portals i l'amo condemnat a pagar deu rals dels que cinc serien per l'home que l'hagués mort i cinc per les despeses del morbo.

Les famílies que volien entrar a Solsona eren obligades a purgar en un lloc prèviament assenyalat durant quaranta dies. Anirien al seu càrrec el pagar al guarda i al comboiador, així com, en el cas de ser víctimes del contagi, la reedificació de l'habitable emprat per la purga.

Es va privar entrar altra roba ni mena de llana que els matalassos prèviament escaldats i bugadejats. El mateix es faria amb la roba blanca. Les robes de vestir s'haurien d'orejar durant quaranta dies i l'or i la plata passar-se abans per foc o vinagre.

Un dels principals motius de temença de que esdevingués el contagi de pesta a Solsona, eren les putrefaccions produïdes en unes basses d'aigua corrupta situades vora les muralles. Es creia que amb la calor aquells vapors pútrids es comunicaven a l'aire, circumstància que era molt contrària a la salut.

Foren cridats, a l'efecte, en consulta els Drs. Christofol Massanes i Pere Lloret i els cirurgians Joseph Boria, Melchior Forbet, Joseph Bordy i Bonaventura Bosquets que van fer la següent resolució:

“Vista la petitio de la savia Junta nosaltres los Drs. y Chirurians damunt dits sots un any mes y conformes havem reslot de que precautio del contagi que com es de utilitat y profit se lleven totes eixes basses del portal de Llobera fins al palatio y altres basses junt alrededor de la ciutat de concorrer en lo contagi ho almenos en malalties malignes les quals de ordinari causen dits xarchos de aiga y aquest es nostre parer”.

A la vista d'aquest dictamen, la Junta va resoldre *“que dites basses sien sitjades y evacuades de dites aigues y de tal manera possades que en ningun temps ni per pluges ni aigua de fons hi pugue haver retentio”.*

1652

La pesta no va irrompre a Solsona fins a la tardor de 1652.

Els 132 veïns que moriren del contagi es troben registrats en una relació escrita en dos fulls desglossats, com en altres molt llocs, del corresponent llibre parroquial d'òbits.

A l'encapçalament de la llista hi diu: *“Memorial dels que se son morts del mal contagiós en la ciutat de Solsona que fou declarat el 28 de octubre dia de Sant Simon y Judas lo any 1652”.*

Els traspassats estan dividits en dos grups. El primer de tretze sembla correspondre als que van morir fora de l'hospital ja que a continuació i precedint els cent dinou restants hi diu: *“Los que son entrats en la mormeria de Solsona”.*

REGIÓ DE MANRESA

Com a conseqüència de l'epidèmia van morir el Dr. Jaume Gallart i el cirurgià Joan Baptista Mendes.

El 15 de novembre, la situació devia haver millorat molt ja que els cònsols de Solsona van escriure als paers de Cervera sol·licitant els serveis del purificador que operava en aquella vila per a que netejés les cases infectes. Els de Cervera contestaren dien que hi aniria quan acabés de purificar l'hospital. Afegien que *"anira ab tres de altres ab cavalcadures per aportar la roba y traure la inmunditia de les cases. Mestre Jaques qui es amo li donave esta vila vuitanta lliures cada mes y la vida y als fedrins trenta lliures cada mes a cada un y la vida, a dos cavalcadures li havien donat vuit reals cada dia y la vida. Me Jaques es home molt fiat y practich de fer be son ofici"*.

El 8 de desembre encara hi havia molts malalts en la morberia¹.

1653

El 7 de febrer, Solsona deia en una carta a Torà que *"per la misericordia divina esta ciutat es troba de molts dies a esta part ab entera salut"*.

Taules de Mortalitat

El 1651 apareix documentat M^o Josep Bordes cirurgià († 13 octubre).

1652

	total	homes	dones
gener	3	1	2
febrer	3	1	2
març	2	1	1
abril	2	1	1
maig	1	1	—
juny	11	7	4
juliol	7	6	1
agost	6	3	3
setembre	5	3	2
octubre	5	1	4
desembre	1	1	—
	46	26	20

Hi ha documentat Melcior Fortich cirurgià († 4 agost).

Hem d'afegir els 132 veïns que morirem del contagi, essent per tant el nombre total de morts 178.

REGIÓ DE MANRESA

1653

	total	homes	dones
gener	2	1	1
març	2	1	1
abril	3	3	—
maig	4	4	—
juliol	4	3	1
agost	3	2	1
setembre	1	—	1
octubre	2	1	1
novembre	6	3	3
desembre	6	3	3
	33	21	12

NOTES

Arxiu Municipal de Solsona, llibre i papers del morbo. N.º 164 (n.º 49 de l'Arxiu). "Resolutions de la Junta del Morbo de la ciutat de Solsona comensant lo primer de abril de 1651 fins a 1676.

Arxiu Municipal de Solsona, lligam 88.

Arxiu Parroquial de Solsona, llibre 3 d'òbits, 1631 a 1660.

1. Institut Municipal d'Història de la Ciutat, Barcelona, Consell de Cent, Cartes comunes originals, any 1652, fol. 267 (X-86).

SANT LLORENÇ DE MORUNYS

Comarca, Solsonès

Era de la vegueria de Cervera

Bisbat de Solsona

No hi ha documentat cap cas de pesta als llibres sacramentals d'òbits.

NOTES

Arxiu parroquial de Sant Llorenç de Morunys, llibre d'Òbits de 1627 a 1755.

REGIÓ DE MANRESA

ANOIA

IGUALADA

Comarca, Anoia

Era de la sots-vegueria d'Igualada

Bisbat de Barcelona

	total	homes	dones	albats	
1650	31	10	5	16	
1651	73	26	14	33	1 de pesta
1652	41	16	11	14	2 de pesta
1653	40	10	8	22	1 de pesta
1654	88	5	10	73	2 de pesta

1651

El 24 de juny, “*dia de San Joan fonch enterrat lo Rnt. M^o Nicolau p. y beneficiat de la present Iglesia del benefici de San Antoni lo qual mori lo dit dia a les deu hores de la matinada en una vinya sua junt al mas Bargada terme de Odena sens rebre ningun sgt. per raho que sol avia tres dies que era axit de Bars^a de ont porta la pesta quel mata*”.

1652

El 9 de desembre fou soterrat “*fora la vila devant la cabanya de Pere Jover, Bartomeu Ubach perayre lo qual mori en la cabanya de pesta rebe los sacraments de la penitensia fonch enterrat per los fossers del morbo qui eran asalariats Jaume Rigordosa y son fill Geroni*”.

El 25, “*fonch enterrada Catarina Ubil muller de Jaume Ubil flasader la qual la nit antes mori de pesta essent de 70 anys de edat*”.

1653

El 14 de gener fou soterrat Francesc Domingo, “*lo qual mori de pesta a la cabanya de na Llorensa y alli fonch enterrat*”.

El 24 de març fou soterrada Gerònima Llorensa “*en lo sementiri del Hospital de St. Bartomeu rebe lo sacrament de la penitensia ere de edat de 60 anys no se li feu acompanyament perque se sospita que era morta de contagi*”.

L'1 de maig “*fonch enterrat Valenti albat per sos pares mateixos que son Mariano Vacurelles pages y Valentina muller sua perque fonch opinio mori de contagi*”.

L'alta mortalitat infantil de l'any 1654, va ser deguda a la verola.

NOTES

Arxiu Parroquial d'Igualada, Òbits (1648-1654).

REGIÓ DE MANRESA

CALAF

Comarca, Anoia

Era de la vegueria de Cervera

Bisbat de Vic

La pesta, que hi fou present durant els mesos d'abril a setembre de l'any 1651, amb una màxima incidència en el de juny, l'afectà molt intensament, donant lloc a 413 defuncions.

Esquemàticament, la mortalitat en aquell any va ser així:

gener	2
febrer	0
març	3
abril	8
maig	56
juny	162
juliol	127
agost	41
setembre	10
octubre	4
novembre	0
desembre	1

NOTES

Llorens y Gallart Ignacio, Topografia Médica de Calaf, Real Academia de Medicina y Cirugia de Barcelona, 1903. pp. 32-33.

(Actualment no es conserva el llibre d'Òbits corresponent a l'Arxiu Parroquial).

COPONS

Comarca, Anoia

Era de la vegueria de Cervera

Bisbat de Vic.

Pesta, setembre, octubre i novembre de 1652.

	total	homes	dones	albats	
1650	13	6	3	4	
1651	17	7	4	6	
1652	34	8	12	14	
					23 de pesta (4 homes, 8 do- nes, 11 albats)
1653	7	1	2	4	
1654	8	5	—	3	

REGIÓ DE MANRESA

1652

	total	homes	dones	albats	
gener	2	2	—	—	
abril	1	1	—	—	
juliol	2	—	—	2	
agost	1	—	1	—	
setembre	5	—	3	2	5 de pesta
octubre	17	3	7	7	14 de pesta
novembre	6	2	1	3	4 de pesta
	34	8	12	14	23 de pesta

El rector, amb l'escrit: "*Los que son morts de contagi que son enterrats fora lo sementiri*", encapçala la relació dels empestats traspassats.

El primer òbit va ser: "*Catherina Cortessa mori als 27 de setembre 1652 es enterrada a la costa de les malloles en bes la piera de St. Pere davant de bonamula*".

La darrera defunció la de Elisabet Guitarda el 13 de novembre. Va ser enterrada "*serca del mòli den palau*".

Altres indrets d'enterrament citats són les partides del Mas Oller, Gorc de les Olles, Roquera, Cabra Morta, Font del Freixa, Molí Vell d'en Calixto, Molí d'en Palau, junt a la capella de Sant Pere, etc.

NOTES

Arxiu Parroquial de Copons, Llibre dels Òbits que comença el 4 d'abril de 1638.

JORBA

Comarca, Anoia.

Era de la vegueria de Cervera

Bisbat de Vic

No hi ha referència de cap defunció ocasionada per la pesta.

NOTES

Arxiu Parroquial de Jorba, "Llibre dels obits dels qui son morts en la parrochia de Sant Pere de Jorba. Essent Rector lo Reverent m^o michel Vidal. Comensant a 29 de iuny MDCXXXX", pp. 198 i següents.

ÒDENA

Comarca, Anoia.

Era de la sots-vegueria d'Igualda

Bisbat de Vic.

REGIÓ DE MANRESA

No hi ha constància de cap defunció ocasionada per la pesta.

NOTES

Arxiu Parroquial d'Òdena, "Llibre dels òbits de la parroquial de Sant Pere de Odena bisbat de Vich començat en lo mes de març del any 1573".

PIERA

Comarca, Anoia

Era de la vegueria de Vilafranca del Penedès

Bisbat de Barcelona

Pesta, a l'hivern de 1652.

Segons una carta dels Jurats de Vilafranca del Penedès dirigida l'11 de desembre de 1652 als Consellers de Barcelona, en aquella data Piera estava, entre altres llocs de la vegueria, afectada per la pesta.

NOTES

Institut Municipal d'Història de la Ciutat, Barcelona, Consell de Cent, Cartes Comunes Originals, any 1652, f. 275 (X-86).

ELS PRATS DE REI

Comarca, Anoia

Era de la sots-vegueria dels Prats de Rei

Bisbat de Vic

Pesta, novembre i desembre de 1653.

	total	homes	dones	albats	
1650	10	8	2		
1651	13	6	7		
1652	16	7	9		
1653	19	9	6	4	9 de pesta (2 homes, 3 do- nes, 4 albats)

REGIÓ DE MANRESA

1653

	total	homes	dones	albats	
gener	1	1	—	—	
abril	2	1	1	—	
maig	1	1	—	—	
juny	1	—	1	—	
juliol	1	1	—	—	
setembre	1	—	1	—	
octubre	3	3	—	—	
novembre	4	1	3	—	4 de pesta
desembre	5	1	—	4	5 de pesta
	19	9	6	4	9 de pesta

La relació de malalts de pesta morts a la parròquia està encapçalada per un escrit que diu: “*Fou declarat lo contagi en la present vila per lo Señor Dr. Miquel Torremija de la vila de Calaff y habitant en la present vila als catorse de noembra de mil siscents sinconta y tres y comensa en lo hospital de la present vila del qual moriren les persones següents:*

Primo mori Valenti Molgosa pages de la pnt. vila de dit mal dit dia del catorse del mes de noembre y dit any mil siscents sinconta y tres. Esta enterrat en lo corral de sa casa y habitatio.

Mori dit dia dels catorse de dit dia mes y any Maria Angela Poca viuda muller del qº Arnau Poch de la vila de Capellades habitant en lo hospital de la pnt. vila. Esta entarrada en lo hort del hospital.

El setze de noembre mori Magdalena Pont muller de Joan del Pont sabater. Esta enterrada en lo hort de Mº Pere Comes.

El vintitres de noembre mori Florentina Carreres muller de Miquel Carreres boter. Enterrada en lo hort de dit Pere Comes.

El tretze de desembre mori Joan Pont sabater en sa barracha. Esta enterrat en lo camp dit la vinya den Sos.

Item del dit mal mori als catorce un minyo del dit Miquel Carreres anomenat Joseph.

Item mori altre minyo del dit mal fill de Pau Spital anomenat Francesch.

Item mori del dit mal una minyona del dit Pau Spital anomenada Margarida.

Item mori un minyo fill de Joseph Duran.

Estos son los que moriren en lo dit any 1653 de la pesta y hague en la pnt. vila comparen dels encontrats los següents Francesch Poch y sa muller qui donaren recapte als encontrats en la morberia que fou la casa dita de Mº Pere Comes la mes furana del raval, Maria Molgosa muller de Valenti Molgosa, Miquel Carreres y una

REGIÓ DE MANRESA

filla anomenada Maria Anna, Catharina Alaverna donsellà, Margarita Spitala muller de Pau Spital, comensa lo contagi en lo raval en lo hospital y se encontraren quatre cases y una en la vila que fou la de Miquel Carreres entrant sa muller en lo hospital essent Rector lo Dr. Campana y vicari Francesch Sanach qui administra los sacraments is resta en la vila havent fugit tota la vila, sols restaren algunes 50 persones y Deu vulle ternirlo per content, yo sere causa moltes afliccions, questions y desbarats”.

NOTES

Arxiu Diocesà de Barcelona, Fons Parroquials, Arxiu Parroquial dels Prats de Rei, Defuncions adults 1585-1653.

BERGUERÀ

BERGA

Comarca, Berguedà
Era de la sots-vegueria de Berga
Bisbat de Solsona

Pesta, l'any 1652

	total	homes	dones
1650	17	8	9
1651	25	15	10
1652	52	28	24
1653	29	12	17
1654	23	13	10

1652

	total	homes	dones
gener	6	3	3
febrer	3	1	2
març	5	3	2
abril	4	1	3
maig	3	1	2
juny	3	2	1
juliol	6	3	3
agost	4	3	1
setembre	3	1	2
octubre	5	1	4
novembre	4	4	—
desembre	6	5	1
	52	28	24

REGIÓ DE MANRESA

A Berga no es conserva el Llibre d'Actes del Consell corresponent a aquesta època i les referències a la pesta que apareixen en el Llibre Parroquial d'Òbits imprecises. El que sí és cert és que el nombre de morts de l'any 1652 es notablement més alt que a la resta.

El 14 d'abril, Domingo Dayma peraire morí *"en lo tossal dels jueus que purgava que era vingut de la guerra"*.

"Als 26 del mes de juny 1652 fonch donada sepultura eclesiàstica al cos del mestre Call lo qual es mort desastradament que purgava per lo mal del contagi fora de la vila devant lo pont de metge fontra de una cabana sota de un roch es caigut lo roch y lo a enclos dessota".

Malgrat no estar relacionada amb la pesta citarem la mort de l'Honorable Francesc Cavall, menor de dies, veguer de Berga, *"lo qual es mort de una ferida de pedrenyal li tiraren a la vegueria"*.

NOTES

Arxiu Parroquial de Berga, Llibre I d'Òbits 1601-1707.

BAGÀ

Comarca, Berguedà
Era de la sots-vegueria de Berga
Bisbat de Solsona

La pesta hi fou present l'estiu del 1652.

En un testament datat el 19 de juny de l'any 1652, es llegeix que:

"Yo margarida lentes viuda relictà del qº lentes marit meu estava empero ab salut y ab gran temor de morir de la contagio correnta fas y ordeno mon ultim testament".

NOTES

Arxiu de la Corona d'Aragó, Secció Diversos, Sèria Locals, Signatura DL. Ba. (N), Lligalls 3.

SANT PERE DE MADRONA

La parròquia de Sant Pere de Madrona forma part del municipi de la Valldan
Comarca del Berguedà
Era de la sots-vegueria de Berga
Bisbat de Solsona

En el corresponent llibre d'òbits d'aquesta parròquia, no hi ha cap referència de que en aquell petit caseriu hi hagués hagut cap mort per pesta.

NOTES

Arxiu Parroquial de la Valldan, Llibre de baptismes, nupcies y funeraries de la parrochia de St. Pere de Madrona, Llibre I comence el 1600.

LES VALLS D'ANDORRA

No hi ha cap referència als llibres parroquials d'òbits ni a les actes del Consell, de que la pesta afectés les Valls d'Andorra. Solament, el mes de juliol de 1652, es cita que un home contagiats procedent d'altres terres va arribar a les Valls. Tot seguit va ser aïllat com així també els habitants de la casa en que l'acolliren.

Possiblement les rígides mesures d'incomunicació a que van sotmetre el territori llurs governants, influïren positivament a la bona sanitat dels andorrans.

I. *La gran preocupació per la pesta*

1649

El 14 d'agost el Consell prengué l'acord d'iniciar les guardes del morbo. Miquel Col faria guàrdia al Tarter i no deixaria entrar cap francès sense certificació. Joan Bort a la Massana vigilaria a la gent procedent dels ports de Sort i de Pallars.

1650

El 7 de maig s'establí guarda del morbo al portal de Sant Julià. El 7 de juliol el Consell, tenint avís "*del mal contagios*", va acordar que els de Canillo tinguessin guarda al frau d'Incles, els d'Ordino al port de les Salines, els de Sant Julià al portal que de nit estaria tancat, i els de les Escaldes pel port de Cerdanya.

Als hostalers se'ls prohibí albergar a cap foraster desprovist de la corresponent certificació. La mateixa privació es va notificar "*porta per porta*" als particulars.

El 10 d'agost es va votar una festa a Sant Roc. Se celebraria el dia 16 amb missa cantada, absoluta i processó.

Aquest estat de vigilància es va mantenir fins el mes de setembre. El dia 9 es reiteraven les mateixes normes ja establertes manant que els de Sant Julià tingués-

sin la clau del portal a casa d'un cònsol o conseller i que solament ells estarien autoritzats per obrir el portal. El 26 es reduïren les mesures de protecció. Solament es faria guarda a Canillo, Ordino i Sant Julià, “y los de ordino fins sien tornats de Sant Miquel que sen conformon”.

Malgrat totes les prevencions, el 14 de juliol va aparèixer un malalt de pesta: “per ser notisia serto que ja aribat un home contagios y ali miraran per la salut del be comu y que fasen buidar lome si y es y als de casa quels areston que no isquen de casa de fora del portal del corral y si ha de menster res de fora que so fase portar a la porta del corral y los treballadors que sin tindra que no entron en sa casa y aso per un intrim en pena de posar guarda a sos gastos y tirals ab plom y polbora en tal cas no tingues dits manamens los mosos de casa tindran los sindits admirasio lo que auran de fer y que ho fasen asta nit mateix”.

La pesta era present a la Cerdanya i terres veïnes de França. El 5 d'agost, “areste lo Consell y se mane a totom generalment que ningu vage a serdania a sercar ningun genero de mercaderia ni fer ningun negosi en pena del cot de la terra y desterrats desta vall y en tal cas entrasen a ses cases venint de serdania en pena de pardedar ses cases y acosats fora de la vall absolutament fins sien fora de la terra”.

Es prohibí l'entrada de llana, “ho que la poson a laigua a rentar” i de tota mena de roba procedent de França, “si los francesos ne porten que la fasen tornar arere fenla cremar y als abitans pena del cot de la terra y cremar la roba y desterrats desta vall”.

És creïble que en aquests mesos hi hagués algun cas més de pesta. El 12 de setembre els Borrns, pare i fill, de la Massana, foren obligats a fer quarantena al bosc del Palomer, “y que estiguen ali quaranta dies y que no baixon del cap del tirador avall y que contracton ab nenguna persona ni de sa casa ni altra part sot pena de fer corantena ab ells y lo cot y lo socorro los consols y poson home de confiansa per aportals y lome sie pagada de so dels dits borrons y aso en pena de desterro de la vall”.

El mateix dia, el batlle del morbo anà a trobar a Gabrielo i li feu cremar el bast i morralles, la roba i la barraca. Al dit Gabrielo l'obligaren a fer foc cada nit durant vuit dies, a fi de tenir la seguretat de que continuava en el lloc assenyalat. Passats els vuit dies l'allibertarien “si nos mou res”, és a dir, sinó presentava cap simptoma de la malaltia.

1651

El 24 de gener s'establí novament guàrdia contínua a Sant Julià “per lo del morbo”.

El 7 d'abril, “areste lo consell que los consols de St. Julia que fassen tenir guarda al portal de St. Julia per lo del morbo y que tancon lo dit portal cada nit i si porten bolleta i la admeten i puyen per la vall que marcon dita bolleta de la marca solen marcar les altres bolletes i per les parroquies arriben persones que no porton bolleta feta, o, marcada a St. Julia que nols admeten alli on arribaran quels ne fassen tornar tant los fills de la terra que vinguen de fora com los forasters”.

També, “*dit dia areste lo Consell que si venia ningun fill de la vall formitos que vagen a fer la purgatio al colomer de toni nogual*”.

El 30 es va nomenar Consell del Morbo: “*y que fassen los dits anomenats lo que a ells apareixera en coses tocant al morbo y tot lo que per ell sera fet lo Consell de la terra ho tindra per loatable y gradable*”.

Foren designats a Canillo, Esteve Pelliserá a Encap, Nicolau Torres; a Ordino, Guillem Areny; a la Massana, Pere Torres; a Andorra, Gabriel Moles i a Sant Julià, Ribot.

Les mesures de precaució van continuar com havien estat establertes fins aleshores.

El 8 de juliol s'assenyalaren els llocs on haurien de purgar els forasters i fills de la Vall procedents d'indrets sospitosos: “*los de canillo los fassen anar a purgar a les sauxes y si no tenen provisio que les parroquies los allimenton y los de encamp al fontanant den ves lo pui de les mases y andorra a St. visens y los de ordino a la uina y los de la massana a la font de la birena y los de St. Jullia al colomer y la insola y aso en pena del Cot*”.

1652

L'1 de març es reiterà el vot a Sant Roc. Com en els anys anteriors s'adoptaren les corresponents disposicions preventives i va ser elegida nova Junta del Morbo constituïda per sis persones, una de cada parròquia.

El 15 de juny, el Consell disposà que ningú acollís “*aqueixa gent fugetiva de Serdania*”.

El Consell, en la junta del 9 de novembre, va privar que ningú anés a França pel port de Framiquel ni a la Cerdanya per la Vall de Querol.

De la mateixa manera es va ordenar als de Canillo privessin l'entrada a tota persona procedent de Morens, l'Hospitalet, la Vall de Querol i que pel mateix motiu tinguessin vigilància als ports de Soldeu i Sant Pere. A tota persona que hagués anat a Cerdanya, al tornar els posarien “*als ferros y seps*”.

El batlle del morbo junt amb els cònsols de Sant Julià i d'Andorra, van prendre inventari de les robes franceses que tenien en existència les botigues de dites localitats a fi d'evitar fossin venudes. El 17 de desembre com que semblava que la situació s'havia normalitzat deixaren d'aplicarse aquestes mesures de prudència.

1653

A l'arribar el mes de febrer, el Consell cregué necessari implantar de nou certes restriccions. El dia 22 eren les mercaderies procedents de Catalunya les afectades i el 19 de març les franceses.

El 26 de setembre es decidí, “*ques poso guarda a sespoin y opal y aos y que no enmeton ningu sens bulleta y ques fase avis als de tor ningu vingue sens bolleta y los de tor avison als demes veïns*”. En el cas de que algú hi entrés se'l faria tornar a la seva terra.

En aquell any, va ser nomenat batlle del morbo Macià Albiell.

El 24 de novembre, "*areste lo Consell que per tenir noves que lo mal contagios ses tornat a ensendre en algunes parts ques fasse guarda al portal de St. Julia aso si acas a la Seu de Urgell guarden i que si guarden que los consols de St. Julia tinguen cuidado saberho i avisar als consols de Canillo per fer bolletes i ques fasse pagar als forasters quatre dines per bolleta i als de la terra un ardit i que lo qui anira i estigue sis dies naturals despres que Encamp ni faci anar altre aixi mateix despres Ordino i despres la Massana i despres Andorra apres St. Julia i que cada parroquia fasse bolletes a sa gent*".

NOTES

Arxius Nacionals d'Andorra, Llibre d'Actes del Consell General (1648-1654).

II. *El número de morts per parròquies*

No hem trobat documentació sobre la pesta en cap dels llibres consultats d'òbits de les parròquies d'aquesta aïllada zona del Pirineu. L'aïllament geogràfic, com hem vist en altres llocs, fou, segurament, la millor defensa contra l'entrada del contagi.

Estudiarem solament Andorra La Vella (i les Escaldes), Ordino i Encamp, ja que no hem trobat els anys que estem estudiant a les parròquies de Sant Julià de Lòria, Canillo i La Massana.

A Sant Julià de Lòria, segons l'actual Rector, el primer llibre d'òbits comença l'any 1670.

A Canillo he vist un llibre de tapes noves on s'indiquen al lloc els anys de 1593 a 1603. Però esta bastant desordenat i incomplet. Solament, pel que ens pertoca, hi ha defuncions corresponents als anys 1654, 55, 56, 57, 60, etc., etc. He fet un recompte del 1655 perquè estava complet, i durant aquell any hi hagué 25 òbits.

En un altre llibre, de tapes velles de pergamí, comencen les defuncions el 6 de maig de 1671.

Aquests dos volums acabats d'esmentar, són sacramentals en general i no solament d'òbits.

A La Massana, el llibre primer d'òbits comença el 24 de juliol de 1673. D'aquest lloc, pel que fa a l'època estudiada, he vist tan sols la mort d'un home de Pal, parròquia de La Massana, documentat a l'Arxiu Parroquial d'Ordino (18 octubre 1651).

A. *Andorra la Vella*. En el seu Arxiu parroquial hi ha documentació sobre les següents parròquies: Andorra la Vella, Les Escaldes, Engordany, El Faner, La Marnedà, El Pui, El Pujol, Santa Coloma i els Vilars.

REGIÓ LES VALLS D'ANDORRA

a) *Andorra la Vella*

	total	homes	dones	albats
1649	3	1	2	—
1650	1	—	—	1
1651	6	1	3	2
1652	2	1	1	—
1653	7	4	1	2
1654	11	6	3	2

Els mesos de mes nombre d'òbits van ser el juliol de 1651, amb 4 difunts i el desembre de 1654 amb cinc òbits.

b) *Les Escaldes*

L'anomenaven “*Lloc de Les Caldes*” o simplement “*barri*”.

	total	homes	dones	albats
1649	7	—	1	6
1650	4	—	1	3
1651	6	1	1	4
1652	4	1	3	—
1653	8	5	1	2
1654	10	1	5	4

Res significatiu. Més mortalitat relativa d'albats.

c) *Engordany*

	total	homes	dones	albats
1649	4	1	1	2
1650	3	1	—	2
1651	4	2	1	1
1652	5	—	3	2
1653	6	1	1	4
1654	5	1	1	3

d) *El Faner*

	total	homes	dones	albats
1651	3	2	1	—
1652	1	—	1	—
1653	1	1	—	—
1654	1	—	1	—

REGIÓ LES VALLS D'ANDORRA

e) *La Margineda*

	total	homes	dones	albats
1652	1	1	—	—
1653	1	—	—	1

f) *El Pui*

	total	homes	dones	albats
1650	1	—	—	1
1654	2	—	2	—

g) *Pujol*

	total	homes	dones	albats
1649	2	1	1	—
1650	1	1	—	—
1652	1	1	—	—
1653	2	1	—	1

h) *Santa Coloma*

	total	homes	dones	albats
1649	1	1	—	—
1653	2	—	—	2
1654	2	2	—	—

i) *Els Vilars*

	total	homes	dones	albats
1649	1	—	1	—
1650	1	—	—	1
1651	2	—	1	1
1654	3	2	1	—

REGIÓ LES VALLS D'ANDORRA

B) *Ordino*. Al seu Arxiu parroquial hi ha documentació sobre les següents parròquies: Ordino, Ansalonga, Arans, La Cortinada, Llorts, Segudet i Sornàs

a) *Ordino*

	total	homes	dones	albats
1648	4	—	4	—
1649	1	1	—	—
1650	1	1	—	—
1651	3	3	—	—
1652	2	—	2	—
1653	3	3	—	—

b) *Ansalonga*

	total	homes	dones	albats
1648	1	—	1	—
1649	1	—	1	—

c) *Arans*

	total	homes	dones	albats
1648	1	1	—	—
1652	1	1	—	—
1653	1	1	—	—

d) *La Cortinada*

	total	homes	dones	albats
1648	4	2	2	—
1649	1	1	—	—
1651	1	1	—	—
1652	1	—	1	—
1653	1	1	—	—

e) *Llorts*

	total	homes	dones	albats
1648	3	—	3	—
1649	1	1	—	—
1650	1	—	1	—
1652	2	2	—	—

REGIÓ LES VALLS D'ANDORRA

f) *Segudet*

	total	homes	dones	albats
1651	1	1	—	—

g) *Sornàs*

	total	homes	dones	albats
1648	1	—	1	—
1653	1	—	1	—
1654	1	—	1	—

C. *Encamp*. A l'Arxiu parroquial d'Encamp hi ha documentació sobre els següents llocs: Encamp, les Bons, El Tremat i La Mosquera.

a) *Encamp*

	total	homes	dones	albats
1648	1	—	1	—
1649	3	2	1	—
1650	4	—	4	—
1651	5	2	2	1
1652	6	1	5	—
1653	9	3	5	1
1654	7	4	2	1

Hi ha documentat el “*carrer perdut*” (14 juliol 1653).

b) *Les Bons*

	total	homes	dones	albants
1649	2	1	1	—
1654	1	1	—	—

c) *El Tremat*. Apareix documentat amb el nòm de “*El Cremat*”.

	total	homes	dones	albats
1649	1	—	1	—
1651	1	1	—	—
1652	1	1	—	—
1654	1	—	1	—

REGIÓ LES VALLS D'ANDORRA

d) *La Mosquera*

	total	homes	dones	albats
1648	1	1	—	—
1649	1	1	—	—
1650	3	1	2	—
1653	5	1	4	—
1654	5	1	4	—

NOTES

Arxiu Parroquial d'Andorra La Vella, Liber deffunctorum ecclesia parochialis sancti stephani Villa Andorra veteris dioy Urgellen, die sexto mensis Aprilis 1649.

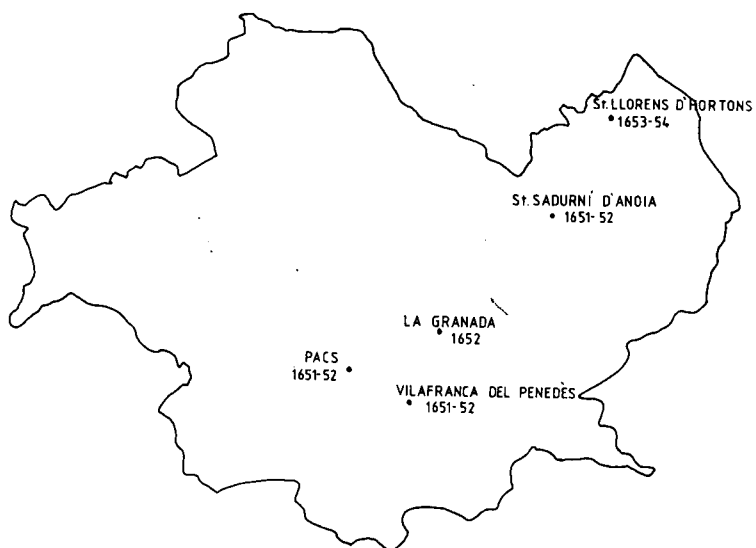
Arxiu Parroquial d'Ordino, Llibre dels difunts, Comença el 21 de setembre 1643.

Arxiu Parroquial d'Encamp, Òbits 1585-1759.

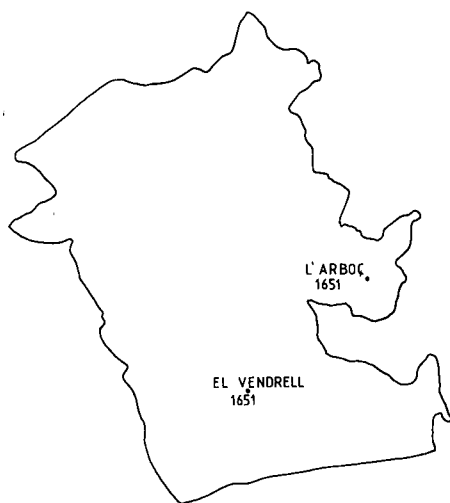
PART GRÀFICA

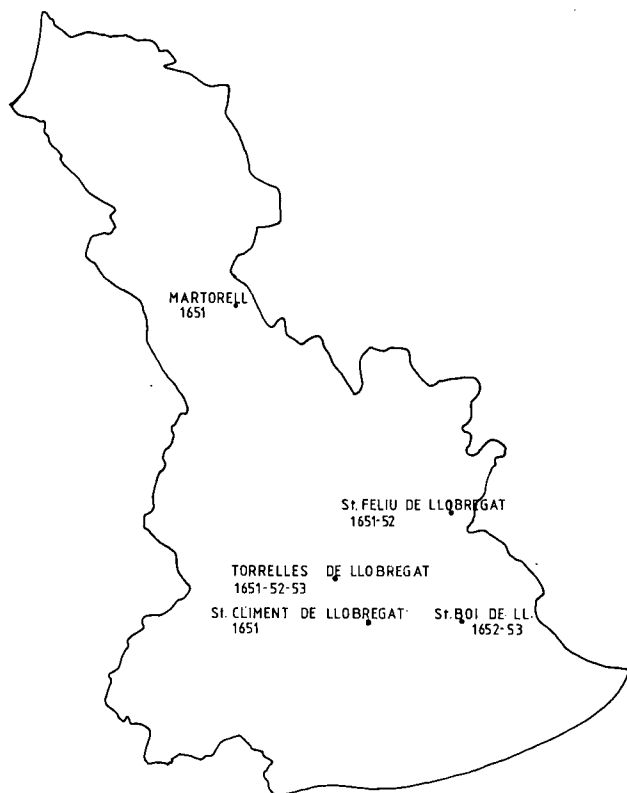
ALT PENEDE'S

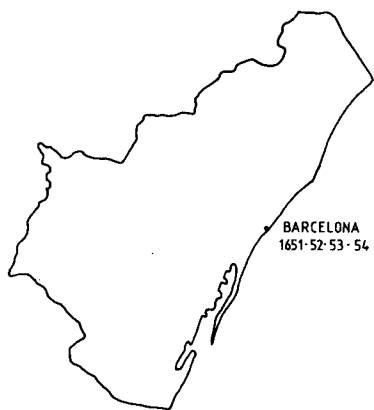
BAIX PENEDES

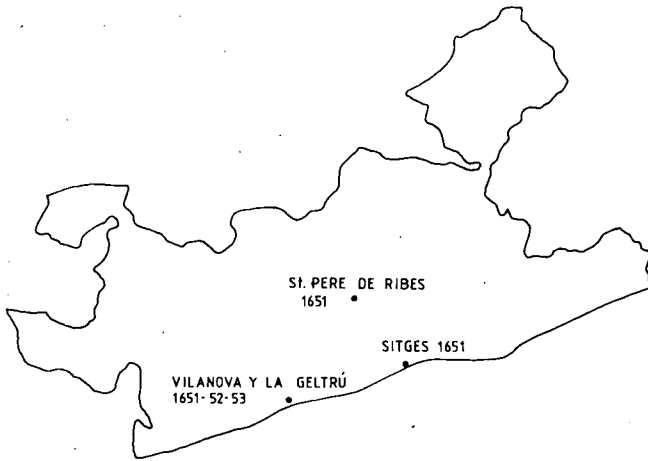
BAIX LLOBREGAT

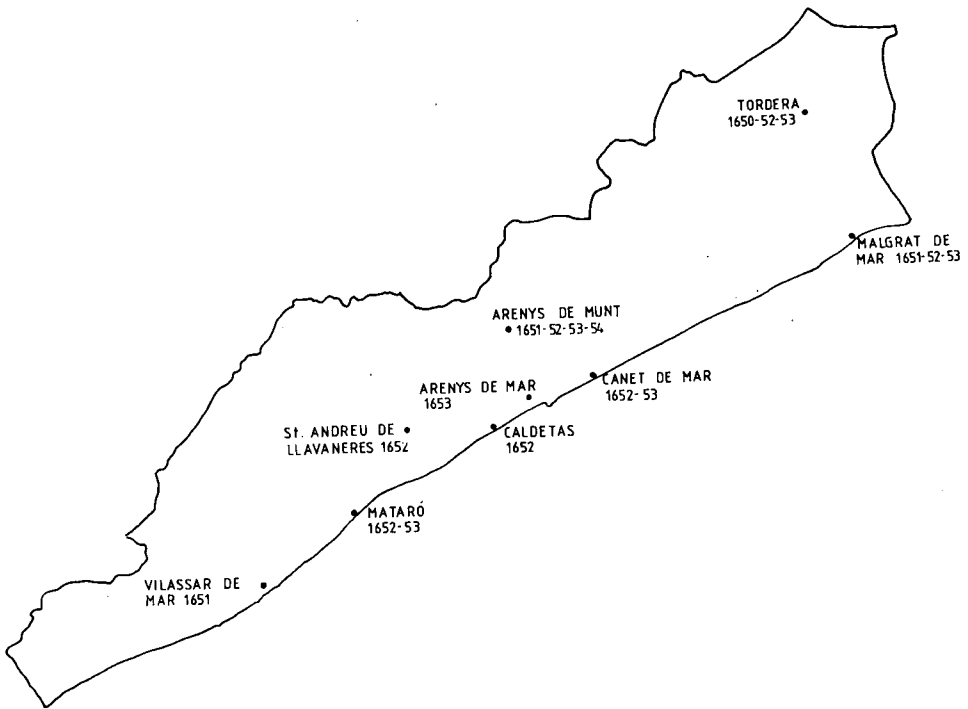
BARCELONÈS

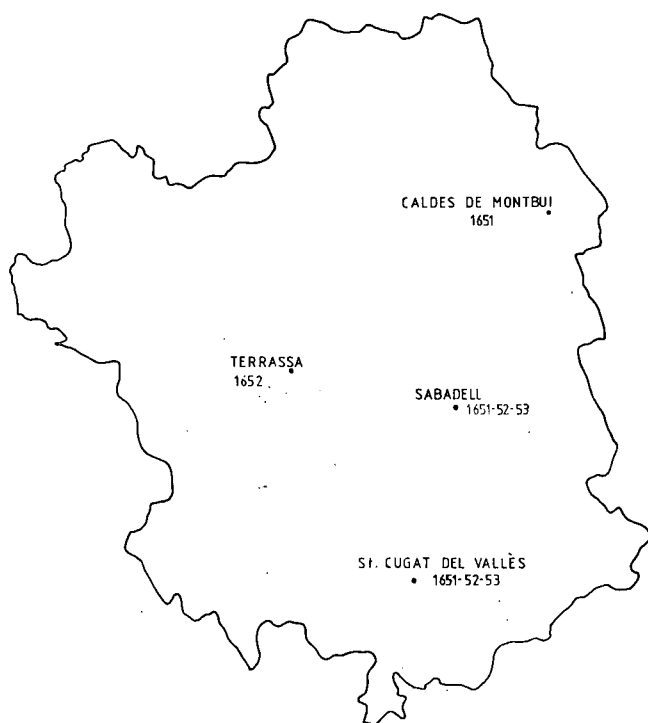
GARRAF

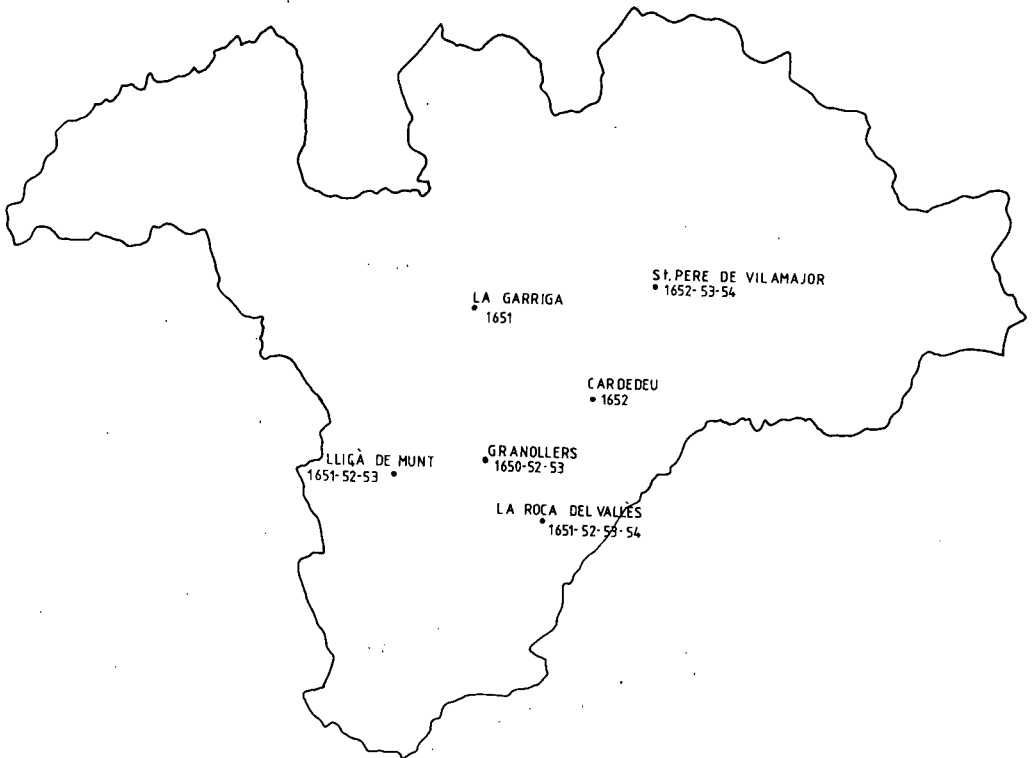
EL MARESME

VALLÈS OCCIDENTAL

VALLÈS ORIENTAL

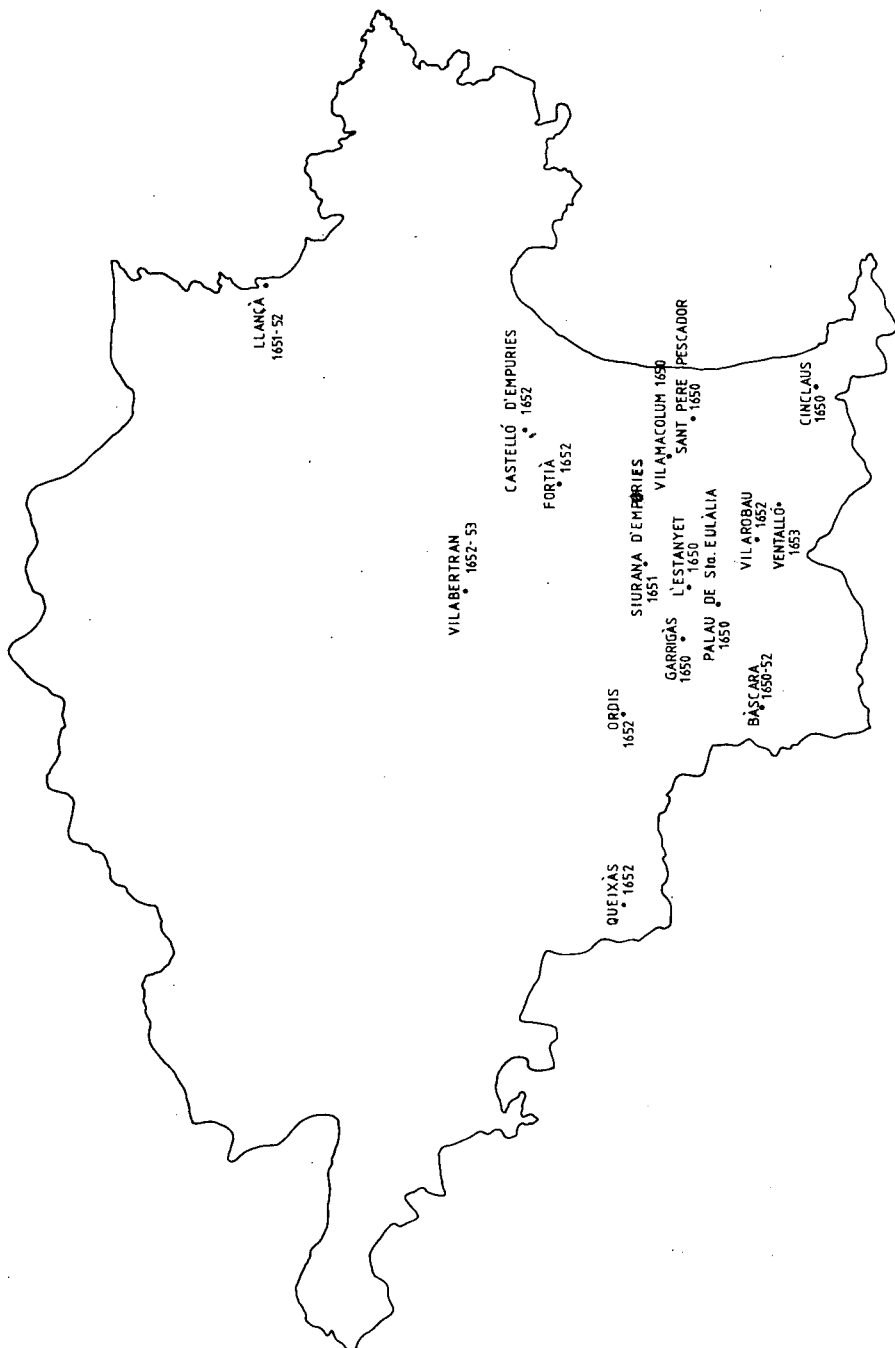
POBLES ON NO HI HA PESTA DOCUMENTADA EN EL LLIBRE D'ÒBITS:

BIGUES
SAN FELIU DE CODINES
L'AMETLLA DEL VALLÈS

POBLES ON FALTEN ELS ANYS DE LA PESTA EN EL LLIBRE D'ÒBITS:

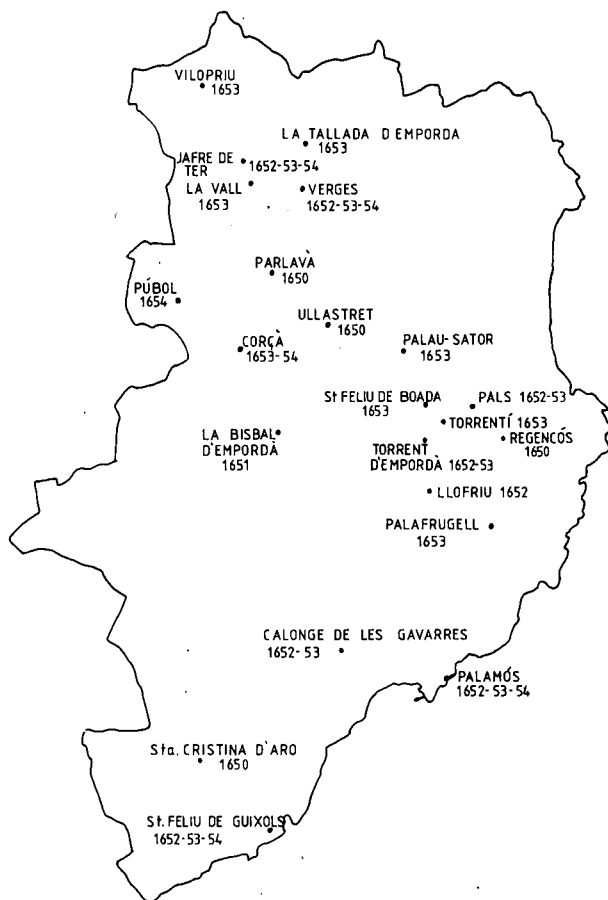
CASTELLTERÇOL

ALT EMPORDÀ

POBLES ON NO HI HA PESTA DOCUMENTADA EN EL LLIBRE D'ÒBITS :
MONTIÓ
PELICALS

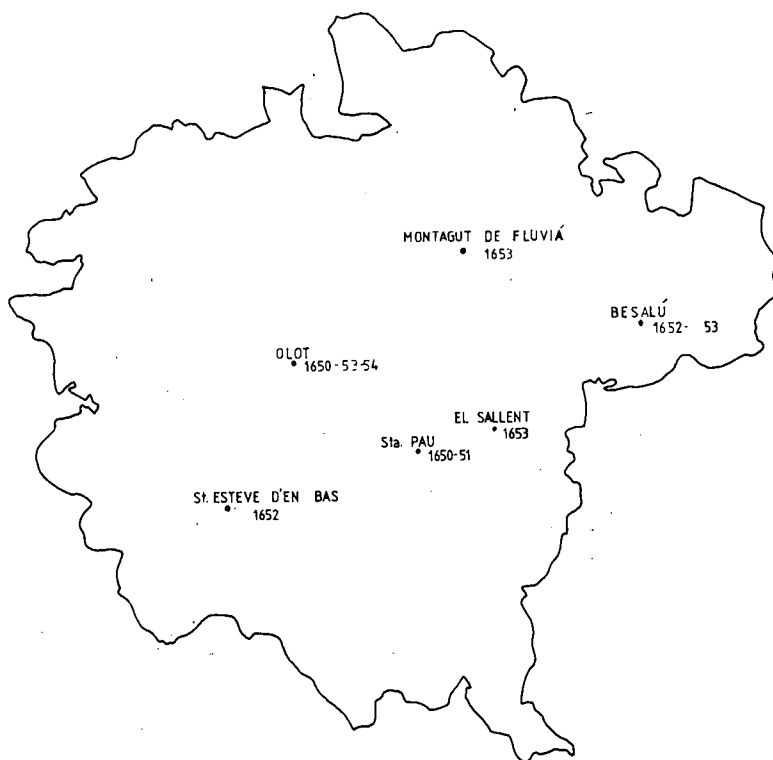
BAIX EMPORDÀ

POBLES ON NO HI HA PESTA DOCUMENTADA EN EL LLIBRE D'ÒBITS:

COLOMERS
GUALTA
RUPiÀ
CAÇA DE PELRÀS
PERATALLADA

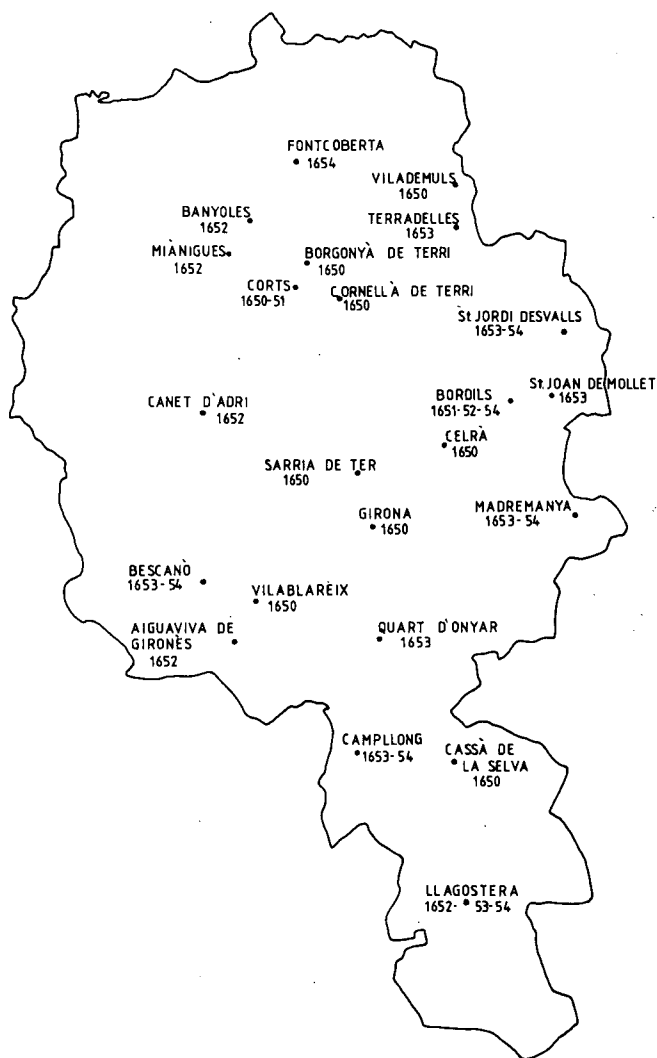
GARROTXA

POBLES ON NO HI HA PESTA DOCUMENTADA EN EL LLIBRE D'ÒBITS:

RIDAURA

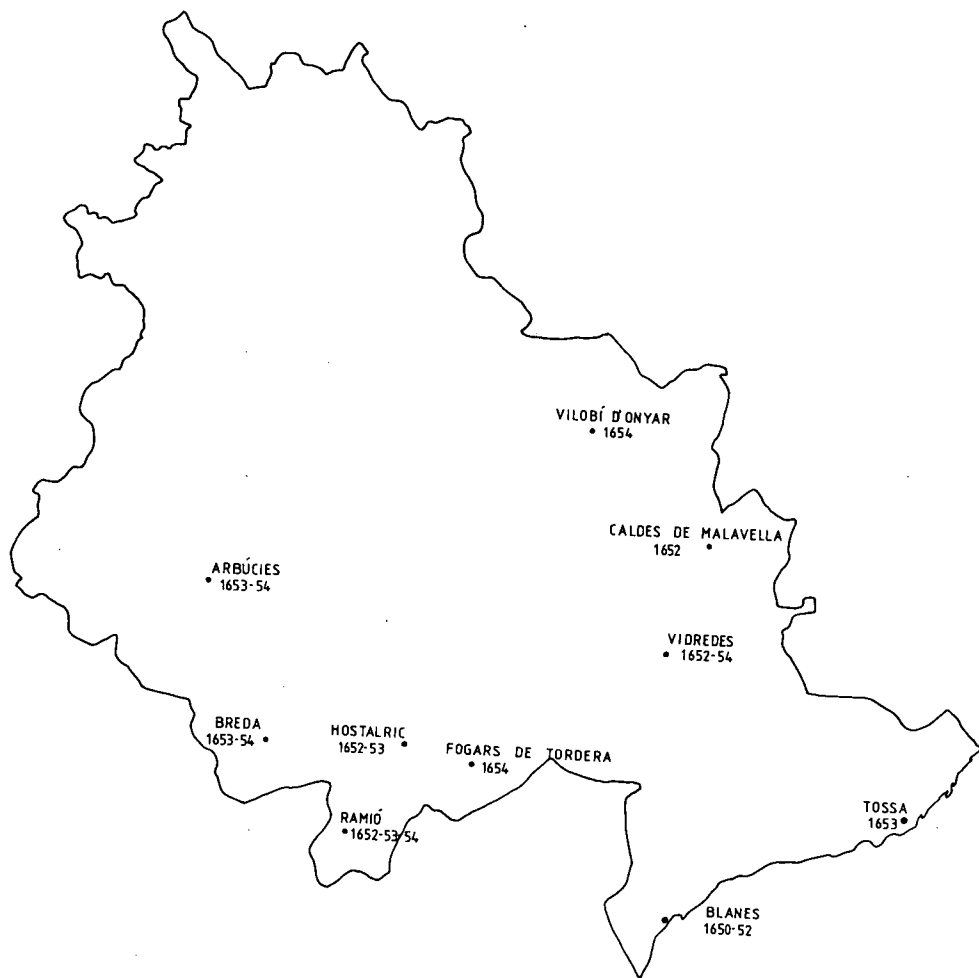
EL GIRONÈS

POBLES ON NO HI HA PESTA DOCUMENTADA EN EL LLIBRE D'ÒBITS:

FELLINES
SANT VICENÇ DE CAMÓS

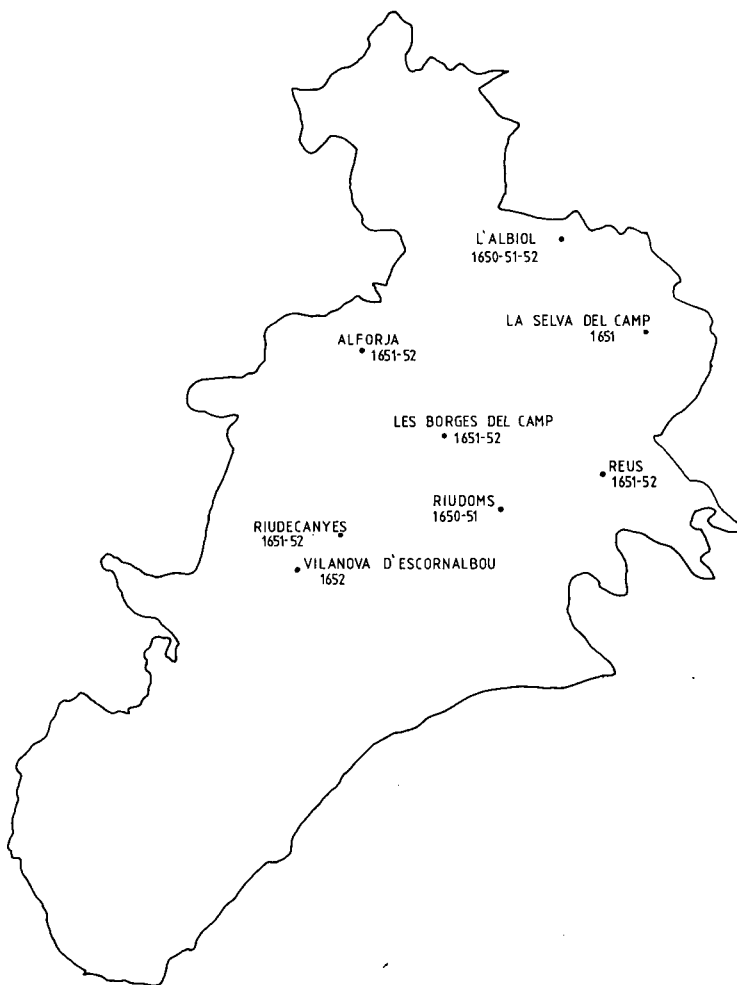
LA SELVA

ALT CAMP

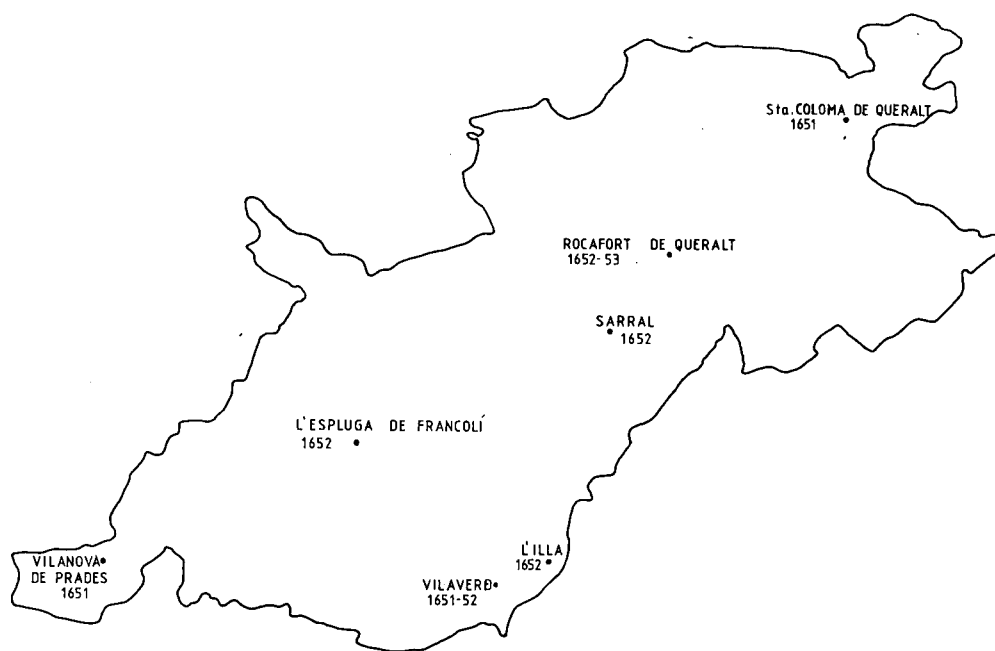

BAIX CAMP

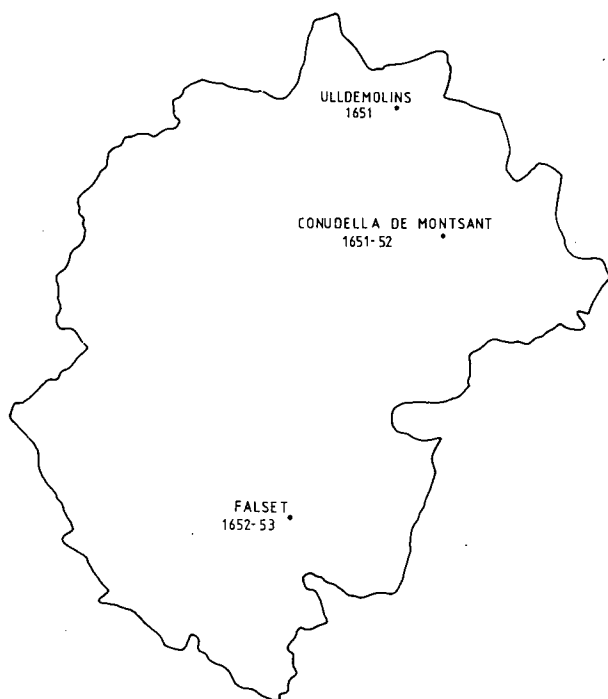
POBLES ON NO HI HA PESTA DOCUMENTADA EN EL LLIBRE D'ÒBITS:
CAPAFONTS

CONCA DE BARBERÀ

POBLES ON NO HI HA PESTA DOCUMENTADA EN EL LLIBRE D'ÒBITS:
BARBERÀ DE LA CONCA
VALLESPINOSA

PRIORAT

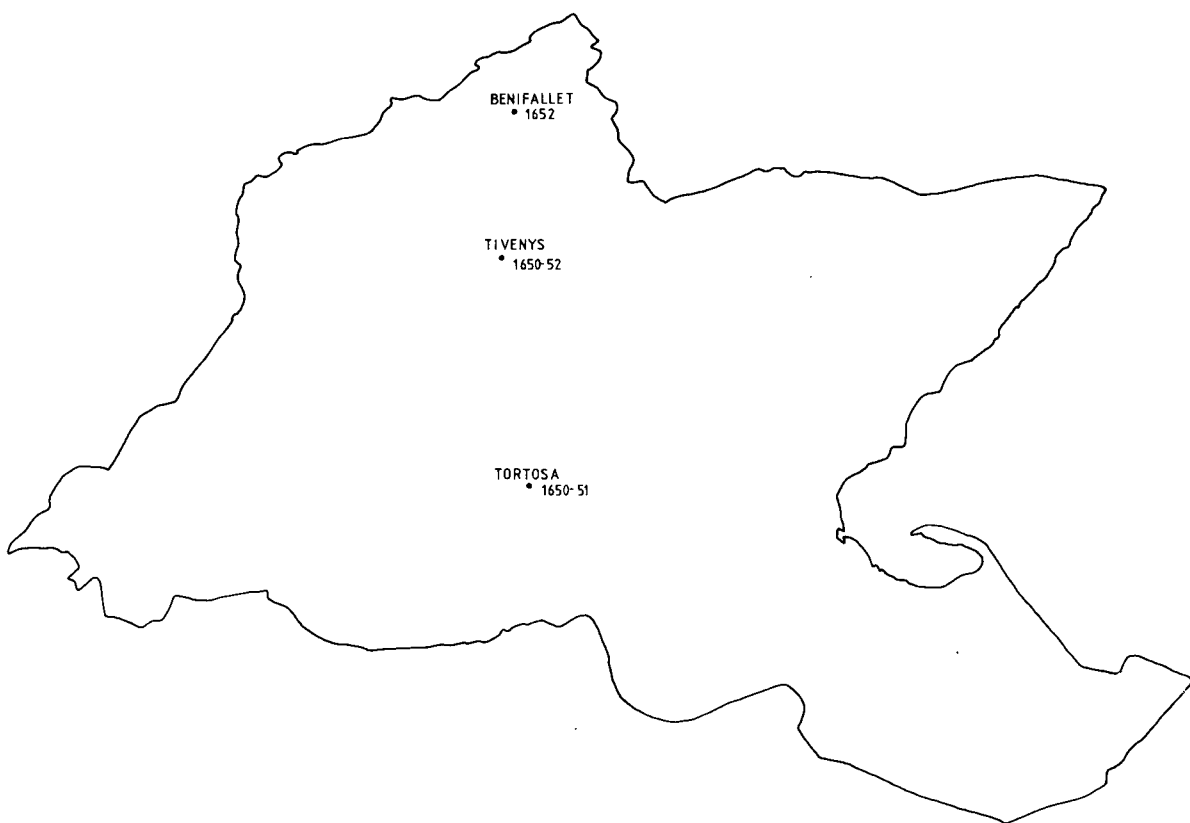
POBLES ON NO HI HA PESTA DOCUMENTADA EN EL LLIBRE D'ÒBITS:
GRATALLOPS

TARRAGONÈS

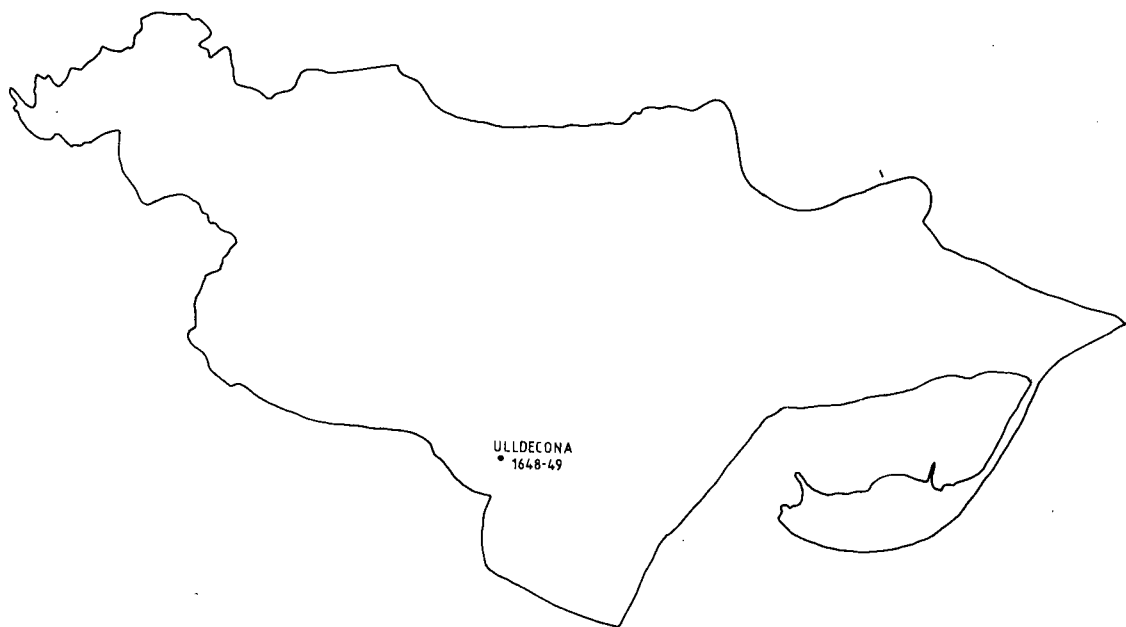

POBLES ON FALTEN ELS ANYS DE LA PESTA EN EL LLIBRE D'ÒBITS:
ELS GARIDELLS

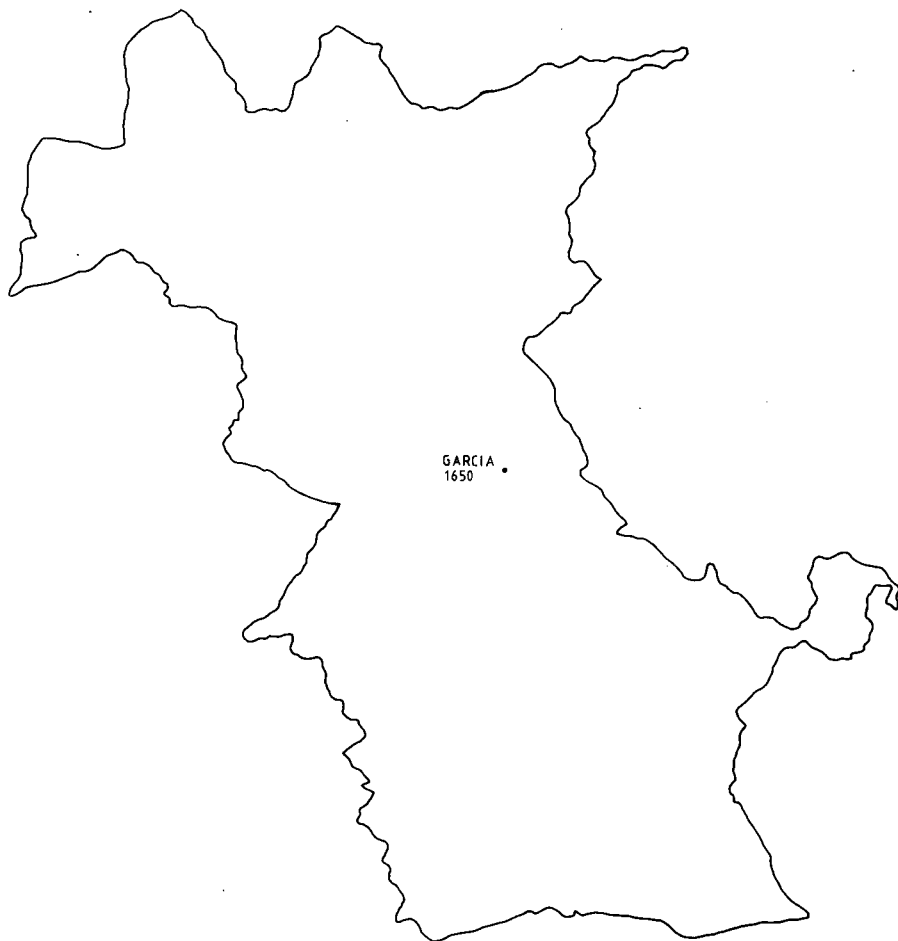
BAIX EBRE

MONTSIÀ

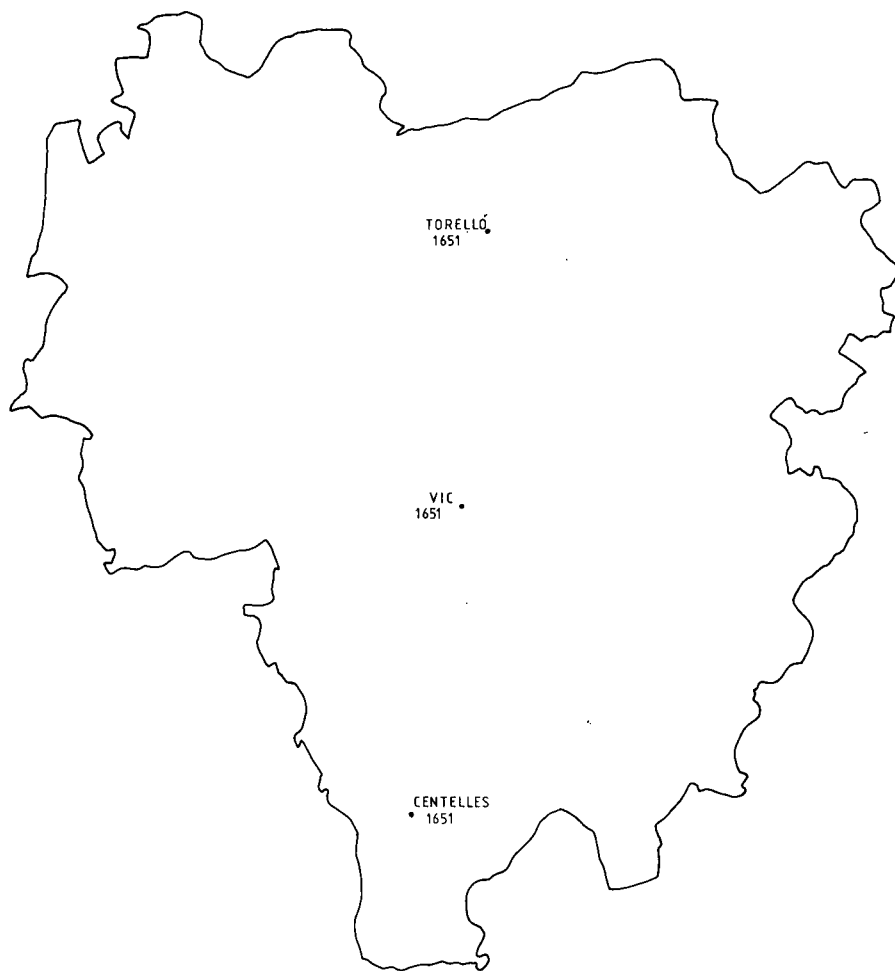
RIBERA D'EBRE

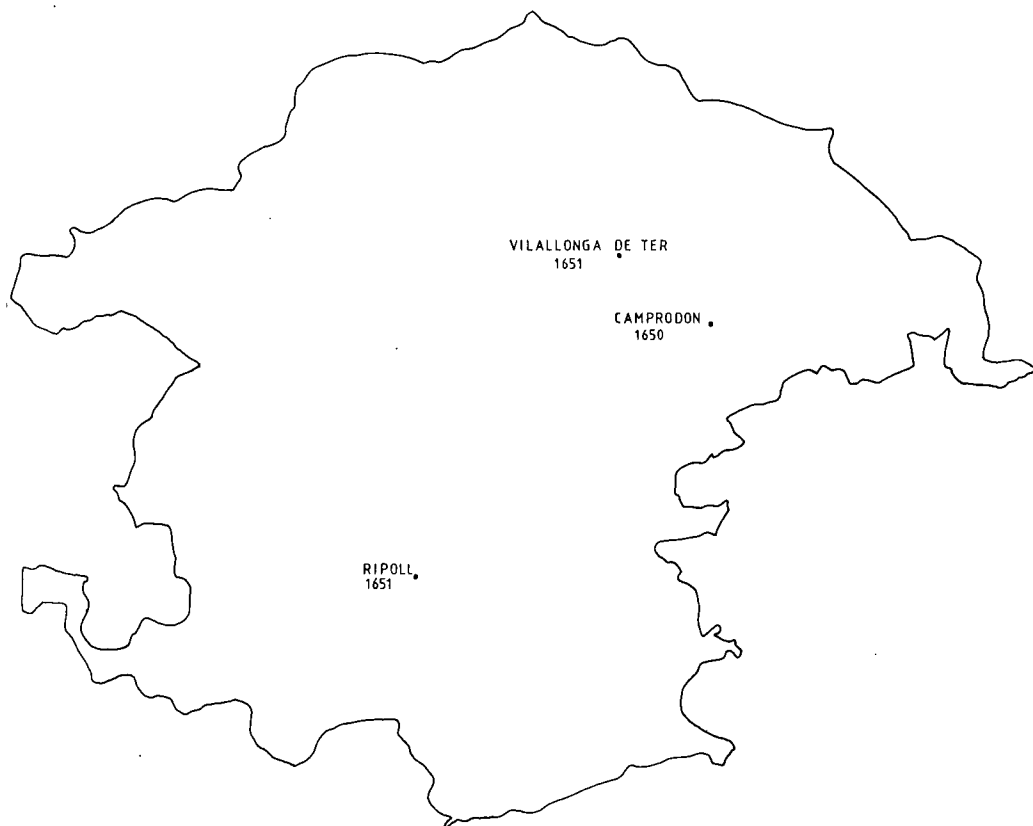
POBLES ON NO HI HA PESTA DOCUMENTADA EN EL LLIBRE D'ÒBITS:

RIBA ROJA - D'EBRE
RASQUERA

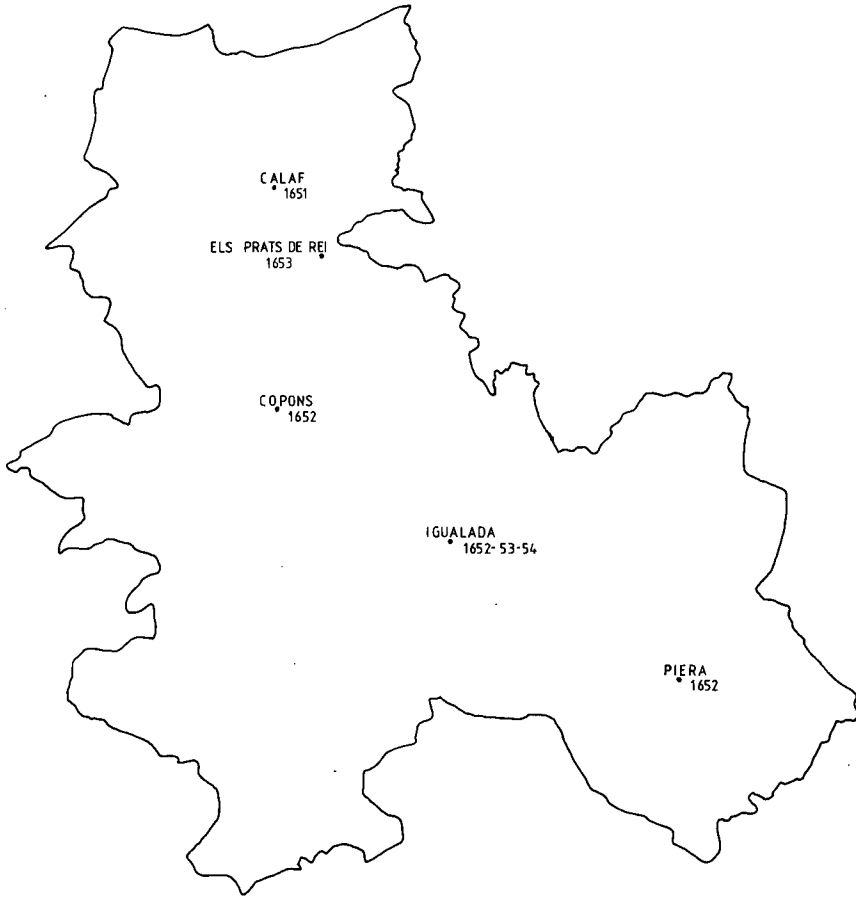
OSONA

RIPOLLÈS

ANOIA

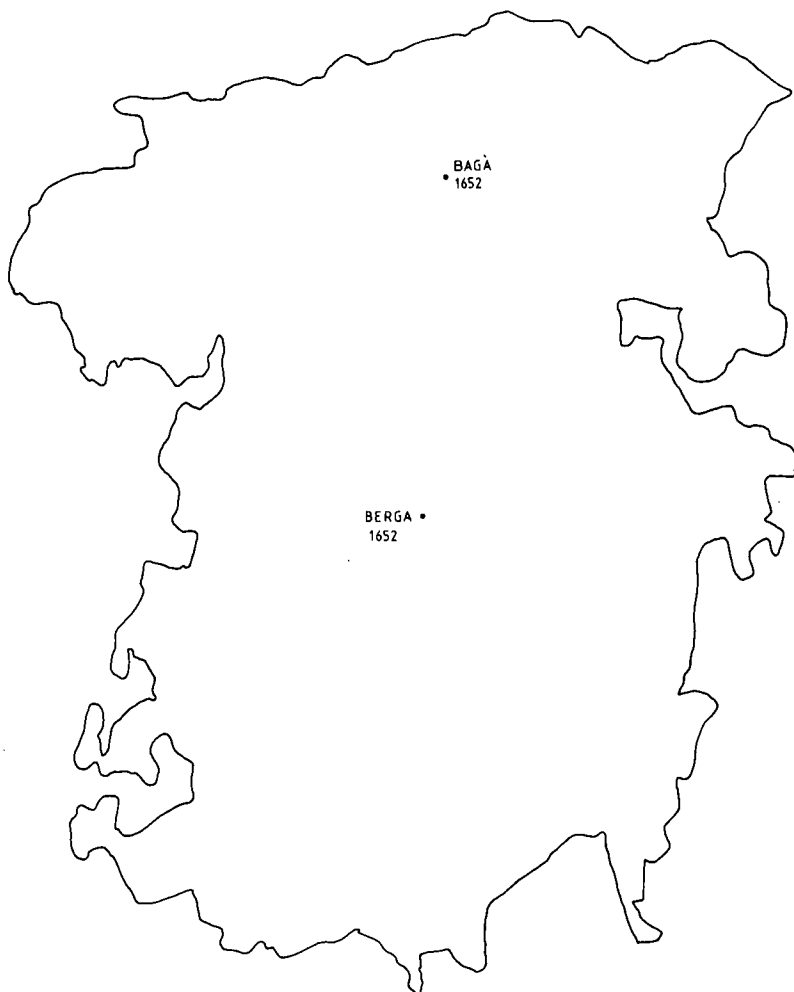

POBLES ON NO HI HA PESTA DOCUMENTADA EN EL LLIBRE D'ÒBITS:
JORBA
ODENA

BAGES

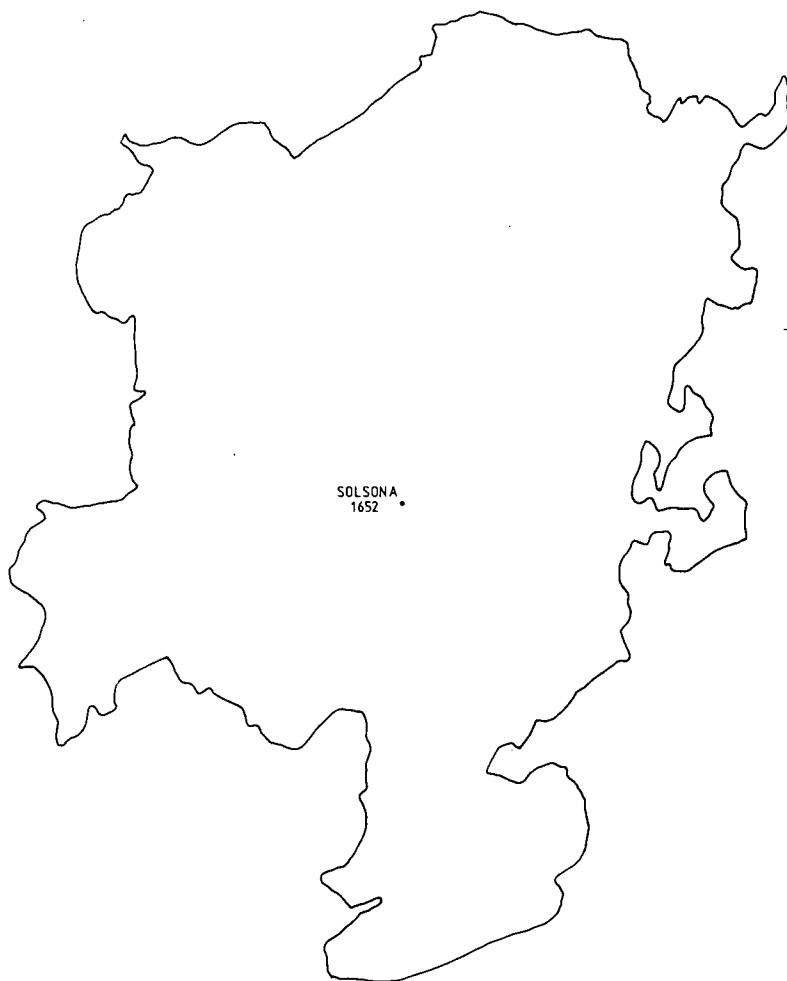
BERGUEDA

POBLES ON NO HI HA PESTA DOCUMENTADA EN EL LLIBRE D'ÒBITS:

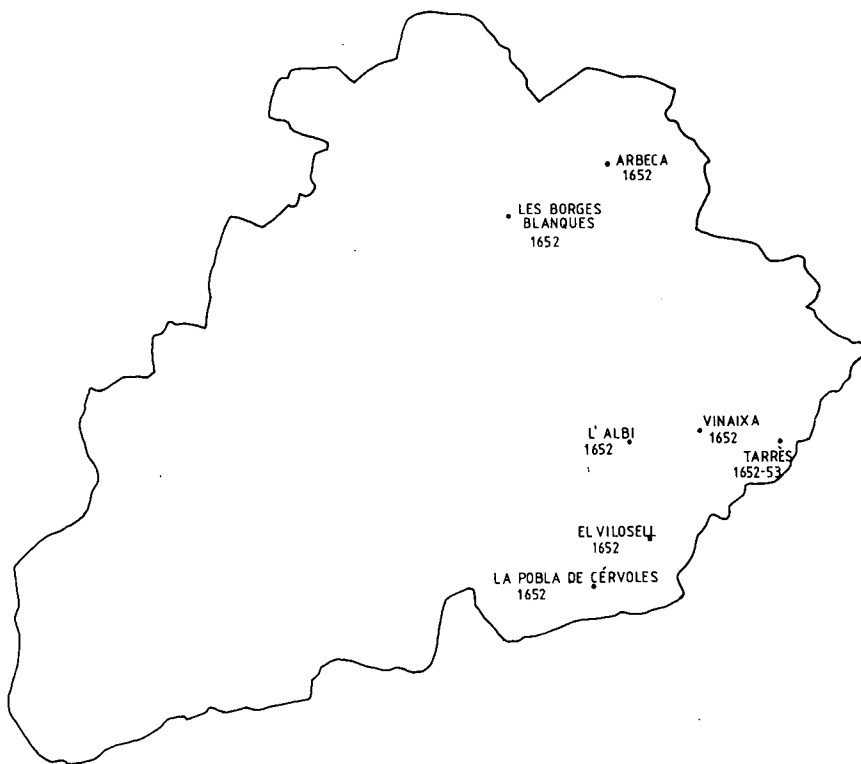
SANT PERE DE MADRONA

SOLSONÈS

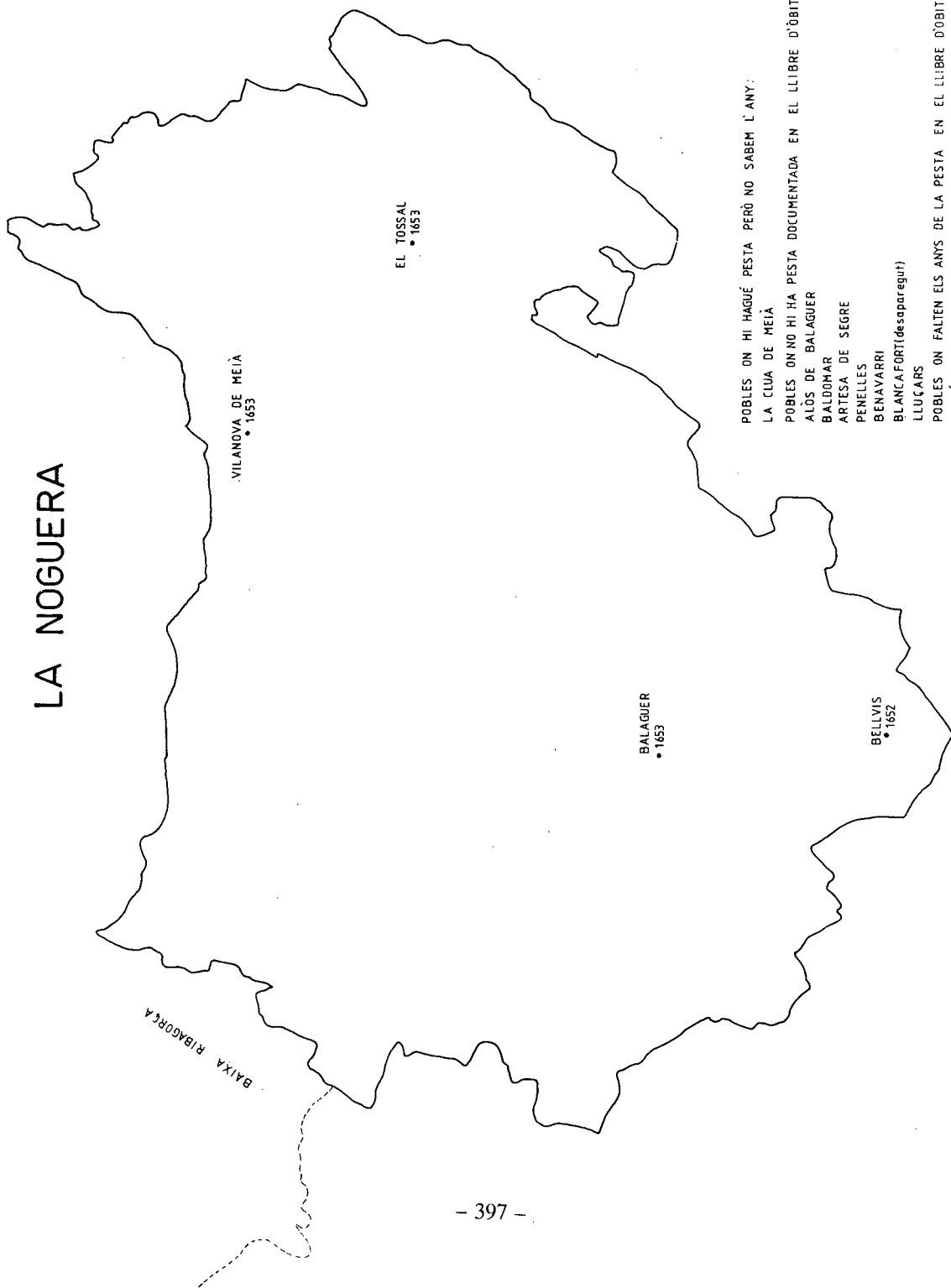

POBLES ON NO HI HA PESTA DOCUMENTADA EN EL LLIBRE D'OBITS:
SANT LLORENÇ DE MORUNYS

GARRIGUES

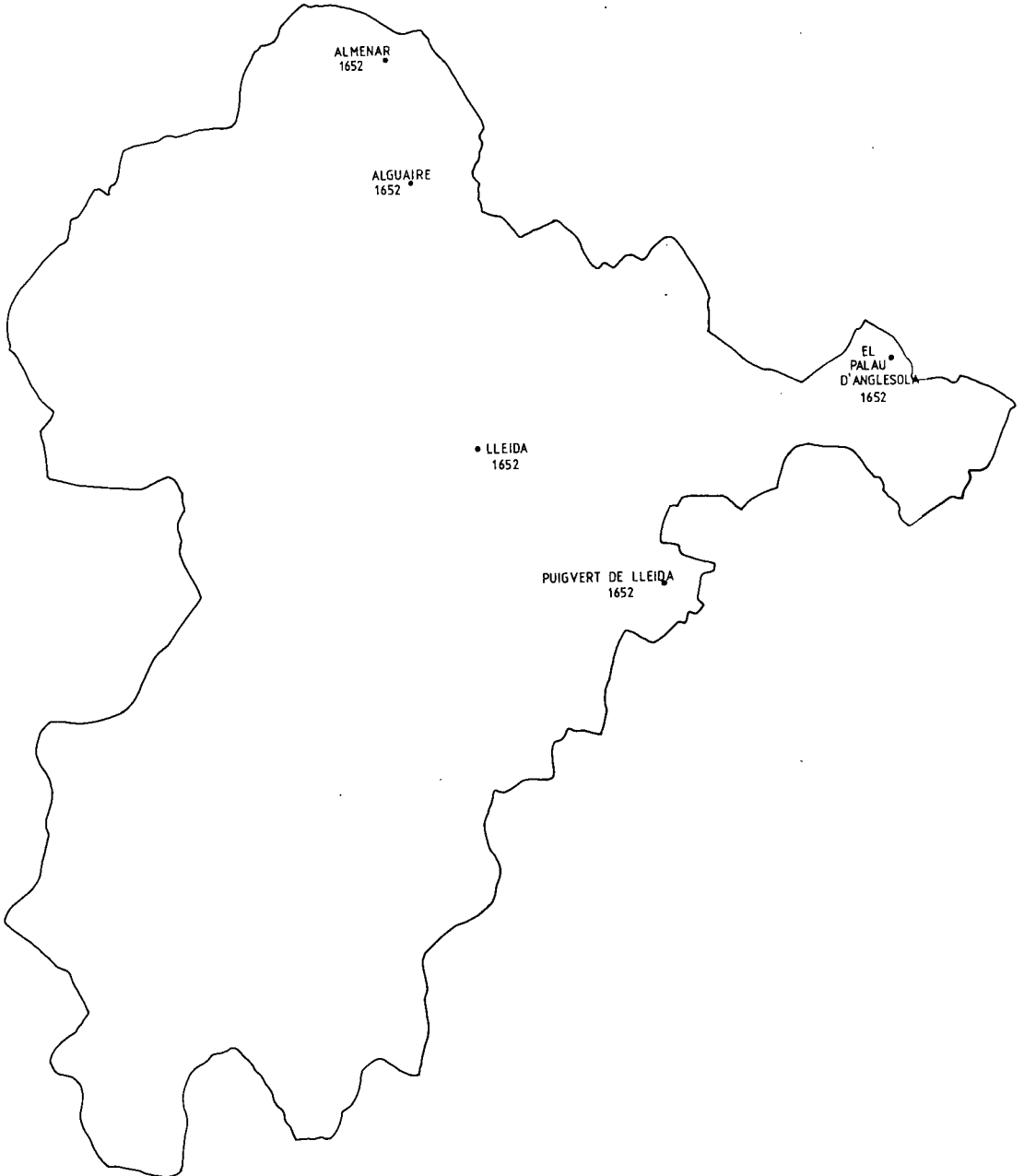

LA PESTA EN ELS MAPES COMARCALS DE CATALUNYA

LA PESTA EN ELS MAPES COMARCALS DE CATALUNYA

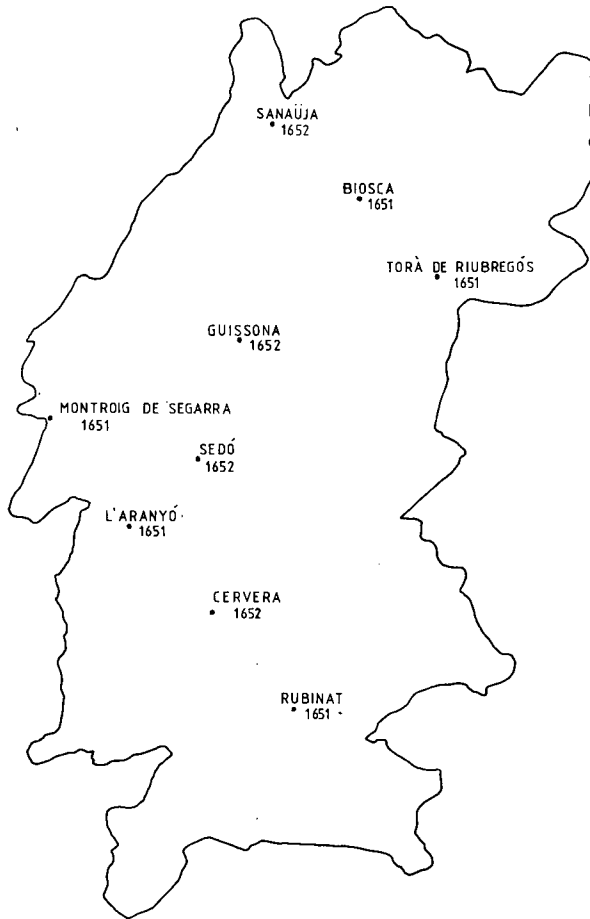
SEGRÀ

POBLES ON NO HI HA PESTA DOCUMENTADA EN EL LLIBRE D'ÒBITS :

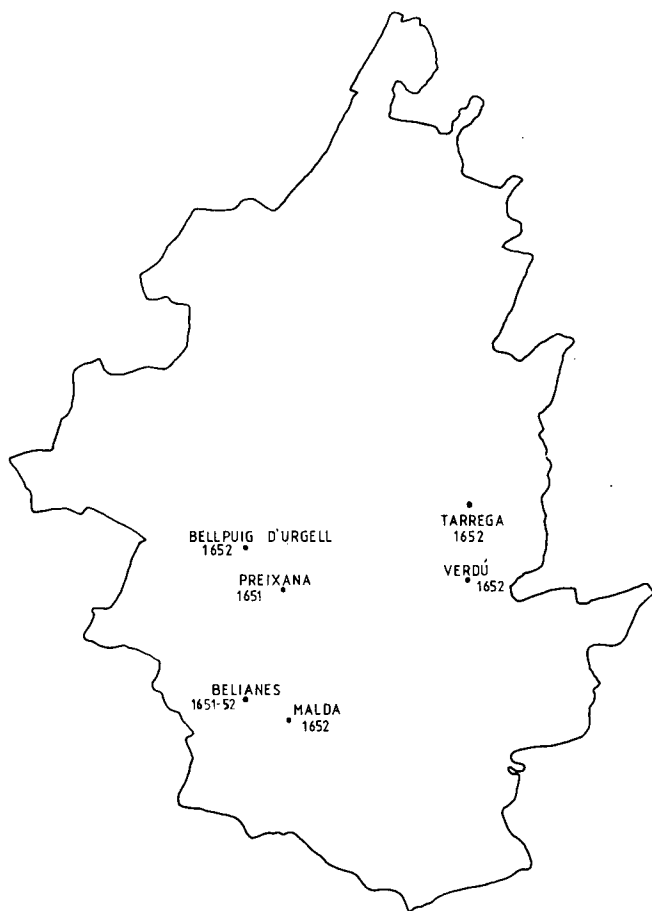
ALMATRET

SEGARRA

POBLES ON HI HAGUÉ PESTA PERO DESCONEIXEM L'ANY:
GUSPÍ
VERGÓS GUERREJAT

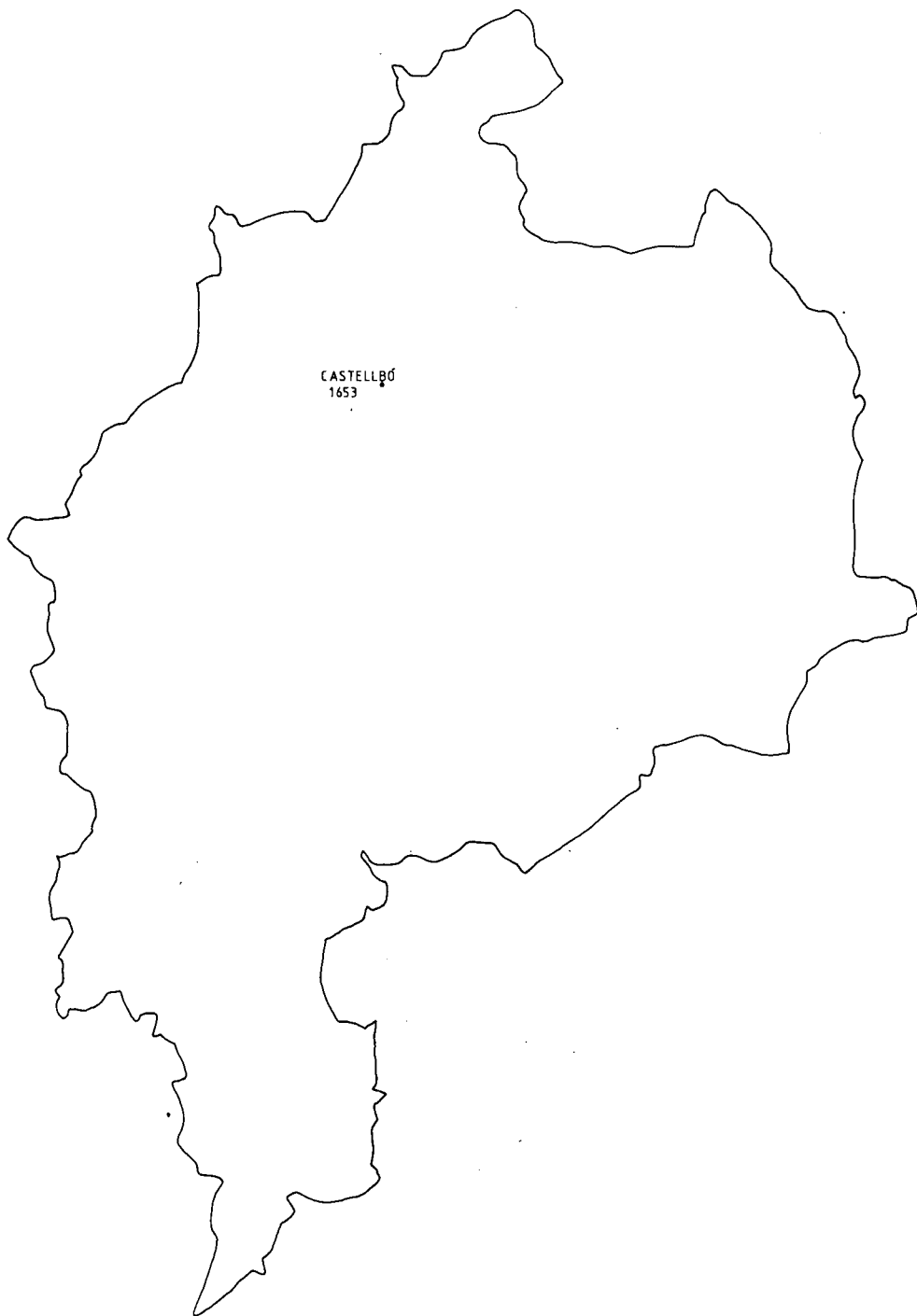
L'URGELL

POBLES ON NO HI HA PESTA DOCUMENTADA EN EL LLIBRE D'ÒBITS:
CASTELLSERÀ
LA FULIOLA
BARBENS
ANGLESOLA

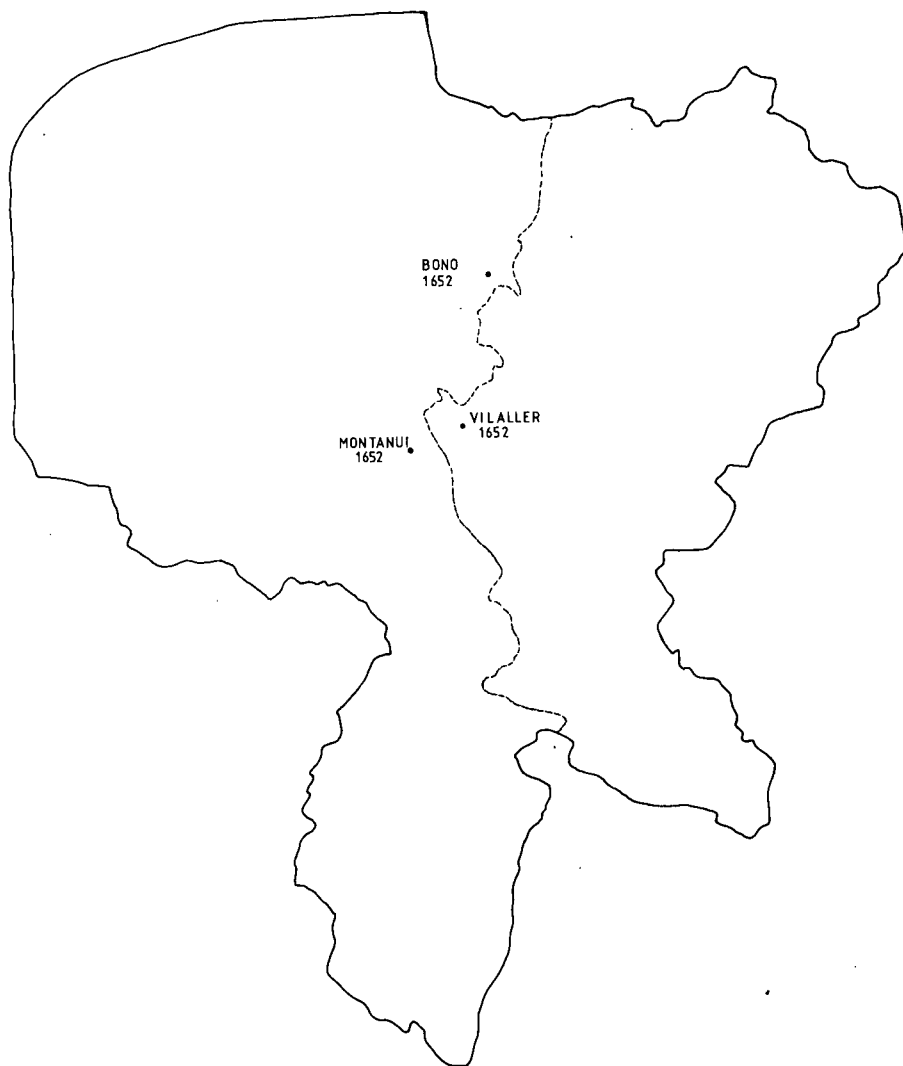
LA PESTA EN ELS MAPES COMARCALS DE CATALUNYA

ALT URGELL

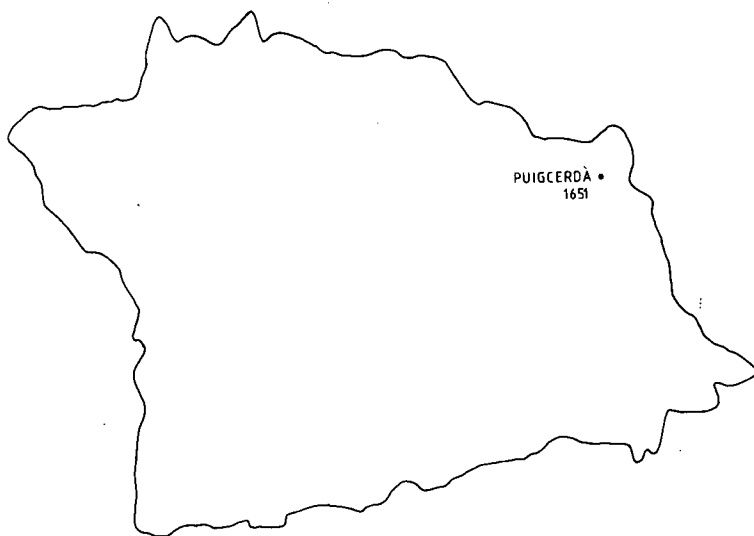

POBLES ON NO HI HA PESTA DOCUMENTADA EN EL LLIBRE D'ÒBITS:
LA SEU D'URGELL
TOST

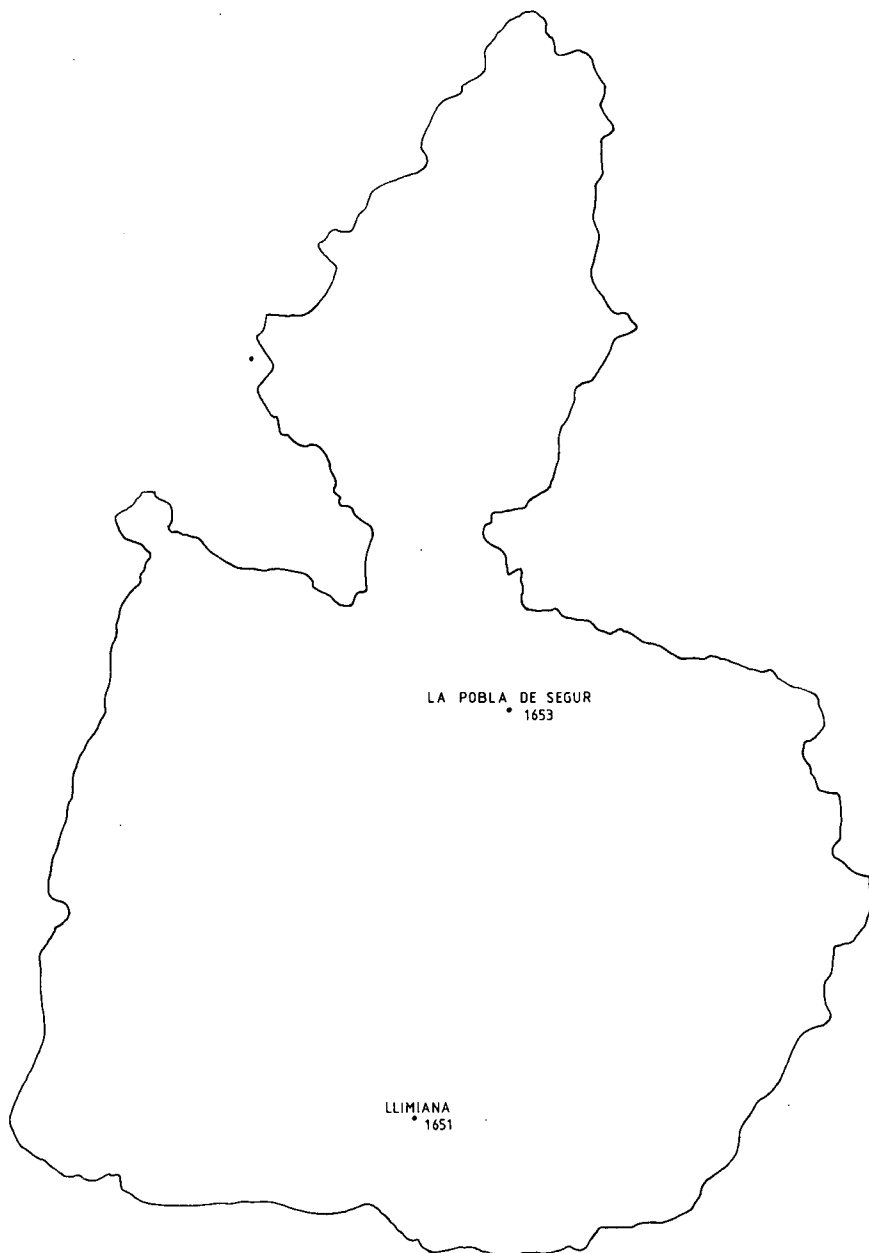
ALTA RIBAGORÇA

BAIXA
CERDANYA

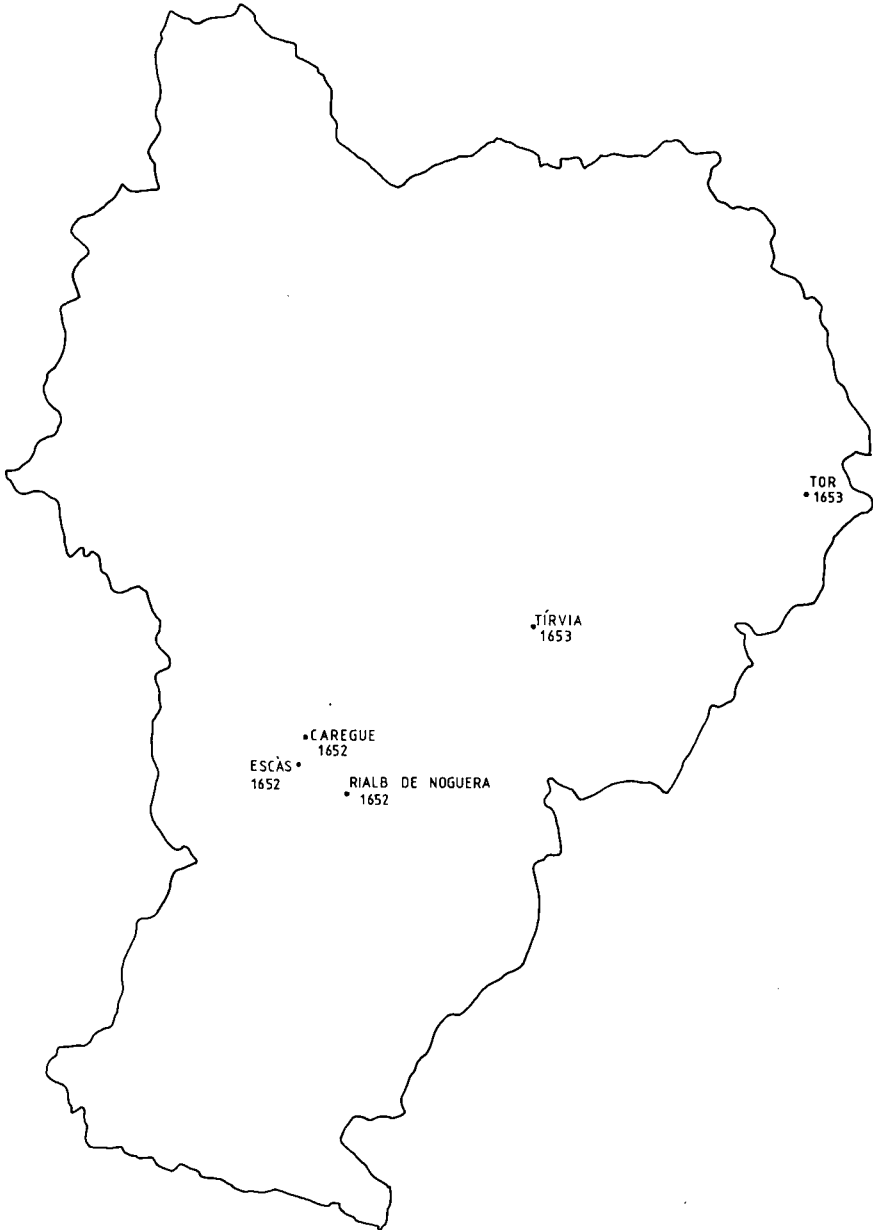
PALLARS JUSSÀ

POBLES ON NO HI HA PESTA DOCUMENTADA EN EL LLIBRE D'ÒBITS:

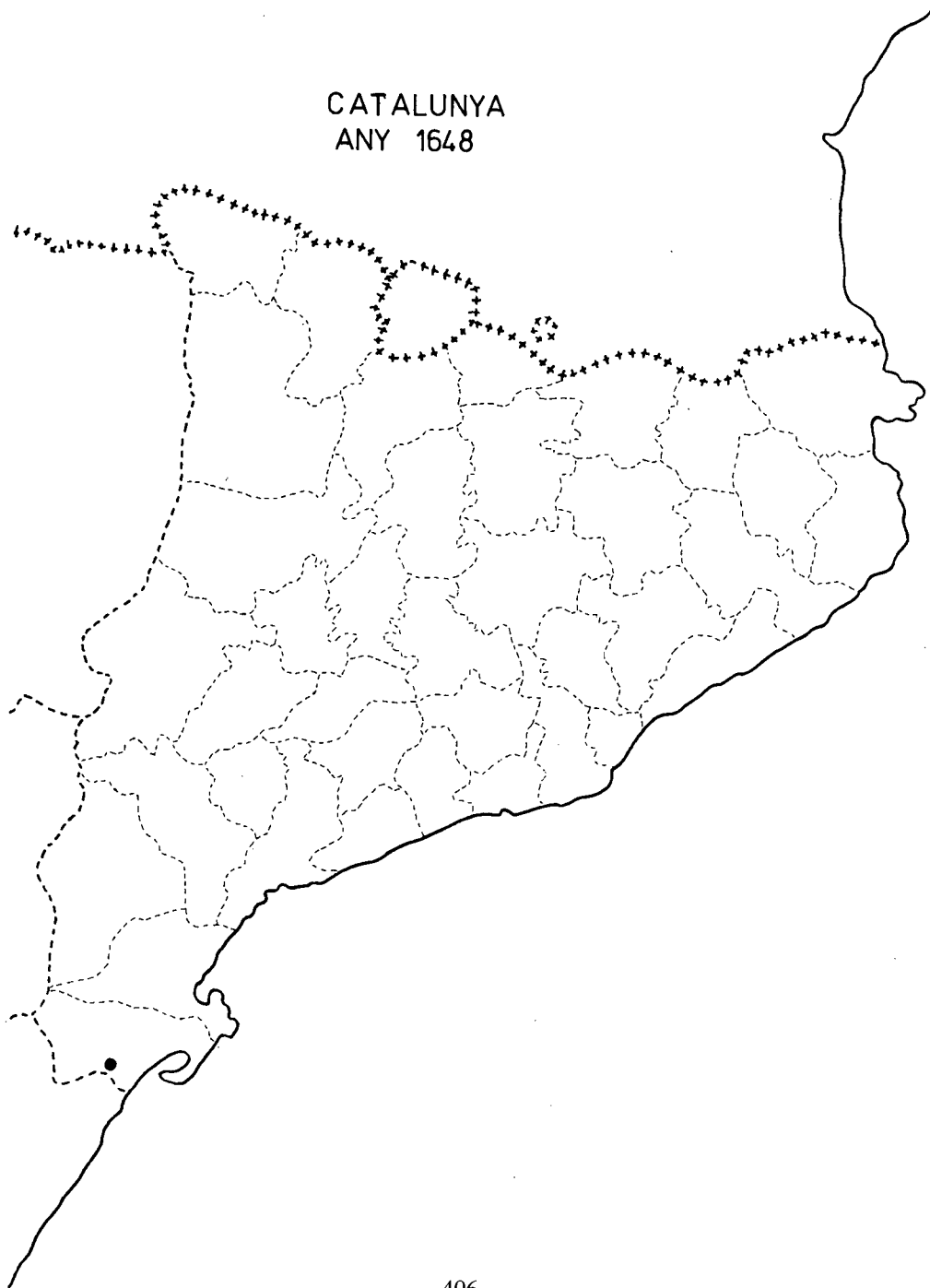
SALÀS

PALLARS SOBIRÀ

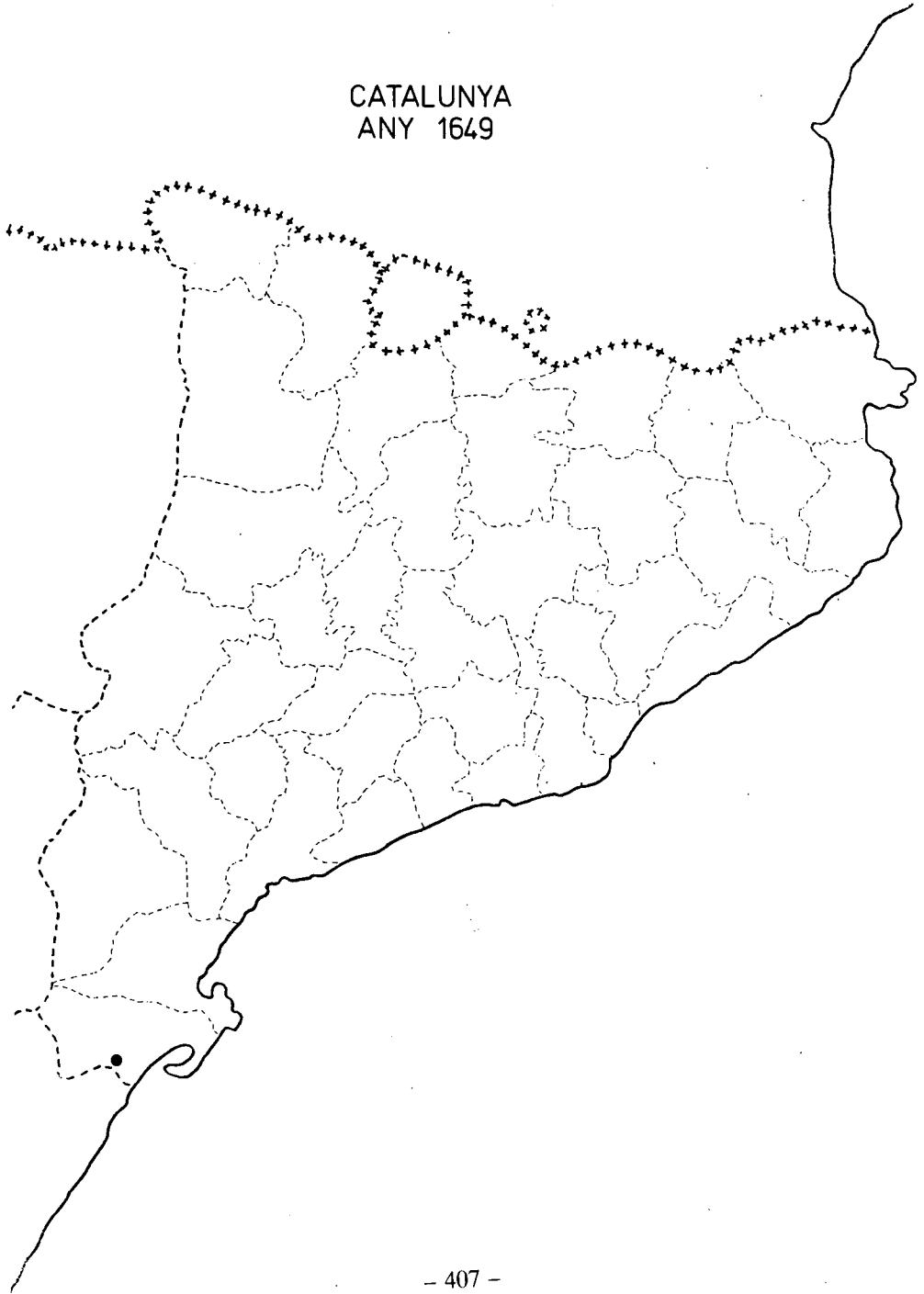
LA PESTA EN ELS MAPES GENERALS DE CATALUNYA

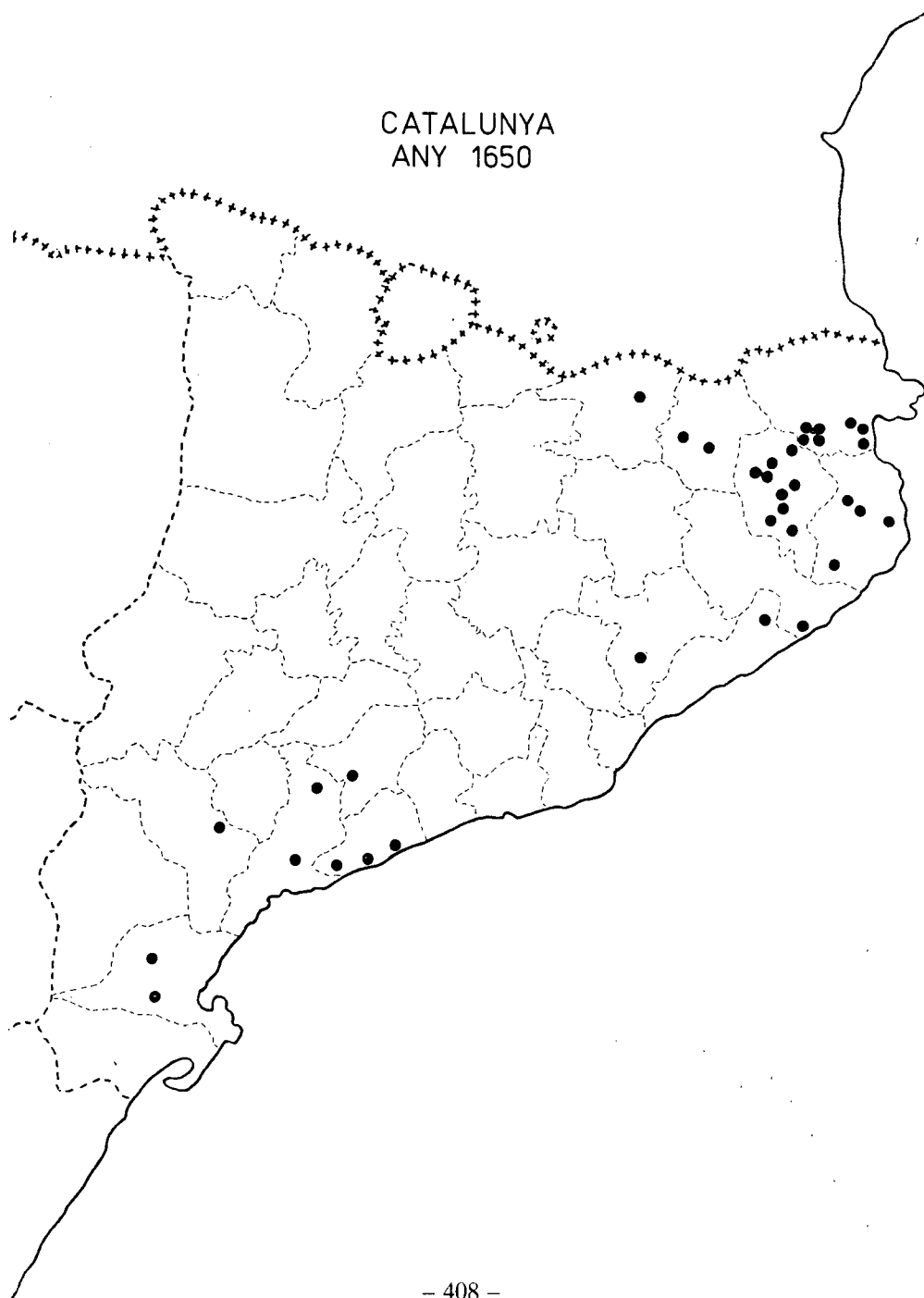
CATALUNYA
ANY 1648

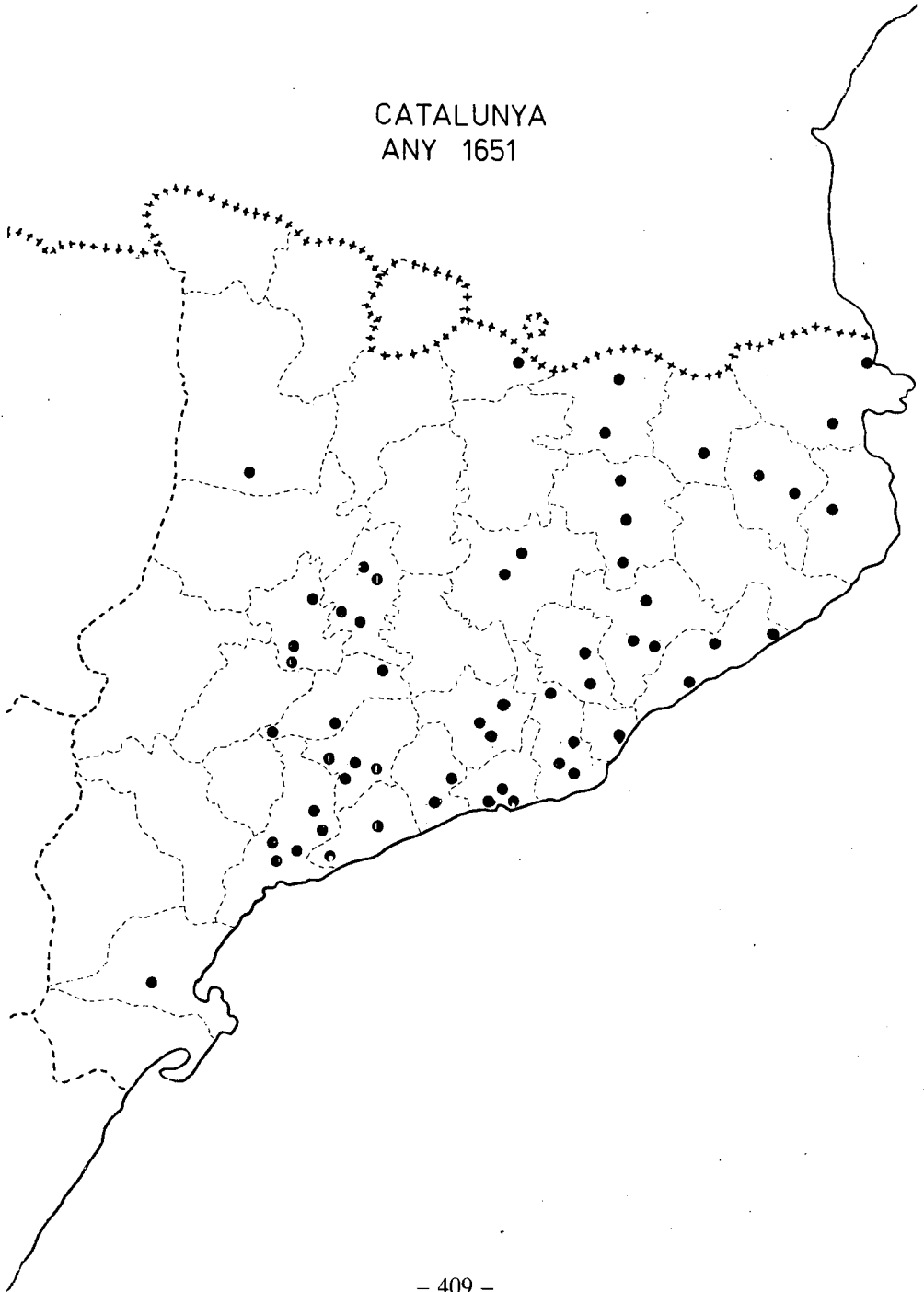
LA PESTA EN ELS MAPES GENERALS DE CATALUNYA

CATALUNYA
ANY 1649

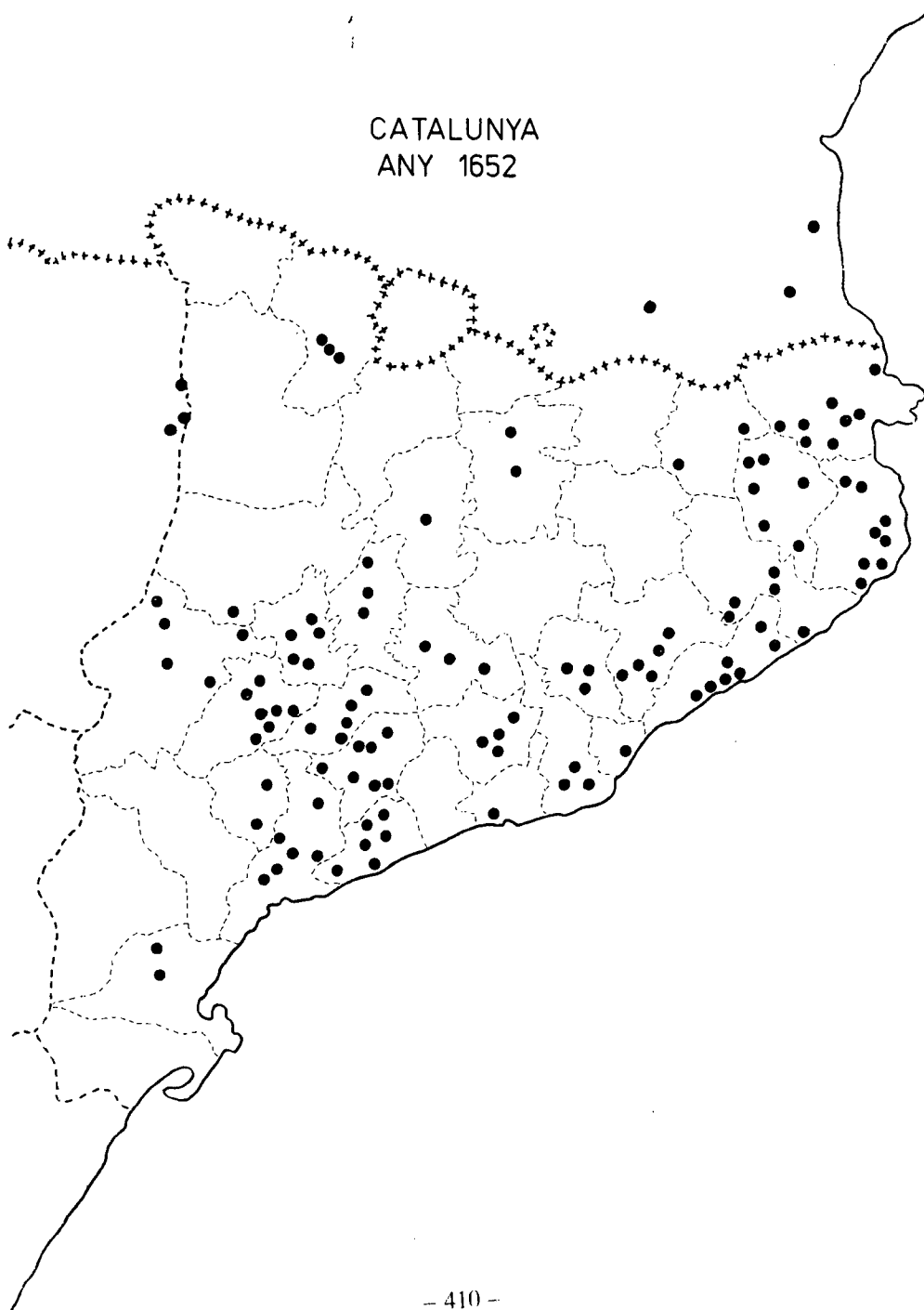

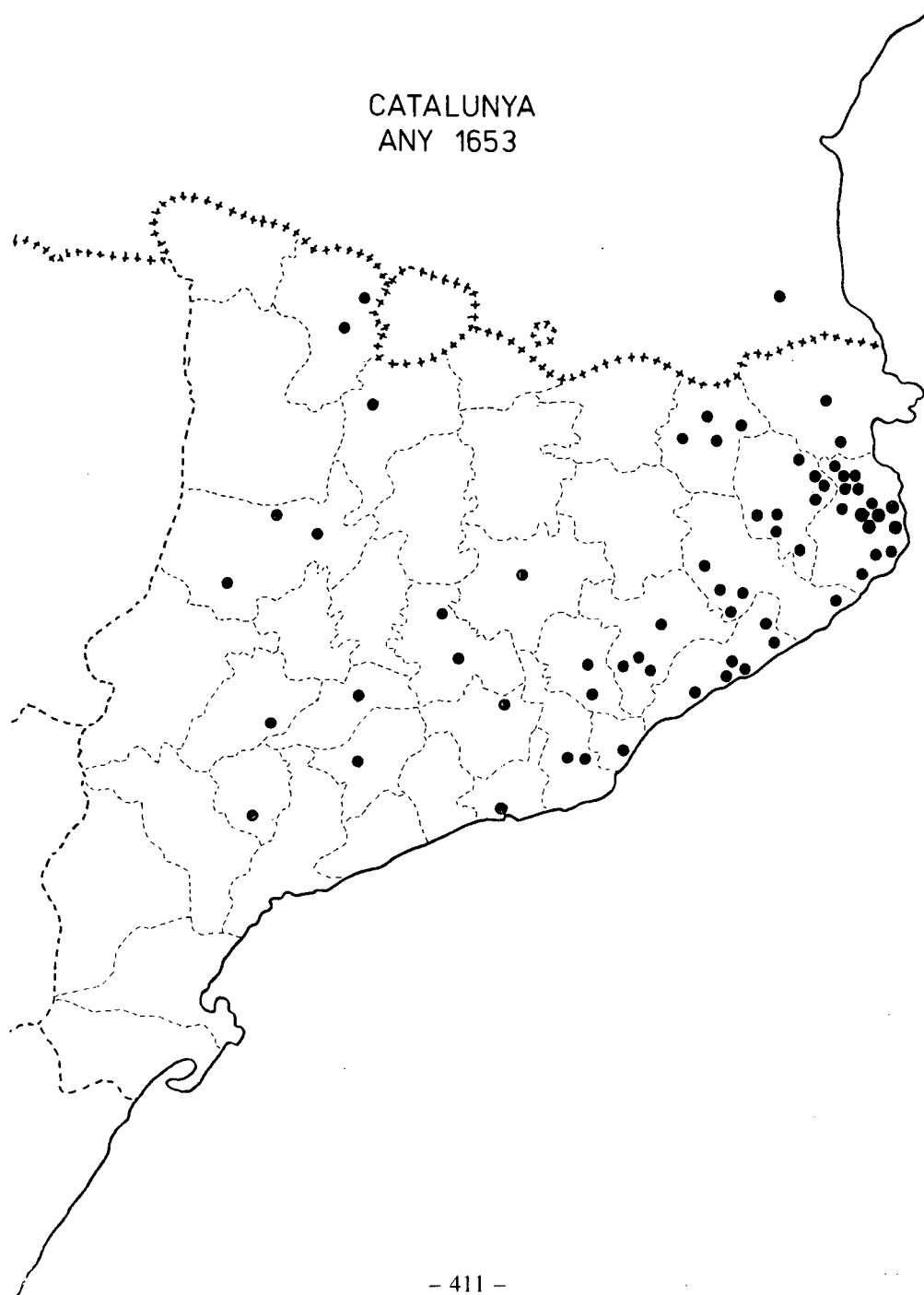
LA PESTA EN ELS MAPES GENERALS DE CATALUNYA

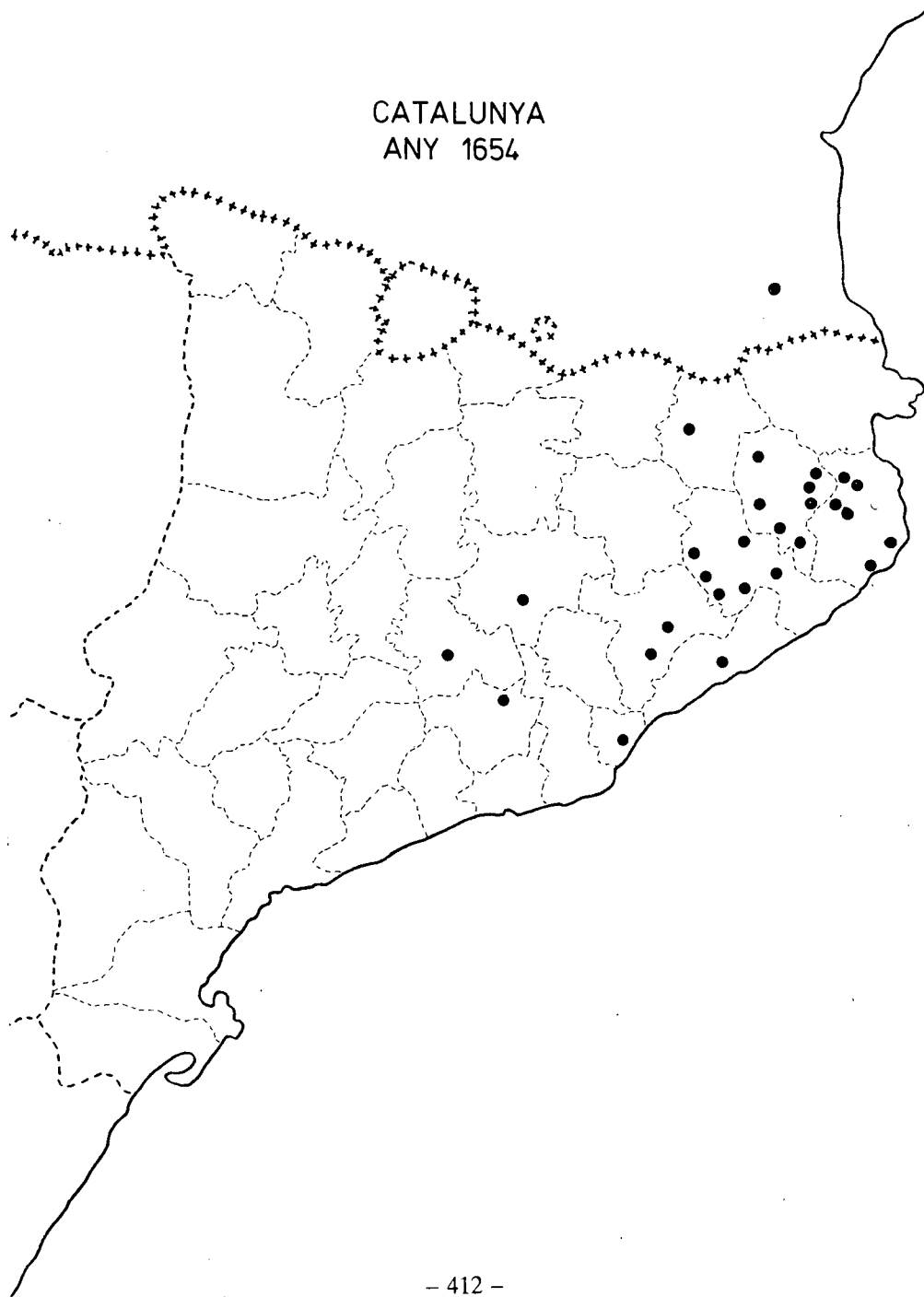

LA PESTA EN ELS MAPES GENERALS DE CATALUNYA

LA PESTA EN ELS MAPES GENERALS DE CATALUNYA

ÍNDIX

PRÒLEG	7
--------------	---

PART GENERAL

INTRODUCCIÓ	13
LA MALALTIA VISTA PELS METGES	15
LA MALALTIA VISTA PELS CIUTADANS	40
UN HOSPITAL D'EMPESTATS	45
EVOLUCIÓ GEOGRÀFICA DE LA PESTA	47
MEDICAMENTS UTILITZATS	49

PART PARTICULAR

LA PESTA A LA REGIÓ DE BARCELONA	57
BAIX PENEDEÈS	
EL VENDRELL	57
L'ARBOÇ	59
GARRAF	
VILANOVA I LA GELTRÚ	60
SANT PERE DE RIBES	64
SITGES	64
ALT PENEDEÈS	
VILAFRANCA DEL PENEDEÈS	66
LA GRANADA	68
PACS DEL PENEDEÈS	68
SAN LLORENC D'HORTONS	70
SANT SADURNÍ D'ANOIA	70
BARCELONÈS	
BARCELONA	71
HORTA I SANT GENÍS DELS AGUDELLS	101

VALLÈS OCCIDENTAL

SABADELL	101
TERRASSA	103
CALDES DE MONTBUI	105
SANT CUGAT DEL VALLÈS	106

MARESME

MATARÓ	108
ARENYS DE MAR	109
ARENYS DE MUNT	111
CALDES DESTRAC (o CALDETES)	114
CANET DE MAR	114
MALGRAT DE MAR	116
SANT ANDREU DE LLAVANERES	118
TORDERA	118
VILASSAR DE MAR	120

BAIX LLOBREGAT

SANT FELIU DE LLOBREGAT	120
SANT BOI DE LLOBREGAT	122
SANT CLIMENT DE LLOBREGAT	123
TORRELLES DE LLOBREGAT	124
MARTORELL	125

VALLÈS ORIENTAL

GRANOLLERS	126
L'AMETLLA DEL VALLÈS	127
BIGUES	128
CARDEDEU	128
LA GARRIGA	129
LLIÇÀ DE MUNT	129
LA ROCA DEL VALLÈS	131
SANT FELIU DE CODINES	133
SAN PERE DE VILAMAJOR	134

LA PESTA A LA REGIÓ DE GIRONA

139

LA SELVA

ARBÚCIES	139
BLANES	140
CALDES DE MALAVELLA	141
FOGARS DE TORDERA	142
HOSTALRIC	142
RAMINYÓ (o RAMIÓ)	143
SANT MIQUEL DE CLADELLS	144
TOSSA	145
VIDRERES	146
VILOBÍ D'ONYAR	146

ALT EMPORDÀ

BÀSCARA	147
CASTELLÓ D'EMPÚRIES	148
CINCLAUS	149
EMPÚRIES	150
ESPOLLA	150
L'ESTANYET	150
FORTIÀ	151
GARRIGÀS	152
LLANÇA	152
MAÇANET DE CABRENYS	153
MONTIRÓ i PELACALÇ	153
ORDIS	154
PALAU DE SANTA EULÀLIA	154
QUEIXÀS	155
SANT PERE PESCADOR	155
SIURANA D'EMPORDÀ	157
VENTALLÓ	157
VILABERTRAN	158
VILAMACOLUM	160
VILA-ROBAU	160

GARROTXA

OLOT	161
BESALÚ	165
LA COT	167
MONTAGUT DE FLUVIÀ	167
LA PINYA	168
RIDAURA	168
SADERNES	169
SANT ESTEVE D'EN BAS	169
SANT ESTEVE DE LLÉMANA	170
SANT SALVADOR DE BIANYA	170
SANTA PAU	170
EL SALLENT	171
EL TORN	172

BAIX EMPORDÀ

LA BISBAL D'EMPORDÀ	172
BEGUR	174
BELL-LLOC D'ARO	174
CAÇÀ DE PELRÀS	174
CALONGE	175
COLOMERS	176
CORÇA	177
FOIXÀ	178
GARRIGOLES	178
GUALTA	179

JAFRE DE TER	179
LLOFRIU	181
MATAJUDAICA	182
PALAFRUGELL	182
PALAMÓS	182
PALAU-SATOR	183
PALS	184
PARLAVÀ	185
LA PERA	186
PERATALLADA	186
PÚBOL	187
REGENCÓS	188
RUPIÀ	188
SANT FELIU DE BOADA	188
SANT FELIU DE GUÍXOLS	189
TORRENT D'EMPORDÀ	192
TORRENTÍ	193
TORROELLA DE MONTGRÍ	193
ULLASTRET	194
LA VALL	194
VALL D'ARO	194
VERGES	195
VILOPRIU	197

GIRONES

GIRONA	198
ARGUAVIVA DE GIRONÈS	204
BANYOLES	205
BERGANÓ	207
BORDILS	208
BORGONYÀ DE TERRI	210
CAÇA DE LA SELVA	210
CAMÓS	212
CAMPLLONG	212
CORTS	213
ESPONELLÀ	214
FALGONS	215
FELINES	215
FONTCOBERTA	215
JUIÀ	216
LLAGOSTERA	216
MADREMANYA	218
MEÀNIGUES	219
QUART D'ONYAR	219
SANT JOAN DE MOLLET	220
SANT JORDI DESVALLS	222
SANT LLORENÇ D'ADRI	223
SANT MIQUEL DE CAMPMAJOR	223

SANT VICENÇ DE CAMÓS	223
TERRADELLES	224
VILADEMULS	225
VILAMARÍ	225
VILERT	225
LA PESTA A LA REGIÓ DE LLEIDA	227
SEGRÀ	
LLEIDA	227
ALGUAIRE	233
ALMATRET	233
ALMENAR	234
EL PALAU D'ANGLESOLA	235
PUIGVERD DE LLEIDA	235
BAIX SEGRE	236
SEGARRA	
CERVERA	237
L'ARANYÓ I HOSTAFRANCS	240
BIOSCA i TORÀ	241
GUISSONA	241
GUSPÍ	242
MONT-ROIG	242
RUBINAT	242
SANAÜJA	242
SEDÓ	243
VERGÓS GUERREJAT	243
GARRIGÜES	
LES BORGES BLANQUES	243
L'ALBI	245
ARBECA	245
LA POBLA DE CÉRVOLES	246
TARRÉS	247
EL VILOSELL	248
VINAIXA	248
URGELL	
TÀRREGA	249
ANGLESOLA	252
BARBENS	252
BÈLIANES	252
BÈLLPUIG D'URGELL	253
CASTELLSERÀ	254
LA FULIOLA	254
MALDÀ	254

PREIXANA	255
VERDÚ	255
NOGUERA	
BALAGUER	256
ALÒS DE BALAGUER	257
ARTESA DE SEGRE	257
BALDOMAR	257
BELLVÍS	257
BLANCAFORT	258
LA CLUA DE MEIÀ	258
EL TOSSAL	258
VILANOVA DE MEIÀ	259
LA PESTA A LA REGIÓ DE TARRAGONA	261
PRIORAT	
FALSET	261
CORNUDELLA	264
GRATALLOPS	265
ULLDEMOLINS	265
BAIX CAMP	
REUS	266
L'ALBIOL	267
ALFORJA	268
LES BORGES DEL CAMP	269
CAPAFONTS	271
RIUDOMS	271
RIUDECANYES	271
LA SELVA DEL CAMP	272
VILANOVA D'ESCORNALBOU	273
ALT CAMP	
VALLS	274
ALCOVER	278
BRÀFIM	278
FIGUEROLA DEL CAMP	280
MONTFERRI	280
MONT-RAL	281
EL PLA DE CABRA	282
EL PONT D'ARMENTERA	282
VILABELLA DEL CAMP	283
CONCA DE BARBERÀ	
BARBERÀ DE LA CONCA	284
L'ESPLUGA DE FRANCOLÍ	284
L'ILLA	284
ROCAFORT DE QUERALT	285

SANTA COLOMA DE QUERALT	285
SARRAL	287
VALLESPINOSA	287
VILANOVA DE PRADES	288
VILAVERD	288
TARRAGONÈS	
TARRAGONA	289
EL CATLLAR DE GAIÀ	296
RENAU	297
TORREDEMBARRA	298
VILA-SECA DE SOLCINA	298
LA PESTA A LA REGIÓ DE PERPINYÀ	301
ROSELLÓ	
PERPINYÀ	301
VALLESPIR	
CERET	306
CONFLENT	
OLETA	309
LA PESTA A LA REGIÓ DE VIC	311
OSONA	
VIC	311
CENTELLES	319
TORELLÓ	319
RIPOLLÈS	
RIPOLL	320
CAMPRODON	322
LA PESTA A LA REGIÓ DE LA SEU D'URGELL	323
PALLARS SOBIRÀ	
CAREGUE	323
ESCÀS	324
RIALB DE NOGUERA	324
TÍRVIA	324
TOR	325
ALT URGELL	
LA SEU D'URGELL	325
CASTELLBÓ	327
TOST	327
BAIXA Cerdanya	
PUIGCERDÀ	327

BAIXA RIBAGORÇA	
BENAVARRI	328
LLUÇARS	328
ALTA RIBAGORÇA	
VALL DE BARRAVÉS	329
PALLARS JUSSÀ	
LLIMIANA	330
LA POBLA DE SEGUR	331
SALÀS DE PALLARS	332
LA PESTA A LA REGIÓ DE TORTOSA	333
TERRA ALTA	
GANDESA	333
MONTSIÀ	
ULLDECONA	334
BAIX EBRE	
TORTOSA	335
TIVENYS	341
RIBERA D'EBRE	
GARCIA	342
LA PESTA A LA REGIÓ DE MANRESA	343
BAGES	
MANRESA	343
SALLENT DE LLOBREGAT	345
SANTPEDOR	345
SOLSONÈS	
SOLSONA	346
SANT LLORENÇ DE MORUNYS	349
ANOIA	
IGUALADA	350
CALAF	351
COPONS	351
JORBA	352
ÒDENA	352
PIERA	353
ELS PRATS DE REI	353
BERGUEDÀ	
BERGA	355
BAGÀ	356
SANT PERE DE MADRONA	356

PART GRÀFICA

REPRESENTACIÓ DE LA PESTA EN ELS MAPES COMARCALS DE CALUNYA

ALT PENEDEÈS	369
BAIX PENEDEÈS	370
BAIX LLOBREGAT	371
BARCELONÈS	372
GARRAF	373
EL MARESME	374
VALLÈS OCCIDENTAL	375
VALLÈS ORIENTAL	376
ALT EMPORDÀ	377
BAIX EMPORDÀ	378
GARROTXA	379
EL GIRONÈS	380
LA SELVA	381
ALT CAMP	382
BAIX CAMP	383
CONCA DE BARBERÀ	384
PRIORAT	385
TARRAGONÈS	386
BAIX EBRE	387
MONTSIÀ	388
RIBERA D'EBRE	389
OSONA	390
RIPOLLÈS	391
ANOIA	392
BAGES	393
BERGUEDA	394
SOLSONÈS	395
GARRIGUES	396
LA NOGUERA	397
SEGARRA	398
SEGRIÀ	399
L'URGELL	400
ALT URGELL	401
ALT RIBAGORÇA	402
BAIXA Cerdanya	403
PALLARS JUSSÀ	404
PALLARS SOBIRÀ	405

REPRESENTACIÓ DE LA PESTA EN ELS MAPES GENERALS DE CATALUNYA

ANY 1648	406
ANY 1649	407
ANY 1650	308
ANY 1651	409
ANY 1652	410
ANY 1653	411
ANY 1654	412

PUBLICACIONS DEL SEMINARI PERE MATA

1. DOMÈNECH, Edelmira: La Frenología. Análisis histórico de una doctrina psicológica organicista. 1977. 215 pàgs.
2. CAMPS i SURROCA, Manuel; CAMPS i CLEMENTE, Manuel: Santuaris lleidatans amb tradició mèdica. 1981. 158 pàgs.
3. CALBET i CAMARASA, Josep M; CORBELLA i CORBELLA, Jacint: Diccionari biogràfic de metges catalans. Primer volum A-E. 1981. 192 pàgs. (Coedició amb la Fundació Salvador Vives i Casajuana. Barcelona).
4. III Congrés d'Història de la Medicina Catalana. "Programa". Lleida, 4-6 juny 1981. 32 pàgs. (Coedició amb el Col·legi Oficial de Metges de Lleida).
5. III Congrés d'Història de la Medicina Catalana. Lleida, 1981. "Actes". Primer volum, 1981. 346 pàgs.
6. HUGUET RAMIA, Emilio: Determinación del Cadmio y plomo en las aguas de consumo 1981. 90 pàgs.
7. MARTÍ AMENGUAL, Gabriel: El suicidio consumado en las Islas Baleares. 1982. 152 pàgs.
8. CALBET i CAMARASA, Josep M.; CORBELLA i CORBELLA, Jacint: Diccionari biogràfic de metges catalans. Segon volum F-Q. 1982. 238 pàgines. (Coedició amb la Fundació Salvador Vives i Casajuana. Barcelona).
9. CAMPS i CLEMENTE, Manuel; CAMPS i SURROCA, Manuel: Aspectes Sanitaris de l'Arxiu de Sant Joan de Lleida. 1983. 424 pàgs.
10. CALBET i CAMARASA, Josep M.; CORBELLA i CORBELLA, Jacint: Diccionari biogràfic de metges catalans. Tercer volum R-Z i Addenda, 1983. (Coedició amb la Fundació Salvador Vives i Casajuana. Barcelona).
11. CORBELLA CORBELLA, Jacinto; CALBET CAMARASA, José M.: El pensamiento Sanitario y Laboral de dos médicos anarquistas del siglo XIX., Barcelona, abril de 1984, 171 pàgs.
12. I Congrés Català de Medicina del Treball, Barcelona 1984, "Programa", 36 pàgs.
13. Gimbernat, vol. I, 1984, "Actes" III Congrés d'Història de la Medicina Catalana, Vol. II, 322 pàgs.
14. GIMBERNAT, vol. II, 1984, "Actes" III Congrés d'Història de la Medicina Catalana, Vol. III, 346 pàgs.
15. ARRO i TRIAY, Francisco de Paula, Barcelona 1892, reedició facsimil, 1985, coedició Societat Catalana de Seguretat i Medicina del Treball i Exelentíssim Ajuntament de Barcelona, 159 pàgs.
16. CAMPS i SURROCA Manuel, CAMPS i CLEMENTE Manuel: La pesta de meitats del Segle XVII a Catalunya. Lleida 1985.

